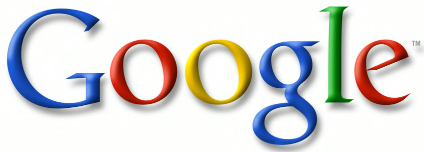
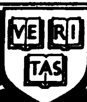



VE RI
TAS

POSVÁTNÁ MÍSTA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

Dějiny a popsání

chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém.

Sepsal

Dr. ANT. PODLAHA.

Řada první:

ARCIDIECESE PRAŽSKÁ.

Díl II.

Vikariáty: Berounský, Bystřický a Plzeňský.

Knih »Dědictví Svatojanského« č. 101.

Podíl údů »Dědictví Svatojanského« na rok 1908 čís. 3.

V PRAZE 1908.

Tiskem k. a. knihtiskárny. — Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Imprimatur.

Ex archiep. Ord. Prag. die 11. Novembris 1907.

FR. BRUSÁK,
vic. generalis.

Předmluva.

Odevzdávaje veřejnosti přítomný druhý svazek »Posvátných míst král. Českého« vyslovuji *vroucí díky všem,* kteří mne při práci mé laskavě a ochotně podporovali; především ovšem *všechněm duchovním správcům* posvátných míst v tomto díle popsaných.

Výslovně pak musím poděkovati těmto pánům: vsdp. vikáři *V. Čubrovi,* který neobtěžoval sobě téměř celý vikariát Plzeňský se mnou procestovati a přátelskou pomocí svou mi práci velice usnadnil; slov. panu *Jos. Škorpilovi,* architektu a řediteli městského umělecko-průmyslového musea v Plzni, za ochotně mi poskytnuté hojné zprávy a fotografie; panu *Bohumilu Lukavskému* za sestavení stati o děkanech Karlštejnských; dále vdpp.: *Ant. Helebrantovi* za zprávy o farnosti Planské, prof. *Jos. Kobosilovi* za zprávy o školních kaplích Plzeňských, a far. *Frant. Teplému* za materialie z pozůstalosti zasloužilého topografa našeho Ant. Norb. Vlasáka.

Na konci předmluvy prvého svazku vyslovil jsem prosbu o laskavé zasílání oprav a doplňků. Dostalo se mi jich od vdpp. *B. Čenského* a *Jos. Smatha,* jimž vzdávám povinné díky. Prosbu onu opakuji i tentokráte vzhledem k přítomnému dílu; každá zpráva opravná neb doplňující bude mi velice vítána.

V PRAZE, dne 15. ledna 1908.

Dr. Ant. Podlaha.

V.

VIKARIÁT BEROUNSKÝ.



V. Vikariát Berounský.

Ve vikariátě Berounském jest jedno děkanství a 14 far; při nich jest 7 míst kaplanských a dvě místa katechetská.

V území tohoto vikariátu žije celkem 47.428 obyvatelů, z nichž jest 46.605 katolíků, 175 akatolíků a 648 židů.

1. Beroun, děkanství *).

Patron beneficia: Jeho c. a k. Veličenstvo. Obci Berounské přísluší právo navrhovati Jeho Veličenstvu na uprázdněné beneficium z přihlásivších se kandidátů tři, z nichž císař jednoho volí a arcibiskupovi k potvrzení podává.

Patron kostela: Obec města Berouna.

Duchovní správu obstarává děkan za pomoci kaplana; na školách měšťanských a obecných působí 2 katecheté.

Obce přifařené: Beroun 9064 kat., 16 ak., 293 ž., 5 tř. šk. měšť. chl., 5 tř. šk. měšť. dívčí, 10 tř. šk. ob. chl., 10 tř. šk. ob. d.; Jarov $^{1}/_{2}$ h., kaple sv. Václava, 219 kat., 5 ž.; Brdatka $^{1}/_{2}$ h., 15 k.; Brodce $^{1}/_{2}$ h., 12 k., 4 ak.; Herinky $^{3}/_{4}$ h., 4 k.; Hvížďalka $^{1}/_{4}$ h., 42 k.; Kozel $^{3}/_{4}$ h., 6 k.; Lištice $^{3}/_{4}$ h., 53 k.; Lužánky $^{3}/_{4}$ h., 7 k.; Máchovna $^{1}/_{2}$ h., 13 k.; V Mokřinách $^{1}/_{2}$ h., 5 k.; Ovčín $^{1}/_{2}$ h., 24 k.; V Pánvích 1 h., 3 ak.; Na Ptáku $^{1}/_{2}$ h., 64 k., 5 ak.; U Studánky $^{1}/_{2}$ h., 23 k.; Na Veselé $^{3}/_{4}$ h., 31 k.; Na Vinici $^{3}/_{4}$ h., 9 kat.; celkem 9591 k., 28 ak., 298 ž.

Farní chrám Berounský vznikl zároveň s městem samým, tedy ve století 13.; není pochyby, že při novém chrámu hned také byl usazen stálý duchovní správce. Již za Otakara II., kolem r. 1270, vyskytá se jakožto farář Berounský kněz Albert.

Z pozdějších farářů až do válek husitských zjistiti se dají z písemných památek tito: Menhart, kanovník Vyšehradský, 1330; Martin † 1358, Tomáš Olomúcký 1358—60 (jsa sekretářem biskupa Dětřicha Mindenského, finančního ministra císaře Karla IV., přebýval v Praze; v Berouně měl kněze náměstného), Václav 1360—61, Hynek 1361 † 72, Bartoloměj z Javora, rodem ze Slezska, dvorní kaplan 1372—1401, Jakub z Dubé 1401—18 (byl ve službách krále Václava IV., zprvu jako písař kuchyňský, později, od r. 1412, jako písař královské komory; zároveň byl kanovníkem Vyšehradským; v Berouně dával se zastupovati knězem náměstným), Hertvin od 1418.

***) Hlavním pramenem při sestavování této stati bylo výborné dílo prof. Jos. Vávry „Paměti král. města Berouna", Beroun 1899; mimo to přihlíženo i k menšímu spisu Frant. V. Zelinky „Okres Berounský" 1888. Některé jiné prameny, zejména rukopisné, uvedeny na svém místě.**

Za jmenovaných farářů byla v Berouně značná část obyvatelstva národnosti německé; proto mívali faráři Berounští dva kněze pomocné neboli vikáře, z nichž jeden kázal česky, druhý německy.

R. 1353 vdova Jaruška po Jindřichu Fuchsovi (Vulpes) odevzdala svůj dvůr na dolejším předměstí blíže mostu s poloulánim při dvoře, se všemi svršky a nábytky oběma synům a dceři na rovný díl; ale měli všichni zespolka ke každým vánocům dáti kopu na výroční vigilie a smutečnou mši (anniversarium) v kostele farním za duše rodičů a předků, a při tom vydati po dvou korcích pšenice a žita chudým lidem na podělení.

Za Karla IV. anebo za jeho nástupce žil v Berouně měšťan Mikuláš Bussgang, po česku zvaný Pušpank, který na domě svém v rynku vykázal důchod na pořízení výročních vigilií o devíti lekcích a mše zádušní o každých suchých dnech. Za tu službu měli dostati farář vždy 4 groše, vikáři jeho 6 grošů, zvoník groš, z ostatku do kopy měl býti 12 chudým vystrojen oběd. Dále vykázal ze svého poloulání rolí orných výroční důchod dvou korců pšenice na pečení hostií pro kostel farní. Toto nadání Pušpankovo po roce 1421 vešlo v zapomenutí a oživlo teprve r. 1492.

Podací právo k farnímu kostelu Berounskému vykonávali králové čeští. Král Václav IV. vzdal se r. 1397 tohoto práva svého a odevzdal je děkanu a kapitole karlštejnské, tak aby tu farářem byl vždy jeden z kanovníků aneb jiný kněz od děkana k tomu vyvolený. Ale toto darování král později odvolal a vykonával právo podací sám.

R. 1404 konšelé Berounští založili špitál pro chudé a nedužívé ke cti Matky Boží a sv. Alžběty. Nachovavše z odkazů dobrodinců hojně prostředků, vystavěli špitál ten s kaplí pod městskou zdí při břehu řeky Mže blíže dolejší brány. Král Václav potvrdil tento ústav chudinský. Ředitelem jeho měl býti vždy místní farář a chovati měl ve svém domě vždy jednoho kněze, který by ve špitále služby Boží konal, špitálníkům kázal a sv. svátostmi přisluhoval; na jeho výživu měl farář z důchodu špitálního přijímati za každý rok 12 kop grošů. Konšelé měli vždy dva měšťany saditi za úředníky špitální, a ti měli společně s farářem ten chudinský ústav spravovati, osoby chudé a nemocné tam přijímati a jiné osoby k jich obsluze vybírati.

Tehdáž byl v Berouně klášter dominikánů, o němž není známo, kdy vznikl. Stával při jihovýchodní části městských hradeb.

R. 1421 dne 1. dubna dobyl Žižka Berouna útokem; všechny kněze tu se nalézající dal upáliti a klášter zničiti. Od té doby Berounští vyznávali víru strany podobojí a ovšem i kněží jejich byli téže víry. Od r. 1532 nazýváni byli faráři Berounští děkany.

Z utrakvistických kněží v Berouně působivších známi jsou tito: Jan 1506, Šimon 1508—16, Ambrož 1516, Jan ze Žlutic 1519 † 25, Vavřinec 1526—7, Jan do 1529, Vavřinec 1540, Pavel Marků z Příbramě 1549—55, Sylvester 1556, Matěj Suchý (Macer) Kouřimský 1564—8, Jan Facilis 1572, Václav 1574—6, Matěj 1576—81, Josef 1584—6, Václav Kaňkovský 1586—8.

V druhé polovici století 16. Berounští klonili se čím dále tím více k luterství a chtěli si sami obsazovati děkanství kněžími luterskými, čemuž však konsistoř pod obojí odporovala.

R. 1588 ustanovili si Berounští děkanem luterského kněze Havla Adama (Terrigenu) Slanského. Ten však k zakročení konsistoře podobojí musil r. 1589 úřad svůj složiti, načež konsistoř dosazovala do Berouna zase kněze své strany.

Byli to: Adam Filopon Jílovský 1589—91, Šimon Cerazin (Čermák) 1591—3, Matouš Fradelius 1593 † 1597, Kašpar Mandl ze Steinfelzu 1597—1600, Martin Niger (Černý) z Hradce Králové 1600—10.

Berounští luteránstvím nasáklí neradi tyto kněze snášeli, a po vydání majestátu Rudolfem II. z. 1609 obsazovali děkanství kněžími luterskými.

Byli to: Jan Sylvester z Hradce Králové 1610—18, Jos. Columella (Holoubek) ze Stříbra 1618 † 1619, Matěj Perlicius od 1619.

Po bitvě bělohorské musil poslední luterský děkan Berounský Matěj Perlicius odejíti do ciziny r. 1623. Duchovní správa v Berouně svěřena byla katolickému knězi Lorencovi Ratzingerovi z Radenšteina, děkanu Karlštejnskému. Katolická reformace v Berouně prováděna byla řízením komisaře k tomu ustanoveného, Jana Kavky z Říčan, ale výsledky její zprvu byly jen nepatrné. R. 1625 působili v Berouně po čtrnácte dní jesuité P. Valentin Johannides a magister Pavel Stefanides, ale téměř marně; nadto snášeti jim bylo hojné urážky. R. 1625 byl v Berouně děkan P. Alexander Libanský, polský cisterciák, ale nepobyl tu dlouho, neboť od r. 1626 zase zmíněný již karlšteinský děkan Ratzinger vedl duchovní správu v Berouně za pomoci benediktinů od sv. Jana ve Skále. R. 1627 přihlásili se měšťané Berounští k víře katolické, ale jen na oko, neboť nechtěli zachovávati řádů katolických a přijímati sv. svátostí. I povolal pan Kavka v červnu r. 1628 z Prahy jesuitu P. Alberta Chanovského, výborného missionáře, aby v Berouně vedl duchovní správu. Přes úsilí horlivého tohoto kněze zůstávali Berounští většinou zatvrzelými, až teprve přísné zakročení ramene světského přimělo je k povolnosti. Již v říjnu r. 1628 prohlášeno bylo město za katolické, a P. Chanovský, pobyv v Berouně čtyři měsíce, odtud odešel, aby jinde pracoval.

Potom jednalo se o zřízení stálé duchovní správy v Berouně. Jelikož císař odevzdal r. 1623 právo podací v královských městech arcibiskupu Pražskému, obrátili se konšelé k generálnímu vikáři Ctiboru Kotvovi z Freifeldu s prosbou, aby jim dán byl stálý duchovní správce, což se také stalo; ale duchovní ten měl býti jen farářem, titul děkana nebyl mu přiřčen.

V duchovní správě od té doby jakožto faráři v Berouně se vystřídali: Jan Ladislav Kocín (Coccinus, Šarlátek) 1629—30, karmelitán P. Severin Riznarovský 1630—1, P. Štěpán Vendovic, minorita od sv. Jakuba v Praze 1631—2, Matěj Skalkovský 1632—5, Diviš 1635, Jan Fr.

Nejedlý Kladrubský 1635—8, Zdislav Berka z Dubé ze staropanské rodiny české, dříve jesuita a potom benediktin kláštera Broumovského, kněz nábožný a horlivý 1638—40, Jan Fr. Nejedlý po druhé 1640—3, P. Matěj Šamotulský, Polák, dominikán z kláštera Plzeňského 1643—7, Jan Frant. Nejedlý po třetí 1647—57, Bartoloměj Frant. Osecký 1657—61, Kašpar Ignác Benedikti 1661.

Jak viděti, střídali se, zvláště z počátku, faráři často; dělo se tak pro nedostatek obživy.



Děkanský kostel Berounský kolem r. 1600.
(Dle starého vyobrazení.)

Za vpádu saského r. 1634 vedrali se nepřátelé také do chrámu sv. Jakuba, pobrali zde, co se jim hodilo, ve svatostánku uloupili stříbrné ciborium, z něhož vysypali na zem hostie a zuřivě je sešlapali a zdupali. Pátrajíce po jiných klenotech kostelních, nalezli mezi domácím lidem přítele, který jim vyzradil důležité tajemství: že totiž konšelé před tím svěřili kostelní poklad rybáři Janu Beznoskovi, aby ho někde bezpečně ukryl. Hrabiví nepřátelé ihned vyhledali toho rybáře a tak dlouho jej týrali a bili, až jim slíbil, že jim poví, kde poklad jest skryt. I vedl je od své chalupy v Rybářích ke skále blíže dvora Záptačí do řeky trčící. A tam nepřátelé nalezli klenoty kostelní potopené v řece: stříbrnou monstranci gotickou, ciboria dvě malá a jedno velké, a 16 kalichů.

Osada Berounská byla v oněch dobách mnohem rozsáhlejší nežli nyní. Farář berounský Jan Nejedlý spravoval též fary ve

Zdicích a Železné s filiálkami v Počaplích, Hudlicích a Chynavě. R. 1655 oddělena byla Železná a zřízena tam fara samostatná a r. 1657 stalo se podobně i se Zdicemi.

Od r. 1661 putovali Berounští každého roku na Svatou Horu. Z každého domu šel alespoň jeden obyvatel na tu pouť. Pouť ta konávala se v předvečer svátku Nejsv. Trojice. Mimo to byly dle zprávy z r. 1700 v obyčeji tyto pouti: Ve svátek sv. Jana Křtitele k sv. Janu pod Skálou, ve svátek sv. Ludmily na Tetín, ve svátek Navštívení Panny Marie do Hájku *).

Farář Kašpar Ignác Benedikti obdržel od arcibiskupa kardinála Harracha pro sebe a pro své nástupce titul děkana.

Posloupnost děkanů: Kašpar Ignác Benedikti 1661 † 1671, Jan František Marci 1671—85, Jan Neumann 1685—7, Tomáš Leopold Karmensa, Polák z Glogůvku ve Slezích 1688 † 1710, Adam Ign. Hlava 1711 až 1715, Jiří František Procházka de Lauro z Telče 1718—36, František Kazimír Strachovský, ryt. ze Strachovic, kněz nábožný, vzdělaný a výmluvný, 1737—48 (toho roku zvolen byl za metrop. kanovníka a dosáhl později důstojenství probošta), Jos. Vavřinec Hermann 1748 † 1766, Jan Karel ryt. Běšín z Běšin 1766—7, Jos. Ant. Každý 1767 † 1798, Klement Köbrle de Lauro 1798 † 1806, Jos. Janda 1806—8, Václav Beršan z Rothenburku 1809—12, Jos. Ant. Seydl 1813 † 37, Vinc. Karel Labler 1838 † 67, Erazím Jodl 1867 † 80, Václ. Slavík 1880 † 95, Václ. Em. Lerch, kn. arc. vikář.

R. 1680 zuřil v Berouně mor; tehdáž zemřelo 341 osob. Od častého vyzvánění k pohřbům puknul zvon.

Císařským majestátem ze dne 3. února 1710 bylo uděleno Berounským právo, aby, kdykoliv děkanství berounské se uprázdní, městská rada tři kandidáty navrhla, z nichž císař měl jednoho voliti a k potvrzení arcibiskupovi podati.

R. 1702 zemřel děkan Prachatický Václav Presl, rodák berounský, jenž odkázal 3000 zl. na zřízení kaplanského místa při kostele berounském.

Za horlivého děkana Jiřího Františka Procházky de Lauro život náboženský v Berouně znamenitě vzkvetl. Sám jsa velice zbožný založil řečený děkan r. 1723 při kostele sv. Jakuba bratrstvo bolestné Matky Boží, k němuž měšťané i měštky v hojném počtu přistupovali. Pro bratrstvo to vydal r. 1736 tiskem knížku »Hrstečka myrrhy výborné« a r. 1745 »K hrstečce myrrhy přívažek«. Mimo to vydal »Hodinky malé k poctě sv. Jakuba« a několik kázání i jiných spisů náboženských.

R. 1737 konalo pět kněží řádu jesuitského, v jichž čele byl P. Ant. Koniáš, v Berouně missii po osm dní. V těch dnech 11.000 lidí přijalo sv. svátosti.

R. 1771, když z hladu nakažlivé nemoce vznikly, duchovní Berounští téměř bez ustání musili choditi zaopatřovat nemocné; často odbyli ve skromnosti oběd i večeři najednou, nepijíce než vodu.

R. 1773 založen byl v Berouně řeholní dům piaristů z nadání pobožné panny Lidmily Rudolfové k radě děkana Josefa Každého a za přispění magistrátu.

***) Zpráva děkana Karmensy z r. 1700 v arcib. archivu.**

R. 1785 odloučeny byly od děkanství Berounského Počaply a Hudlice; v obou těch místech ustanoveni byli místní kaplani neboli lokalisté.

Za císaře Josefa II. zrušena byla v Berouně družina literátská, bratrstvo Bolestné Matky Boží a bratrstvo třetího řádu sv. Františka.



Děkanský chrám v Berouně.

V době francouzských válek, kdy do Čech přiváženi byli vojáci ranění a nemocní a do lazaretů po městech dáváni, vypukly mezi lidem nemoci nakažlivé. Tak tomu bylo r. 1806 také v Berouně; řádily tu hlavnice a skvrnitý tyfus. Tehdejší kaplan Jos. Seydl při zaopatřování nemocných se nakazil hlavnicí a stěží jen se uzdravil. Tu nemocný děkan Klement Köberle povstal z lože a chodil zaopatřovat nemocné, až dne 7. března 1806 náhle zemřel raněn byv mrtvicí.

Děkan Jos. Ant. Seydl (1813—37) získal sobě velikých zásluh o probuzení uvědomění národního v Berouně. Také se-

psal velezajímavé »Památky královského krajského města Berouna«, jejichž rukopis chová se v archivu děkanském.

Děkanský chrám sv. Jakuba Většího vznikl, jak již výše bylo řečeno, spolu s městem samým, tedy ve stol. 13. R. 1543 byl přestavěn; r. 1599 dne 25. srpna vyhořel. Byv potom opraven, znovu od Švédů byl zpustošen, takže zase opravován býti musil. R. 1677 dal magistrát Berounský pražským stavitelem Vavřincem Kapounem stavěti novou zvonici při děkanském chrámě; stavba dokončena byla r. 1683. Zároveň byl nákladem 300 zl. přelit veliký zvon r. 1680 puklý. Požárem r. 1735 dne 22. září zachvácen byl krov kostela a zvonice, z níž spadly zvony. Děkan Procházka přikvapiv do kostela ještě v čas uhasil hořící již provaz, který visel s věže sanktusové, a tak zachránil nábytek kostelní. Kostel byl obnoven v letech 1736—8. V letech 1771—72 dal děkan Každý vystavěti nad pobočními loďmi galerie neboli empory, jednak aby bylo pro lid v kostele více místa, jednak aby chudina při stavbě té nalezla obživu, neboť tehdáž v Čechách panoval hlad. R. 1834 dán byl na kostel nový krov. R. 1901 založen byl »spolek pro obnovu chrámů Páně sv. Jakuba a Zvěstování P. Marie«, jenž si vytkl za úkol provésti postupně vnitřní obnovu obou řečených kostelů dle předpisů umění odborného. Obnova ta provedena byla v letech 1903–7 nákladem asi 20.000 K. Práce opravné řídil architekt Jos. Fanta v dorozumění s c. k. konservatorem Herainem.

Děkanský chrám jest stavba trojlodní, původně gotická, později ve vkusu slohu barokního pozměněná.

Kněžiště má tři klenbová pole a trojboký závěr. Klenba byla původně gotická; při pozdějších opravách však byla žebra otlučena. Střední přípory spočívají na konsolách barokních. Okna v kněžišti, počtem pět, jsou hrotitá s kružbami. Nově je zasklil ornamentálním sklem J. Kryšpín v Praze. Klenba kněžiště jest ozdobena novou vkusnou malbou: nad oltářem v kruhových medailloncích jsou symboly sv. evangelistův, v polích ostatních znaky: císařský, český a městský a letopočet: „Leta Páně MDCCCCIII.“

Oltář jest barokní se sloupky hadovitě točenými i oblými po stranách. V hořejším nástavku jest skupina nejsv. Trojice; na úsecích hořejšího římsoví sedící sochy sv. Jana ev. a sv. Lukáše; dole po stranách stojící sochy sv. Matouše a sv. Marka. Nad brankami za oltář vedoucími spatřují se sochy sv. Petra a Pavla. Uprostřed zdařilý na plátně malovaný obraz představující sv. Jakuba v oblacích obklopeného andílky, z nichž jeden drží poutnickou hůl. Zdařilý tento obraz vymaloval r. 1744 Petr Molitor v Praze za 76 zl.

Při podélných stěnách kněžiště stojí patronátní lavice pěkně vykládané; na jedné z nich jest letopočet 1752. Pocházejí prý z kláštera sv. Jana pod Skalou.

Nové mřížky před kněžištěm mají mramorové pažení a pěkné, ze železa kuté výplně. Jsou zhotoveny nově dle návrhu arch. Fanty zámečníkem Šimůnkem a kameníkem Cingrošem.

Střední loď má tři klenbová pole, z nichž poslední zaujímá kruchta hudební. Klenba lodi jest křížová bez žeber. Po stranách nad bočními loďmi jsou empory s rovnými stropy. Loď obdržela při opravě rovněž novou vkusnou polychromii: po hranách přípor i klenby táhne se ornament na způsob větvic chvojových; na obloucích empor jest vzor komponovaný ze stylisovaných růží.

Polychromii celého kostela provedl malíř Fröhlich.

V lodi u pilíře stojí pěkná kazatelna rokoková, jejíž řečniště ozdobeno jest sedícími sochami sv. učitelů církevních a polovypuklými řezbami v kartuších rokokových (1. Křest Páně, 2. Kázání sv. Jana na poušti, 3. Stětí sv. Jana); pozadí pak kazatelny řezbou dobrého Pastýře. Na stříšce jest socha sv. Jana Křtitele. Kazatelnu zhotovil r. 1754 pražský řezbář Jos. Šnábl.



Vnitřek děkanského kostela v Berouně.

V hlavní lodi u prostředních pilířů stojí naproti sobě dva oltáře: 1. na straně epištolní oltář sv. Kříže, jejž založil r. 1757 perníkář Frant. Strakonický s manželkou svou Kordulí; na oltáři tom jest uprostřed

kříž a po stranách sochy P. Marie a sv. Jana; pod křížem umístěn jest obraz bolestné P. Marie na plátně malovaný, r. 1785 ze zrušené tehdáž kaple „u Studánky“ sem přenešený. 2. na straně evangelijní barokní oltářík s hadovitě točenými sloupky po stranách; oltář ten dal po požáru r. 1735 zříditi Jan Jiří Presl, měšťan berounský a úředník v Králově Dvoře na památku svého strýce, děkana Prachatického Václava Jos. Presla, rodáka Berounského, zakladatele kaplanství při kostele Berounském. Na oltáříku tomto jest obraz znázorňující smrt sv. Josefa a pod ním malý obrázek P. Marie Jičínské neboli „Rušánské“ v pěkně řezaném barokním rámečku.

Obě boční lodi sklenuty jsou křížovými klenbami bez žeber.

V lodi severní jsou tyto oltáře: 1. Oltář P. Marie Karlovské pořízený r. 1721 nákladem měšťana Jana Viléma Bousovského; obraz na tomto oltáři se nalézající maloval Jan Hottinger v Praze. 2. Oltář sv. Jana Nep. s velikým obrazem na plátně malovaným, představujícím sv. Jana jakožto almužníka. Oltář tento byl zřízen z daru děkana Strachovského, jenž stav se r. 1748 kanovníkem pražským věnoval k tomu účelu 128 zl. Nový oltář byl dohotoven r. 1752. Oltářní obraz maloval Petr Molitor a k tváři sv. Jana užil podobizny kanovníka Strachovského. 3. Oltář Božího hrobu s velikým krásným, na plátně malovaným obrazem „Snímání těla Krista Pána s kříže“ od neznámého mistra*). Oltář tento založen byl od marianského bratrstva, které založeno bylo r. 1723. Onen obraz daroval r. 1732 sv. pán František Arnošt Tunkl z Brníčka a Zábřeha, pán na Ratměřicích a Jankově, a maj. statku Tetínského.



Oltář Božího hrobu v děkanském kostele Berounském.

V severní lodi jest trojdílné okno ozdobené krásnou malbou na skle: uprostřed jest ve svatozáři Vykupitel z mrtvých vstavší a po stranách klečící sv. Eduard a sv. Helena. Okno toto zhotovil dle nákresů malíře Zikmunda Rudla J. Kryšpín v Praze r. 1906 nákladem manželů Eduarda a Heleny Brabcových z Kyjeva v Rusku.

V lodi jižní nalézají se tyto oltáře: 1. Oltář barokní, na němž nahoře uprostřed jest obrázek sv. Antonína Pad. a po stranách sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Pod obrazem sv. Antonína jest znak s leto-

*) Někteří míní, že jej maloval buď Rubens anebo Van Dyk a odhadují cenu jeho na 10 až 20 tisíc zlatých.

počtem 1664 a písmeny M. N. F. V. E., jež připomínají zakladatele tohoto oltáře, totiž Matouše Norberta Frišmana z Ehrenkronu, císařského rychtáře v Berouně. 2. Oltář nejsv. srdce Páně, založený r. 1782 od měšťanstva. Mramorovou tumbu zhotovil tetínský kameník Ant. Lüftner. 3. Oltářík P. Marie Škapulířové neboli Karmelské, pořízený r. 1706 nákladem Jana Vilíma Nikodema Presla. Uprostřed jest obraz P. Marie Škapulířové na plátně, po stranách sochy sv. Doroty a sv. Maří Magd.

V této lodi stojí křtitelnice cínová, trojnohá, s nápisem: „Tato křtitelnice slita jest do chrámu Páně v městě Berouně nákladem a z odkazu poctivých paní Anny, pozůstalé vdovy po dobré paměti panu Martinovi Fuglovi, někdy měšťěnínu Starého města Pražského, a Doroty Kodrsové, někdy sousedy Berounské, leta 1606“. Slil ji Matouš Flemink, Belgičan, konvář v Rakovníku.

Jedno z oken jižní lodi jest ozdobeno malbou na skle, představující sv. Václava a sv. Lidmilu. Malbu tu provedl r. 1906 rovněž dle návrhu akad. malíře Z. Rudla J. Kryšpín v Praze. Náklad na ni vedli manželé Čeněk a Ludmila Brabcovi.

Veškery oltáře byly v poslední době vkusně opraveny; práci tu provedli pod dozorem arch. Fanty řezbář Frant. Liška a pozlačovač Píša.

V sakristii chová se ruský ikón P. Marie Vladimírské, stříbrem obložený*).

Ve zvonici visí tyto zvony: 1. zasvěcený sv. Jakubu Většímu, 25 centů těžký. Latinský nápis udává, že přelit byl Janem Jiřím Kühnerem r. 1776 a posvěcen arcibiskupem Antonínem Petrem Příchovským. 2. zasvěcený sv. Václavu, 8 centů těžký, s nápisem českým; ulil jej r. 1565 Brikcí z Cimperka. 3. zasvěcený P. Ježíši Kristu (413 liber), s českým nápisem, přelitý r. 1860 od K. Bellmanna. 4. zasvěcený Panně Marii (222 liber), rovněž r. 1860 od téhož zvonaře přelitý. 5. umíráček z r. 1732 a 6. zvon „dušičkový“.

Před vchodem do kostela stojí „Boží muka“, okrouhlý sloup na čtverhranném podstavci s čtverhrannou hlavicí a štítky. Po stranách hlavice vymalovány obrázky svatých: Rocha, Šebastiána, Floriána a Rosalie. Sloup ten zřízen byl r. 1681 na památku velikého moru, který zuřil r. 1680. Tehdáž dne 4. srpna šly na služby Boží dvě staré ženy, Zuzanna Písecká 63tiletá a Alžběta Konvičková 60tiletá; potkavše se na náměstí, postýskaly sobě a rozloučily se políbením. Za chvíli Konvičková skácela se k zemi a zachvácena morem zemřela téhož dne. Šestý den po tom zemřela i Písecká, odkázavši kostelu své pole pod 8 strychů. Konšelé prodali pole to za 120 zl. na pořízení nových nádob kostelních, a ze zbytku postavili na tom místě, kde se zmíněné ženy loučily, onen sloup. U těchto „Božích muk“ obyvatelé berounští konali každého dne večerní pobožnost. Po r. 1729 konána tato pobožnost u nové sochy sv. Jana Nep. na náměstí, a „Boží muka“ po čase přenešena byla na místo před špitálem u hřbitova, aby tam špitálníci se modlili. Později přenešena byla na místo nynější.

Hřbitovní kostel Matky Boží (Zvěstování P. Marie), zvaný »Zábranský«. V době velikého moru r. 1520 nestačil již hřbitov u kostela sv. Jakuba. I koupili konšelé od vdovy Anny Příbramské velikou zahradu na hořejším předměstí pod městskou horou při cestě ke Dvoru Královu a zřídili tam hřbitov nový. R. 1525 vystavěli tam kostelík Matky Boží, ku kteréž stavbě dal Jan Krček soukromník 20 kop a farář Jan ze Žlutic umíraje odkázal 50 kop. Od těch dob vešel kostel Panny Marie v oblibu u Berounských obyvatelů; záhy tu začaly se bohoslužby nedělní i sváteční, které konal vždy městský kaplan; děkan pak tu míval do r. 1609 zpívanou mši zádušní

*) Viz „Method“ 1898, 40—41.

v den věrných dušiček. Ke kostelu činěny byly hojné odkazy, které později přestaly, neboť po velikém požáru r. 1599 obrátila se všecka dobročinnost k obnově a výzdobě spáleného chrámu děkanského. Ve válce švédské byl i kostel P. Marie zpustošen, i byl pak jakž takž dán do pořádku. Byla to, jakž starý pohled z roku asi 1600 ukazuje, stavba provedená ve slohu gotickém, u níž opodál stála dřevěná zvonice (vystavěná r. 1566). Ale kostel časem velice sešel. Paní Johanna Barbora Stránská ze



Hřbitovní kostel Matky Boží kolem r. 1600. (Dle starého vyobrazení.)

Stránky a Greifenfelzu odkázala r. 1734 kostelu tomu 500 zl.; manžel její rytíř Martin Josef Stránský přidal k tomu r. 1738 800 zl. I přikročeno bylo ke stavbě kostela nového, nynějšího. Stavba ta trvala do r. 1744. Roku 1875 byl kostel nákladem záduší nově vydlážděn a nově uvnitř opraven, r. 1907 byl vnitřek kostela znovu opraven (zvláště hlavní oltář a varhany).

Od roku 1773 sloužili tu každodenně mše sv. piaristé, kteří měli sídlo své v protějším dvoře, kde někdy bydlila rodina Stránských. R. 1795 zřídila vojenská intendance v kostele tomto sklad mouky, který tu byl však jen čtyři měsíce; déle musila svatyně sloužiti k témuž účelu o tři leta později, totiž r. 1798, neboť tehdáž zůstal v ní vojenský magacín



Hřbitovní kostel v Berouně.

až do r. 1812. Potom byl kostel vyčištěn a znovu vysvěcen. Piaristé konali v něm pak bohoslužby dále až do odchodu svého r. 1870. Tu každodenní mše sv. přestaly. Ale za nedlouho vyskytl se kostelu veliký dobrodinec. Byl to zámožný měšťan Ferdinand Bednář, který dal r. 1875

zevnějšek kostela opraviti a r. 1876 v průčelí kostelu vystavěti věž, opatřil mešní roucha i bohoslužebné náčiní a posléze založil při kostele fundaci, aby tu byl stále kněz, který by každého dne mši sv. sloužil. K tomu účelu zakoupil pro fundatistu dům blíže kostela za 8000 zl. a polní hospodářství za 35.000 zl. Fundace ta stvrzena byla kníž. arcib. konsistoří r. 1891 a prvním fundatistou jmenován byl Ant. Prokoš, do té doby katecheta měšťanských škol Berounských.

Hřbitovní kostel P. Marie jest pěkná stavba slohu barokního. Presbytář, třemi boky zakončený, má klenbu valenou se štukovým rámováním. Po stranách presbytáře jsou sakristie (jedné z nich užívali duchovní z děkanství, druhé piaristé) a nad nimi oratoře.

Loď má dvě pole klenby valené mezi pasy; klenba ozdobena rovněž štukovými rámci. V rozích lodi stojí vždy dva oblé sloupy nesoucí římsoví; mezi sloupy jsou výklenky a nahoře nad římsovím malé empory.

Okna jsou barokně vykrajovaná.

Věž v průčelí jest prostá, neslohová, s jehlanovitou střechou a hodinami. Nad vchodem jest deska s nápisem: „Leta Páně 1876 vystavěna tato věž a obnoven celý zevnějšek chrámu vlastním nákladem Ferdinanda Bednáře“.



Vnitřek hřbitovního kostela v Berouně.
(Pohled směrem ke kruchtě.)

Hlavní oltář zhotovil r. 1744 truhlář Berounský Jan Marcín, řezby provedl Ferdinand Ubelaker z Prahy a zlacení Jan Seichert, rovněž z Prahy. Uprostřed oltáře jest místo obrazu pěkná skupina soch znázorňující zvěstování P. Marie. P. Maria klečí na klekátku, před ní vznáší se anděl s lilií v levici, pravicí vzhůru ukazující. Nahoře ve věnci oblaků, z nichž vyhlédají okřídlené andílčí hlavinky, jest Bůh Otec, pod ním holubice jakožto odznak Ducha sv. Na volutovém římsoví spatřuje se v levo andílek s mešním kalichem, v pravo andílek s deskami zákona. Nad tabernakulem jest veliká koruna. Po stranách tabernakulu andílčí hlavinky jakožto svícny. Na čelní straně oltářního stolu jest pod korunou znak Stránských.

V lodi mezi sloupy při straně východní stojí tyto oltáře: 1. na straně evang. oltář sv. Prokopa s obrazem téhož světce a se sochami sv. Norberta a Vojtěcha; 2 na straně epištolní oltář sv. Martina s obrazem znázorňujícím světce na koni, kterak odsekává kus pláště, aby jej dal almužnou žebrákovi, a se sochami sv. Václava a sv. Lidmily. Obrazy na obou těchto oltářích maloval Frant. Barbieri v Praze r. 1782.

Při severní stěně lodi stojí oltářík sv. Barbory, barokní, s obrázkem světice té a se soškami sv. Kateřiny a sv. Rosalie.

Hudební kruchta jest pavlánovitá, podklenutá.

Ve věži visí tři zvony: 1. ulitý r. 1516 mistrem Bartolomějem, 2. prostřední z r. 1773 a 3. nejmenší ulitý v dílně Anny Bellmannové r. 1861. Kolem kostela rozkládá se hřbitov. Uprostřed stojí kamenný kříž z r. 1808 s tělem Krista Pána na plechu malovaným. Ve zdech kostela a kostnice jakož i ve zdi ohradní jest mnoho starobylých náhrobních kamenů ze XV.—XVIII. stol.

R. 1904 zřízen byl opodál města k severozápadu na svahu vrchu „Drábov" řečeného hřbitov nový, který byl v den sv. Václava téhož roku posvěcen. Uprostřed tohoto nového hřbitova stojí vysoký kříž celý ze železa litý s tělem Krista Pána v životní velikosti, též se železa litým. Na podstavci kříže čteme: „Zakladatel kříže tohoto byl vlastenec důstojný pán Josef Antonín Seydl, děkan Berounský". Před křížem leží v zemi deska s nápisem: „Zde odpočívá Jos. Ant. Seydl, narozen v Berouně dne 9. dubna 1775, umřel co děkan Berounský dne 5. července 1837". Tento kříž byl sem ze starého hřbitova přenešen spolu s pozůstatky zesnulého. V rohu hřbitova stojí budova v barokním slohu zbudovaná (dle plánů c. a k. nadpor. Frant. Coufala), obsahující mimo umrlčí komoru a pitevnu také kapli sv. Václava, dosti prostrannou ale jednoduchou. V ní nad malým oltářikem jest nepříliš zdařilý obraz sv. Václava od Frant. Klimeše.



Kaple sv. Václava na novém hřbitově Berounském.

Severovýchodně od nového hřbitova spatřujeme vysoko na svahu řečeného vrchu „Drábova" malebně položenou kapli v lesní zeleni zpola ukrytou. Jest to kaple Bolestné Panny Marie „U studánky" nebo „U Boží Vody", také i „Na Kalvarii" zvaná. Na místě tom, zvaném ode dávna „Na průhoně", pásávali Berounští pastevci svá stáda. Hojný pramen čisté vody byl tu ku pohodlí lidem i dobytku. Bylo to dne 23. června r. 1723, tedy den před svátkem sv. Jana Křtitele, když městský ovčák Matěj Holý pásl tam ovce. Před vedrem slunečním uchýlil se pod vysoký dub a stoje tu o hůl opřený, spatřil najednou u studánky

muže velebného, který třikráte nabral vody do dlaně a otevřený bok svůj vymýval. V radostném úžasu rozběhl se ovčák ku prameni, ale než tam doběhl, vidění to zmizelo. Jakmile dne toho slunce zapadlo a ovčák stádo domů přihnal, odebral se ihned v Berouně na děkanství k tehdejšímu děkanovi Jiřímu Procházkovi a vidění své mu vypravoval. Na to druhého dne odebral se s procesím na pout k sv. Janu pod Skalou a tam páterům benediktinům celý ten příběh vypravoval. V Berouně ta událost brzy se roznesla, i pokládána byla studánka ta za zázračnou. I chodili tam nemocní, aby té vody užili mytím i pitím a divnou mocí její se uzdravovali. Nejnápadnější bylo uzdravení 32leté Ludmily Loňkové, manželky hrnčíře v Berouně, která dlouho již měla ruce a nohy zkroucené od těžké nemoci, a již na smrt byla připravena; ale r. 1724 umytím vodou z oné studánky k předešlému zdraví přišla. A když i podruhé touže nemocí byla napadena, opět ji zapudila týmž způsobem, což ona před smrtí svou r. 1729 vděčně vyznala. Mnozí jiní nalezli tu uzdravení slabého zraku, nedostatečného sluchu a jiných nemocí. Děkan Jiří Procházka podal vzhledem k tomu již hned r. 1724 dne 20. září ke konsistoři žádost, aby směl studánku ohraditi a nad ní kapličku nákladem dobrodinců



Dřívější kaple P. Marie Bolestné u Berouna.

vystavěti. První bylo povoleno, druhé odepřeno. Protož ještě téhož roku děkan Procházka vystavěl povolenou zeď kolem studánky, aby k ní dobytek nemohl, na způsob okrouhlého staveníčka, které přikryl, ale obrazů prázdné pozůstavil; toliko venku před tímto staveníčkem dal postaviti dřevěný obyčejný kříž. Jiní dobrodincové dali staveníčko ovrhnouti a oblázky v kapsách nanošenými vydlážditi. Děkan Jiří Procházka téměř každodenně sem přicházel, pobožné modlitby své zde vykonávaje; při tom nemálo o zvelebení této své svatyňky dbal. Tohoto příkladu horlivého pastýře duchovního následovali mnozí věřící a často tak v hojném počtu tam přicházeli, jakoby tam procesí putovalo. Znenáhla změnilo se staveníčko nad studánkou v kapličku. R. 1737 byly pobožnosti u „Boží Vody“ konsistoří schváleny a nový děkan rytíř Frant. Kazimír Strachovský staral se o jejich zvelebení. Rytíř Frant. Ignác Vražda z Kunvaldu, obyvatel berounský, daroval r. 1737 do kaple nový pěkně řezaný oltář a stařičká paní Anna Konstancie Rensbergrová z Držkovic dala k tomu pěkný obraz bolestné Matky Boží. R. 1738 přišel sem s četnými poutníky nábožný poustevník Václav Čermák, bratr třetího řádu sv. Františka Serafinského, který podal žádost u Be-

rounského magistrátu, by se tu usaditi mohl. Zároveň slíbil, že bude několik synků Berounských v dobrých mravech vésti a je v předmětech škol latinských vyučovati. Obec nabídku tu přijala a požádala konsistoř o povolení, kteréž r. 1739 bylo uděleno, ale jen pod tou podmínkou, aby poustevník užíval jen oděvu světského, poněvadž není členem řádu sv. Ivana*). I vystavěla pak obec při kapličce poustevnu a určila poustevníkovi deputát. R. 1746 děkan Strachovský, dosáhnuv k tomu od konsistoře dne 16. srpna povolení, posvětil kapličku a k 50 zl., které nastřádal jeho předchůdce z dárků dobrodinců, přidal 150 zl., a tak utvořen fond na úpravu kaple. V kapli bylo dovoleno sloužiti mši sv., ale toliko jen ve všední dny. Když poustevník Čermák po krátkém pobytu jinam se odebral, zůstala poustevna „u Studánky“ opuštěna, až teprve r. 1748 usadil se tu poustevník nový, Roland z Wötternu. Byl pro svůj bezúhonný život velmi oblíben, a to jak u měšťanů Berounských, tak i u poutníků, kteří sem přicházeli. Sbírkou poustevníka Rolanda mezi hutníky ve Staré, Nové a Karlově Huti pořízena byla železná mříž před oltář, kterou zámečník Kraus v Nové Huti zhotovil. Pověst o léčivé moci vody ze studánky „na průhoně“ šířila se víc a více po krajích českých. Poutníků neustále přibývalo, tak že skrovná kaplička je někdy ani pojmouti nemohla a mnozí venku pod šírým nebem státi musili. I dal děkan Strachovský přistavěti před vchodem kaple veliký přístřešek, takže r. 1746 na 200 poutníků se tu směstnati mohlo. Od té doby, kdy kaple byla posvěcena, každoročně v pátek před květnou nedělí, ve výr. den „Sedmibolestné P. Marie“, ubíralo se sem slavné procesí. R. 1749 bylo při cestě ke „Studánce“ vedoucí přistavěno 13 nových křížů na cestu křížovou, jejíž poslední štace byla sama kaple. Quardian Františkánů z Hájku tu křížovou cestu posvětil r. 1750. Poustevník Roland dobyl sobě o zvelebení kaple velikých zásluh, a proto nemohli Berounští



Kaple P. Marie Bolestné u Berouna.

*) Odpověď konsistoře zní takto: „Žádost Vaši o dovolení, by jistý Václav Čermák třetího řádu sv. Františka Seraphinského v předsevzetí svém pokračovati a synky vaše městské jak v dobrých mravech a bázni Boží, tak také v literním umění a v latinském jazyku cvičiti mohl, sub praesent. 22. Januarii nám podanou netoliko jsme sobě náležitě přednésti dali, ale i taky tu o synky vaše otcovskou pečlivost ovšem schvalujeme. Poněvadž ale Jeho Osvícená knížecí Milost pan pan Arcibiskup Pražský z důležitých příčin pevně a konečně ustanovil, žádného jiného poustevníka kromě pod jistou regulí a titulem sv. Ivana v arcibiskupství svém budoucně trpěti, pročež žádané povolení naše, by nadjmenovaný Václav Čermák takové cvičení v oděvu aneb habitu řeholním zastával, nikoliv uděliti aniž jeho za poustevníka v této arcidioecesi uznati a trpěti ne-

dlouho naň zapomenouti, když poustevnu r. 1757 náhle opustil a již se nevrátil. Dle zpráv do Berouna došlých zemřel prý r. 1785 v Rakovníku. Po něm byl tu poustevníkem Jan Svoboda od Šťáhlav, zvaný „frater Marian". Byl to muž pokorný, velice střídmý a zbožný. Kapli udržoval ve vzorné čistotě. I požíval veliké přízně jak u lidu domácího, tak i u cizích poutníků.

Značné nadání pořídila při kapli r. 1759 Marie Josefa sv. paní Fellnerová z Feldeku roz. hraběnka z Bubna. Dala jistinu 1000 zl. na ten účel, aby v kapli každou sobotu sloužena byla mše sv. za její duši a poustevníku na přilepšení jeho deputátu vykázala jistinu 1000 zl.; měl však každý den modliti se jeden růženec za její duši a druhý na chválu matky Boží.

R. 1786 byly dvorním dekretem císaře Josefa II. všecky poustevny v zemích dědičných zrušeny. Osud ten stihl také poustevnu u „Studánky." Zrušenou kapli koupil r. 1787 Jakub Černý, kriminální assistent, za 35 zl. Koupil ji s dobrým úmyslem, neboť po smrti Josefa II. nechával ji k pobožnostem osadníkům i lidu okolnímu. Marianský obraz však přenesen byl na oltář sv. Kříže do děkanského kostela. R. 1819 koupil kapli děkan Seydl na polovic s Matějem Härdtlem, advokát. v Berouně. Děkan Seydl odkázal r. 1831 svůj díl obci berounské a druhý díl darovali obci r. 1853 dědicové Härdtlovi. Zatím nabyla kaple dary a odkazy nového jmění, z něhož pak vetech 1894—5 na místě staré kaple vystavěna byla nákladem 12.000 zl. nová, nynější kaple dle návrhu stavitele velechrámu Jos. Mockra, kteráž pak dne 30. října 1895 byla metropol. kanovníkem Frant. Brusákem vysvěcena. *).



Vnitřek kaple P. Marie Bolestné u Berouna.

Jest to úhledná svatyňka gotická, obdélníková, třemi boky zakončená. Vystavěna jest z neomítnutých cihel. Střecha kryta jest břidlicí; na střeše jest vížka rovněž břidlicí krytá. Okna v presbytáři jsou tři, hrotitá s jednoduchými kružbami; v severním boku lodi jsou dvě trojdílná okna, v boku jižním okno jediné téhož tvaru. Vnitřek má klenbu žebrovou o třech polích a jest vkusně polychromován. Před vchodem jest klenutá předsíň a k jižnímu

můžeme; pokudž nicméně on Václav Čermák své dobré předsevzetí a mládeže cvičení v oděvu světském (v kterémž rovněž přijatou reguli svatého řádu, jako jiní lidé světští pod touž regulí pozůstávající, zachovati může) konati a zastávati míní a hotov jest, proti tomu nikoliv nejsme a své povolení udělujeme, zůstávajíce vám při tom vždy otcovsky nakloněni. V Praze v arcibiskupské kanceláři dne 11. měsíce února 1739." Liber emantat. v arcib. archivu. 1739 l. 65.

*) Jos. Vávra „Paměti král. města Berouna" 382—385; Frant. Václ. Zelinka v „Pražských novinách" 1887 č. 61.

boku kaple přiléhá sakristie. V presbytáři stojí gotický oltářík ,na němž jest pěkná, ze dřeva řezaná socha P. Marie sedící s mrtvým tělem Pána Ježíše na klíně a s mečem v prsou; sochu tu zhotovil St. Zalešák. V lodi na stěně visí obrázek kaple dřívější. V pravo od vchodu jest studánka, nad níž zbudováno jest malé obdélníkové staveníčko rovněž z cihel neomítnutých, s břidlicovou stříškou a mřížovými dveřmi.

Bývalá residence piaristská stávala, jak již řečeno, poblíž hřbitovního kostela P. Marie. Škola piaristská zřízena byla nadáním zbožné panny Lidmily Rudolfové r. 1773; byla to tak zvaná „škola normální“ o dvou třídách a přijímala odrostlejší hochy ze školy městské, která byla „školou triviální“ a měla rovněž dvě třídy; r. 1809 spojeny byly obě tyto školy berounské v jedinou „hlavní“ školu, jejímž ředitelem a katechetou byl vždy superior domu piaristův. Po vydání nových školních zákonů vzdali se piaristé na počátku školního roku 1869—70 své práce při škole Berounské. Příčinou toho byly hlavně skrovné příjmy jejich, neboť původní fundace tak se ztenčila, že ani dva řeholníky vyživiti nemohla. Residence piaristská připadla obci berounské; mešní její fundace děkanství. Posledním piaristou v Berouně byl superior a ředitel hlavní školy P. Erasmus Kahánek, který se po odevzdání všeho klášterního majetku dne 17. září 1870 pro své stáří odebral na odpočinek do kolleje piaristské v Mladé Boleslavi. Byl to muž dobrý, ochotný a nábožný, který všeobecné vážnosti a lásky v městě požíval.

Kaple sv. Václava v Jarově vystavěna byla r. 1862 od tamních občanů. Vysvětil ji děkan Berounský V. Labler téhož roku na den sv. Václava a ihned tam první služby Boží konal. K stavbě kaple přispěli hlavně P. Václav Eber, rodák Jarovský, spirituál milosrdných bratří v Štýrském Hradci a Václav Patera, též rodák Jarovský, kněz ryt. řádu maltézského a farář v Rabensburku v Rakousích. Jest to obdélníkové stavení s podvojnými okénky v bocích, s pětibokým nižším přístavkem pro oltář; přístavek ten jest uvnitř půlkruhový, čtvrtkulovitě sklenutý. Nad průčelím vížka přední stěnou v před povystouplá a na třech kamenných nosnících spočívající. Loď má klenbu plackovou. Oltář jest starší, barokní. Obraz na něm, představující sv. Václava mezi anděly, na plátně malovaný, byl sem darován z děkanského kostela Berounského. V hořejší části oltáře jest oválový obrázek sv. Lidmily. Po stranách oltáře jsou na konsolách sošky P. Marie a P. Ježíše.

U cesty ke dvoru Ptáku stojí železný kříž, na jehož kamenném podstavci jsou latinské letočetné nápisy, z nichž se dovídáme, že kříž ten postaven byl r. 1757 na rozhranní císařského panství Králodvorského a panství kláštera sv. Jana pod Skalou, jimž tehdáž dvůr „Pták“ náležel.

2. Borek-Suchomasty, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Obce přifařené: Borek 96 kat., Suchomasty $1/4$ h., 607 kat., 2 ak., 18 ž., Bykoš $1/4$ h., 474 k., 6 ž., Malkovy $1/4$ h., 112 k., 6 ž., Želkovice $1/4$ h., 162 k., 7 ž.; celkem 1451 k., 2 ak., 37 ž.

Patron: Frant. Mareš.

Ves Borek dostala se 1228 panenskému klášteru sv. Jiří v Praze, ale ve 14. stol. vešla v držbu královskou, a zdejší tvrz a dvůr byly manstvím Vyšehradským *).

Fara připomíná se tu již ve stol. třináctém.

Faráři z doby předhusitské: 1361 Kunrát, po něm Jan ze Suchomast ještě r. 1379, potom kněz Oldřich, kněz Beneš, 1410 František z Berouna († 1413), Václav kanovník Karlštejnský, 1419 Mikuláš z Chřenovic.

*) Vávra, Paměti m. Ber. 31.

Ve válkách husitských fara zanikla.

Potom obstarávali duchovní správu duchovní z okolí.

Z nich se v matrikách vyskytují: Ondřej Kohelius, farář Lochovský 1679—85, P. Benedikt Schmidel ze Seeburgu, benediktin od sv. Jana pod Skalou, spolu administrátor fary Tmaňské 1686—1700, Michal Schusser 1701, Jiří Wagner 1702, Jan Theodor Hájek 1703, Frant. Ign. Jelínek 1704, Norbert Kubíček 1704—1708, vesměs spolu administrátoři Tmaňští.

P. Benedikt Schmidel konal služby Boží vždy dvě neděle po sobě ve Tmani, třetí pak neděli v Borku; bydlil ve Tmani*); podobně i jeho nástupcové.



Farní kostel v Borku.

Od r. 1708 nalézáme zvláštní administratory při chrámu Boreckém, kteří bydlili v zámku Suchomastském.

Byli to: Jiří Kvalbert Rochleb 1708—10 a Mikuláš Máša (Mascha) 1710—12.

Pak zase administrovali faru Boreckou kněží sousední, ze Všeradic a Tmaně.

Byli to: Jakub Norbert Wimmer, admin. ve Všeradicích 1712—41**), Jos. Hoffmann, admin. ve Všeradicích 1744—47, Václ. Moravec, admin. Tmaňský 1748.

R. 1726 za patronátu Kazimíra hraběte z Kupperwaldu, pána na Suchomastech, a manželky jeho Ludmily roz. hraběnky

---

*) Zpráva visitační z r. 1696 v archivu arcib.

**) Ale Wimmer neadministroval nepřetržitě; r. 1718 vykonával v Borku duchovní správu Karel Leo Schmidt, admin. Tmaňský, a v letech 1731—32 Matěj Czykan, rovněž admin. Tmaňský.

z Bubna přestavěn a obnoven chrám Páně na Borku. Posvěcen byl dne 27. října téhož roku od Františka Ferdinanda Fialy, děkana Žebráckého a toho času vikáře, za přísluhy Jiřího Procházky, děkana Berounského a Jakuba Wimmera, administratora Všeradického a Boreckého. Po vykonaném svěcení děkan Berounský učinil ozdobné kázání. Po kázání následovala mše sv. zpívaná, kterou pod infulí sloužil opat od sv. Jana pod Skalou Emilian Kotterovský*).



Kněžiště kostela v Borku.

*) Zápis na konci matriky II.

R. 1748 zřízeno bylo hrabětem Janem Václavem z Bubna a Litic v Borku-Suchomastech samostatné místo farářské.

Pořad farářů: Ant. Votýpka 1748 † 9, Filip Jak. Bílek 1749 † 92, Matěj Steffl 1793 † 1805, Václ. Fr. Matějka 1805 † 22, Matěj Vilém Sequens 1823 † 25, Jan Nep. Sequens, bratr předešlého 1825 † 27, Gabriel Henika 1827 † 59, Frant. Xav. Vyšín 1859—94, Jos. Schneider 1894—1904, Karel Svoboda.

Farářové bydlili zprvu v Suchomastech v bídném příbytku; teprve r. 1798 vystavěna byla v Borku fara.

Farní kostel sv. Mikuláše jest na zevnějšku zcela prosté stavení obdélníkové, na konci kněžiště zaoblené a kryté šindelovou střechou, na níž jež sanktusník.

Ozdobnější jest vnitřek.

Kněžiště jest uvnitř osmiboké, prostorné, stejné šířky jako loď. U stěn jsou polopilíře s hlavicemi listovými, ozdobenými andílčími hlavinkami a věncovými pletenci. Strop jest plochý na způsob plackové klenby.

Na oltáři uprostřed stojí veliký tabernakl s pilířky a sloupky s jonskými hlavicemi po stranách. Nad oltářem jest veliký zdařilý obraz sv. Mikuláše z XVIII. stol.

V presbytáři jest křtitelnice ze dřeva řezaná na způsob trojboké vásy; na rozích jsou voluty s nasazenými andílčími hlavinkami. Na jednom boku jejím jest polovypuklina představující Krista Pána s křížem v oblacích; na druhém boku polovypuklina představující Boha Otce se žezlem trůnícího v oblacích; na třetím latinský nápis: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude. Marek 16".

Loď jest obdélníková se sešikmenými rohy. Stěny rozčleněny jsou podobnými polopilíři, jako kněžiště. Okna jsou na každé straně tři (poslední pár vede na kruchtu), obdélníková, nahoře obloukovým úsekem sklenutá. Pod stropem jde kolkolem římsa, nad okny vzhůru se prohýbající. Strop lodi ozdoben jest velikou malbou (poněkud již zašlou a opravami pokaženou) „Sv. Mikuláš v nebeské slávě." Na obraze jsou znaky Kuppervaldský a Bubnovský, jakož i letopočet: „Anno 1728".

Kazatelna jest barokní, na jejíž stříšce jest socha Mojžíše s deskami zákona.

Po stranách vítězného oblouku stojí oltáříky se zasklenými skříněmi obklopenými barokními řezbami. V jedné skříni jest soška P. Marie, ve druhé soška sv. Anny, obě řezané ze dřeva.

Při severní stěně stojí oltářík se sochou P. Marie Lourdské.

V pozadí lodi jest kruchta s kuželkovým zábradlím; varhany ozdobeny jsou soškou ze dřeva řezanou „David s harfou".

V lodi leží uprostřed ve dlažbě náhrobní kámen ze šedého mramoru, se znakem a nápisem: „Leta 1562 umřel Pan Petr Karel ze Svárova na Suchomastech a tuto pochován jest. Pán Bůh rač milostiv býti jeho milé duši". V levo od hlavního vchodu stojí veliký náhrobní kámen z červeného mramoru, s podobou paní; kolem na okraji nápis: „Leta Páně 1604 v pondělí před svatým Fabiánem a Šebastiánem umřela jest urozená paní Justina Pelhtova z Lažan a na Suchomastech a tu pochována jest očekávajíc blahoslavého vzkříšení z mrtvých". Před kamenem tím leží v dlažbě kameny tří synů Adama Bukovanského z Bukovan a na Suchomastech, zemřelých v letech 1611 a 1612, s českými nápisy. Nedaleko od těchto kamenů jsou ve dlažbě tři náhrobní kameny rodiny Švábů z Chvatliny z poč. 17. stol.

Opodál kostela na návrší stojí nízká hranolová zděná zvonice, v níž visí tyto dva zvony: 1. s nápisem latinským, ulitý r. 1517 mistrem Bartolomějem v Novém městě Pražském; 2. s letočetnými nápisy latinskými, udávajícími, že ulit byl ke cti sv. Jana a Pavla r. 1764 nákladem Marie Anny hraběnky z Bubna a Litic, rozené hraběnky Michnové z Vacínova, od Víta Ignace Dietricha v Novém městě Pražském.

Zámecká kaple v Suchomastech, z XVIII. stol. pocházející, stojí v zámeckém parku při zdi. Jest to prosté obdélníkové stavení, kryté mansardskou střechou taškovou. Vnitřní prostora má klenbu plackovou a tvoří v půdorysu obdélník napříč postavený, takže vchod jest v jedné z obou delších stran a oltářík uvnitř rovněž uprostřed protější podélné strany. Oltářík jest malý; na něm v barokně vyřezávaném výklenku malý obrázek sv. Ant. Paduanského; nad tím monogram Kristův IHS. Po stranách výklenku na jedné straně ze dřeva vyřezán polštář s korunou, žezlem a schránka se zlatem; na druhé straně koš s ovocem a pastýřský klobouk. Po stranách oltáře stojí ze dřeva řezané sošky: na jedné straně hoch mouřenínský a bělošský, oba s korunami na hlavách, na druhé straně hoch v kroji zahradníka a jiný v kroji pastýře. Sošky ty tvoří podstavce ze dřeva řezaných soch andělů držících štíty s lat. nápisy: „Aby každé koleno klekalo“, „Každý jazyk aby vyznával“; dokončení těchto nápisů jest nad oltářem samým: „Že Pán Ježíš Kristus jest ve slávě“ (jest to tedy výňatek z listu sv. Pavla k Filipenským kap. 2. v. 10. a 11.). V rozích na pilířích jsou ze dřeva řezané rokokové kartušky s malými obrázky („Narození Páně“, „Z mrtvých vstání“ a „Nanebevstoupení“).



Zámecká kaple v Suchomastech.

3. Karlštejnské děkanství a fara v Budňanech.

Otec vlasti Karel IV. jal se stavěti r. 1348 v horské kotlině při Mži na panství Tetínském pevný hrad Karlštein, jenž měl býti nedobytnou schránkou korunovačních klenotů říšských. Po desíti letech dne 27. března r. 1357 byla hotová stavba v jeho přítomnosti s velikou slávou posvěcena.

Karel IV. založil na Karlštejně r. 1357 sbor kanovníků čili kapitolu kollegiátní. Jak ze zakládací listiny dané dne 27. března 1357 vysvítá, kapitola Karlštejnská měla vykonávati

duchovní službu v hradních kostelech a býti strážkyní klenotů a svátostí na hradě chovaných. Kanovníci měli býti zcela vzdáleni ruchu světského; proto byl pro ně vystavěn dům na blízkém vrchu, jenž od té doby se jmenuje »Kněží hora« ,ale zdá se, že později vykázán jim byl příbytek v hradě samém. Členové kapitoly neměli míti jiného úřadu duchovního. V čele kapitoly byl děkan, jenž po čas pobytu Karlova na hradě byl jaksi dvorním kaplanem. Kanovníci byli zprvu jen čtyři. Právo podací k hodnosti děkanské měl král český, ke kanonikátům děkan. Právo investitury děkana náleželo arcibiskupu pražskému, právo investitury kanovníků děkanovi. Karel vykázal kapitole jednu desetinu důchodů hradních; to bylo ročně na penězích 30 kop čes. a na obilí 155$^3/_4$ strychu; poněvadž kanovníci měli z tohoto důchodu bráti po 6 kopách a po 25 str. obilí, zbýval děkanovi roční důchod též 6 kop čes. a 55 $^3/_4$ str. obilí. Karel měl v úmyslu zvýšiti počet kanovníků na 10. Ale neznáme listiny, jíž by byly ustanoveny důchody pro 6 nových kanovníků, ani od něho ani od jeho syna Václava, ač r. 1413 bylo skutečně 10 kanovníků.

Bratr Karlův Jan Jindřich daroval r. 1358 ke kapli sv. Palmácia ves Lhotku Žebrákovu.

Král Václav daroval kapitole patronáty před tím, snad od nepamětných dob, královské, těchto kostelů: tetínského (sv. Ludmily) r. 1386, mořinského r. 1387, sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze r. 1396, sv. Jakuba v Berouně 1397 (ale toto darování král později odvolal a vykonával právo podací sám) a bezdědického 1398.

Kanovníci každého dne v kapli P. Marie společně modlili se hodinky. Každý den povinni byli děkan i kanovníci nejméně tři mše sv. beze zpěvu sloužiti, dvě totiž na hradě (jednu v kapli P. Marie, druhou v kapli sv. Mikuláše, a třetí v kapli sv. Palmácia. V neděli a v zasvěcené svátky měli sloužiti zpívanou mši sv. v kapli P. Marie, a pokud by k ní přístupu nebylo, v kapli sv. Mikuláše. V ty dny měli také zpívati první i druhé nešpory *).

Do válek husitských byla kapitola v rozkvětu, v nich však ztratila většinu svých důchodů, takže v letech 1454—1513 byl mimo děkana pouze vždy jen jediný kanovník. Poněvadž takovým způsobem služby Boží na Karlštejně trpěly újmu, vykázal král Vladislav děkanovi r. 1513 z urbury Kutnohorské každého téhodne 2 kopy a nařídil, aby na Karlštejně byli kanovníci dva. Ti měli v kostele P. Marie každý den sloužiti jednu mši sv. zpívanou a druhou tichou; v sobotu, v neděli a ve svátek měli zpívati nešpory. R. 1526 skutečně připomínají se kanovníci dva. Ale onen plat byl odváděn nepravidelně

*) Sedláček, Hrady a zámky VI., 17; dr. Jos. Teige: „Listiny děkanství Karlštejnského z let 1322—1625“.

a r. 1563 obnášel již jen 45 grošů českých týdně, takže místa kanovnická vůbec zanikla. *)



Kaple sv. Kříže na Karlštejně.

Děkanství získalo někdy v 16. stol. ves Praskolesy spolu s patronátem dříve královským, ves Tobolku a právo podací k farám kostelů: budňanského a loděnického.

*) Kanovnictví Karlštejnské bylo pak jen čestným titulem, jehož užíval na př. na počátku 17. stol. farář bezdědický, ale i ten titul nedlouho po r. 1620 zašel.

Děkan i kanovníci bydlili v 16. stol. na hradě v malé budově přiléhající k císařskému paláci. Potom tam bydlili i děkanové sami, když žádných kanovníků již nebylo, až do r. 1671, kdy děkan Čedík se odstěhoval do zámku Praskoleského. Někteří děkanové však již od 2. polovice šestnáctého století bydlili v Praze, majíce tam i jiná obročí a na Karlštejně mívali své zástupce i »místoděkany,« »kaplany,« kteří byli spolu i administratory Budňanskými.

Pořad děkanů: Kuneš do 1359, Litold 1359—79, Bedřich 1380, Beneš 1391, Jan (Hana) 1391—6, Mikuláš 1396, Jindřich 1396, Adam 1397, Jindřich 1398, Jan 1398—1400, Jakeš 1400—4, Mikuláš 1404—5, Oldřich 1405—6, Mořic (Mauric) 1407, Oldřich 1407, Frenclin 1407—18, Jan 1418 † 1419, Václav 1419, Václav z Alběnic 1452 † 9, Ondřej Leva, Němec z Mostu 1460—7, Štěpán z Police 1480, Valentin Schopp 1491—6, Jan ze Stradouně, Polák z diecése Krakovské 1501—26, Václav Hájek z Libočan, známý kronikář český 1527—33, Lukáš, kanovník u sv. Víta 1535, Cyprián Žlutický (Lutecensis) 1535—45, Jan Žlutický (Lucenus) 1551—7, Václav Hodějovský (nebo Hodovský), dvorní kaplan Ferdinanda I., probošt vyšehradský 1557—8, Kašpar Mezichod, kanovník a potom i probošt vyšehradský a děkan kraje podbrdského 1558—65, Vít Polnický 1568, dr. Tomáš Albín z Helfenburka, arcib. oficial a kanovník u sv. Víta 1570—4 (děkanství Karlštejnského se vzdal, když byl zvolen za biskupa Olomouckého), Felix z Lindy, doktor svobodných umění a filosofie 1574—83 (od roku 1576 byl též i kanovníkem u sv. Víta v Praze), dr. Wolfgang Chanovský z Dlouhé Vsi 1584—6 (byl také kanovníkem u sv. Víta), Valentin Cikán z Rotštejna 1586 † 93 (byl spolu kanovníkem a později i proboštem u sv. Víta), mistr Adam (Černý) z Vinoře 1593 † 1600 (byl spolu také kan. a později arcijáhnem u sv. Víta), Bartoloměj Flaxius z Čenkova, z patricijské rodiny plzeňské 1600 † 1601 (byl také arcijáhnem plzeňským, děkanem u Všech Svatých, arcijáhnem u sv. Víta a kanovníkem Olomouckým), Pavel Pistorius z Lucka, Žatečan, doktor theologie a svob. umění 1601—17 (původně jesuita a professor matematiky, mudrctví a bohosloví ve Vídni a v Praze, arciděkan plzeňský; když roku 1617 zvolen byl děkanem vyšehradským, vzdal se děkanství Karlštejnského), David Dráchovský 1618 (původně jesuita, pak arciděkan v Plzni, kdež zažil obležení Mansfeldovo, pak děkan ve St. Boleslavi), Vavřinec (Lorenc) Ratzinger z Radenštejna 1618—51 (administroval spolu faru berounskou; r. 1630 byl visitátorem kraje podbrdského), Václav Vojtěch Calisius (Kališťský) 1651 † 3 (bakalář theologie; mimo děkanství Karlštejnské měl též kanovnictví ve St. Boleslavi), Albrecht z Klimkovic (a Klimkowicz), Polák 1654—71 (býval 1647 děkanem příbramským; v pozdějších letech byl hrabětem palatinským a protonotářem apoštolským; resignoval pro vysoký věk), Frant. Ferd. Čedík z Eisenbergu, doktor filosofie a práv, 1671—1704 (potom resignoval a stal se děkanem v Sedlčanech), Bernard de Gregoriis 1704 † 1705 (dříve byl děkanem hořovickým a vikářem kraje podbrdského), Jan Bedřich Langhans 1705 † 1709 (spolu kanovník senior u Všech Svatých, administrator u sv. Jiří, kanovník u sv. Petra v Budyšíně), Václav Emerich Vojta 1710 † 1741 (bakalář Písma sv., 1698—1710 děkan Přeštický), Karel Fr. Štučka 1741 † 1759 (před tím farář v Jablonné a pak děkan v Jaroměři), Antonín Jakub Suchánek 1759 - 79 (byl velmistrem ryt. řádu křížovnického s červenou hvězdou; děkanství karlšteinské bylo mu r. 1759 dáno v užívání na 10 let pro jeho zásluhy o císařovnu a obecné dobro za pruské války, s tou podmínkou, aby z užitku opraven byl nedávno vyhořelý kostel řádový v Karlových Varech; pak desítiletá lhůta znovu prodloužena na nových deset let), Amandus Bláha 1779 † 1781 (profes benediktinů břevnovských, obdržel děkanství Karlšt. v odměnu za zásluhy v sedmileté válce, zejména o záchranu Prahy), Fr. Brigido z Březovic, svob. pán z Marnfelsu 1781 † 1810 (pocházel z hraběcí rodiny krajinské; byl bakalářem theo-

logie, císařským domácím prelátem, proboštem kapitoly Všech Svatých, čestným kanovníkem katedrálního kostela sv. Ducha v Hradci Králové a sídelním kanovníkem vyšehradským), Petr Vilém Carpentier 1810 † 1828 (nar. v Harlebecku v Nizozemsku, byl sekretářem biskupa knížete Viléma Salma v Tournay v Belgii a když Salm stal se arcibiskupem pražským, šel s ním do Čech a byl jeho ceremonářem až do smrti jeho; byl to muž velmi horlivý, zbožný a dobročinný; češtině přiučil se tak dokônale, že česky obratně mluvil i kázal), Julius Körner 1828 † 1863 (nar. 1785 ve Stříbře, byl 1816—34 farářem u sv. Jindřicha v Praze a od r. 1826 zároveň kanovníkem u Všech Svatých, byl též vikářem a školním dozorcem pražského okresu školního, v letech 1825—34 také radou kn. arc. konsistoře), ThDr. Vojtěch Hron 1864 † 1872 (byl kanovníkem Staroboleslavským, kancléřem konsistorním, protonotářem a generálním vikářem), Ant. Burka 1873 † 1884 (byl farářem v Praskolesích, pak farářem a osobním děkanem v Bezdědicích), Matěj Jakub Heinrich 1885 † 1892 (farář kostela P. Marie před Týnem v Praze, čestný kanovník vyšehradský, papežský komoří, konsistorní rada, ryt. řádu cís. Františka Josefa), Frant. Janda 1892 † 1898 (dříve farář v Přistoupími a kn. arcib. vikář českobrodský; byl tajným komořím papežským, čestným konsist. radou a čestným kanovníkem Staroboleslavským), Jan Kř. Roškot 1898 † 1905 (dříve byl farářem a os. děkanem v Počepicích, kn. arc. vikářem Sedlčanským a čestným konsist. radou; od r. 1901 byl též poslancem v kurii velkostatkářů na sněmu českém), Jan Vilím od r. 1905 (před tím farář a osobní děkan bezdědický a kn. arcib. vikář hořovický).



Z kaple sv. Kříže na Karlštejně.

Posloupnost „kaplanů“ neboli „administratorů“, kteří místo děkanů vykonávali služby Boží na Karlštejně a zároveň obstarávali duchovní správu na osadě Budňanské: Jeroným Vrána 1605, Ondřej Millperger 1605—1606, kněz Kašpar 1631, Jan Arnošt Bretschneider (Prethšnajder) 1672, Tomáš Dvořák 1672, pak zase Bretschneider 1676, Tomáš Ign. Brodský 1676, Jan Ign. Komenský 1677, Václav Edmund Klobоucský 1679, P. Kornelius Spatenský, řádu sv. Cyriaka z kláštera sv. Kříže na Starém městě Pražském („administrátor král. kaple Karlštejnské“) 1680, Jan Ant. z Fernbergku 1681 („kaplan král. kaple hradu Karlštejna“), potom zase P. Kornelius Spatenský 1682—3, P. Blažej Rokos, řádu sv. Františka u sv. Jakuba v Starém městě Pražském 1683 až 1685, Ant. Ludvík Josef Urbanides 1685—91, Martin Josef Nový 1691—4, Ant. Mareš 1695. Bedřich Werner 1695—8, Daniel Václ. Jos. Turek 1698—99, P. Jakub Martinez, O. S. B. z kláštera sv. Jana pod Skalou 1699—

1702, P. Frant. Karel Keschel křižovník s červ. srdcem 1702—4, P. Jakub od sv. Jana pod Skalou 1705, P. Fr. Ign. Jelínek 1705—15, Jos. František Saler 1715—22, Karel Leop. Votík 1722—34, Jan Gallina 1734 42, Jan Šeb. Lyer 1742—9, Václ. Říp (Rzip) 1749—53, Pavel Petr Chalupa, „lokalista a administrator Karlštejnského děkanství“ 1753—66, muž zbožný a učený, jenž vstoupil do kláštera sv. Jana pod Skalou; Ign. Hlasivec 1766—79. Fr. Němeček 1784; Václ. Bruzek 1789; Jos. Lüfftner 1795—1807, Jan Souša (Schauscha) 1808—11, Petr Pachmann 1812—1820, Prokop Haas 1820—42, Ant. Burka 1842—58.

R. 1858 povýšena byla lokalie Budňanská na faru.

Posloupnost farářů: Ant. Burka 1858-61, Ignác Grünwald 1861—4, Jos. Kodým 1864—74, Jan Vilím 1874—8, Jan Brož 1878—93, Tomáš Veverka 1894—1900, Jos. Brusák 1900—6, Emanuel Fiala.

Ve stol. 17. a 18. náležely pod správu administratorů Karlštejnských také osady: Tetínská a Lodenická s fil. kostelem ve Vráži.



Dva z obrazů v kapli sv. Kříže na Karlštejně.

Administrátor vykonával všechny úkony bohoslužebné i duchovní správy; děkan vázán byl jen o Božích Hodech a o velikých svátcích marianských, kdy povinen byl kázati a slavnou mši sv. sloužiti, a to v kapli Karlštejnské. V ostatní svátky konány byly služby Boží v kostele Budňanském. V nedělích konaly se služby Boží střídavě: jednu neděli v kapli hradní, druhou neděli v kostele sv. Palmácia v Budňanech a třetí neděli ve filialním kostele sv. Stanislava v Mořině *).

Po odloučení Tetína r. 1737 zbyly při duchovní správě Karlštejnské ještě zmíněné kostely v Lodenicích a ve Vráži. V těch konaly se služby Boží čtyřikrát do roka, až r. 1774 nařídil arcibiskup aby v některém z nich konaly se služby Boží

*) Dle záznamu Ign. Hlasivce z r. 1766.

každou třetí neděli, v ty dny pak zavázán byl lokalista Tetínský sloužiti mši sv. na Karlštejně místo administrátora. Tak to trvalo do r. 1783, kdy v Loděnici zřízena byla lokalie.

Když arcibiskup Schrenk r. 1842 do Budňan na generální visitaci zavítal a Karlův Týn si prohlížel, tázal se, zda za Karla IV. slouží se výroční mše sv. Když uslyšel že nikoliv,



Zbytek oltáře z dob Karla IV. na Karlštejně.

věnoval 500 zl., aby z úroků každoročně v den úmrtí Karla IV., 29. listopadu, v kollegiátním kostele P. Marie na Karlštejně za slavného panovníka sloužena byla mše sv. a aby při ní každoročně dvanácte nejpotřebnějších Karlštejnských chudých fun-

dační almužnou poděleno bylo. První anniversarium konáno bylo způsobem slavným.*)

Hrad Karlštejn svědčí výmluvně o zbožné mysli Karla IV. hojnými svými svatyněmi. Jestiť v něm neméně než pět větších i menších kaplí, z nichž některé jsou s oslňující nádherou vyzdobeny. Veškery tyto svatyně byly v poslední době spolu s celým hradem nákladně obnoveny.

Kaple Panny Marie nalézá se v druhém poschodí budovy stojící mezi císařským palácem a velikou věží. Budova ta má nahoře kolkolem dřevěné podsebití a strmou, břidlicí krytou střechu, na níž jest vysoká štíhlá vížka sanktusová. Ve vížce té zavěšen jest jeden ze starých zvonů, jímž se každého dne zvoní klekání. Při této kapli, která i »kostelem« bývá nazývána, založil Karel IV. onu zmíněnou kollegiátní kapitolu. Kaple jest 10·45 *m* dlouhá a 8·95 *m* široká. Stěny jsou ozdobeny starobylými malbami, strop jest trámový, dle nalezených zbytků nově zřízený.

Nástěnné obrazy znázorňují výjevy ze Starého i Nového Zákona a ze zjevení sv. Jana. Znalci soudí, že malby ty provedl znamenitý malíř Mikuláš Wurmser ze Štrasburku. Na jižní straně jest zobrazen Karel IV., kterak manželce své Blance podává kříž, dále kterak od kralevice francouzského přijímá ostatek sv. kříže a posléze kterak stoje před oltářem uctivě ostatek ten prohlíží. Nad oltářem stojí ve výklenku krásná soška P. Marie ze 14. stol. a na oltáři samém postaven jest dvojdílný nástavec ze dřeva uměle řezaný, v jehož jednom křídle jest krásný obraz Panny Marie s Ježíškem, v druhém pak poprsí zbičovaného Krista Pána již velice poškozené. V hořejších nástavcích jsou krásně provedená poprsí dvou andělů a na postranních pilířích výborně malované drobné postavy světců a světic. Jest to znamenité dílo umělecké, jež zhotovil Tomáš z Modeny, jehož jméno dole na obraze Zbičovaného Krista se čte („Thomas de Mutina fecit“).

V levo od oltáře jest ve zdi výklenek pro Nejsvětější svátost, tak zvané „sanktuarium“, ozdobený z opuky tesaným orámováním, v němž vytesány jsou znak říšský (orlice) a český (lev).

Z této kaple vchází se úzkou chodbou ve zdi do malé *kapličky sv. Kateřiny*, která jest pouze 3·88 *m* dlouhá a 2·30 *m* šir. Ve svatyňce této Karel IV. nejraději na pobožnostech prodléval (proto bývala tato kaple také »císařskou« nazývána), zvláště v době postní uzavíral se tu k tichému rozjímání; nejnutnější stravu podávali mu z kaple P. Marie malými dvířky, kteréž se dosud při dlažbě nalézají.

Malá tato kaple jest nádherně vyzdobena. Má gotické žebrové klenutí; stěny obloženy jsou hlazenými polodrahokamy (ametysty, jaspisy a acháty), vsazenými do zlacené sádrové malty. Kamenů těch jest 1132.

Svorníky klenby jsou pokryty plechem v podobě růžice a posázeny pravými drahokamy. Na jednom z nich nachází se veliký chalcedon s vyrytou andělskou hlavou. Kaple osvětlena jest na straně jižní dvěma gotickými okny. V nich bývaly krásné malby na skle, z nichž toliko jen malý zbytek se zachoval („Ukřižování Páně“). Na protější severní straně jest pruh zdiva nad částí polodrahokamy posázenou ozdoben malbami představujícími hlavy sedmi patronů českých. V čele kaple jest malý zděný oltářní stůl, drahokamy posázený, a ozdobený v předu krásnou malbou „Ukřižování Páně.“ Nad oltářním stolem jest ve vý-

---

*) Časop. katol. duch. 1843 sv. 1.

klenku vymalována uprostřed P. Maria na trůně sedící, Ježíška na klíně držící, a po stranách klečící Karel IV. a manželka jeho Anna. Na bočních stranách výklenku jsou obrazy sv. Petra a Pavla. Veškery tyto malby pocházejí nepochybně od Tomáše z Modeny. Na straně epištolní vymalován jest obraz sv. Kateřiny a nad vchodem Karel IV., jak společně s manželkou svou drží kříž.



Kaple sv. Kateřiny na Karlštejně.

Místnost vedle kaple Panny Marie sloužívala za sakristii. Nyní se tu ve dvou zasklených skříních chovají starobylá vyšívaná mešní roucha ze 16. a 17. stol.

Na nejvyšším místě hradu stojí mohutná hradní věž, v jejímž druhém patře nalezá se nejnádhernější svatyně Karlštejnská, totiž *kaple sv. Kříže,* v níž chovány byly říšské korunovační klenoty, ostatky svatých, zemská privilegia a jiné drahocenné předměty. Jest to vysoká, prostorná (15·20 *m* dlouhá a 9·10 *m* šir.) místnost vyzdobená s přepychem opravdu královským. Příchod k ní uzavírán býval čtverými dveřmi, z nichž troje silně železem pobity byly a dvaceti zámky se zamykaly.



Nástěnná malba na Karlštejně: Karel IV. prohlíží ostatek sv. Kříže.

Již schodiště ke kapli té vedoucí jest bohatě vyzdobeno malbami, jež provedl Mikuláš Wurmser. Jest to řada maleb ze života sv. Václava a sv. Ludmily.

Kaple zaujímá celé patro a jest sklenuta dvěma křížovými klenbami žebrovými. Má tři veliká, kružbami ozdobená okna, dvě na vý-

chodní a jedno na západní straně. Ve výklencích oken jsou kamenná, podezděná sedátka. Uprostřed jest kaple rozdělena vysokou ozdobnou mříží železnou ve dvě části.



Oltář sv. Mikuláše na Karlštejně.

Stěny kaple jsou ve spodní části obloženy leštěnými polodrahokamy (ametysty, acháty, karneoly a jaspisy); kamenů těch jest 2994. Kameny ty jsou osazeny tak, že většinou tvoří kříže. Mezery mezi kameny vyplněny jsou zlacenou maltou, do níž vytlačeny jsou ozdobné vzorky (orlice, lvíčkové, korunky, písmeno K a j.) Hořejší část stěn jest

pokryta až ke klenbě obrazy na lipových deskách malovanými a v dřevěné rámy zasazenými. Jsou to obrazy papežů, kardinálů, biskupů a svatých. Původně bylo celkem 132 obrazů. Z nich jeden se ztratil a pět jiných nejkrásnějších obrazů odvezeno bylo do Vídně, kdež byly chovány v císařské obrazárně do r. 1904, kdy k rozkazu J. V. císaře Františka Josefa I. byly zase na Karlštejn vráceny; jest tu tedy nyní 131 obraz. V rámu každého obrazu spatřuje se malý otvor; v něm bývaly chovány ostatky svatých pod křišťálovým sklem.

Na klenutích výklenků okenních jsou malby nástěné, málo již znatelné (v okně prvním: 1. Pán Ježíš jako host u Marty a Marie a Marie Magdalská umývá P. Ježíši nohy, 2 P. Ježíš po svém zmrtvýchvstání zjevuje se Marii Magdalském; v okně druhém: 1. Zvěstování P. Marie, a 2. Klanění se sv. tří králů; v okně třetím vyobrazení ze Zjevení sv. Jana: 1. Bůh v dlouhém rouše, přepásaný na prsou zlatým pasem, v pravé ruce 7 hvězd, v levé knihu sedmi pečetmi uzavřenou, pak 7 svícnů a po stranách kůry andělské; 2. Beránek se sedmi rohy s knihou otevřenou a před ním klanějící se starci s harfami.

Okna jsou opatřena ve svrchní části kulatými čočkami do olova zasazenými. Spodní část oken jest provedena dle zachovaného zlomku v mosaice z drahokamů zasazených do olova pozlaceného. Mosaika tato tvoří v každé tabuli jeden větší a čtyři malé kříže. Každá tabule jest sestavena z 900 až 1100 kaménků a jest jich úhrnem asi 17.000. Jsou to topasy, ametysty, vltavíny, almandiny a j. Kamenná ostění oken jsou dle starých zbytků nově omalována a zlacenými ornamenty ozdobena.

Klenba kaple představuje oblohu nebeskou se sluncem, měsícem a mnoha tisíci hvězd. Jsou to vypouklá skla na zpodu vystříbřená a do omítky klenby pryskyřicí připevněná.

V zadní polovici kaple za zmíněnou velikou mříží jest při stěně severní oltářní stůl a nad ním hluboký výklenek ve zdi zlacenou mříží uzavřený. V tomto výklenku chovány byly v letech 1357—1414 říšské klenoty, totiž: říšská koruna, žezlo a jablko, pak svaté ostatky, zejména části sv. Kříže a hřeb z něho.

Vedle tohoto výklenku jest na epištolní straně ještě jeden menší výklenek, do něhož nepochybně stavěny byly mešní konvičky, když na oltáři mše sv. byla sloužena. Na evangelijní straně stojí pult z cedrového dřeva. Před oltářem visí krásně ze dřeva pracovaná svítilna.

Kolem zdí kaple jest rozestaveno 14 truhel, v nichž uloženy bývaly říšské a zemské privileje a jiné důležité státní listiny.

V císařském paláci, rozkládajícím se na jihovýchodní straně hradu nalézá se v prvém poschodí při veliké rytířské síni polokruhově zakončená *kaple sv. Mikuláše.*

Nynější oltář jest nový. Na něm stojí soška sv. Mikuláše, o níž pověst dí, že ji vyřezal sám Karel IV.

V druhém poschodí paláce jest malá kaplička svat. Václava přiléhající k bývalé ložnici královské.

Oltářík v kapličce této jest nový. Stojí na něm soška sv. Václava vyřezaná prof. Kastnerem dle sochy Parléřovy ve velechrámě sv. Víta chované.

Poněvadž ke svatyni Marianské 120 vysokých schodů vede a tudíž přístup do ní lidem starým a churavým ke službám Božím byl obtížný, byla r. 1844 přístupnější kaple sv. Mikuláše přibráním dvou bývalých císařských komnat rozšířena a 18. května 1844 konaly se v ní po dlouhé době zase po prvé služby Boží slavným způsobem. Jen o velikých svátcích a ve výroční den smrti Karla IV. konal děkan slavné služby Boží v kapli Panny Marie.

Ale r. 1890, když započato bylo s opravou hradu, přeloženy byly všechny služby Boží z hradu do farního kostela sv. Palmacia.



Farní kostel v Budňanech od jihozápadu.

Farní kostel sv. Palmacia v Budňanech byl původně pouhou kaplí, kterou Karel IV. r. 1351 dal vystavěti na úpatí vrchu Javorky a uložil v ní ostatky sv. Palmacia, které byl z Trevíru přinesl.

Jest to malá, nepatrná svatyňka, malebně na stráni uprostřed hřbitova položená.

R. 1706 popisuje se kostel ten jako „polozbořený“; *) v dobách pozdějších byl v nynější podobu upraven.

Kněžiště jest třemi boky uzavřené. Ve východní zdi i ve zdech bočních jsou úzká hrotitá okénka bez kružeb. Klenba kněžiště jest hvězdovitá, bez žeber.

V kněžišti jest oltářík rokokový s rozvilinami po stranách. Uprostřed jest obraz na plátně malovaný, představující sv. Palmacia. Světec v oděvu vojenském opírá se levicí o tasený meč a pravici má položenu na prsou. Andílek klade mu věnec na hlavu. Dole jiný andílek drží bílý štít s červeným křížem. Jest to dobrá malba z počátku 18. stol. Po stranách jsou ze dřeva řezané sochy sv. Václava a sv. Ludmily.

V severní zdi nalézá se výklenek pro Nejsvětější svátost se železnými mřížovanými dvířky s jednoduchým renaissančním kamenným orámováním. Vítězný oblouk jest segmentový. Loď obdélníková má strop plochý a osvětlena jest se strany severní dvěma okny obdélníkovými, nahoře nízkým obloukem zakončenými.



Vnitřek farního kostela v Budňanech.

V lodi po stranách vítězného oblouku stojí po jednom oltáříku. Na straně evangelijní jest oltářík pozdně renaissanční, značně zvýšený později podstavenou částí rokokovou. V oné starší hořejší části jest uprostřed obraz sv. Anny vyučující P. Marii; po stranách sv. Josef a sv. Joachim. V dolejší, pozdější části jest tabernakl a na něm zasklená skřínka, v níž nalézá se ze dřeva řezaná soška stojícího Jesulátka. Po stranách na volutách barokní sošky P. Marie a sv. Anny. Na stole oltářním stojí jednoduchá dřevěná schránka v podobě jehlance se skleněnou přední stěnou, ozdobená nahoře vyřezávanou korunou. Uvnitř

*) „Ecclesia s. Palmatii semidiruta, ruinosa.“ Visit. zpráva z r. 1706 v arcib. archivu.

spatřují se ostatky sv. Palmacia t. j. lebka v několik části rozlomená a malé části kostí), jakož i částečka ostatku sv. Lukáše v dracounových ozdobách.



Farní kostel v Budňanech od severozápadu.

Na straně epištolní jest oltářík rokokový, na němž v zasklené skřínce nalézá se pěkně řezané barokní sousoší bolestné Panny Marie; na skřínce pak kříž s anděly po stranách.

Při jižním boku presbytáře stojí nízká zděná*) věž, krytá cibulovitou, plechem pobitou bání. Ve věži visí dva zvony, jeden asi z XV. stol.

*) Ještě r. 1760 byla nad klenbou sakristie pouze dřevěná zvonice.

s nápisem gotickým, nerozluštitelným, a druhý s nápisem německým, z něhož se dovídáme, že ulit byl r. 1857 od bratří Diepoldtů v Praze.

V přízemí věže jest sakristie.

V presbytáři ve dlažbě jest náhrobní kámen pětileté dcerušky Martina Josefa Strnada, c. a k. buchhaltera panství Karlštejnského, zemřelé r. 1750, a v předsíňce chrámové, rovněž ve dlažbě náhrobní kámen synáčka Daniele Třeboňského z Rožmitálu, písaře důchodu Karlštejnského, zemřelého několik hodin po narození r. 1621. Oba tyto náhrobní kameny mají nápisy české.



Filialní kostel v Mořině.

Kostel vestavěn jest do stráně tak, že na kruchtu z venčí přímo dveřmi ze hřbitova se vstupuje, aniž by třeba bylo schodů. Ke hřbitovu vedou od silnice schody.

Přifařené osady: Budňany 605 k., 7 ak., 4 ž., šk. 3 tř.; Karlův Týn $1/2$ h, 380 k.; Mořinky 1 h., 353 k., 5 ž.; Mořina nebo Mořiny 1 h., 535 k., 22 ž., šk. 3 tř.; Poučník-Klučice $1/2$ h., 158 k., 9 ž.; Podroblín 1 $1/2$ h., 74 k.; celkem 1760 k., 7 ak., 40 ž.

Filialní kostel sv. Stanislava v Mořině býval za starých dob farním a to již před r. 1353. Podací právo vykonával král český.

Pořad farářů do válek husitských: Mikuláš † 1353, Jakub Bartolomějův z Písku 1353 † 1362, Martin řečený Hovorka 1362—1368, Matěj Mořicův z Nepřívěc 1368—1374, Jan 1374—1375, Jiří 1375 † 1380, Jan 1380 † 1397, Prokop z Prahy 1397—1406, Jan, oltářník v kostele sv. Martina ve zdi v Praze, směnou s před. 1406, Vojtěch do 1429, Vavřinec, pleb. v Loděnici, sm. s př. 1429 † 1435, Mikuláš z Křenovic 1435.

Ve válkách husitských zanikla nepochybně zdejší fara. V 18. stol. byl kostel vystavěn nově od základů i s věží. Roku 1843 byla klenba kostela, v níž ukazovaly se povážlivé trhliny, stažena železnými kleštěmi a pod krovem silnými trámy. Roku 1900 byl kostel důkladně opraven.



Vnitřek kostela v Mořině.

Jest to prostá stavba barokní. Věž jest hranolová, na hranách sešikmená; má cibulovitou, plechem pobitou střechu.

Střecha kostela jest tašková; na ní cibulovitý, plechem pobitý sanktusník.

Vnitřek r. 1900 vkusně vymalován za pomocí benediktinů Emauzských.

Hlavní oltář jest barokní. Po stranách má oblé sloupky, uprostřed pak obraz (z XVIII. stol.) představující sv. Stanislava v oblacích, dole pak drobný výjev, znázorňující zavraždění světce toho. Po stranách nad brankami stojí sochy sv. Jana Nep. a sv. Václava.

Obě boční okna presbytáře mají malovaná okna; jedno dala obec Malo - Mořínská, druhé farář Tomáš Veverka.

Boční oltáříky rokokové, s novými oválovými, na plátně malovanými obrázky poprsními (P. Maria a sv. Anna.)

Na bočních stěnách lodi na konsolách dřevěné sochy sv. Jana a Pavla, mučenníků římských.

Ve věži nalézají se dva zvony: 1. větší s orlem císařským a s nápisem latinským, udávajícím, že ulit byl r. 1771 od Jana Jiřího Kühnera v Praze za času hraběte Adama Šternberka, král. komissaře panství Karlšteinského, 2. menší, ozdobený polovypuklými obrazy sv. Václava a sv. Prokopa, s letočetným nápisem latinským, z něhož vyplývá rok 1743.

V sanktusníku jest malý zvonek s polovypuklým obrazem sv. Stanislava a letočetným nápisem latinským, dávajícím rok 1734.

4. Hořelice, fara. *)

Patron: Jeho Veličenstvo.
Duchovní správu vykonává farář.
Obce přifařené: Hořelice 1100 k., 3 ak., 26 ž., šk. 4 tř., Drahelčice ¼ h. 501 k., 4 ž., Dušníky ½ h., 1062 k., 1 ak., 20 ž., šk. 4 tř.

Ves Hořelice patřila r. 1228 ke statkům kláštera sv. Jiří v Praze. Zmínka o farním kostele vyskytá se již r. 1356; podací právo jeho náleželo tehdáž abatyším řečeného kláštera.

Pořad farářů do válek husitských: Petr do 1356, František, pleb. ve Všeni, sm. s př. 1356, Matěj 1378—1380, Petr z Koněprus do 1405, Vavřinec, oltářník sv. Erasma v kostele sv. Havla v Praze, sm. s př. 1405—1410, Vavřinec, plebán v Činěvsi, sm. s př. 1410—1414, Jindřich, plebán v Tachlovicích, sm. s př. 1414, Jan řečený Pupek do 1423, Tomáš řečený Beran, klerik ze staré Boleslavi 1423 † 1426, Václav syn Víta z Hlinné, klerik Pražské diecése 1426, Martin 1435. **)



Kostel a fara v Hořelicích.

Při visitaci, kterou r. 1380 arcijáhen vykonal, bylo shledáno, že má kostel tyto bohoslužebné věci: missál, dva stříbrné kalichy, ornát chatrný, breviř („liber viaticus") ve dvou dílech, jiný breviř větší, graduál, knihu se mšemi k zvláštním příležitostem s kanonem („liber de specialibus missis cum canone") a žaltář. Arcijáhen přikázal plebánovi, aby oba breviře dal svázati ***).

Po válkách husitských spravovali farnost Hořelickou kněží utrakvističtí.

---

*) Srovn. Frant. Melichar, „Paměti okresu Unhošťského" 148—151.
**) Libri conf.
***) Lib. visit. 1380.

Jedním z nich byl Jan Šišma † 1532, jenž na ornát bílý a damaškový odkázal 10 strychů pšenice a 10 strychů žita; osadníci přidali k tomu 5 strychů žita, které jim byl farář dlužen. *)

R. 1589 přebýval tu „nepořádný kněz“ Jan Litoměřický, jenž ani arcibiskupa ani konsistoře pod obojí poslušen býti nechtěl, nýbrž bludů kalvinských se přidržoval. A tohoto muže chtěli míti Nymburští mermomocí za děkana, ale konsistoř utrakvistická tomu nedopustila. **)

V letech 1606 - 7 byl v Hořelicích farářem Jan Kobylka Litomyšlský z Felzova, kanovník kostela v Staré Boleslavi. Za něho »obnovena byla archa veliká do kostela Hořelického ke cti a chvále P. Bohu všemohoucímu a svatému Janu Křtiteli, od níž jest dáno od malování z truhlice zádušní malíři 26 kop míš.« ***). Týž kněz dal »na Horkách« postaviti »muky Boží« na svůj náklad (25 kop); ty zbořili »zlí a bezbožní lotři«. Nástupce jeho, Tomáš Chýský, dal je r. 1610 opět postaviti †).

Za nepřátelských vpádů ve válce třicetileté byl kostel Hořelický pobořen, i zvony byly roztlučeny a pryč odvezeny. Teprve po míru r. 1648 byl péčí a nákladem Ludmily Kateřiny manželky Jana Jiřího Karvinského z Karvinu, tehdejšího majitele Hořelic, jakož i matky její paní Ludmily zase zřízen a zvonem jedním opatřen, takže se v něm zase služby Boží konati počaly. Potom dal zmíněný pan Karvinský kostel krchovní zdí obehnati, novou sakristii a kapličku sv. Antonína Paduanského s oltářem k němu přistavěti a ještě jedním zvonem, novým kalichem, antipendiem a j. opatřiti.

Od r. 1625 nebyl v Hořelicích žádný duchovní správce, nýbrž bylo tu přisluhováno od faráře Železenského.

Za patrona Jana Josefa rytíře Karvinského z Karvinu byla r. 1697 (listina erekční má datum 22. května 1699) v Hořelicích opět samostatná fara zřízena.

Pořad farářů od té doby až do nynějška: Jan Fridrich Jos. Trunsa 1697—1703, Jan Petr Dekert 1704—1709, Martin Jos. Vatter 1709—1710, Kryštof Ant. Fidler 1711—1715, Jan Ferd. Glaser 1715—1753, Ondřej Maximilian Ham 1753 † 1776, Jos. Kropáček 1776—1788, Řehoř Bened. Dobiašovský 1788 † 1825, Jos. Březina 1825 † 1856, Václav Burger 1857—1860, Jos. Šabat, čestný kanovník Staroboleslavský 1860—94, Karel Šperl 1894 † 1902, Václ. Vorel 1903—1904, Heřman Haaser, os. děkan a em. vikariátní sekretář.

R. 1740 započala Anna Marie Františka velkovévodkyně toskánská, tehdejší majitelka Hořelic, na svůj náklad stavěti nový kostel v Hořelicích, ale nedočkala se dokončení stavby, jíž ujala se pak dcera její, vévodkyně Marie Anna. R. 1747 dne 3. září benedikoval nový kostel farář Glaser.

R. 1753 daroval Jan Frant. Bourguignion, professor práv na universitě pražské, kostelu Hořelickému nové ciborium.

R. 1907 byl kostel důkladně opraven.

---

*) Borový, Jedn. kons. utr. 69.

**) Borový, „Martin Medek“ 94, 102.

***) Zápis na desce starého missálu fary Hořelické.

†) Tamže.

*Kostel sv. Jana Křtitele**) jest úhledná barokní stavba zajímavého půdorysu.

K vejčité lodi přiléhají na straně východní i západní souměrné, téměř kruhové prostory: kněžiště a kruchta. Loď má strop plochý, kně-



Vnitřek kostela v Hořelicích.

žiště a kruchta mají klenby plackové. Uvnitř při stěnách jsou polopilíře s baroko-jonskými hlavicemi a bohatým římsovím.

*) Důkladný popis jeho podal Zd. Wirth v Soupisu památek histor. a uměleckých pol. okr. Kladenského, str. 40 a násl.

Hlavní oltář má rozložitou architekturu, celou šíři presbytáře zaujímající. Nad stěnou, v níž nalézají se branky za oltář vedoucí, zvedá se patro s dvěma výklenky, v nichž stojí barokní, nově polychromované sochy sv. Cyrilla a Methoděje, uprostřed jest veliký obdélníkový obraz patro to ještě o polovici převyšující. Obraz ten maloval r. 1856 J. Hellich. Spatřujeme na něm sv Jana Křtitele, kterak se modlí před popravou; za ním stojí dva katané; nahoře vznáší se anděl s palmou v pravici, levicí držící věnec nad hlavou mučedníkovou. V pozadí ve dveřích stojí Salome. Na oltářním stole spočívá veliký tabernakl, nově upravený dle návrhu prof. Kastnera řezbářem Václ. Mrázem.

V lodi jsou čtyři oltáře barokní stejné úpravy: 1. sv. Jana Nep., 2. sv. Rodiny; ve stole tohoto oltáře za sklem jsou ostatky sv. mučedníka Pia, vložené ve voskovou figuru světce toho představující*); 3. sv. Barbory, 4. sv. Františka Xav.; na tomto oltáři jest v zasklené skříňce barokní soška (asi z poč. 18. stol. pocházející) Bolestné P. Marie sedící, s tělem P. Ježíše na klíně.

Kazatelna ozdobena jest na řečništi sedícími sochami čtyř sv. učitelů církevních, na stříšce jest socha anděla s deskami desatera přikázání.

Varhany ozdobeny jsou vyřezávanými rozvilinami a soškami (nahoře anděl tlukoucí v tympany; po stranách andílkové v rukou trouby držící).

Zvony: 1. 265 liber těžký s nápisy latinskými: „Od blesku a bouře vysvoboď nás Pane Ježíši Kriste. Roku 1736“ a „Přelit od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře v Praze 1860“. Na jedné straně jest polovypuklý krucifix, na druhé polovypuklý obraz sv. Vojtěcha. 2. Ulitý r. 1777 od Frant. Ant. Franka v Praze. 3. 66 liber těžký s polovypuklými obrazy sv. Ferdinanda a sv. Anny a s nápisem latinským: „Přelit od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře v Praze 1860.

V zámku Hořelickém bývala kaple sv. Kříže, nyní zrušená**).

V Drahelčicích na návsi jest malá kaplička sv. Jana Nep. r. 1840 vystavěná.

Při severovýchodním konci obce Dušník***) poblíž silnice a železniční trati zvedá se $9\frac{1}{2}$ *m* vysoký pahrbek, dle podoby své „Homole“ zvaný. Tento pahrbek, jak se zdá, uměle nanesený, uvádí stará pověst v souvislost s bitvou, která se r. 1179 dne 23. ledna strhla u Loděnice mezi „selským“ knížetem Soběslavem a knížetem Bedřichem, v níž tento byl poražen. Pověst ta vypravuje, že prý ve vojsku Bedřichově byl rytíř obrovské postavy jménem Hillig. Toho prý zajal Soběslav a dal jej na koni sedícího provazy a tyčemi uvázati tak, aby ani jezdec ani kůň hnouti se nemohli. Pak poručil vojínům svým, aby každý naplnil svoji helmici zemí a vysypal ji kolem ubohého jezdce. I stalo se tak, a brzo zmizel Hillig i s koněm v nasypávané zemi. A stále ještě přinášeli bojovníci v helmicích svých zemi, takže za nedlouho nakupila se veliká mohyla†).

---

*) Ostatky ty darovány byly v Římě r. 1739 velkovévodkyní toskánské Anně Marii Františce, která je pak kostelu Hořelickému darovala.

**) Viz popis její u Wirtha str. 47.

***) Dušníky mají jméno své odtud, že bývaly jměním duchovním neboli zádušním. Patřily zprvu již r. 1228 panenskému klášteru Svatojirskému; roku 1295 daroval je král Václav kostelu sv. Víta v Praze. Později ve zmatcích husitských dostaly se do rukou majitelů světských, až pak po válce třicetileté vráceny byly zase metropolitní kapitole.

†) Tak zaznamenal Hořelický farář Březina a připojil zároveň, že prý dne 7. července r. 1841 navštívil mohylu potomek onoho Hilliga, jménem Jiří Hillig z Úpice (Aupitz) u Brna. Jiné znění oné pověsti podává Fr. Melichar v uvedeném spise na str. 165: „V oné bitvě zajali Čechové saského vojevůdce, jejž pak raněného ku Praze vlekli, ale nedovlekli. Zemřel prý na tom místě, kde nyní stojí „Homole“. Čechové otce

Na „Homoli“ stávala od nepamětných dob malá kaplička sv. Jiří, která r. 1595 byla opravena. Na jejím místě byl v letech 1687—8 zbudován větší kostel ke cti téhož světce. Kostel ten byl pak r. 1690 dne 4. čer-



Bývalý kostel sv. Jiří na „Homoli“ u Dušník. Pohled od jihu.

hrdinství i u nepřítele, zbudovali mu zde hrob, nanesše na mrtvolu jeho v helmicích svých tolik země, že z toho povstala mohyla. Dle jedněch nazýval se onen saský vůdce Heribert, ale kdosi z jeho potomkův navštíviv mohylu předka svého, zaznamenal jméno jeho na dveřích chrámečku Svatojirského. Byl prý to Helich z Úpice“.



Bývalý kostel sv. Jiří na „Homoli“ u Dušník. Pohled od jihovýchodu.



Bývalý kostel sv. Jiří na „Homoli“ u Dušník. Pohled od východu.

vence posvěcen od světícího biskupa Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi, probošta metrop. kapitoly. R. 1865 dal František Xav. Dittrich, praelát arcijáhen metrop. kapitoly, kostel ten ze svého nákladem asi 700 zl. uvnitř nově upraviti. Když stavělo se křídlo dráhy z Dušnického nádraží do Hořelic a odtud dále k Berounu, vedena byla trať velice blízko „Homole“. Kostel zbudovaný na sypké půdě trpěl pak velice otřesy, které způsobovaly jezdící kolem vlaky. Objevovaly se ve zdivu trhliny, až přišla komisse, která usoudila, aby kostel byl zbořen. I stalo se tak v květnu r. 1904.

Byla to rozložitá jednoduchá stavba barokní*). Skládala se z pravoúhelného kněžiště a obdélníkové lodi, s hranolovou věží v průčelí. Strop v kněžišti i v lodi byl plochý. K bokům lodi přiléhaly pravoúhlé přístavky valeně klenuté. Presbytář byl valenou klenbou podklenut a podzemní prostory tak vzniklé užíváno bylo ještě asi před 30ti lety za sakristii. Potom byla zmíněná klenba, již chatrná, podchycena pilířem a vchod do prostory té byl zazděn.

*) Viz popis její u Wirtha str. 27 a násl.

Bývalý kostel na „Homoli“ stojící dodával celé krajině zvláštního rázu; byl to jaksi „malý Říp“. Nyní stojí homole prázdná; zbylo jen kamenné schodiště po úbočí nahoru vedoucí a vedle něho dřevěný kříž. Jedná se však již o to, aby tu zase zbudována byla svatyně nová, i jest si jen přáti, aby se tak brzo stalo.



„Homole“ u Dušník po zboření kostela sv. Jiří.

5. »Svatý Jan pod Skalou« nebo »Sv. Ivan«, fara*).

Duchovní správu obstarává farář. Jest tu také systemisované místo kaplanské.

Obce přifařené: Sv. Jan 219 k., 2 ž., šk. 3tř.; Boubová 3/4 h., 7 k.; Bubovice 1 h., 332 k., 5 ž., 1 ak.; Hostim 1/2 h., 253 k.; Kozolupy 1 1/4 h., 286 k., 1 ž.; Lužce 1 1/2 h., šk. 2tř., 206 k., 7 ž.; Selc 1/2 h., 98 k.; Srbsko 1 1/4 h., šk. 1tř., 365 k., 8 ž.; celkem 1766 k., 23 ž., 1 ak.

Patron: Náboženská matice.

Před tisíci lety, kolem roku 880 po Kristu P., kdy křesťanství světlo své počalo šířiti po vlasti naší, vládl v Podkrkonoší nad Chorvaty**), kteří byli jedním z kmenů, ve které se národ náš tehdy dělil, kníže Gostimysl. Syn jeho Ivan touže po dokonalosti křesťanské odřekl se slávy světské a umínil sobě sloužiti Bohu v některé z rozsáhlých lesních pustin, které se tehdáž po vlasti naší ještě rozkládaly. I zašel až v tato místa. Tiché údolí

*) Vávra, „Paměti města Berouna“ 2, 32, 97—98; Košnář, „Poutnická místa“ 115 a násl.; Sedláček, „Místop. slovník“ str. 347; Hostlovský: „Memoria Subrupensis“; Schubert: „Urkunden-Regesten aus den ehemaligen Archiven der von Kaiser Josef II. aufgehobenen Klöster Böhmens“ 70—73; Jan Ev. Koreis: „Sv. Jan pod Skalou“.

**) Jiní se domnívají, že sv. Ivan pocházel z Chorvátska uherského.

mezi skalami a hustými lesy při potoce tudy tekoucím vidělo se mu k životu poustevnickému býti příhodným. Netušil, že na blízku jest knížecí hrad Tetín a tam že sídlí Bořivoj a manželka jeho Ludmila. Usídlil se ve sluji pod mohutnou skalou, živil se plodinami lesními a mlékem ochočené laně. A tak žil v úplném odloučení od světa, oddávaje se zbožnému rozjímání a vroucím modlitbám. I stalo se, že kníže Bořivoj, zabloudiv na honu za zvěří, s ním se setkal. Poznav jeho svatost a moudrost zval jej, aby bydlil s ním na hradě Tetíně a byl mu duchovním rádcem. Ale Ivan zůstal v milé své samotě; jen o to knížete požádal, aby mu poslal kněze. I přišel z Tetína kněz



Sv. Jan pod Skalou. Vnějšek kostela.

Pavel Kajch, pěstoun sv. Václava, a sloužil v jeskyni Ivanově mši sv., při které mu podal Tělo Páně. Ivan brzo potom zemřel. Bořivoj dal jej v jeskyni jeho pohřbiti a u hrobu jeho vystavěl kapli ke cti sv. Jana Křtitele. Zpráva o svatém poustevníkovi šířila se rychle mezi lidem. I vzrůstala také úcta k bl. Ivanovi a hojně poutníků přicházelo k jeho hrobu.

R. 1205 daroval kníže Břetislav I. kapli s jeskyní sv. Ivana i s celým okolím benediktinskému klášteru Ostrovskému, který stával na ostrově vltavském poblíž ústí řeky Sázavy. Od té doby vykonávali při kostele »sv. Jana v jeskyni« (»S. Johannes

in Spelunca«), jak se tehdáž říkalo, mnichové z kláštera Ostrovského služby Boží. R. 1310 bylo tu zřízeno proboštství. Probošt byl spolu farářem neboli plebánem. Podací právo vykonával opat kláštera Ostrovského. K farnosti patřila také blízká Vráž.

Posloupnost proboštů-farářů až do počátku patnáctého století: frater Šimon do 1355, fr. Dětřich (Theodricus) od 1355, fr. Diviš do 1363, fr. Kuneš 1363, Chval (Chwalo) 1393, fr. Mikoláš, jenž r. 1411 zvolen byl za opata kláštera Ostrovského, fr. Jan Skřička (Skrziczka) od 1411.

Proboštovi při vykonávání duchovní správy byli k ruce dva kněží rovněž z kláštera Ostrovského.



Sv. Jan pod Skalou. Vnitřek kostela.

O věcech kostelních zachovala se zajímavá zpráva z r. 1380 v aktech visitačních. Byly tu tyto předměty: dvě monstrance stříbrné, pozlacené, tři kalichy stříbrné, šest ornátů svátečních, tři všední, dvě kápě chorální, tři komže (superpelicia), dvě knihy mešní, z nichž jedna dle rubriky benediktinské, druhá dle rubriky kostela pražského, breviř („liber viaticus“), passionál, knížka kázání řečená „Piper“, darovaná kostelu za duši kněze Petra řečeného Rakva, kniha řečená „Příručka bohoslovné pravdy“ („compendium theologicae veritatis“), kterou daroval probošt Kuneš, knížka zvaná „Souhrn nepravostí“ (Summa vitiorum“), kniha řečená „Peregrinus de sanctis“; knihy ty byly vesměs psány na pergamenu.

V bouřích husitských zůstal, jak se zdá, Sv. Jan pod Skalou ušetřen, ale mateřský klášter na Ostrově byl r. 1420 od Husitů ztroskotán. Opatové a mnichové ostravští bydlili od té

doby, jak se zdá, u sv. Jana pod Skalou. Za opata Vita Hifftla (1582—9) nalezeny byly šťastně ostatky sv. Ivana v době husitské ukryté a uloženy v kostele v kamenné rakvi do země.

Opatům i mnichům u sv. Jana pod Skalou bylo zápasiti často s nedostatkem a s jinými protivenstvími.

R. 1549 přepadli loupežníci v noci klášter a vyloupili jej.



Pohled na klášter a kostel sv. Jana pod Skalou.

Úcta sv. Ivana upadala čím dále tím více v zapomenutí; teprve působením pražských Jesuitů, kteří od r. 1556 pracovali mezi Čechy k probuzení víry katolické, obrácen byl zřetel Pražských katolíků zase ke hrobu sv. Ivana. Již v létě r. 1598 šla první processí z Prahy k sv. Ivanu. R. 1600 dne 2. července

vyšlo 300 Pražanů, Čechů i Němců, jež vedli páteři Ondřej Neugebauer a Teofil Křístek, k sv. Ivanu, hlasitě zpívajíce litanie za korouhvemi vlajícími, tu přes noc pobyli ve chvojných stanech, druhého dne se zpovídali, přijali nejsv. svátost, vyslechli ká-



Kostel sv. Jana pod Skalou: Hrob bl. Ivana.

zání české a německé a pak vraceli se ku Praze. Odtud co rok ta processí k sv. Ivanu se opakovala bez ohledu na jinověrce.

R. 1612 súčastnil se té pouti také císař Matiáš s chotí svou Annou a s celým dvorem svým. R. 1628 vykonal sem

pouť císař Ferdinand II. a r. 1635 císař Ferdinand III. s arcivévodou Leopoldem.

Ale klášter jen živořil. Stávalo se časem, že kromě opata nebylo tu vůbec žádných mnichů. Klášter nemohl si vychovávati dorostu z vlastních noviců a tak sem byli dosazováni benediktini z klášterů jiných.

K novému rozkvětu přivedl klášter opat Matouš Ferdinand Zoubek z Bilenberka (1652—61), jenž při jeskyni sv. Ivana vystavěl r. 1661 nový, nynější kostel. Za něho měl klášter již zase vlastní své novice.

Po Bilenbergovi následoval Jan Chrysostom de Belmonte 1664; rodem Španěl, dříve mnich kláštera Emauzského, muž učený a nábožný. Po smrti jeho (1669) nedovolovaly skrovné příjmy kláštera, aby volen byl opat nový. Císař Leopold I. do volil, aby opatství po tři léta nebylo obsazeno, i spravováno bylo administrátory, kteří dosazováni byli od visitatorů řádových. V úřadě administrátorů se vystřídali: P. Bonifac Unger, benediktin Broumovský, P. Anselm Stefanides, benediktin Kladrubský, P. Karel Bonifác Schuster z Goldburgu, benediktin Broumovský. Po uplynutí oněch tří let stal se opatem poslední administrátor, Karel Bonifác Schuster z Goldburgu. Spravoval klášter v letech 1675—8; dokončil stavbu kláštera a rozmnožil příjmy kláštera tak, že bylo možno rozmnožiti počet bratří.

Následovali: Kašpar Eimer, benediktin Broumovský, muž učený, zběhlý zvláště ve filosofii a theologii, a spisovatel vědeckých knih z těch oborů; byl dříve professorem oněch věd v Broumově a v arcib. semináři v Praze. Také jako opat konal mladým benediktinům ve svém klášteře přednášky. Zemřel r. 1695. Za něho dostoupil počet mnichů v klášteře čísla 12.

Potom následují opati, kteří již od noviciátu vychováni byli v klášteře sv. Jana pod Skalou, volení od konventu. Z nich prvním byl Emilian Kotterovský (1695—1742), jenž znamenitě zvelebil hospodářství i budovy kláštera a jeho okolí. Po něm následovali: Bernard Slavík (1742—68), dobrý hospodář a pěstitel zahradnictví a ovocnářství, jemuž i okolní rolníky přiučoval; Eugen Prudík (1768—72), muž učený a velice dobročinný *); Jan Nep. Felix z Ebenholzu, jenž byl opatem posledním, neboť za něho zrušen byl klášter r. 1785.

Z řeholníků zůstal tu jediný farář Coelestin Hostlovský, aby vedl dále duchovní správu. Hostlovský sepsal jazykem latinským dějiny kláštera (»Memoria Subrupensis«) **) a přeložil do češtiny dílo P. Pougeta »Učení katolické« ***).

---

*) Když vypukl hlad, tu opat Prudík, ač pro klášter obilí draho kupovati musil, přece poručil, aby z něho chudým hojně bylo rozdáváno, říkávaje: „Nechť se chudým ještě více dává; Bůh jiným způsobem nám zase požehná".

**) Vydány byly tiskem v časopise „Studien und Mittheil. aus dem Bened.- und Cist.-Orden", roč. I. (1880) a XI. (1890).

***) Viz Časop. Musea čes. 1892, 335—6.

Posloupnost farářů po zrušení kláštera: Coelestin Hostlovský † 1812, Jos. Říb, osobní děkan 1812 † 1846, Martin Sedlák 1847—52, Jan Nep. Hubený 1853—8, Ant. Střízek 1858—60, Jan Šebánek 1861—69, Frant. Xav. Velek 1869—77, Eugen Karel Scherzl 1877—95, Jiří Vaněk 1895—1900, Jak. Duffek.

Překrásný jest pohled na bývalý klášter. Jestiť malebně položen pod strmými skalami a obklopen zelení lesů.



Podzemní kostel u sv. Jana pod Skalou.

Kostel sv. Jana Křtitele, vystavěný, jak jsme již pověděli, Ferdinandem Zoubkem z Bilenberka, jest dosti rozložitá stavba barokní, střízlivého zevnějšku. Ozdobnější jest vnitřek, jehož stěny rozčleněny jsou přístěnnými pilíři s listovými korint-

skými hlavicemi, nesoucími římsu bohatě článkovanou. Klenba jest valená, ale jest to pouze klenba z trámů a prken nápodobená; omítka dává jí vzhled klenby skutečné.

Nad vchodem do kostela jest deska s nápisem latinským, oznamujícím, že Matouš Ferd. z Bilenberka kostel r. 1661 vystavěl a vyzdobil. Kostel měl původně klenutí kamenné, které však r. 1710 hrozilo sesutím, neboť zdi kostela, jsouce zbudovány na půdě vodou prosáklé, se pod tíží klenby začaly rozestupovati. V této nesnázi tehdejší opat Emilian Kotterovský povolal na slovo vzatého stavitele Krištofa Dienzenhofera, jakožto znalce na radu. Ten uznal, že nutno místo klenutí kamenného dáti jen klenutí umělé ze dřeva.

R. 1859 byl kostel opraven. Levá podélná zeď kostela byla novými, z venku k ní přidělanymi pilíři širší a pevněji učiněna; starý malovaný strop v kostele, který již se trhal a dolů po kusech padal, byl stržen v délce od choru až po malbu představující sv. Ivana v rozprávce s knížetem Bořivojem, a novým, ale již jen bílým, na rákos dělaným stropem byl vycelen. Tehdáž byly opraveny také obrazy oltářní. Všechny tehdáž podniknuté opravné práce stály 6000 zl. stř.

Hlavní oltář z r. 1696 jest veliký, barokní, ozdobený sloupy, vyřezávanými listovými rozvilinami a sochami. Uprostřed jest obraz představující setkání se sv. Jana Křtitele s bl. Ivanem. Vypravuje totiž stará legenda, že Ivan pokoušen byl ve své samotě zlými duchy, takže již vydal se na cestu, aby jinde se usídlil. Ale na cestě zjevil se mu sv. Jan Křtitel, Bohem jsa seslán, a dal Ivanovi prostý kříž, aby jím pokušení od sebe mohl odvraceti. Zdařilý obraz ten zhotovil Jan Jiří Heintsch za 200 zl. Po stranách stojí ze dřeva řezané sochy sv. Vojtěcha, sv. Benedikta, sv. Scholastiky a sv. Prokopa. Nejvýše nad oltářem viděti jest veliký krucifix se sochami Panny Marie a sv. Jana Ev. po stranách. Kříž ten i s oběma sochami stával prý na kamenném mostě v Praze; opat Kotterovský obdržel jej darem od magistrátu Starého města Pražského.

Do presbytáře otvírá se z bývalé praelatury, která na severní straně ke kostelu přiléhá, okno na způsob ven vyčnívající zasklené skříně.

Na straně evangelijní jest kredenční stolek rokokový, pěkně vykládaný.

U pilířů vítězného oblouku stojí barokní oltáříky s vyřezávanými baldachýnky a draperiemi v pozadí a se soškami sv. Benedikta a sv. Scholastiky.

V lodi při boční stěně severní stojí barokní oltář s rovnými sloupky. Oltářní obraz představuje sv. Benedikta modlícího se na poušti. Po stranách stojí sochy sv. Václava a sv. Lidmily. V hořejším nástavku jest menší obraz: „Sv. Scholastika klečící v oblacích.“ (tento obraz malován r. 1859 od Gustava Vacka za 80 zl.). Dole nad oltářním stolem jest zasklená rakvička s voskovou figurkou mrtvého těla sv. Jana Nep.; na ní stojí dřevěné sošky sv. Jachyma a sv. Anny.

Poblíž tohoto oltáře stojí křtitelnice kamenná, jednoduchá; na ni vytesán jest znak opata Tobiáše Collisia (1573 - 1576), letopočet 1576 a písmena T. C. A. O. (t. j. Tobias Collisius, abbas Ostroviensis).

Při jižní straně lodi stojí oltář s bohatě řezaným rozvilinovým rámcem barokním, v němž jest obraz novější, představující sv. Kiliana, kterýž maloval r. 1859 malíř Gustav Vacek (za 300 zl.).

Dále na téže straně jest barokní kazatelna ozdobená soškami jakož i znakem opata Kotterovského. Na kazatelnu vystupuje se ze schodiště vedoucího na emporu, která se táhne po celé délce jižní strany kostela nad jeskyní sv. Ivana.

Dále v lodi visí naproti sobě dva obrovské obrazy na plátně malované: „Pozdvižení sv. Kříže“ a „Bičování Páně“, asi z prvé polovice 18. stol.

Zvláštní pozornost každého návštěvníka obrací se k náhrobku bl. Ivana uprostřed kostela stojícímu. Jest to zděný stůl oltářní, na němž stojí barokní skříň ze dřeva řezaná a zasklená, v níž spatřujeme měděnou postříbřenou rakvičku s ostatky bl. Ivana, jakož i měděný postříbřený relikviář na způsob ruky, v němž uložena jest kost z ruky světcovy.

Schránky tyto zhotoveny byly péčí Hostlovského r. 1789 a 1793 od Pražského pasíře Jana Isáka. Dřívější stříbrné relikviáře, které r. 1740 zhotoviti dal opat Kotterovský nákladem 400 zl., byly při zrušení kláštera zabaveny.

Hrob sv. Ivana kryla dříve kaplička ze železných prutů velmi uměle zhotovená. Dal ji zhotoviti (dle zprávy Beckovského) na počátku 17. stol. Vilém a s. Clemente, legát krále španělského k císaři Rudolfovi II. do Prahy poslaný. Hostlovský však tvrdí, že mříž tu dal zhotoviti opat Kotterovský r. 1711 od Pražského mistra zámečnického Pachera. R. 1857 byla odstraněna pod záminkou, že prý překáží pohledu na hlavní oltář. Část mřížového toho díla dostala se do umělecko-průmyslového musea v Praze, část jest ve sklepní vinárně „u černého koně“ v Praze“, část v majetku zámečnického mistra Václ. Němce, jenž uveřejnil pěkný článek o mřížovém díle tom v Časopise Společnosti přátel starožitností, IX., str. 152.

Na stropu lodi jest malba představující setkání se knížete Bořivoje s bl. Ivanem.



Sv. Jan pod Skalou: Pohled na skálu nad klášterem a na kapli sv. Kříže.

V pozadí kostela jest kruchta, na níž ze zmíněné empory se vchází. Ozdobná skříň varhan se soškou krále Davida pochází z téže doby jako hlavní oltář. Vzadu na kruchtě umístěn jest obrovský, na plátně malovaný obraz, představující kladení základního kamene k novému chrámu r. 1661. Vidíme na něm opata Zoubka z Bilenberka u císaře Leopolda I. s četným komonstvem. Na obraze čte se jméno malířovo „Ioachim Bachman fecit 1690“. Pod kruchtou stojí vykládané zpovědnice; na stropě podkruchtí jest malba, představující Pána Ježíše jakožto soudce.

V sakristii povšimnutí hoden jest oltářík rokokový, na němž jest uprostřed obrázek P. Marie Bolestné (poprsí) a po stranách sošky svat. Šimona a Judy. Mimo to zasluhuje povšimnutí kopie Panny Marie Zbraslavské.

Z kostela vchází se vchodem na straně jižní poblíž kazatelny po pěti stupních do rozsáhlé jeskyně bl. Ivana.

Při čelní stěně stojí oltář pěkně z vápence vytesaný ve slohu renaissančním. Po stranách jsou karyatydy s poprsími andělů, uprostřed pak výklenek, nyní prázdný, a na oltářním stole z kamene tesaný tabernakl se železnými dvířky, na nichž vysekán jest letopočet 1657.



Kaple sv. Kříže u sv. Jana pod Skalou.

V levo při vchodu jest kámen, na němž bl. Ivan stoje i kleče se modlíval (ukazují se v kameni tom vytlačené stopy jeho nohou); kolem jest barokní mříž a ve výklenku spatřuje se nástěnná barokní malba „Křest Páně“.

Naproti vchodu jest oltářík s mensou kamennou, nad níž na plochém prkenném nástavku jest obraz, kterak kněz Kaich podává bl. Ivanu

nejsv. Svátost. Při tomto oltáříku totiž prý skutečně tak se stalo. Po stranách vymalovány postavy sv. Václava a sv. Lidmily a nahoře čte se výrok sv. Bernarda (latinský): „Následovati P. Ježíše jest rada spasitelná, požívati Jej — život blažený“.

V levo od oltáře vidíme výklenek ve skále a v něm v kameni vytesanou podobu bl. Ivana; jest to místo, kde prý mrtev byl nalezen.

Odtud vchází se do menší skalní sluje, která zřízena byla za pohřebiště mnichů. Ve skalních stěnách jsou výklenky jako v katakombách, do nichž rakve se ukládaly. U jedné stěny stojí zděný oltářní stůl po-



Sousoší v kapli sv. Kříže u sv. Jana pod Skalou.

krytý velikou deskou ze sliveneckého mramoru. Na tomto oltáři sloužívala se při pohřbu zemřelého mnicha mše sv. Jiná, menší, přiléhající sluj byla umrlčí komorou.

V jeskyni jest dále kámen, na nějž prý kanula krev z rány, kterou mu zasadil pohanský pastýř. Ukazuje se tu dále skála, o kterou světec hlavu opíral, když spal. Tato skála byla od Chorvatů v pruské válce 1742 a ve válce sedmileté otlučena. Chorvaté totiž, uslyševše, že bl. Ivan z Chorvatska pocházel, pažbami ručnic utloukali si celé kusy a odnášeli si je na památku do svého domova.

Před jeskyní vně jest studánka bl. Ivana, pramen čerstvé, čisté vody, z níž prý světec píval. Studánka překlenuta jest mohutnou valenou klenbou, nad níž jest ono křídlo kláštera s emporami. Prostora tato jest na venek otevřená; v zadní stěně vidíme zamřížované okénko, vedoucí do jeskyně.



Sousoší před klášterem sv. Jana pod Skalou.

Ke kostelu přiléhá bývalá praelatura a klášterní budova obklopující čtverhranný dvůr. Na východní straně kostela stojí věž s hodinami, vestavěná do západního křídla kláštera a krytá cibulovitou helmou.

Ve věži visí čtyry zvony: 1. největší ulitý r. 1719 od Ant. Schönfelda, 2. z r. 1452 s nápisem: „Ave Maria, milosti plna, pán Bůh . . . Marek, Matúš, Lukáš, Jan," 3. asi rovněž z 15. stol. pocházející s nápisem: „ve jméno Matky Boží," 4. umíráček, ulitý od Karla Bellmanna r. 1853.

Bývalé budovy klášterní sloužily po zrušení kláštera za sídlo majitelů panství, nyní pak (od r. 1904) za dům lázeňský. Jen několik místností ponecháno bylo na byt pro faráře.

Na prostranství před školou stojí sousoší z pískovce tesané: uprostřed socha P. Marie, po stranách sochy sv. Jana Křtitele a bl. Ivana. Sochy ty vesměs v nadživotní velikosti tesané, dal opat Kotterovský



Hřbitovní kaple sv. Maximiliana u sv. Jana pod Skalou.

zhotoviti a r. 1731 postaviti na průčelí dokončené právě tehdáž praelatury. Poněvadž však sochy ty příliš tížily stavbu, jejíž zdi většinou na jehlách vystavěny býti musily, byly r. 1801 k rozkazu tehdejšího majitele velkostatku hr. Schwerts-Sporka sejmuty a na nynější místo postaveny.

Nad údolím Svatojanským zvedá se obrovská skalní stěna stmící za klášterem. Od roviny před zámkem vystupuje do výše 209 *m*. Na nejvyšším místě zasazen jest obrovský, r. 1902 nově zřízený kříž s plechovým tělem Páně.

Pod touto skálou na nižším návrší stojí kaplička sv. Kříže. Stávalo tu zprvu pod širým nebem ono sousoší, které nyní nalézá se uvnitř kaple. Sousoší to dal r. 1604 postaviti rytíř Heřman Krištof Rusworm, jenerál císaře Rudolfa II. Jest tesáno z temnočerveného mramoru,



Zříceniny kaple sv. Vojtěcha u Bubovic.



Zámecká kaple v Lužci.

Na oltářním kamenném stole jest uprostřed kříž a po stranách sochy sv. Jana Křtitele a bl. Ivana, znázorňující ono výše zmíněné setkání se obou světců. Před sousoším v zemi leží kámen s nápisem latinským a německým oznamujícím, kdo je postaviti dal *). Nad tímto sousoším dal vystavěti opat Em. Kotterovský r. 1714 nynější kapličku, která r. 1764 za opata Bernarda Slavíka uvnitř na klenbě malbou byla ozdobena. Původně měla kaplička ta trojhranné štíty nad všemi čtyřmi boky a od štítů těch šly střechy prejzy kryté tak, že se uprostřed křížovaly a uprostřed strměla čtyřhranná vížka. To vše bylo při opravě r. 1865 odstraněno a zbyl pouze trojhranný štít průčelní. Uvnitř na klenbě jest dobrá malba představující nalezení sv. Kříže svatou Helenou; na malbě té čte se letočetný nápis latinský: „In LIgno CrVCIs IesVM aDorate“ („Ve dřevě kříže klaněјte se Pánu Ježíši“), jenž dává letopočet 1764.

Odtud k západu rozkládá se uprostřed **hřbitova** na svahu návrší nákladná **kaple sv. Maximiliana**, jež jest spolu hrobkou rodiny Bergerovské. Dal ji vystavěti v letech 1847—9 tehdejší majitel panství Maximilian Berger dle plánů a pod osobním řízením professora Bernarda Gruebera. Dokončená stavba byla benedikována teprve r. 1852 dne 27. září. Stavba provedena jest ve slohu gotickém z pískovce a cihel. Kamenickou práci

*) Dříve prý byly kameny ty zasazeny v oltářním stole tvořícím podstavec sousoší.

provedl pražský kamenník Frant. Jedlička. Kaple jest vestavěna do svahu tak, že přední část jest značně vyšší než zadní. V dolejší části jest hrobka. Nad vchodem do hrobky jest trojhranný štít, v němž vytesáno jest poprsí anděla držícího pásku s latinským nápisem: „Přichází hodina a nyníť jest, kdy mrtví uslyší hlas Syna Božího" (Ev. sv. Jana 6, 25). Na vrcholu štítu jest kamenný krucifix. V hořejší části jest kaple. K ní vedou s obou stran široká otevřená schodiště. V průčelí jsou dvě gotická okna s kružbami a uprostřed nich polosloup, na němž pod bohatým baldachynem stojí zmrtvýchvstavší Vykupitel. Nejvýše strmí vzhůru štíhlá kamenná věžička. Vnitřek kaple, goticky sklenutý, jest zcela jednoduchý. Stojí v ní dřevěný gotický oltářík s dřevěným vyřezávaným křížem.

Při cestě do Bubovic vedoucí stojí kamenný kříž s latinským nápisem letočetným, oznamujícím, že jej postaviti dal r. 1772 opat Jan Nep. Felix z Ebenholzu.

U Bubovic na mírném návrší jsou malebné zříceniny kaple sv. Vojtěcha. Kapli tu vystavěti dal opat Kotterovský. Jeden z kněží klášterních sloužíval tu mši svatou pro ty, kteří do kostela klášterního dojíti nemohli. Po zrušení kláštera kaple zpustla úplně. Zachovaly se pouze zbytky zdiva do tří boků se lomícího, nepochybně zbytek závěru presbytáře. Ostatní místo pokrývá rozmetané kamení křovím zarostlé.



Vnitřek zámecké kaple v Lužci.

V zámku Lužeckém, patřícím augustinianskému klášteru sv. Tomáše v Praze jest kaplička sv. Michala archanděla. Kaple vystupuje z budovy zámecké na venek pěti boky a jde přízemím i patrem. Uvnitř stojí pěkný rokokový oltářík. Na něm jest uprostřed socha sv. Michaela archanděla, po stranách sv. Augustin a světice s deskou, na níž jest monogram Kristův IHS. Na podstavci jest řezba představující, kterak mnich vysvobozuje duše z očistce. Po stranách na svícnových konsolách stojí drobné sošky světců. Na tumbě oltářní kartuše se srdcem hořícím a šípem probodeným. Při bočních stěnách stojí na konsolách dobré barokní, ze dřeva řezané sochy sv. Víta a sv. Václava.

6. Liteň, fara. *)

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Obce přifařené: městys Liteň 900 k., 12 ak., 34 ž., šk. 5 tř., Bělč 1/2 h., 272 k., 2 ž., Halouny 1 h., 252 k., Hatě (část) 1 h., 103 k., Hodyně 3/4 h., 152 k., Korno 1/2 h., 206 k., 9 ak., Krupná 3/4 h., 103 k.,

*) Srovn. P. Jos. Kresinger „Liteň a přifařené k ní obce" 1896.

Leč $^1/_2$ h., 252 k., Lhotka $^1/_2$ h., 81 k., 7 ak., Měňany $^1/_2$ h., 339 k., Skuhrov (dvůr) 1 h., 45 k., Svinaře $^3/_4$ h., 444 k., 1 ak., 13 ž., šk. 3 tř., Vlenec $^1/_4$ h., 96 k.

Patron: Jos. Šeb. rytíř Daubek.

Dle pověsti dal kostel liteňský vystavěti Karel IV. ze staviva, které zbylo po stavbě hradu Karlštejna. Již ve 14. stol. byl farním.

Pořad farářů až do válek husitských: Jan Hanek (Hanco, Hinco) 1361 † 1405, Jan Čech (Joannes Boemus) 1405 † 1415, Jan z Úval 1415 † 1434, Prokop Manholt, farář v Starém Sedle 1434.

Podací právo vykonávali vladykové z Litně, haluz pánů z Valdeka.

Po válkách husitských byli tu faráři pod obojí.

Z nich jsou známi: Šebestián Slepička 1564—8, Viktorin Horký z Nymburka 1574—80, Jan Chuchelicius ze Starého Kolína 1605—10, Jan Rosacius Hořovský 1610—15, Samuel Martinides 1617, Jos. Albín 1622—3.



Farní kostel v Litni před vystavěním věže.

Po vypuzení posledního kněze strany pod obojí zůstala osada liteňská bez duchovního správce přes půl století. Teprve od r. 1678 byli sem dosazováni kněží jakožto administrátoři. Byli to větším dílem kněží z rozličných klášterů, kteří tu vždy jen krátký čas pobyli. Někdy bývala osada liteňská přidělena i duchovním správcům okolním, zvláště adm. Suchomastskému anebo adm. Všeradickému.

R. 1696 byl zde administrátorem Jan Tejčka, muž již věku pokročilého a kněz příkladný. Patronem tehdáž byl Frant. hr. z Bubna a Litic. Kostel líčí se ve visitační zprávě vikářově z toho roku jakožto „příhodný a opatřený kalichy a kasulemi, uvnitř dosti ozdobený, opatřený třemi oltáři a positivem.“ V téže zprávě se dočítáme ještě, že administrátor od farníků dostává 80 zl., stravu že na ten čas má v zámku. Dále že

patron, jsa svědomím k tomu puzen, ochoten jest všechny pole a louky, které snad kdysi kostelu a faře patřívaly, vrátiti, pokud příslušenství to bude prokázáno buď nějakou listinou nebo aspoň věrohodnými svědky. Poněvadž pak na půdě farské vystavěna jest hospoda, že hodlá ji přestavěti v dům farní pod tou však podmínkou, když mu peníze na stavbu hospody vynaložené budou vráceny. *)



Farní kostel v Litni v nynější podobě.

R. 1700 příslušelo k osadě Liteňské šest vsí, v nichž bylo celkem 716 osob schopných přijímání sv. svátostí.

R. 1712 byl v Litni duchovním správcem Maxmilian Kraus. Za něho vypukl r. 1713 mor, který hlavně v obci Hodyni zuřil; tam horlivý ten

*) Visit. zpr. v arch. arcib.

kněz při zaopatřování nemocných stižen byl nákazou a zemřel téhož roku dne 19. října.

Posledním administrátorem a potom i prvním farářem Liteňským byl Václav Motz, neboť za něho byla r. 1806 dosavadní administratura povýšena na faru.

Pořad farářů: Václav Motz 1806—14, Frant. Vyskočil 1814 † 1854, Jan Hamaus 1854 † 1865, Frant. Řezáč kněz vlastenecký a pilný spisovatel český, zvláště v oboru vychovatelském 1865—79, Frant. Havlíček 1879 † 1891, Jos. Kreisinger, kn. arc. vik. sekretář.

R. 1875 byl zde kaplanem V. Beneš-Třebízský, proslulý spisovatel povídek z dějin českých.



Vnitřek farního kostela v Litni.

Farní kostel sv. Petra a Pavla nezachoval se v podobě své původní. Ve válce třicetileté byl starý kostel od Švédů r. 1639 vypálen. Ležel v ssutinách až do r. 1661, kdy péčí patrona Kuňaty Jaroslava hraběte z Bubna a Litic za přispění osadníků a dobrodinců znovu zřízen byl. Avšak kostel během století opět tak sešel, že se zříceninám podobal. R. 1765 dala jej tehdejší paní na Litni, Zuzana hraběnka Vratislavova, obnoviti. Tehdáž byly po obou stranách kněžiště přistavěny polokruhové kaple a postavena nynější sakristie. R. 1880 dal Josef Frant. Daubek, pán na Litni, kostel nákladně vyzdobiti, a syn jeho Jos. Šeb. ryt. Daubek dal kostel opraviti a vyzdobiti roku 1892 a 1906. Tohoto roku postavena byla v průčelí kostela věž: do té doby visely zvony v nízké dřevěné zvonici opodál kostela stojící.

Farní kostel Liteňský jest jednoduchá, pěkná stavba barokní, nově polychromovaná. Kněžiště má po stranách zmíněné polokruhové klenuté přístavky. Oltář jest barokní, pěkných forem; dolejší část se svatostánkem jest nová ve slohu pseudorománském provedená. Obraz představující sv. apoštoly Petra a Pavla zhotovil J. Scheiwl r. 1880. V pozadí obrazu jest pohled na město Poličku, rodiště pana Jos. Frant. Daubka. Po stranách oltáře stojí na konsolách barokní sochy sv. Rocha a sv. Leonarda. V nástavku jest socha Boha Otce obklopeného andílky.

V polokruhových oněch přístavcích jsou po stranách vždy dvě větší okna obdélníková, nahoře polokruhově sklenutá, a mezi nimi okrouhlé okénko menší. Na stěnách čtou se nápisy: „Zvelebil tento chrám pan Jos. Fr. Daubek 1880 t. č. patron“ a „K oslavě Boží, spáse věřících znovuzřídil pan J. Š. ryt. Daubek 1892, 1906.“



Hrobka rodiny Daubkovy v Litni.

Vítězný oblouk posunut jest poněkud z osy k severu.

Loď jest obdélníková; má valenou klenbu cihlovou, výsečovou. V bočních stěnách jsou široká okna barokní.

Při bočních stěnách lodi stojí čtyři oltáříky, vesměs nové, ve slohu románském: 1. sv. Rodiny s obrazem od Scheiwla z r. 1880, 2. se sochou Panny Marie Lourdské a se soškami sv. Václava a sv. Ludmily po stranách, 3. sv. Anny s obrazem této světice, kterak vyučuje P. Marii, rovněž od Scheiwla, 4. „Boží hrob“, na němž stojí bývalý barokní tabernakl s hlavního oltáře. Vnitřek jeho, ozdobený pěknou rokokovou řezbou, tvoří nyní výklenek tohoto oltáříku. Po stranách jsou sochy klečících andělů, které rovněž pocházejí s hlavního oltáře.

Křtitelnice cínová, trojnohá; nohy její jsou nahoře ozdobeny maskami a vybíhají dole v drápy držící koule. Na kotlíku po stranách jsou lví hlavy s kruhy v tlamách. Na víku jsou ze dřeva řezané sošky představující křest Páně. Křtitelnice ta, jakož i dva veliké svícny, 10 svícnů malých, umývadlo do sakristie a 2 páry konviček dal zhotoviti r. 1662 hrabě Kuňata Jaroslav z Bubna a Litic z cínových rakví při opravě kostela r. 1661 nalezených.

Při stavbě nové věže nalezeny byly ve zdivu starého střešního štítu zlomky náhrobních kamenů ze XVI. stol.; na jednom z nich čte se letopočet 1581.

Zvony: 1. ulitý r. 1650 Fridrichem Michaelem Schönfeldtem v Starém městě Pražském. Jsou na něm nápisy české*) a jeden německý; mimo to znak Vratislavů z Mitrovic, pod nímž jest nápis: „Lidmila Polexina hraběnka z Bubna, rozená Vratislavka z Mitrovic, na Březně, Skašově a Litni“ a znak Bubnovský, pod nímž se čte: „Kunata Jaroslav hrabě z Bubna a Litic, na Březně, Skašově a Litni, jeho Milosti Císařské rada a hejtman kraje Podbrdského.“ 2. ulitý r. 1658 s latinskou modlitbou za ukrocení bouře, za kajícnost a blaženost věčnou, pak se znakem a českým jménem hraběte z Bubna jako na předešlém zvonu a se znakem Vratislavů z Mitrovic a jménem: „Estera Eusebie hraběnka z Bubna, rozená Vratislavka z Mitrovic.“ 3. přelitý r. 1829.



Vnitřek hrobky Daubkovy v Litni.

V pravo u cesty k Svinařům stojí v malém parku nákladná hrobka rodiny Daubkovy a spolu kaple sv. Josefa, vystavěná r. 1888 dle plánů architekta Ant. Wiehla. Jest to budova renaissanční s kupolí. Zbudována jest z cihel; architektonické články jsou z pískovce. Uvnitř jest kopule kassettovaná a uprostřed ve klenbě jest skleněný světlík. Naproti

*) Z nich jeden zní: „Svatý Matouš, sv. Marek, sv. Lukáš, sv. Jan evangelista, jenž Kristovo evangelium po čtyřech stranách světa rozhlašovali, oni skrze přímluvu svou dar nám obdrží u Krista Pána, aby povětří se utišilo a přestalo. Amen.“

vchodu stojí mramorový oltářík se sochou sv. Josefa z bílého mramoru. Socha tato jest mistrovské dílo slavného sochaře Jos. Myslbeka. Nad oltářem pod klenbou jest trojdílná, krásná malba nástěnná, provedená prof. Pirnerem: uprostřed Bolestná P. Maria s mrtvým tělem Krista Pána na klíně; po stranách pak klečící členové rodiny Daubkovy. Stěny jsou pokryty umělým, leštěným mramorem. Na nich umístěny jsou případné pro toto místo výňatky z Písma sv. v jazyku českém.

Ve Svinařích bývala v zámku kaple sv. Kříže, nedávno zrušená. V náhradu za ní vystavěna byla naproti škole dosti prostranná kaple sv. Václava. V ní jest na románském oltáříku socha sv. Václava a polovypuklá poprsí sv. Vojtěcha, sv. Anežky, sv. Lidmily a sv. Prokopa.



Kaple sv. Václava ve Svinařích.

7. Loděnice, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron kostela i beneficia: Jeho c. a k. apoštolské Veličenstvo. Právo podací přísluší děkanu Karlštejnskému.

Obce přifařené: Loděnice 1216 k., 1 ak., 6 ž., šk. 5tř.; Vráž $^{3}/_{4}$ h., 752 k., 2 ak., 7 ž., šk. 2tř.; Chrustenice $^{1}/_{4}$ h., 474 k.; Nenačovice $^{3}/_{4}$ h., 324 k., 3 ak., šk. 1tř.; celkem 2766 k., 6 ak., 13 ž.

Zdejší kostel byl již ve 14. stol. farním a náležel i se vsí králům českým, jakožto příslušenství panství Karlštejnského.

Farářové z doby předhusitské: Přech do 1379, Bartoloměj z Bydžova od 1379, Blažek (Blazco) 1386, Heřman (Hermannus) do 1403, Jakub řeč. Beda, farář v Dráchově, sm. s př. 1403—6, Václav, farář v Dobřichovicích, sm. s př. 1406—9, Vavřinec, f. v Kostelci nad Sázavou, sm. s př. 1409—29, Vojtěch, f. v Mořině, sm. s př., od 1429.

V pozdějších zmatcích náboženských fara zanikla a osada přifařena byla ke Karlštejnu. R. 1783 zřízena tu byla lokalie, kteráž r. 1857 povýšena byla na faru.

Posloupnost duch. správců: Lokalisté: Jakub Brůžek 1783—8, Jos. Losenický 1788—1806, Jan Tureček 1806—18, Prokop Haass 1818—20, Jan Jirkovský 1820—35, Prokop Váňa 1835 † 1855, Jan Vinš 1855. Faráři: Jan Vinš 1857 † 1859, Ign. Grünwald 1859—61, Jos. Kodým 1861—4, Ant. Patera 1864—70, Jan Vilím 1870—4, Jan Brož 1874—8, Tom. Veverka 1878—94, Jos. Brusák 1895—1901, Em. Fiala 1901—6, Jos. Posledník.

Kostel sv. Václava byl za panování cís. Karla VI. r. 1725 nově vystavěn dle letočetných nápisů *), které se nalézaly na stropě lodi až do r. 1870, kdy byly zabíleny.

*) „CaroLo seXto BoëMIae rege regnante, eLIsabetha regIna protegente eCCLesIa haeC ereCta est et pIe eXaLtata“ a „WenCesLae tVo hae aeDes seMper foVeantVr Leone“.

Jest to stavba barokní, dosti vysoká, ale malá. Uvnitř při zdech jsou sdružené polopilíře se římsovými hlavicemi. Okna jsou obdélníková, nahoře v rozích barokně zprohýbaná. Kněžiště (v půdorysu příčný obdélník) má nízkou valenou klenbu. Loď má v bocích přístavky na způsob lodi křížové. Na stropě lodi bývaly mimo zmíněné letopočtové nápisy také výjevy ze života sv. Václava, které rovněž r. 1870 byly zabíleny. Vnitřní



Farní kostel v Loděnici.

zařízení z let 1870—4, chudičké. Na hlavním oltáři obraz na plátně: sv. Václav stojící, nad ním dva andělé držící kříž; jest to slabá práce malíře Josefa Hellicha z r. 1872 (za 450 zl.). Po stranách na konsolách stojí dřevěné barokní sochy sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nep.

Postranní oltáříky mají veliké obrazy na plátně: na straně evang. „Sv. Anna“ (maloval J. Hellich r. 1874 za 100 zl.) a na straně ep. „P.

Maria" (stojící v oblacích se žezlem v pravici a s Ježíškem na levici) rovněž od J. Hellicha za 100 zl. malovaný, umělecky ze všech tří poměrně nejlepší).

Oltáře jednoduchých forem zhotovil řezbář Jos. Heidlberg. Od něho jest také kazatelna, která ozdobena jest obrázky na plechu od Hellicha malovanými.



Vnitřek farního kostela v Loděnici.

V jihovýchodním nároží mezi presbytářem a lodí umístěna jest ve výklenku hrubě z kamene tesaná socha sv. Zikmunda asi z počátku XIX. stol.

Věž hranolová v průčelí stojící jest zbudována z kvádrů, i zdá se, že jest to pozůstatek původní, snad románské stavby.

Zvony: 1. větší ulitý r. 1770 od Jana Jiřího Kühnera, ozdobený velikou polovypuklinou sv. Michala potírajícího ďábla a znakem Šternberským, a s nápisem latinským oznamujícím, že přelit byl za administrátora statků Karlštejnských Františka ze Šternberka. 2. menší, ulitý v dílně Anny Kühnerové r. 1807, ozdobený polovypuklými obrazy sv. Václava a sv. Jana Křtitele.

Při cestě k sv. Janu pod Skalou vedoucí stojí **kamenná socha bl. Ivana**, kterou postaviti dal opat Kotterovský.

Filiální kostel sv. Bartoloměje ve Vráži, starý, malý, gotický kostelík ze XIV. stol. s hmotnou věží v průčelí.

Činí se o něm zmínka v aktech visitačních r. 1380. Tehdáž byl filiálkou kostela sv. Jana pod Skalou a měl tyto bohoslužebné předměty: dva ornáty s příslušenstvím, kalich stříbrný s pozlaceným držadlem, mešní knihu starou, monstranci bronzovou, šest pall a antipendium.



Filialní kostel ve Vráži.

Presbytář jest nízký, v půdorysu čtvercový, s klenbou do kříže sklenutou, žebrovou. V okrouhlém svorníku vytesán jest štít a v něm luk a šipka. Ve zdi jižní okno hrotité bez kružby. Stůl oltářní zděný. Na něm býval svršek barokní ze dřeva vyřezávaný s obrazem umučení sv. Bartoloměje a menším nad ním obrazem sv. Josefa, opatřený v druhé pol. XVIII. stol. nákladem 105 zl. od Jana Černého, sedláka z Kuchaře.

Vítězný oblouk polokruhový.

Loď jest malá, obdélníková, s rovným stropem. Po stranách vítězného oblouku zděné mensy oltářní, na nichž byly barokní ze dřeva řezané nástavce s obrazy na plátně malovanými. Loď má jediné okno ve zdi jižní, hrotitě sklenuté.

V průčelí věž hranolová se střechou sedlovou, prejzovou, z níž vyčnívají zděné vykýře.

Roku 1907 střecha kostela, jakož i strop lodi již velice chatrné musily býti sneseny. Tehdáž také barokní svršky oltářů byly odstraněny a zničeny; zachovány z nich pouze obrazy: „Umučení sv. Bartoloměje" (katan sdírá s ruky světcovy kůži; pes dole střebá krev na zem se řinoucí) a „Svatá Rodina" (velmi zdařilý), oba z druhé pol. 18. stol.

Zvony: 1. roku 1822 od Karla Bellmanna přelitý, 2. s nápisem latinským, oznamujícím, že ulit byl r. 1763 za slavné vlády císařovny a královny Marie Teresie od zvonaře Kühnera.

8. Podčáply n. Počaply, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron kostela: Max Egon kníže z Fürstenbergu.

Patron beneficia: Náboženská matice.

Obce přifařené: Podčáply 504 k., šk. 1 tř. a 5 tř. soukr. šk. něm., Bitov 1¼ h., 112 k.; Karlova Huť ½ h., 500 k., 3 ak.; Králův Dvůr ½ h., 1525 k., 6 ak., 5 ž.; Levín ¾ h., 333 k.; Popovice ½ h., 346 k., 6 ž.; Svatá 1¼ h., 268 k., 29 ak.; Trubín ½ h., 304 k., 12 ak., 7 ž.; Trubsko ¾ h., 242 k.; Zahořany ½ h., 193 k.; celkem 4327 k., 50 ak., 18 ž.

V Počáplech byl farní kostel již ve století čtrnáctém.



Vnitřek filiálního kostela ve Vráži (před opravou).

Pořad farářů do válek husitských: Svatoslav Trojanův z Neveklova 1361 † 1364, Jan z Hostouně 1364—73, jiný kněz Jan 1373 † 1410, Jan z Rakovníka 1410 † 1425, František z Plzně, kanovník Karlštejnský od 1425.

Filialkou fary Podčápelské byl tehdáž kostel v Hudlicích. Farář Jan tam r. 1389 usadil svého vikáře Heřmana z Vysočan jako lokalistu.

V bouřlivých dobách husitských fara zanikla a osada zdejší připojena k faře Zdické a později (1630) k Berounu.

R. 1696 konal děkan Berounský v kostele Podčápelském služby Boží každou čtvrtou neděli. Ale kostel tehdáž byl již chatrný; zvláště zdivo lodi hrozilo sesutím.

R. 1730 byl starý kostel stržen a na témž místě stavěn byl nákladem důchodů císařských (tehdáž patřilo panstvi Kralo-

dvorské ke statkům císařským) kostel nový; stavba byla dokončena r. 1733.

R. 1785 zřízena byla v Počáplích lokalie, která r. 1789 na faru byla povýšena.

Pořad duchovních správců: Tadeáš Štika 1785 (zprvu lokalista, potom od r. 1789 farář) —99, Jiljí Tichý, býv. dominikán a polní kaplan, 1799—1801, Vojt. Zumpe 1802—7, Jan Holleycha 1807 † 1816, Ign. Churfürst 1817 † 1818, Jos. Alois Kukla 1818—32, Ant. Hillige 1832 † 1839, Frant. Beer 1841—8, Jan Přibila 1848-51, Ant. Březina 1852 † 1853, Jan Šafránek 1853 † 1876, Frant. Velek 1876—80, Karel Burka 1880—93, Ferd. Lenz 1893—1900, Alois Foret.



Podčáply: Vnějšek kostela.

R. 1788 v noci ze dne 17. na 18. října byl kostel okraden o kalich, svícny, ornáty a jiné věci, r. 1826 v noci ze dne 4. na 5. ledna ukradli svatokrádežníci ciborium a stříbrný melchisedech s nejsv. svátostí a j. Nové ciborium koupili téhož roku hutníci Karlohutští k podnětu šichtmistra Jos. Schnoka za 50 zl.

R. 1813 udeřil blesk do kostela, když proti mračnům zvonili, poškodil rákosový strop, mřížky před oltářem a pozlacení na bočních oltářích.

Vnitřek kostela opraven r. 1905 dílem z příspěvku ústředního ředitelství české montanní společnosti (800 K), dílem ze sbírek (300 K), dílem ze záduší (300 K).

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí o samotě na vrcholu mírného návrší a vyniká tak pěkně nad okolí své. Jest to pěkná stavba barokní.

V průčelí stojí věž krytá prejzovou střechou, k ní připojuje se loď v rozích zaoblená, a k té přiléhá presbytář pravoúhlý stejné výše.

Dovnitř vchází se síncem podvěžním. Vnitřek jest velmi prostorný a přívětivý.

Kněžiště má klenbu plackovou; na ní jsou vymalováni andělé v oblacích s květy v rukou (18. stol.).

Oltář má vysoký plochý, nahoře barokně vykrojený nástavec, na němž nahoře jest krucifix mezi dvěma andílky; dole po stranách stojí barokní sochy sv. Josefa a sv. Václava. V pozadí na zdi presbytáře vsazen jest do bývalého výklenku okenního, barokně formovaného a orámcovaného, pěkný obraz na plátně malovaný ze stol. 18.: Panna Maria klečí na oblacích anděly nesených; z pravé strany snáší se k ní Kristus; nahoře v oblacích spatřujeme žehnajícího Boha Otce.



Podčáply: Vnitřek kostela.

Na bočních zdech presbytáře zavěšeny jsou dobré barokní obrazy na plátně malované čtyř sv. evangelistů v rámech, které mají nahoře pěkně vyřezávanou zlacenou ozdobu rokokovou.

Loď má strop plochý s oblamovaným štukovým rámcem.

Uprostřed bočních zdí mezi lesenami nahoře římsovím spojenými jsou ve výši oken výklenky; v jednom z nich (na str. evang.) umístěn jest missionářský kříž z r. 1905, druhý jest prázdný. V rozích po stranách vítězného oblouku umístěny jsou boční oltáře rokokové, stejné úpravy: sv. Isidora a sv. Jana Nep. s obrazy r. 1886 od J. Heřmana malovanými.

R. 1903 daroval světící biskup Krásl kostelu novou křtitelnici na památku, že v kostele tomto byl pokřtěn (narodil se r. 1844 v přifařeném Králově Dvoře). Spodek jest z červeného mramoru, svršek dřevěný, uměle pracovaný a polychromovaný.

Zvony: 1. ulitý r. 1730 od Zachariáše Dietricha, s polovypuklým obrazem Nanebevzetí P. Marie a s císařským orlem; nápis latinský. 2. asi z konce 15. stol. s gotickým nápisem nerozluštitelným.

Na jižní boční stěně kostela jsou sluneční hodiny z r. 1788 a v zazděném středním oválovém okně zašlá již malba Nanebevzetí P. Marie.

Kaple sv. Jana Nep. v Králově Dvoře. Socha sv. Jana Nep. v Králově Dvoře u silnice stojící dlouhou dobou velice sešla. Socha ta stávala kdysi před 100 lety při staré říšské silnici nad řekou Litavkou u Popovic a po zřízení nové silnice dopravena byla na zmíněné místo. Místní obecní představenstvo se usneslo, aby na místě sochy na témž místě postavena byla kaple. Kaple byla vystavěna r. 1902 dle plánů stavitele Jos. Jelínka v Berouně. Náklad na ni vedl z největšího dílu světící biskup pražský, Msgr. Dr. Frant. Krásl, rodák králodvorský, a sám ji dne 12. října 1902 slavným způsobem vysvětil. — Jest to velmi pěkná, světlá kaplička gotická. Kněžiště zakončeno jest třemi boky a osvětleno pěti okny hrotitými bez kružeb. V lodi v každém boku jsou tři hrotitá okna s kružbami. Vítězný oblouk jest do špice sklenutý, profilovaný. Strop v presbytáři i lodi jest rovný, povalový. Pěkný oltářík barokní (z konce 17. stol. pocházející a z chrámu sv. Víta v Praze při obnově odstraněný); obraz sv. Jana Nep. jest nová kopie obrazu Škrétova a v nástavku hořejším jest kopie Rafaelovy Madonny Sixtinské. Na stěnách rozvěšeny jsou obrázky křížové cesty.



Kaple sv. Jana Nep. v Králově Dvoře u Berouna.

Při nově vystavěné válcovně v Karlově Huti*) zřízena byla nemocnice, do níž byly povolány a 1. květnem 1904 uvedeny čtyři milosrdné sestry sv. Karla Borom. z Prahy. Jeden pokoj upraven jim byl za

*) Zaměstnáno jest v ní mnoho dělníků německých, kteří uprostřed čes. obyvatelstva tvoří něm. kolonii. Pro jejich děti zřízena privátní německá čtyřtřídní škola. Proto také konají se služby Boží v Počáplích v obou jazycích: jedny české, druhé německé, též se i německy káže.

mešní kapličku. R. 1905 zřízeno bylo při nemocnici místo duchovního správce.

V zámku Královdvorském bývala kaple, o níž ve zprávě Berounského děkana Tomáše Karmensy z r. 1700 se dočítáme: „není známo, kterému světci jest zasvěcena; v kapli té nikdy nekonají se služby Boží, jen někdy v roce řeholníci almužnu sbírající sloužívají tu mši sv.“ Ve visitační zprávě vikářově z roku 1711 čteme, že kaple ta zasvěcena byla sv. Kateřině.



Vnitřek kaple sv. Jana Nep. v Královč Dvoře u Berouna.

Na jednom křídle zámku býval obraz sv. Floriana s nápisem: „Léta Páně 1712 dne 13. prosince vyšel nenadále oheň okolo hodiny 11. v noci ve vinopalně zdejší králodvorské, který skrze vhození posvěceného ška pulíře ovinutého obrázkem blahoslavené P. Marie zázračně uhasen byl, a dále skrze ní a svaté patrony další škody neučinil. Ku kterémužto památce z pravé vděčnosti tuto tabulku jsem dal. I. D. C.“

V Trubíně jest kaplička sv. Jana Nep., která byla r. 1897 obnovena a nově posvěcena. Podnět k obnovení daly tamější dívky sbírkou, kterou pak obecní výbor doplatil. Nový obraz sv. Jana Nep. daroval světící biskup Frant. Krásl.

V Popovicích vystavena a posvěcena byla r. 1854 kaplička sv. Jana Nep.

V Levíně jest kaplička sv. Václava z r. 1856.

9. Tachlovice, fara.*)

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: Jeho c. a k. Veličenstvo.

Obce přifařené: Tachlovice 938 k., šk. 5tř.; Nučice 1/4 h., 1204 k., 1 ak.; Vysoký Újezd 1 h., 635 k., 12 ž.; Trněný Újezd 1 1/2 h., 241 k., 1 ak., 3 ž.; Kuchař 1 h., 223 k., 2 ak.; Mezouň a Letník 3/4 h., 475 k.; Dobříč 1/2 h., 434 k., 1 ž.; Chejnice 1/2 h., 237 k., 11 ak.; celkem 4487 k., 15 ak., 16 ž.

Fara v Tachlovicích vyskytá se již ve století čtrnáctém.

Pořad farářů do válek husitských: Michael řečený Frumsgut z Prachatic † 1358, Jan z Mostu („de Ponte“) 1358 (byl tu ještě r. 1380), Jošt (Jodocus) † 1402, Mikuláš, prve kazatel kostela sv.

---

*) Frant. Melichar: „Paměti okr. Unhoštského“ str. 74 a násl.

Víta v Praze, 1402—10, Jindřich prve f. ve Vřeskovicích, 1410—14, Vavřinec, prve f. v Hořelici, sm. s před. 1414 † 1434, Jan, prve f. v Mníšku, 1434.

Zachovala se nám zpráva o visitaci, kterou tu r. 1380 vykonal arcijáhen. Bylo shledáno, že kostel zdejší má tyto věci: dva ornáty sváteční, dva všední, kasuli z atlasu, kterou kostelu darovala císařovna; dva kalichy stříbrné, z nichž jeden měl držadlo („nodus") pozlacený; missál dosti dobrý a jiný starý bez desek, graduál a matutinál krásný s notami, žaltář, agendu a příkrov smuteční.

Tenkráte byl v Tachlovicích pomocným knězem (vikářem) Jan z Blovic.

Zdá se, ač všech dalších duchovních správců neznáme, že i po převratech husitských udržela se tu fara katolická.

V letech 1464—6 byl zde farářem Jan z Dlouhé Vsi, rodu vladyckého a kolem r. 1469 Jakub, minorita od sv. Jakuba v Praze.

Po dlouhé časové mezeře, z níž nezachovalo se nám zpráv, dovídáme se, že byli v Tachlovicích tito faráři: Jonáš z Velryby do r. 1564 far. na Kladně, potom do r. 1581 v Tachlovicích, Václav Hodovský kolem 1584, Jan Kobylka ryt. z Felsova, kanovník Staroboleslavský kolem 1609, Tobiáš Štefecius (Štephetius) 1615 *)—17 (toho roku byl dosazen na komendu do města Mostu **), Jan Klodomastes (Glodomastes) 1625—1635 ***).

V letech 1635—73 obstarávali duchovní správu v Tachlovicích, jakož i v jiných okolních farnostech faráři Kladenští (Hilar, minorita 1635, Ant. Šarabský, minorita 1648—56, Jiří Vojtěch Aster 1656—60, Tomáš Sobolovský do 1673), při čemž jim pomáhali jesuité a od r. 1659 františkáni z Hájku; rokem 1673 počíná se opětně řada samostatných farářů Tachlovických: Aug. Frant. Skorp 1673—82, Daniel Jan Ant. Vorel 1682—91, P. Daniel Václav Josef Aupponěšický, kněz řádu cisterciáckého z kláštera Zbraslavského 1691—6†); za něho připadla r. 1691 k Tachlo-

---

*) Patron Jan Jiří Žďárský ze Žďáru psal r. 1615 arcibiskupovi Loheliovi takto: „Službu svou vždycky povolně hotovou Vaší knížecí milosti vzkazuji, nejdůstojnější v Bohu otče a kníže a pane pane mně laskavě příznivý, od Pána Boha všemohoucího zdraví dobrého a jiného všeho nejlepšího Vaší Knížecí Milosti vinšuji a upřímně věrně rád přeji. Majíc v paměti žádost Vaší knížecí Milosti i také přímluvu ctihodného kněze Tomáše Joannidesa, faráře mého Kladenského, abych ctihodného kněze Thobiáše Štefeciusa na faru Tachlovskou za faráře přijal, tak chci učiniti a jeho na tuž faru Tachlovskou při tomto sv. Havle příštím za faráře přijíti. Vaší Knížecí Milosti za to služebně prosím, že mu confirmaci dáti a jemu k tomu laskavě povoliti ráčíte, aby velebnou svátost, tělo a krev Krista Pána pod obojí spůsobou těm všem lidem, kteří k němu k zpovědi půjdou, podávati mohl. Což jsem té naděje k Vaší Knížecí Milosti, že tak ráčíte učiniti. Načež odpovědi laskavé od Vaší knížecí Milosti budu očekávati. S tím milost Boží rač s námi se všemi býti. Datum na Kladně, v středu den památný Matky Boží Sněžný letha 1615. Vaší Knížecí Milosti k službě volný Jan Jiří Žďárský ze Žďáru, na Kladně a Červeném Újezdu". Archiv arcib. Praesent. I. 45.

**) R. 1617 žádal Jan Jiří Žďárský arcibiskupa Lohelia, aby po odchodu Tobiáše Štefeciusa dosadil kněze Jana Karla Malonského, kaplana vyšehradského děkana Jana Sixta z Lerchenfeldu. Archiv arcib. Praesent. I., 39.

***) Farář Klodomastes v době moru 1625 při zaopatřování nemocných sám se nakazil, ale učiniv slib, že putovati bude do Loretánské svatyně v Hájku, nabyl zase zdraví (Jindř. Labe „Malus inter ligna sylvarum" 1689). R. 1635 stal se Klodomastes farářem u sv. Vojtěcha v Praze.

†) R. 1691 vypomáhali v Tachlovicích P. Gunther Aupponěšický, řádu sv. Benedikta, převor kláštera sv. Janského, P. Longin Perger,

vicům i farnost Hostivická a Svárovská; Jan Jindřich Teplický, † 1720, o němž v matrice zemřelých se praví, že „chvalitebně a příkladně svůj úřad a povinnosti zastával", Kar. Matěj Christen † 1733 (po jeho smrti rozdělila kněžna Anna Maria Františka z Toskány farnost Tachlovickou ve tři farnosti: Svárovskou, Hostivickou a Tachlovickou), Matěj Maximilian Kvisek (Quisek) † 1737, Václ. Xav. Sechter, kněz velice zbožný † 1753, nakaziv se při zaopatřování umírajícího faráře Hořelického Jana Glasera; Ant. Prockwedl † 1754, Kar. Čížek, dr. theol. a od r. 1767 nesídelní kan. Vyšehradský, do 1773*), dr. Krištof Jan Daniel Forst, apošt. protonotář, kanovník Staroboleslavský, dvorní kaplan vévody bavorského † 1778, Jan. Nep. Jos. Grim † 1798, Frant. X. Kratochvíl † 1814, Jos. Foyta, os. děkan a kanovník kolleg. kap. Všech Svatých † 1850, Pavel Haas † 1860, Václ. Burger † 1878, Jos. Procházka, vikář traktu Libockého † 1884, Frant. Převrátil, čest. kons. rada, kn. arc. vikář traktu Berounského, nyní na odpočinku v Bubenči, Vojt. Houdek † 1903, Karel Liška.



Tachlovice. Vnějšek kostela.

Kostel Tachlovický popisuje se v knize zádušní z r. 1662 takto: »Kostel farní ve vsi Tachlovicích založení památky svatého Jakuba Velikého jest od kamene vystavěný; v něm s sínci díl kostela z předu klenutý, kůr klenutý s pěkným malováním, strop v kostele táflovaný, kruchta kamenná klenutá, při ní kruchta druhá od dřeva pro žákovstvo. Archa neporušená (oltář velký, není svěcený) sv. Jakuba a sv. Panny Markety. Druhý oltář u kazatedlnice, založení Matky Boží, ten je svěcený, na

---

františkán z Hájku a j. kněží z téhož kláštera. — Farář Apponěšický daroval kostelu Tachlovickému obraz P. Marie Zbraslavské.

*) V pamětní knize farní vylíčil zevrubně a zajímavě události, které osady i jeho samého se týkaly.

něm archa malá, stará, od vojáků porušená, s obrazy Matky Boží s děťátkem, sv. Petra s klíčem, sv. Jana a jiných svatých. Třetí oltář, jdouce od velikého oltáře po levé straně, jest založení Matky Boží, není svěcený; archa s malováním Na nebe vzetí Panny Marie s jinými obrazy malovanými, od vojáků porušená. Kazatedlnice zelená bez vrchu. Svícen železný k přilepování svíček malých. Ornátův všech rozdílných bylo 11, z kterých 9 příčinou vojenskou ztraceno . . . Po straně na zdi kostelní v kůru jest zavěšená tabule s textem psaným a erby urozeného a statečného rytíře pana Jana Žďárského ze Žďáru a urozené paní Magdaleny Žďárské rozené z Besnic, paní manželky jeho.



Tachlovice. Vnitřek kostela.

Kapla v témž kostele bez dveří jest. Zvonice při tom chrámě Páně jest, však od zhoubcův vojenských posavad žádných zvonův není«. Starý kostel byl r. 1740 zbořen a na jeho místě byl v letech 1740—42 vystavěn od základů kostel nový *) péčí velkovévodkyně Toskánské Anny Marie Františky, která kostelu darovala tělo sv. Konstantie muč., jež uloženo bylo na hlavním oltáři. Oltář zhotoven byl v Zákupech (Reichstadt) a odtamtud r. 1741 přivežen. V době, kdy kostel byl stavěn, zuřila v Čechách válka; Francouzové s Bavory spojení natropili v Tachlovicích velikých škod a i faru téměř zcela vyplenili. Roku 1742 dne

*) Malby na klenbě provedl r. 1740 malíř Josef Columbus, měšťan Pražský.

21. října benedikoval dokončený kostel P. Eugen Prudík z kláštera sv. Jana pod Skalou. R. 1744 vystavěna byla kostnice, která potom r. 1746 byla malbou vyzdobena od pražského malíře Ant. Schmida.

Za války pruské r. 1757 farář Čížek musil ukrývati se před nepřáteli, kteří po něm se sháněli a faru vyplenili. Drahně dní strávil porůznu v úkrytu hlavně v blízkých lesích a mnoho dobrodružných příhod zažil, zaopatřuje nemocné a slouže s největším nebezpečím mši sv. hlavně v zámecké kapli Vysoko-Újezdské, ale i do Tachlovic v přestrojení se odvažoval. Až posléze dne 16. května šel do pruského ležení a vyžádal si bezpečnou stráž, tak zv. »salva guardia«. Od toho dne mohl zase bezpečně veřejně choditi i v oděvu kněžském. Ale i pak zakoušeti mu bylo spolu s osadníky hojně nepokoje, strachu a svízelů od hrabivých nepřátel.

R. 1758 farář Čížek pořídil nový hlavní oltář (tehdáž tělo sv. Konstantie umístěno na postranním oltáři sv. Rodiny) a r. 1763 dal zhotoviti novou kazatelnu a varhany ozdobiti anděly a jinými okrasami; mimo to dal kostel vymalovati a místy vyzlatiti.

R. 1833 dal farář Jos. Foyta vymalovati na hlavní oltář nový obraz od pražského malíře Václava Markovského.

R. 1837 v neděli po službách Božích v poledne vzňal se hlavní oltář. Oheň byl sice od přichvátavších osadníků udušen, ale levá strana oltáře, jakož i zmíněné nové obrazy a tabernakl byly ohněm dílem stráveny, dílem poškozeny. Teprve po dvou letech, r. 1839, byl oltář opraven a od světícího biskupa Frant. Tippmanna dne 28. července slavně posvěcen. Sošnickou práci zhotovil řezbář Schuman, štafírování Rothenberger a obraz akad. malíř Martin Tejček.

R. 1906 pořízeny byly nové varhany od Jindřicha Schiffnera nákladem 1607 K z daru Jeho Veličenstva (1000 K) a z příspěvků osadníků.

Kostel sv. Jakuba Většího *) jest pěkná stavba barokní; ze dřívější stavby gotické zachovalo se zdivo presbytáře.

Kněžiště má klenbu valenou s výseky nad okny. Loď jest v půdorysu osmiboká; strop její jest rovný.

Hlavní oltář jest bohatě řezaný, rozvilinový rám s obrazem umučení sv. Jakuba.

Pěknou ozdobou kněžiště jsou ze dřeva vyřezávaná poprsí sv. patronů českých z pol. 18. stol., umístěná na dřevěných římsách pod okny.

V lodi jsou dva barokní oltáře. Na straně evangelijní jest oltář sv. Jana Nep. s obrazem téhož světce a se sochami sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evang. po stranách. Na straně protější stojí bohatě vyřezávaný oltář, na němž jest výše zmíněný obraz Madonny Zbraslavské.

Zvony: 1. Původně slitý r. 1810 v dílně Anny Kühnerové, přelity r. 1882 od Jos. Diepoldta v Praze. 2. slitý r. 1688 od Štěpána Priqveye s nápisem českým, jenž hlásá, že se tak stalo „za panování vysoce urozených hrabinek a paní paní Polexiny Lidmily hrabinky z Šternberka, Marie

*) Viz zevrubný popis v díle Zdeňka Wirtha „Soupis památek historických a uměleckých v polit. okr. Kladenském“, str. 110 a násl.

Maximiliany hrabinky Hysrlové, Joanny Barbory Carreto hrabinky z Milesimo, Therezie Eleonory hrabinky z Ugarte a Anny Kateřiny hrabinky Magni — vše vlastních sester rozených hrabinek ze Žďáru".

Ve hřbitovní kapli spatřují se ve skříni na způsob zasklené rakvi ostatky sv. Konstantie, které dříve bývaly v kostele samém na bočním oltáři, který stával v lodi na straně evangelijní poblíž kruchty.



Kaple sv. Prokopa v Nučicích.

R. 1745 vystavěti dali manželé Matěj Kalivoda, hospodský, a Ludmila, kapličku P. M. Bolestné poblíž hospody Tachlovické; benedikoval ji v den sv. Jakuba téhož roku farář Sechter. Jest to prosté staveníčko s novějším obrazem.

V zámku ve Vysokém Újezdě bývala v 18. stol. kaple. Ve zprávě faráře Tachlovického z r. 1700 se praví: „V zámku jest soukromá kaplička osvíceného hraběte Šlika, který, když na panství přijede, dává si v ní ve dny všední sloužiti mši sv. od svého kněze." R. 1765 jednalo se o to, aby prohlášena byla za veřejnou, ale bylo rozhodnuto, by zůstala soukromou.

Na návsi ve Vys. Újezdě vystavěli osadníci r. 1880 na obecní útraty a za vydatného přispění paní Kreislové a syna jejího, majitelů velkostatku Vysokoújezdského kapli se zvonkem, jež téhož roku od místního faráře za valného účastenství byla posvěcena.

V Nučicích vystavěna byla v letech 1893—4 na útraty obecní a z výtěžku sbírek kaple ke cti sv. Prokopa a posvěcena dne 8. července 1894 Frant. Převrátilem, farářem a vikářem. Slouží se v ní dvě mše sv. do roka: o pouti sv. Prokopské a v pondělí po posvícení. Kaple neměla věže; teprve r. 1904 dala ji obec nučická vystavěti za příčinou jubilea sv. Prokopa. R. 1907 koupila obec Nučická pro svou kapli nový zvon 322 kg těžký v ceně 1500 K.

10. Tetín, fara.*)

Duchovní správu vede farář.

Patron: Jeho c. k. Veličenstvo; praesentátor: děkan Karlštejnský.

---

*) Lehner: „Dějiny umění národa českého" I., 39—40, 293—298; Vávra: „Paměti města Berouna" 33—34.

Obce přifařené: Tetín 1080 k., 8 ž., šk. 3tř.; Koda $^1/_2$ h., 36 k.; Tobolka $^3/_4$ h., 134 k., 5 ak. a pět samot $^1/_4$—$^3/_4$ h. vzdálených s 52 k.; celkem 1302 k., 5 ak., 8 ž.

Do dávných dob, až k samému zásvitu křesťanství ve vlasti naši, zalétá duch náš, kdykoliv uslyšíme jméno »Tetín«. Vzpomínámeť sobě, že to byl hrad, na němž sídleli knížecí manželé Bořivoj a Ludmila, tam že potom bydlila kněžna Ludmila když ovdověla a tam také že vytrpěla smrt mučednickou (r. 921, 15. září).

Není pochyby, že již za života obou řečených knížecích manželů zbudována byla na hradě Tetínském křesťanská svatyně, hradní kaple. Jest to nepochybně nynější kostelík sv. Kateřiny, který nepochybně po smrti sv. Ludmily nazýván byl »kostelem sv. Ludmily«.



Pohled na Tetín od severu.

Drahomíra zřídila na Tetíně druhý kostelík, jenž zasvěcen byl ke cti sv. Michala archanděla. Rozkázala totiž, aby dům, v němž kněžna Ludmila bydlila, proměněn byl v kostel. Jest to onen kostelík, jenž nyní nese jméno Jana Nep.

Oba kostelíky, sv. Ludmily i sv. Michala, odevzdal král Přemysl Otakar II. r. 1266 pod patronát probošta Chotěšovského. Král Václav II. r. 1288 odevzdal proboštu Chotěšovskému Miroslavovi do správy královský les u Tetína, s požitkem trávy a všech suchých stromů; zdravých kmenů směl probošt užívati jen na opravu kostelů a dvorů a chudí lidé v Tetíně a Podole směli tu z lesa bráti zdravé dříví jen na opravu svého náčiní hospodářského, ale neměli v lese činiti škodu.*)

*) Emler, Reg. II., 625.

R. 1326 Dominik, patriarcha Gradský, udělil odpustky 50 dní všem kajícím, kteří by do kostela Tetínského se uchýlili na den sv. Ludmily, na svátky Krista Pána narození, obřezání, zjevení i nanebevstoupení, na svátky Panny Marie, sv. Jana Křtitele, sv. Kříže, sv. apoštolů a evangelistů, sv. mučenníků Štěpána, Vavřince, Václava, Víta, Jiřího, Krištofa, Vojtěcha, Martina, Erazima, Nikasia, Pankracia, Blažeje, Juliany, 10.000 rytířů, na dni sv. Mikuláše, Prokopa, Řehoře, Antonína, Jeronyma, Gottharda, Sylvestra, Augusta, sv. Maří Magdaleny, Kateřiny, Barbory,



Pohled na Tetín od západu.

Markety, Anežky, Hedviky, Doroty, Anny, Alžběty, Všech Svatých a 11.000 panen; také o všech nedělích a v adventě. Téhož duchovního dobrodiní užiti mohli kajícníci, kteří obcházejíce hřbitov Tetínský, otčenáš za živé i mrtvé se modlili, aneb kdoby tam obcovali mši sv. a kázání, zvláště v sobotu, kdy mše sv. ke cti Matky Boží se zpívají, a při večerním zvonění pokleknouce třikrát Zdrávas se pomodlili, aneb kdoby umírajíce kostelu Tetínskému odkazy pořizovali.

V této odpustkové listině nazývá se kostel tetínský „kaplí sv. Ludmily a Kateřiny a jedenácti tisíc panen."

Ve 14. stol. nepochybně zbudován byl na Tetíně vedle oné staré hradní kaple kostel třetí, nynější farní, který ovšem původní podoby své si nezachoval. Jelikož byl zasvěcen sv. Ludmile, byla od té doby ona stará hradní kaple nazývána ne již více »kostelem sv. Ludmily«, nýbrž kostelem »sv. Kateřiny«, ač z toho nevyplývá, že by býval byl již původně na počest této světice posvěcen.

R. 1357 stal se Tetín příslušenstvím hradu Karlštejna. Patronát kostelní vykonával tu král sám. R. 1359 tu zemřel farář Mikuláš a jeho místo zaujal Kuneš, dotud děkan Karlštejnský, po jehož smrti 1387 král Václav daroval kollaturu kostela Tetínského kapitole Karlštejnské, takže odtud býval farářem v Tetíně vždy jeden kanovník Karlštejnský.



Tetín: Pohled na zvonici, kapli sv. Kateřiny a kostel sv. Ludmily.

Z nich uvésti dlužno zvláště známého kronikáře Václava Hájka z Libočan, jenž tu byl farářem kolem r. 1546.

V dobách pozdějších nebylo na Tetíně sídlícího duchovního správce; osada byla přikázána pod péči administrátora Karlštejnského.

Na Karlštejnsku bylo mezi selským lidem mnoho nekatolíků a také i na Tetíně. Když r. 1626 jesuita P. Adam Kravařský na Karlštejnsku jakožto missionář působil a na Tetíně v kostele lid na katechismus shromáždil, přistoupili k němu dva ramenatí sedláci, majíce hole se sekyrkami, a s tváří hro-

zivou naň volali: »Medle proč jsi přišel k nám? Proč k nám přinášíš nové náboženství?« Ihned ostatní z kostela vyběhli, ale P. Kravařský se nebál; bylť z krve rytířské. Klidným hlasem rozmlouval s oběma sedláky, dával jim výstrahu a napomínal



Vnitřek kostela sv. Ludmily na Tetíně.

je, aby hleděl odejíti bez trestu. I odešli pokojně. Vytrvalostí a trpělivostí přemohl P. Kravařský odpor lidu.

Od r. 1737 byl pro osadu Tetínskou ustanovován zvláštní kaplan nebo lokalista.

V úřadě tom se vystřídali: Frant. Hakl 1737—54, Ign. Hlasivec 1754—66, Ant. Hauska 1766—82, Václ. Habelsperger 1782—1819, Václ. Hanus 1819—35, Ant. Burka 1835—42, Karel Brabec 1842—56.

Roku 1856 povýšena byla lokalie Tetínská na faru.

Posloupnost farářů: Karel Brabec 1856 † 1870, Ant. Patera, kn. arc. vikariátní sekretář a kn. arc. čestný kons. rada 1870—1900, Jan Brož, kn. arc. notář.

Farní kostel sv. Ludmily vystavěn byl nově na konci stol. 17. v jednoduchém slohu barokním.

Průčelí rozčleněno jest pilíři s římsovými hlavicemi, které nesou kladí trojřezy ozdobené. Nad průčelím zvedá se štít trojúhelníkově zakončený se závitovými vyzdívkami po stranách, kamennými jehlanci ozdobený.

Nad vchodem jest trojúhelníkové římsoví a nad ním polokruhové okno.

Kněžiště jest zakončeno třemi boky a sklenuto jest výsečovou klenbou do pasů zapuštěnou.

Hlavní oltář barokní, pěkné práce. Po stranách jsou sloupky hladké a rozviliny; uprostřed zdařilý obraz na plátně: „Sv. Ludmila a kněz Kaich vyučují sv. Václava", po stranách obrazu stojí sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa; nahoře jest nástavek z rozvilin, jež obklopují obraz sv. Ludmily; nejvýše jest socha sv. Michala potírajícího satana a po stranách sošky sv. Kateřiny a sv. Barbory.

Okna v presbytáři jsou obdélníková, obloukovitě zaklenutá.

Po stranách oltáře u pilířů na konsolách stojí sochy ze dřeva řezané sv. Václava a sv. Ludmily.

Loď má klenbu plackovou a v bocích po jednom polokruhovém oknu.

Na straně evang. stojí barokní oltářík s rýhovanými sloupky po stranách a s vyřezávanými rozvilinami. Nahoře jest pěkně řezaný rozvilinový nástavek s obrazem Boha Otce (poprsí). Střed oltáře, v němž kdysi býval obraz, upraven nedávno v jeskyňku, ve které stojí socha P. Marie Lourdské. Na oltáříku tom stojí pěkné svícny, na nichž jest latinský nápis „Christian Pfaltz, arcijáhen Pražský," znak a letopočet 1684.

Na jižní straně lodi visí veliký barokní krucifix, po jehož stranách na konsolách jsou sochy P. Marie a sv. Jana.

Kostel neboli kaple sv. Kateřiny stojí hned vedle kostela předešlého, takže mezi oběma jest jen mezera 4—6 kroků široká. Nejstarší tato stavba Tetínská, nepochybně, jak již výše řečeno, hradní kaple již z doby sv. Ludmily pocházející, byla za cís. Josefa II. zrušena; obec Tetínská ji zakoupila a užívala jí jako špýcharu. R. 1849 přibylo na Tetín processí z Prahy. Poutníci chtěli podívati se také do kaple sv. Kateřiny, ale s úžasem slyšeli, — že jest tam sýpka. Bylo vysloveno přání, aby svatyně byla vrácena zase původnímu svému účelu. Aby se tak státi mohlo, musila pro obec býti vystavěna sýpka nová. A tu požádal farář Tetínský jednu z poutnic, pannu Františku Weidnerovou, aby k tomu účelu sbírala v Praze příspěvky. Když k tomu došlo povolení, šla sběratelka nejprve k císařským manželům, tehdáž v Praze bydlícím, k císaři Ferdinandu a manželce jeho Marii Anně, a ti darovali velkomyslně 300 zl. Z výtěžku sbírek byla kaple výměnou za nově zbudovanou sýpku vykoupena, ale úprava její se pro nepříznivou dobu protáhla, až se jí r. 1857 ujal sám J. E. kardinál-arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergu, načež v květnu r. 1858 úprava byla dokončena. Před vysvěcením kaple konána byla v Tetíně od 14. května

svatá missie řízením P. Maštalíře a dne 25. května přibyl sem sám pan kardinál. Bylo slaveno posvěcení kaple a spolu i zakončení missií. Nejdůstojnější arcipastýř podával sv. přijímání, potom pod širým nebem kázal, načež posvětil kapli i kříž missionářský.

Kaple sv. Kateřiny jest románská prostá stavba s kněžištěm půdorysu čtvercového a s obdélníkovou lodí, do níž vchází se se strany severní. Kněžiště má původní klenbu křížovou, loď má strop plochý Při západní zdi jest původní z kamene zbudovaná kruchta, podklenutá dvěma klenbičkami křížovými; uprostřed jest silný pilíř, na němž nahoře upraven jest malý výstupek jako pavlán. Kruchta byla nepochybně chodbou spojena s komnatami hradními.



Vnitřek kaple sv. Kateřiny na Tetíně.

Ve východní zdi kněžiště zachovalo se původní úzké okénko románské; pod ním zavěšena jest dřevěná tabule s nápisem: „Starobylá tato kaple, zasvěcená ke cti Boží ve jménu sv. Kateřiny, panny a mučennice, hrobem sv. Ludmily, první mučennice a matky národu českého oslavená, přičiněním a obětmi nábožných Pražanův, jichžto jména v knize života zapsána jsou, k dávné cti své na novo vyzdvižena a od Jeho Eminencí Nejdůstojnějšího pana kardinála a knížete arcibiskupa Pražského Bedřicha L. P. 1858 25. května řádem církve sv. posvěcená, odevzdává se na vše budoucí časy v příslušenství a pod ochranu vrchních pastýřův arcibiskupův Pražských“.

V severní zdi kněžiště jest ve zdi výklenek pro nejsv. Svátost, z doby gotické, s mřížkou železnou.

Oltář jest křídlový, ozdobený obrazy na dřevě malovanými od J. Hellicha r. 1855. Uprostřed spatřujeme sv. Kateřinu na oblacích klečící, dole pak pohled na kostely Tetínské; po stranách na křídlech jsou obrazy sv. Ferdinanda a sv. Anny. Na podélném podstavci těchto křídel jest namalován roztomilým způsobem „Vítězný průvod Ježíškův“: „Ježíšek s palmou v levici a s hostií v pravici stojí na dvoukolém vozíku, jejž dva andílci táhnou a dva ze zadu tlačí; v čele průvodu kráčejí čtyři andílkové nesoucí věncové pletence; za nimi ubírá se andílek, nesoucí beránka, pak druhý andílek nesoucí kříž a andílek třetí nesoucí praporec; vzadu kráčejí andílci hudoucí na různé nástroje.

Oltář tento upraven byl později nákladem faráře Ant. Patery tak, že ve svatém témdni slouží za Boží Hrob; k tomu účelu zakoupena byla za 200 zl. socha představující mrtvé tělo Krista Pána od řezbáře Ferd. Stuflessera v Grödenu v Tyrolsku.



Hřbitůvek u kaple sv. Kateřiny na Tetíně.

R. 1895 dal farář Patera v lodi zříditi na svůj náklad nový strop a na střechu novou vazbu, neboť obé bylo již setlelé.

K severnímu boku kaple sv. Kateřiny přiléhá malé ohražené prostranství, dle podání hřbitůvek, na němž odpočívalo tělo sv. Ludmily až do jeho přenesení do kostela sv. Jiří. Ve výklenku, zřízeném ve zdi kaple, umístěna jest kamenná socha sv. Ludmily od Jos. Maxe, na jejímž podstavci jest nápis: »Svatá Ludmilo, oroduj za nás!«

Ze hřbitůvku vede otevřené kamenné schodiště na zmíněnou výše emporu.

V severozápadním rohu hřbitůvku stojí nízká zvonice, v níž jsou tyto zvony: 1. s nápisem latinským: „Leta Páně tisícího čtyřstého devadesátého šestého,“ 2. s letočetným latinským nápisem, jenž udává,

že zvon tento ulit byl původně r. 1758 „ze znamenitého dobrodiní šťastně panující Marie Teresie, královny uherské a české, slavné vítězkyně nad zuřivým hubitelem pruským,“ a jiný rovněž latinský nápis sděluje, že přelit byl r. 1869 ve zvonařské dílně Anny Bellmannové.

Hřbitovní kostelík, nyní sv. Janu Nep., původně však sv. Michalu archandělu zasvěcený, jest ona svatyně, která zřízena byla z rozkazu kněžny Drahomíry. Leží malebně nad sráznými skalami nad Berounkou se vypínajícími. Kostelík tento býval v 18. století farním kostelem osady Tetínské. Když pak se za cís. Josefa II. jednalo o to, aby kostel sv. Ludmily byl zrušen, byl na jednohlasnou žádost osadníkův r. 1781 prostrannější kostel sv. Ludmily prohlášen za farní a osud zrušení stihl



Kostelík sv. Jana Nep. na Tetíně.

kostelík sv. Michala. Teprve r. 1836, jak níže bude vyloženo, byl opět kostelík otevřen a ke cti sv. Jana Nep. posvěcen.

Jest to prosté staveníčko s prejzovou střechou na níž sedí vížka s cibulovitou bání šindelem pobitá. Zdivo z pravidelných kvádrů zbudované poukazuje k onomu dávnému původu. Kněžiště jest pravoúhlé; má stlačenou valenou klenbu s výseči nad okny. Loď má strop plochý. Okna jsou obdélníková, nahoře barokně vykrojená. V okně kněžiště jest na skle červeně malovaný letopočet 1776. Oltář jest barokní, s tabernakulem. Na zdi nad oltářem visí obraz na plátně: sv. Jan Nep. jakožto poutník ve Staré Boleslavi. Na jižní stěně lodi zavěšen jest obraz na plátně sv. Michala archanděla, asi z konce 17. stol., který býval dříve na oltáři. Dlažba byla během času značně zvýšena; v ní v severovýchodním rohu lodi vsazen jest náhrobní kámen Ludmily, dcery Buriana Švába z Chrtína, r. 1608 zemřelé.

V zahradě manského statku Tetínského vystavěl r. 1705 metropolitní kanovník pražský Kristian Pfaltz z Ostritz kapli sv. Jana Nep. a složil k vydržování jejímu 100 říšských tolarů. Při této kapli na straně jihozápadní vystavěna byla zároveň hrobka s poustevnou, ve které obyčejně některý kněz bydlíval a v kapli mši sv. sloužíval. Posledním obyvatelem poustevny byl P. Vojtěch Cassanova, kněz ze zrušeného benediktinského kláštera u sv. Jana pod Skalou, který zemřel r. 1792. Později kaple znenáhla sešla, takže r. 1819 tehdejšímu majetníku manského statku Vojáčkovi bylo nařízeno, aby novou



Vnitřek kostelíka sv. Jana Nep. na Tetíně.

kapli vystavěl. Po dlouhých průtazích nabídl se majitel statku r. 1827, že místo toho dá zavřený kostelík sv. Michala náležitě upraviti. Nabídka ta byla přijata a patronátní závazek z oné sešlé kaple přenešen byl na kostelík sv. Michala. Ten pak byl r. 1836 dne 18. září slavně posvěcen ke cti sv. Jana Nep.

Zrušená kaplička sv. Jana Nep. v zahradě manského statku dosud stojí, ale proměněna jest v obydlí zahradníkovo.

Ve vsi Tobolce dle svědectví dvou sedláků tamějších z r. 1718 bývaly prý dle paměti starých lidí za starodávna klášterní panny; bylo prý jich 12 a měly tam svůj „klášteříček," i pivovar, pole i les. Snad to byl pobočný klášter benediktinek Svatojirských.

11. Tmaň, Tmáň, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patronové: bratří Nolčové.

Obce přifařené: Tmaň 634 k., 7 ž., šk. 3 tř.; Koněprusy 1 h., 246 k., šk. 1 tř.; Křižatka ½ h., 90 k.; Lounín ½ h., 215 k.; Malkovy ½ h., 183 k.; Slavíky ½ h., 50 k.; celkem: 1417 k., 7 ž.

O původu kostela Tmaňského vypravuje se tato pověst: Na strmé skále vápencové mezi nynější osadou Tmaní a Koněprusy stával za dob pohanských hrad Kotýs. Proti hradu přes potok, nyní Suchomastský zvaný, jihozápadně pod skalou, stávala vesnice Budy zvaná, kde dnes panské pole se rozkládá. Z hradu prý vedla cesta dolíkem dřínovým k hlubokému lesu



Farní kostel ve Tmani.

Tmani, jejž obyvatelé vesnice Budy proto tak nazývali, že v něm i za dne tma byla. V době přechodné z pohanství do křesťanství byla prý z obyvatelů hradu Kotýsu dcera hradního pána velmi nábožné povahy, která z hradu zmíněnou cestou k lesu »Tmani« často na procházku chodila a pod jedním vysokým dubem na sedátku z drnu udělaném sedávala. Jednou usnula na sedátku, i zdálo prý se jí, jak k ní přijel na bílém oři krásný jinoch sv. Jiří a jak s ní o víře Kristově hovořil a v ní ji poučoval. Sen tento na ni tak působil, že každého dne k dubu na procházku chodila a odpočívajíc tam, žádostiva byla, aby se jí o sv. Jiří opětně zdálo; však zbožné její přání se nevyplnilo. Brzy po události té jela do Prahy, kdež prý dala zhotoviti obraz sv. Jiří a pak jej dala zavěsiti na dub, pod

nímž sen o něm měla. K obrazu tomu chodila pak každého dne a zbožně se tam modlívala. Po nějakém čase prý se jí opětně o sv. Jiří zdálo, pročež dala nad obrazem jeho zbudo-



Vnitřek farního kostela ve Tmani.

vati dřevěnou kapli, z které pak časem nynější kostel sv Jiří povstal. Hrad Kotýs byl po čase od nepřátel přepaden, ztroskotán a s ním i vesnice Budy; kostelík sv Jiří byl však z rozkazu vůdce nepřátelského ušetřen, jelikož náhodou on sám byl také

ctitelem sv. Jiří. Přemožení nestavěli již sídla svého na bývalém místě, nýbrž nedaleko v tmavém a hlubokém lese Tmani, od čehož vzala nynější osada Tmaň své jméno *).

Jiná pověst vypravuje, že jméno Tmaň pochází od Tumoně, vraha sv. Ludmily, kterému Drahomíra za odměnu dala dědinu lesnatou, v níž on sobě vystavěl hrádek a jemu jméno Tmaň dal **).

Ve Tmani byl farní kostel ve 14. století. Právo podací spolu s dílem vsi náleželo sakristanu kostela sv. Víta v Praze.

Z farářů působivších zde až do válek husitských jsou známi tito: Všeslav † 1360, Svach z Chodžova od r. 1360, Pašek 1372 † 1380, jáhen Jan z Oltic od 1380, Oldřich, kanovník Karlštejnský 1397—1405, Mikuláš, prve děkan Karlštejnský, směnou s předešlým, od 1405, Jan 1407—1410, Vavřinec, prve farář v Ústí nad Labem, sm. s př. 1410—18, Martin z Libyně 1418.

V pozdějších dobách fara zdejší zanikla a osada zdejší připojena byla k faře ve Zdicích jako filialka.

Později byli tu administrátoři.

O některých z nich, kteří zároveň spravovali faru v Borku, zmínili jsme se již v dějinách této fary ***).

R. 1711 byl tu administrátorem Martin Paroch muž v každém ohledu řádný. Příjmy jeho byly skrovné; měltě ročně platu 65 zl., štóly asi 25 zl. a tři sudy piva; stravu měl u patrona, jímž byl tehdáž rytíř z Greifenfelsu. Příbytek měl v domě, jehož polovice bylo obydlím jakéhosi krejčího. Školy v Tmani nebylo; v kostele předzpěvoval kterýsi zahradník. Věž farního kostela byla na spadnutí, takže bylo se obávati, aby pádem svým nerozbořila celý kostel †).

Později byli tu administrátory: Matěj Josef Cikán (Czikan), Ant. Sibeneicher, děkan Žebrácký 1736—7, Václav Moravec 1737 † 1749 (ten vytrpěl mnoho protivenství: jednou ztýrán byl od žida na osadě jeho bydlícího, jindy zase zlodějové zranili jej na hlavě; mimo to vystál mnoho v dobách válečných) a Martin Kinský 1749—77.

R. 1777 povýšena byla zdejší administratura na faru.

Pořad farářů: Jan Nep. Fischer 1777—81, Václ. Frant. Matějka 1781—1805, Frant. Taxer 1805—6, Matěj Vilém Sequens 1806—22, Jan Henika 1823—27, Jos. Kebert 1827—8, Jos. Petr Kopal 1828—51, Frant. Havlíček 1851—80, dr. Jindř. Kubát 1880—85, Jos. Schneider 1885—94, Jiří Bayerle.

Farář Matějka složil r. 1788 zpěv o životě sv. Jiří, jemuž farní kostel jest zasvěcen, »Jdi do školy statečnosti«; náklad na tisk nesl hrabě Bedřich Desfours, tehdejší patron kostela.

Farní kostel sv. Jiří stojí na návrší o samotě, asi 10 minut severovýchodně od Tmaně. Jest to jednoduché stavení s nízkou rozložitou věží v průčelí.

R. 1729 dne 16. března vyloupen byl od svatokrádců. R. 1789 dal farář Matějka na kostele vymalovati sluneční hodiny od zběhlého v té věci obyvatele Berounského Jana Engelbrechta. R. 1840 ukraden byl nejmenší zvon, zasvěcený sv. Františce Římské, vážící 200 liber, v ceně 160 zl. R. 1852 byl kostel opraven. Mimo jiné byly na průčelní straně věže nad vchodem umístěny dva obrazy na plechu malované od pražského malíře Hübnera: sv. Jiří a P. Maria s děťátkem. R. 1891 byly na

*) Zelinka, 37.
**) Zelinka, tamže.
***) Viz str. 21.
†) Zpráva visitační z r. 1711 v arcib. archivu.

hlavní věž i na vížku sanktusovou dány střechy v podobě jehlanců, kdežto dříve měly střechy báňovité; zároveň byl kostel uvnitř i zevně opraven. R. 1901 v noci na 1. květen vloupali se zlodějové do kostela, otevřeli tabernakl pákou a vzali monstranci a ciborium. R. 1906 obnoven byl hlavní oltář a dán naň nový tabernakl.

Presbytář jest pravoúhlý, má v rozích polopilíře s čabrakovými hlavicemi a sklenut jest klenbou plackovou. Na hlavním oltáři jest zdařilý obraz sv. Jiří, malovaný r. 1835 malířem Frant. Hořčičkou. Po stranách stojí sochy sv. Petra a Pavla. Vítězný oblouk jest polokruhový; loď obdélníková s plochým stropem. Při stěnách jsou sdružené polopilíře s volutovými hlavicemi, spojené navzájem římsou. Na pravé straně lodi visí veliký krucifix v životní velikosti ze dřeva řezaný; vedle obraz



Koukolová hora s kaplí.

představující sv. Vavřince, s druhé pak strany obraz „Ejhle člověk.“ Při druhé straně lodi stojí kazatelna, vedle níž s jedné strany visí obraz na plátně „Sv. Jan Nep. káže“ a s druhé strany obraz představující, kterak pochopové odvlěčejí sv. Jana Nep. na smrt.

Postranní oltáříky jsou malé, s tabernakly, na nichž stojí skřínky se soškou P. Marie a sv. Anny; nad nimi jsou barokní obrazy (z 18. stol.) na plátně v jednoduchých obdélníkových rámcích: „Nanebevzetí P. Marie“ a „Sv. Jan klečící, obklopený anděly.“

Křtitelnice jest zhotovena z červeného mramoru; na cínové vložce jest vyryto: „W F M E F 1794.“ — Uvnitř kostela jest hojně starých náhrobních kamenů, hlavně členů sodů Trmalů z Toušic a Svárovských ze Svárova, z let 1488—1614. V oratoři visí na stěně na plátně malovaná podobizna neznámé dívky; na zadní straně čte se latinský nápis: „věku svého 7 let a 7 měsíců. Jos. Boisch maloval 1738“.

Zvony: 1. s polovypuklým obrazem sv. Jiří a nápisem německo-latinským, udávajícím, že ulit byl r. 1753 od Jakoba Konráda Lehnera za patronátu Františka Schindlera a za administrátora Martina Václava

Kinského; 2. s polovypuklým obrazem sv. Antonína Pad. a nápisem latinským: „Za patrona doktora Antonína Karla Mudrocha a faráře Josefa Kopala ulit v Praze od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře, roku 1843.“

V zadu ke kněžišti přistavěna jest hrobka rodiny Nolčů na způsob kapličky, v níž jest oltářík se sochou sv. Anny.



Kaple sv. Blažeje na hoře Koukolové.

Zámecká kaple P. Marie Bolestné, jest zcela jednoduchá klenutá místnost v přízemí zámku; nad oltáříkem jest obraz P. Marie Bolestné v obdélníkovém rámci; po stranách oválové obrázky sv. Augustina a sv. Antonína Pad.

Na návsi jest pěkný kamenný kříž s kovovou sochou Ukřižovaného; na podstavci čte se nápis: „Svatý kříži, spáso světa, buď od nás pozdraven! Tys v oudolí strastných tíží k potěše nám postaven. Péčí žen Tmaňských zbudován 1899.“ Po stranách stojí na hranolových podstavcích pískovcové sochy sv. Jana Nep. a sv. Vavřince z 18. stol.

Od Tmaně k severozápadu spatřujeme vysoký zalesněný vrch zvaný „Koukolová Hora", a na něm zdá se nám, jako bychom viděli zříceniny nějakého hradu s okrouhlou věží. Přijdeme-li však blíže, shledáváme, že jest to veliká polokruhová kaple výklenková, zbudovaná na vysokém útesu skalním v bývalých lomech. Kaple ta vystavěna byla r. 1832 doktorem Antonínem Karlem Mudrochem, tehdejším majitelem panství Tmaňského. Ve výklenku na omítce bývala namalována obrovská postava žehnající sv. biskupa Blažeje. Z obrazu toho zbyly jen nejasné obrysy roucha, žehnající pravice a levice s berlou. Do omítky vyryta přečetná jména návštěvníků. Kaplička vystavena jest z cihel a lámaného kamene. Výklenkem obrácena jest směrem k Tmani. S výšiny, na níž kaplička stojí, otevírá se na všechny strany rozkošná vyhlídka.

R. 1903 dne 5. července posvěcen byl nový kříž za obcí Lounínem, v místě zvaném „ve Světcích". Dle podání starého byly sem pochovány mrtvoly těch, kteří zemřeli v době, kdy v Čechách zuřil mor, tak že prý celá obec Lounín vymřela až na jednu rodinu. Na kříži jest nápis: „Ke cti a chvále Boží postavila obec Lounín 1903."

12. Úhonice, Ouhonice, fara. *)

Duchovní správu vede farář, a to vždy některý kněz praemonstrátské kanonie Strahovské.

Patron: Opat Strahovský.

Obce přifařené: Úhonice 795 k., 4 ž., šk. 3tř.; Chýň 1 h., 516 k., šk. 2tř.; Ptíče Dolní $1/2$ h., 179 k.; Ptíče Horní $3/4$ h., 283 k.; myslivna u vrchu „Modrý" 4 k.; myslivna v Chrbini 1 h., 6 k.; Rejnovský mlýn $1 1/4$ h., 9 k.; Kalousův mlýn 1 h., 8 k.; celkem 1800 k., 4 ž.

Zprávy o faře v Úhonicích vyskytají se již ve století 14.; tehdáž také již právo podací náleželo opatu a konventu Strahovskému.

Faráři do dob husitských: Ondřej † 1358, Jan od 1358, Otík (Ottico) řečený Smetana 1364 † 1402, Petr od 1402, Tomáš † 1413, Ondřej 1413—14, Jan od 1414; byli to vesměs kněží z kláštera Strahovského.

Po smrti faráře Ondřeje opomenuli opat a konvent Strahovský v předepsaném čase arcibiskupovi podati faráře nového, a tu arcibiskup dle svého práva sám ustanovil faráře, a to bratra Jana, konventuála Strahovského.

Při visitaci konané r. 1380 bylo při kostele Úhonickém na věcech kostelních shledáno: dva ornáty, dvě mešní knihy, dva kalichy, agenda, antifonář s hodinkami jitřními.

Po r. 1414 zanikají zprávy o faře Úhonické, potom jen k letu 1556 vyskytá se ojedinělé jméno tehdejšího faráře, až pak od r. 1654 zase jdou zprávy nepřetržité.

Pořad farářů (vesměs řeholní kanovníci Strahovští): Martin 1556**), Jan Ferrarius 1654—1657, Alexius (Aleš) Kriser 1657—1659, Jakub Scholiaster Rinda 1662—1667; potom posíláni do Ouhonic různí kněží ze Strahova: Jiří Evermond Košetický, spisovatel český 1670 (krátký čas, načež poslán za far. do Velkých Popovic), načež nějaký čas svěřena byla duchovní správa františkánům z Hájku, poněvadž na Strahově nebylo tenkráte dosti kněží českých (františkáni z Hájku i později často v Ouhonicích vypomáhali); opět J. E. Košetický 1673—1675, Ondřej Scharf 1675—1680, Hroznata Hermschmidt (spolu inspektor statku Ouhonického

*) Srvn. Frant. Melichar: „Paměti okresu Unhošťského" str. 253 a násl.; Zd. Wirth: „Soupis pam. okr. Kladenského" 118.

**) Připomíná se v listině opata Jana IX. (1556 1560). Dlabacz: „Memoriae Auhoniczenses", rkp. v archivu farním.

1680, zemřel morem téhož roku), opět J. E. Košetický. Ondřej Scharf 1682, Vilém Šlapal, Tom. Franck, Richard Cassius (tito tři v letech 1683—1690), Šebestián Žitavský 1690—3, P. Adam 1693—5, Heřman Hofmann 1695—1702, Šebestián Kout 1702—10, Richard Cassius 1713, P. Karel, Milo Jan Hubatius z Kotnova, spisovatel český*), Gerlach Urbanides, jenž se vyznal výborně ve hře na varhany † 1758, Evermond Volavka, Gilbert Burian, Martin Knapp † 1771, Florian Weissmann do 1781, Kazimír Kaplánek † 1810, Pavel Baumann do 1812, Augustin Jan Chládek, doktor svobodných umění a filosofie, muž učený, výborný pianista a hudební skladatel, do 1825**), Bedřich Štětka do 1838, Lohel Jos. Žďárský do 1845,



Farní kostel v Úhonicích.

Method Urbánek do 1873, Tadeáš Kotzura do 1880, Jan Křt. Lidický do 1886, Erazim Jos. Marčan † 1893, Adolf Ant. Wagner, k. arc. notář.

Farář Jan Ferrarius založil 1654 knihu »Registra chrámu Páně v Ouhonicích«, psanou českým jazykem, kteráž obsahuje: »1. nábytky kostelní k službám božím příslušící***), peníze na gruntech rozličných témuž záduší odkázané, 3. krávy kostelní, kde která odkázána jest, 4. osady k témuž podací přináležející †),

*) Jireček, Ruk. I., 267.

**) Dlabacz: „Memoriae Auhoniczenses", týž, „Künstler-Lex." I., 278.

***) Mezi nimi uvádějí se: „Koflíček k podávání obmytí přijímajícím olověný; ručník pro přijímající; džbánečky dva bílé hliněné, k oběře přináležející".

†) Uvádí je takto: „Osady k témuž podací Ouhonickému od starodávna přináležející: „Ouhonice, klášteru hory Sion jinak Strahovu sv.

5. grunty v každé osadě zejména a jak mnoho osob k témuž podací přináleží; při tom také jak mnoho který desátku jakého obilí p. faráři do fary přivézti povinen jest*), 6. grunty farní, totiž role a louky, 7. podruzi, co faráři jsou povinni a kde kdo zůstává, 8. osoby v stavu manželském potvrzené a svědkové jich, 9. dítky pokřtěné, rodičové a kmotrové jejich«. Byla tedy kniha ta zároveň matrikou, do níž i později až do r. 1706 bylo zapisováno.

V době fárářování Ferrariova kollator, opat Norbert Amelunxen a konvent Strahovský darovali kostelu Ouhonickému zvon tři čtvrti centnýře těžký, posvěcený ke cti Boží a sv. Norbertu, a mnoho náčiní bohoslužebného, jakož i rouch bohoslužebných. R. 1676 byl nákladem opata Jeronyma Hirnheina zřízen hlavní oltář. Od r. 1677 z dobrotivosti téhož preláta dávány byly pro kostel Ouhonický každého téhodne z kláštera Strahovského dva žejdlíky vína, jeden ke mši svaté a druhý »k zapájení přijímajícím«.

R. 1680 pomřelo na osadě Ouhonické morovou ranou 155 osob.

R. 1691 daroval opat Vít Seipel kostelu dva obrazy na plátně malované: sv. Heřmana a Bl. P. Marie Bolestné, a na hlavní oltář dva obrázky uměle z vosku pracované; téhož roku daroval ještě jiných pět krásných obrazů na plátně malovaných: P. Marie, sv. Víta, sv. Kateřiny, sv. Salvatora a sv. Norberta. Farář Šebestián Žitavský namaloval r. 1692 dva obrazy na nové korouhve. R. 1697 byl na hlavním oltáři umístěn obraz Zvěstování P. Marie, opatřený přičiněním P. Wolfganga Sartoria, provisora Strahovského. Téhož roku daroval opat obraz svatých Tří králů na stolek kredenční.

Zbožný sedlák Ouhonický Matěj Janda přispěl r. 1688 na pořízení menšího zvonu 50 zl., r. 1694 na ulití velkého zvonu 150 zl. a opatřil r. 1699 pro vížku na kostele zvon těžký $127^1/_2$ libry, za který dal 89 zl. 15 gr.**). Sám opat posvětil

řadu Praemonstratského přináležející, Nenačovice, pp. doktorům do kolleje Karlovské přináležející, mlýn Kalousovský, k Červenému Oujezdu přináležející, Hořejší Ptíče, ves, Dolejší Ptíče, ves, na díle na Červený Oujezd, a na díle kapitule Pražské sv. Víta přináležející, Chýně, ves, klášteru Strahovskému přináležející".

*) Mimo desátek měli osadníci tyto povinnosti: „1. Jedenkaždý podruh povinen jest od starodávna půl dne ve žni robotovati nebo peníze za to faráři odvésti a půl dne dříví sekati. 2. Jedenkaždý osedlý ze svého gruntu povinen jest od starodávna p. faráři za koledu vánoční 3 kr., o posvícení za koláč 3 kr., z každé krávy za letník 3 kr., za vejce velikonoční 1 kuře. 3. Jedenkaždý láník povinen jest p. faráři jednu fůru dříví na faru přivézti. 4. Jedenkaždý hospodář se svou manželkou, s čeládkou i podruhy čtyřikrát v roce na oféru okolo oltáře jíti a z dobré vůle, co ve svém svědomí před Pánem Bohem uzná, Pánu Bohu z práce své obětovati, totižto: na Boží Narození, na Velikou noc, na Seslání sv. Ducha a na Posvícení chrámu".

**) V „Poznamenání všech dobrodinců farního chrámu Ouhonického" z r. 1781 jest tento zvon takto popsán: „Na tom zvonu nachází se vyryto

tento zvon, při čemž nazval jej »Jan Norbert«. R. 1701 dne 11. června v noci oloupen byl kostel o dva kalichy, monstranci a schránku na hostie. K opatření nových nádob bohoslužebných nejvíce přispěl opět obětavý Matěj Janda, jenž na zakoupení kalicha věnoval 63 zl.

Na počátku stol. 18. za faráře Richarda Cassia dal opat Marian Hermann (1711—41) postaviti nový veliký oltář, varhany a kazatelnu. R. 1765 přenešena byla do Ouhonic kazatelna z kostela Strahovského, která od r. 1720 tam stála. R. 1768 vystavěn byl velký oltář celý nový z peněz kostelních za 130 zl. a vyštafírován za 100 zl.

R. 1825 byl kostel od svatokrádců vyloupen a opětně r. 1826.

Od r. 1832 téměř po dvě leta řádila v Ouhonicích a okolí cholera.

R. 1834 byl kostel opraven; strop dříve dřevěný nahražen byl zděným a obílen.

R. 1844 konala se v Ouhonicích generální visitace, kterou tehdejší farář Žďárský popisuje v pamětní knize takto: »Červen 27. r. 1844 byl pro obec Ouhonskou velmi slavný a radostný, neb toho dne přijel Jeho knížecí Milost pán a pán arcibiskup Pražský Alois Josef svobodný pán z Notzinku a Ematinku do Ouhonic na generální visitaci. Se všemožnou slávou byl přivítán. K úctě jeho osoby byla prostranná a skvostná brána slávy na útraty kláštera Strahovského na silnici vystavěna. Kníže arcibiskup přijel do Ouhonic před šestou hodinou z večera. Pan prelát Strahovský Jarolím Zeidler jel jemu naproti. U fary Ouhonské přijalo jej velebné duchovenstvo: důstojný pan vikář Lidický Jan Bezděka, místní farář, farář Železnický a Hořelický a páteři františkáni Háječtí. Před kostelem bylo dvoje uvítání jeho knížecí osoby. Latinské držel farář místní Lohel Žďárský, české ve jménu obcí jedno školní děvče. Pak byl veden do kostela, kde po udělení sv. požehnání se počala kostelní visitace. Po kostelní visitaci byly kostelní a farní knihy, jak domácího, tak ostatních dvou farářů, Železenského a Hořelického, prohlíženy od pana kanovníka a latere Petra Krejčího a arcibiskupského sekretáře pana Vojtěcha Hrdiny. Druhý den na to ráno odebral se kníže pán arcibiskup, od duchovenstva vyprovázen, do chrámu Páně Ouhonského, kde dříve odčetl tichou mši svatou, pak bylo kázání, které místo Hořelického faráře držel p. farář Svárovský Beno Kaube, krásně vypracované. Po kázání byly dítky z osady Hořelické a Železenské od svých duchovních pastýřů veřejně v chrámu Páně zkoušeny. Po skončené katechesi počalo se svaté biřmování před kostelem. Z osady Ouhonské bylo biřmovaných 343. Po udělení svátosti biřmování bylo slavné ‚Te Deum laudamus'. Pak se odebral

takto: ‚Benefactor meus fuit Mathias Janda anno 1699'. Též vyrytý jest krucifix, Panna Maria Sepekovská, sv. Michal, sv. Jan Křtitel a štít Strahovský".

Jeho knížecí Milost pan arcibiskup opět v slavném průvodu do farní školy Ouhonské, kde v přítomnosti knížete pána, pak pana preláta Strahovského, p. barona Silbersteina, krajského komisaře a ostatního duchovenstva, zkoumal místní farář Lohel Žďárský mládež školní z náboženství a učitel z literního umění. U stolu sedělo 20 osob; byl jest pátek a proto jídla postní. Mezi hostinou bylo zpíváno kantate s hudbou k tomu účelu od P. Eugena Tupýho (Jablonského), ouda kláštera Strahovského a t. č. kaplana v Radonicích, zvláště složené« *).



Vnitřek farního kostela v Úhonicích.

R. 1896 zbořen byl starý kostel, jenž patřil mezi nejstarší v celém okolí, byv vystavěn asi na počátku století 14. **). Na témž místě zbudován pak kostel nynější dle plánů c. k. vrchního inženýra Matěje Krcha, nákladem 46.365 zl. 14 kr. Nový kostel obrácen jest hlavním oltářem k jihu, kdežto starý směřoval k východu.

Kostel Zvěstování Panny Marie jest prostorná stavba ve slohu románském; také vnitřní zařízení vesměs jest v tomto slohu provedeno.

*) „Pam. kniha". 10, 11.

**) Presbytář s trojbokým závěrem měl klenbu žebrovou. „Method", XVI., 1890, str. 103.

Na hlavním oltáři jest obraz „Zvěstování Panny Marie“; v lodi jsou dva postranní oltáře; na jednom z nich jest obraz sv. Lidmily vyučující sv. Václava, na druhém obraz sv. Norberta. Obrazy ty vymaloval Jan Heřman.

Zvony: 1. slitý r. 1899 od A. Diepoldta v Praze. 2. s nápisem německo-latinským, oznamujícím, že slit byl r. 1694 od Jana Kryštofa Walthera v Praze, a to přispěním dobrodinců, z nichž hlavní byl Matouš Janda, který dal 150 zl., 3. slitý r. 1688 od Mikuláše Löwa v Praze, přelitý r. 1899 od A. Diepoldta v Praze*).

Před kostelem na návsi stojí kaplička s obrazem sv. Floriána na plechu. Obraz tento pořízen byl sbírkou osadníků obce Ouhonic na poděkování za to, že při vzniklém požáru 1855 největší část obce byla ušetřena, ač jí i kostelu veliké nebezpečí hrozilo.

Poblíž kostela na bývalém hřbitově jest kaple Zmrtvýchvstání Páně, nad hrobkou členů kanonie strahovské, zřízená r. 1799. Jest to malé osmiboké stavenéčko s jehlancovitou střechou.

13. Všeradice, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Karel kníže ze Schwarzenbergu.

Přifařená místa: Všeradice 618 k., 26 ž., šk. 4tř.; Nesvačily ½ h., 246 k.; Podbrdy ½ h., 274 k., 9 ž.; Drahlovice ¾ h., 149 k.; Hatě (část) 1 h., 74 k., 9 ž.; Skuhrov ¾ h., 60 k.; Vinařice ¾ h., 277 k., 5 ž.; celkem 1698 k. a 49 ž.

Ve Všeradicích byl farní chrám již ve století čtrnáctém.

Faráři v době předhusitské: Předota † 1358, Bořivoj † 1371, Michael 1371 † 74, Jakub (Jacobus de Brziess) 1374 † 80, Jan ze Svinař od 1380, Bozděch do 1384—1411, Blažek, kanovník Karlštejnský 1411—27, Jakeš (Jaxinus) z Nové Plzně od r. 1427.

V letech 1649—1766 vedli duchovní správu ve Všeradicích administrátoři, většinou kněží z různých řeholí.

Posloupnost administratorů: P. Adam Mindlent Březnický, řádu sv. Františka menších bratrův bosákův 1649—63, Jiří Rydel 1664**), Maximilian Augustin Haletius, písma sv. bakalář 1668, Švamberger Jindřichohradecký 1669—70, Matěj Spalek 1670, Jan Komenský 1671, Václav Arnošt Kloboucký 1672—84, P. Gelasius, řeholní kanovník Lateránský 1684—7, Jan Paur Strakonický 1687—8, P. Gelasius po druhé 1688—90, P. Benedikt Jenšík (Genssik), františkán 1690, P. Zozimus Khel, františkán 1690—1, Vít Jos. Koch Dobřanský, kněz světský 1691—3, Ladislav Ant. Dubský z Vitinova, mistr svob. umění a filosofie, bakalář bohosloví 1693-6, P. Liborius od sv. Bennona, řádu poustevníkův bosá-

---

*) O zvonech nalézáme v „Poznamenání všech pánů dobrodinců farního chrámu Páně Ouhonického“, sepsaném r. 1781 za faráře Floriana Weismanna, tyto záznamy: „Anno 1688 způsobený zvon a litý jest od zvonaře Michala Mikuláše Lwa v zámku Pražském, jakž na tom zvonu vyryto se vynachází. Léta Páně 1688 ke cti a chvále Pána Boha a Rodičky Boží tento zvon slíti dali: Matěj Janda z Ouhonic na něj dal 50 fl., Vatentin Smysný 10 fl., ostatek jinší farníci téhož chrámu Páně.“ „A. 1694 litý jest velký zvon od Michala Jana Christ. Waltera v Praze pro chrám Ouhonický, kteréhožto největší dobrodinec byl Matouš Janda, který jest vynaložil 150 fl., jak se vyryto na tom zvonu vynachází v latinském jazyku: „Fusa est haec campana pro ecclesia Auhonicensi, pro qua inter caeteros benefactores primarius fuit Mathaeus Janda, qui 150 fl. dedit. Ze strany k polednímu jest vyrytý štít kláštera Strahovského, naproti tomu krucifix; k východu sv. Václav, naproti tomu Panna Maria.“

**) R. 1665 byl tu zámeckým kaplanem Jan Ladzik, Polák z Litvy.

kův sv. Augustina z kláštera sv. Václava v Novém Městě Pražském 1696—7, Teütsska, kněz světský 1797—8, P. Frant. Petr Střebský, kněz řádu sv. Cyriaka 1698—9, P. Eligius a s. Cypriano, ze řádu poustevníků sv. Augustina z kláštera sv. Václava v Novém Městě Pražském 1699—1700, Daniel Ondřej Pokorný 1700—3. Jan Fridrich Stros 1703—5, P. Isidor a s. Cruce ze řádu poustevníků bosáků z konventu sv. Václava v Novém Městě Pražském 1705—7, P. Václav Ursinus, františkán z Hořovic 1707, P. Bruno Kollanda, františkán z konventu P. Marie Sněžné v Praze 1707—8, P. Norbert Jiří Kubíček, křižovník s červeným srdcem 1708—10, Jakub Norbert Wimmer z Klatov 1710 † 1741, Jos. Hoffmann 1742—66.



Farní kostel ve Všeradicích.

R. 1766 povýšena byla administratura Všeradická na faru. Pořad farářů: Jos. Hoffmann 1766, Frant Pavel Knotek 1767 † 1788, Klement Keberle (Köberle) 1789—98, Frant. Ser. Němec, osob. děkan*) 1798 † 1818, Vojtěch Babor 1819—33, Jos. Leubner 1834—44, Ant. Čaboun 1844 † 1855 (pro dobrodiní svá byl od osadníků dlouho upřímně oplakáván), Jos. Kasper 1855—62, Jan Poustka 1862—75, Frant. Čáp 1875—87, Jos. Ptáček 1887—1903, Jan Sedlák.

Kostel sv. Bartoloměje byl r. 1646 péčí Griseldy Vratislavové z Mitrovic rozšířen a opraven a r. 1765 hrabětem Josefem Vratislavem z Mitrovic v nynější podobu uveden.

---

*) „Farář Frant. Němec byl pastýř dobrý, horlivý a přísný. Před službami Božími netrpěl žádného před chrámem stojícího. Běda, kdyby někoho tam byl uzřel — beze všeho ohledu sám jej do svatyně hnal. V svatém postním čase konával vždý v pátek odpoledne křížovou cestu, ku které se lidé se všech stran scházívali, poněvadž ještě tehdáž takovou pobožnost v chrámích svých nemívali“. (Pam. kniha.)

Jest to prostá stavba barokní; v průčelí jest věž krytá bání cibulovitou, plechem pobitou. Věž ta byla vystavěna roku 1774 štědrostí hraběte Františka Vratislava z Mitrovic. Báň na věži byla vichřicí dne 26. října 1870 smetena; teprve r. 1906 byla nově zřízena štědrostí knížete Karla ze Schwarzenbergu, jenž toho roku i kostel dal opraviti. Oltáře a kazatelna byly téhož roku štafírem Frant. Wenichem obnoveny nákladem 1000 K ze sbírek mezi osadníky konaných.

Kostel má prejzovou krytbu; nad kněžištěm jest sanktusník plechem pobitý. Zevně na zdi namalovány jsou sluneční hodiny, zhotovené r. 1791 Engelbrechtem.



Vnitřek kostela ve Všeradicích.

Klenba kněžiště i lodi jest výsečová; v lodi však jen nápodobená, uprostřed velmi plochá, štukovým rámcováním ozdobená. Při stěnách v kněžišti i lodi jsou pilíře s volutovými hlavicemi a římsovím.

Celé vnitřní zařízení provedeno jest ve slohu rokokovém.

Na hlavním oltáři jest novější obraz, představující sv. Bartoloměje v oblacích klečícího; maloval jej Václav Manes r. 1843.

Kazatelna ozdobena jest na řečništi i na schodišti polovypuklými obrazy sv. evangelistův*).

V lodi jsou po stranách vítězného oblouku dva souměrně provedené oltáře. Na jednom jest obraz sv. Prokopa (sázavský), pod ním ve skřínce soška sv. Anny s P. Marií a Ježíškem, a po stranách sošky sv. Joachyma a sv. Josefa. Na druhém spatřuje se obraz sv. Leonarda, dole

---

*) Při opravě r. 1906 nalezen byl na zadní straně jedné z těchto ozdob tento nápis: „Leta Páně 1798 dne 28. Augusti byla doštafírována kazatelna tato spolu s oltářkama postranníma sv. Anny, též Panny Marie. Ode mne zhotoveno. Emanuel Konrad, měšťan Pražský, štafír.“

ve skřínce soška P. Marie a po stranách sošky sv. Jana Křtitele a Zachariáše.

Ve výklenku v lodi na straně epištolní stojí oltář se skupinou „Ukřižování“, ze dřeva řezanou: uprostřed Kristus Pán na kříži v životní velikosti, po jeho pravici P. Maria, po levici sv. Jan Ev., u paty kříže Maria Magdalská.



Kapličky sv. Jana Nep. a sv. Antonína Pad. ve Všeradicích.

Naproti jest oltářík sv. Antonína Pad. s obrazem téhož světce na plátně (poprsí) z 18. stol. v rokokovém vyřezávaném rámci.

Zvony: 1. s nápisem latinským, ulitý r. 1497 od mistra Tomáše. 2. s nápis. lat., ulitý r. 1531 mistrem Bartolomějem v Novém Městě Pražském. 3. s nápisem něm.-lat., udávajícím, že slit byl r. 1670 od Mikuláše Löwa za pána na Všeradicích Zikmunda Marquarda Tuněchodského z Poběžovic.

Severně od kostela na bývalém hřbitově spatřuje se veliká kostnice s barokním štítem průčelním. Na střeše jest vížka s umíráčkem. Uvnitř po stranách dřevěné mřížové příhrady, za nimiž kdysi byly narovnány kosti, nyní odstraněné. Na podezdívce těchto příhrad vymalo-

váni jsou kostlivci. Nad mřížovím jest hrubě provedená ornamentální malba s odznaky smrti a případnými výroky z Písma svatého: „Kosti vaše jako bylina zkvetnou. Isaiáš kap. 66 v. 14"; „Kosti suché, slyšte slovo Páně. Ezech. 37, 4", „Kvílíme, protože nechceme svlečeni býti, ale přioděni. 2 k. Kor. 5, 4." Na plochém stropě býval na omítce vymalovaný obraz posledního soudu, nyní již téměř úplně zničený.

Na severní straně kostela zvedá se stráň, na níž jsou vedle sebe dvě kapličky s výklenky; v jedné jest socha sv. Jana Nep., v druhé sv. Antonína Pad., obě z kamene tesané. Ke kapličkám vedou schody ve stráni zřízené. Celek poskytuje pohled zvláštní a velmi malebný. Kapličky ty byly vystavěny za faráře Frant. Němce (1798—1818). R. 1907 byly opraveny péčí „Křesť.-vzdělavacího spolku" ve Všeradicích.

R. 1897 postavena byla socha sv. Vojtěcha u „Karlova" na památku 900letého umučení a smrti tohoto svatého patrona českého, zhotovená sochařem Frant. Vejsem z Hořic za 380 K.

14. Zdice, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.
Patron: Jos. kníže Colloredo-Mansfeld.
Místa přifařená: Zdice 2115 k., 14 ak., 2 ž., šk. 6 tř.; Baboryň $1/2$ h., 234 k.; Chodouň $1/2$ h., 716 k., 7 ž., šk. 2 tř.; Knížkovice $1/2$ h., 234 k.; Černín $1/2$ h., 316 k., 7 ak., šk. 1 tř.; Levín (část) $3/4$ h., 103 k.; celkem 3718 k., 22 ak., 9 ž.

Již ve století čtrnáctém připomíná se ve Zdicích kostel farní.

Faráři do dob husitských: Bartoloměj † 1364, Oldřich z Litoměřic 1364—1404, Jan řečený Makolušček (Makolussczek), prve farář v Zaloňově 1404, Hertvík (Hertvín) do 1414, Petr, prve f. v Kostelci u Křížků, sm. s před. 1414, Jiří † 1415, Václav z Pelhřimova 1415, Henslin † 1430, Heřman (Hermannus) z Hořovic od 1430.

V dobách pohusitských byli tu nějaký čas faráři pod obojí. Z nich známi jsou: Jan 1541 a Matouš 1550.

Také křtitelnice z r. 1552 pořízena byla od utrakvistů.

Ale později katoličtí patronové (Popelové z Lobkovic do r. 1593 a potom královská komora) dosazovali ke kostelu ve Zdicích vždy katolické faráře, ač osadníci byli na mnoze aneb veskrze vyznání strany podobojí v různých odstínech. K faře ve Zdicích připojeny byly také bývalé fary v Počaplích, Hudlicích a Tmáni jako filialky. Osadníci pod obojí, štítíce se řádů katolických, uchylovali se ve svých duchovních potřebách k utrakvistickým děkanům Berounským *).

R. 1587 byl ve Zdicích farář Václav, který toho roku žádal arcibiskupa, aby jej od sv. Jiří jiným místem opatřil, jelikož pán z Lobkovic zapověděl úředníkům svým, aby farářovi desátek nedávali, také seno s farních luk mu rozprodali; letník (sýr letničný) od osadníkův jeho vybral farář Žebrácký **). R. 1599 byl tu farář jménem Jakub ***).

R. 1617 byl ve Zdicích duchovním správcem kněz Petr Lodereker z Prošovic, někdy opat benediktinů v Emausích do r. 1611 †).

---

*) Vávra, „Paměti Berounské", 153.
**) Borový, „Martin Medek" 19.
***) Winter, Život círk. 667.
†) Vávra, 106.

Potom byly Zdice, jak se zdá, nějaký čas pod správou děkana Hořovického Jana Buriana Těšínského z Těšína, na něhož si Zdičtí r. 1627 stěžovali, že vyžaduje na nich desátků, aniž by u nich konal služby Boží *).

Kolem r. 1633 byla osada Zdická přikázána faráři Berounskému **).

R. 1657 byla ve Zdicích zase zřízena fara samostatná; odebral se na ni sám dosavadní farář Berounský Jan Nejedlý.



Farní kostel ve Zdicích.

Tehdáž žádali osadníci kostela v Počaplích, aby byli přifařeni ke Zdicům, ale arcibiskup rozhodl, aby zůstali při Berouně ***)

Po Nejedlém následovali faráři: Bartoloměj Krišpín (Cryspin) 1664 a Petr Marcellus 1664—70.

*) Krásl, „Harrach", 226.
**) Krásl, „Harrach", str. 219; srvn. str. 7.
***) Vávra, 249.

Ale samostatná fara nepotrvala ve Zdicích dlouho; již r. 1670 přikázána byla osada Zdická pod duchovní správu děkanů Žebráckých. Ti konali ve Zdicích služby Boží ob neděli. Později byla Zdická osada po dlouhá léta spravována exposity, jež děkan Žebrácký praesentoval a konsistoř potvrzovala. **V tom úřadě se tu vystřídali: Jan Tomaišl 1789, Petr Paus 1793 až 1808, Athanasius Spurný, piarista, vysloužilý professor české řeči na vojenské akademii ve Vídni, 1809—16, Jan Henika 1817—23, Martin Sedlák 1823—35, Jos. Vorel, hudební skladatel *) 1835—1846.**

R. 1846 byla duchovní správa Zdická od děkanství v Žebráce oddělena a opět byla učiněna samostatnou, jako bývala před rokem 1670.



Vnitřek farního kostela ve Zdicích.

Pořad farářů: Jos. Vorel 1846 † 1874, Maximilian Vodrážka 1875—88, Vincenc Tittl 1888—1905, Václav Hůlka.

Chrám Narození P. Marie, vystavěn byl v nynější podobě v letech 1747—9. Jest to dosti výstavná stavba barokní.

***) Nejedna píseň od něho nápěvem opatřená stala se písní národní na př. píseň: „Že peníze světem vládnou,“ jejíž text také od něho pochází. Z církevních jeho skladeb lid ve Zdicích dosud při požehnání velmi rád zpívá píseň „Ježíši skrytý v svátosti, klaním se tobě s vroucností“; rovněž tak oblíbena jest píseň: „Maria, svatá Panna, budiž na věky požehnána.“ Také svou poslední vůlí farář Vorel požehnanou památku pozůstavil, neboť učinil značné odkazy k účelům dobročinným. — Strýcem jeho se strany matčiny byl proslulý kazatel český Jan Rychlovský, světící biskup Pražský; jeho podobiznu na plátně malovanou odkázal faře Zdické.**

R. 1749 zvony, které dříve ve zvonici opodál kostela visívaly (»na staré zvonici«), přeneseny byly na věž kostela nového.

Kněžiště má zevně závěr trojboký a jest v rozích opatřeno nízkými opěrnými pilíři. Uvnitř jest závěr kněžiště polokruhový, čtvrtkulovitě sklenutý. Předložené klenbové pole má klenbu valenou.

Loď má tři klenbová pole, z nichž střední, největší, vystupuje poněkud z boků na způsob lodi křížové. Klenba jest valená s výsečemi nad okny. Okna v této střední části jsou barokně formovaná, kdežto v obou ostatních částech jsou obdélníková, polokruhově zaklenutá. Při zdech uvnitř jsou pilíře s hlavicemi čabrakovitými a římsami.

Zevnějšek oživen jest širokými plochými lesenami, okna ozdobena jsou omítkovým orámováním.

V průčelí jest věž s hodinami, krytá nízkou prejzovou střechou, na níž jest lucernovitá vížka.

Vnitřní zařízení, pokud jest ze dřeva, jest vesměs rokokové, dobrých a zajímavých forem.

Nad hlavním oltářem ve velikém rámu anděly neseném jest obraz „Narození P. Marie," na plátně malovaný, práce slabá, přemalováním poškozená. Nad brankami stojí sochy sv. Petra a Pavla.

Na straně epištolní kněžiště zavěšen jest obraz P. Marie Karlovské.

V lodi jsou čtyři oltáře: 1. nejsv. Srdce Páně s obrazem dle Raaba, 2. sv. Anny, s obrazem na plátně (slabým) a se sochami dvou světců po stranách; 3. sv. Jana Nep. s obrazem, jenž představuje světce toho klečícího v oblacích; po stranách jsou sochy sv. Jakuba a sv. Prokopa a v nástavku spatřuje se Madonna Staroboleslavská; 4. sv. Martina s obrazem nevalným, představujícím světce, an dělí se o plášť se žebrákem; a se sochami sv. Karla Bor. a sv. Jana Nep. po stranách.

Na křtitelnici cínové, trojnohé, čte se nápis: „Tato křtitelnice udělána jest ke cti Bohu Otci i Synu i Duchu svatému prostředkem ctihodného kněze Jana Mystopola, administrátora pod obojí spůsobou, skrze Jana Mrkvičku leta 1552." Na plášti jest s jedné strany polo vypuklina znázorňující Krista Pána neseného anděly, s druhé strany pak jsou polovypuklé obrazy: P. Maria s Ježíškem, sv. Petr a sv. Pavel. Po stranách jsou lví hlavy s kruhy v tlamách. Hojně znaků dříve plášť zdobivších z části odloupáno, z části otřeno. Na víku vyryt jest letopočet 1552 a znak cechu mlynářského.

V předsíni podvěžní jest ve výklenku dřevěná barokní socha sv. Rocha.

Zvony: 1. s nápisem: „Léta buožieho tisiczého - čtyrstého devadesátého druhého slit jest tento zvon," 2. s nápisem latinským, udávajícím, že slit byl r. 1521 od Bartoloměje, zvonaře Pražského, 3. s nápisem lat. „Od blesku a bouře vysvoboď nás Pane Jesu Kriste"; na plášti jest polovypuklý obraz sv. Jana Nep. a orel císařský.

15. Železná, fara. *)

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: Metropolitní kapitola.

Místa přifařená: Železná 389 k., 4 ak., 5 ž., šk. 4 tř.; Chýňava 1/2 h., 1561 k., 12 ž., šk. 4 tř.; Lhotka 1/2 h., 231 k., 1 ak.; Libečov 1/2 h., 240 k., 1 ž.; Přílepy Malé 1/2 h., 453 k.; Hyskov-Stará Huť 1 1/4 h., 1931 k., 1 ak., 13 ž., šk. 5 tř.; celkem 4805 k., 6 ak., 31 ž.

Paměti zdejší fary sáhají až do století čtrnáctého.

Podacím pánem kostela v Železné byl biskup (po r. 1344 arcibiskup) Pražský, od r. 1507 metrop. kapitola Pražská.

Z farářů až do doby husitské známi jsou tito: Buzek (Buzco) od 1372; byl tu ještě r. 1380; Mikuláš 1398; Přibyslav 1401; Václav 1408; Mikuláš † 1423; Petr z Loun od 1423.

*) Frant. Melichar, „Paměti okresu Unhoštského", 267 a násl.

Při visitaci r. 1380 shledal arcijáhen, že kostel v Železné má tyto bohoslužebné věci: dva ornáty, z nichž jeden sváteční, druhý všední, kalich stříbrný s držadlem (nodem) pozlaceným, dobrý missál, sedm pall („pallae“); dále tyto knihy: matutinál, viatikus, žaltář a několik knih kazatelských („libri sermocinales“).

Z doby pohusitské nedochovalo se nám o Železné zpráv; není však pochyby, že sem metropol. kapitola jakožto patron dosazovala kněze katolické, ač obyvatelstvo více se chýlilo k nekatolictví.



Pohled na farní kostel v Železné.

R. 1599 stěžuje si farář v Železné, Ezechiel Litomyšlský, že Železenští jsou zlí a raději by měli kněze nekatolického*). Na počátku století 17. v letech 1602—9 obstarával v Železné duchovní správu Jan Machač**).

Po válce třicetileté stala se osada Železenská filialkou k Berounu, ale od roku 1655 vyskytují se tu opět samostatní duchovní správcové.

*) Winter, Život církevní, 917.
**) Melichar, o. c., 267.

Posloupnost farářů v Železné: Dyonisius Chrysurgus do 1655; Augustin Vojtěch Hájek 1655; Blažej Hynek Holický † 1664; Jakub František Lazarský (Lazar) 1664—80; Bernard Fontano de Gregoriis (z Řehořův), mistr filosofie, 1680—89; Tomáš Šrámek 1689 † 1695; Kašpar Vojtěch Josef Pošina 1696; Vilém Bernard Roshan † 1711; Frant. Josef Ign. Teigel 1712 † 1721; Theofil Stehlík 1721—30; Jan Nep. Pittner 1731 † 1754; Jan Schütz do 1758; Kašpar Vačeš (Waczesch) 1758—61; Frant. Karel Liška 1761 † 1799; Jan Wächtler 1801—4; Frant. Svoboda † 1814; Jan Pech † 1832; Jos. Vlasák 1832—49; Jos. Zoufalý 1850—60; Jos. Fischer 1860—80; Václ. Hradec 1881 † 1895; Em. Přibil 1895—1900; Jos. Duštíra.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie *) jest malé, nízké a neozdobné stavení, do svahu stráně vestavěné. Z původního gotického kostelíka zachovalo se pouze zdivo kněžiště do třech boků zalomené.



Vnitřek farního kostela v Železné.

R. 1674 zaznamenány jsou v účtech kostelních mimo jiné tyto výdaje: „Truhláři od udělání nového oltáře do kůru dáno 18 zl. 15 kr. Malíři od malování jeho i za zlato dáno 49 zl. Truhláři od spravování starého oltáře po straně stojícího 2 zl. 7 kr. Malíři, co jej pozlacoval a obnovoval 6 zl.“ R. 1682 čteme v účtech: „Od přistavění kostela zedníkovi mělo se dáti 125 zl., sud piva; poněvadž ještě není dílo uděláno, dáno jemu hotových 115 zl.; ostává jemu 10 zl., piva 1 sud“. R. 1684 pořízen byl kříž na kostelní štít. R. 1688 dáno „Za statui blahoslaveného Jana Nep. na oltář nad tabernakulum řezbáři 6 fl.“

*) Srvn. popis u Wirtha v „Soupisu památek okr. Kladenského“, str. 135—136.



Filiální kostel v Chyňavě.



Vnitřek filiálního kostela v Chyňavě.

R. 1682 byl kostel starobou již sešlý opraven, opět pak r. 1777 nákladem děkana metrop. kapitoly Frant. Bartoně.

R. 1861 byl vnitřek kostela ze sbírek, jakož i z daru cís. Ferdinanda a cís. Anny (400 zl.) upraven. Tehdáž byl také hlavní oltář přestavěn, k němuž se z rozebraného oltáře naproti dveřům jednotlivé částky přidaly, a oltářní obraz nově vymalován.

R. 1902 ukázala se na průčelní zdi trhlina, i bylo nutno postaviti čtyři opěrné pilíře.

Kněžiště má klenbu ploskou. Okna jsou nahoře barokně zaklenutá. Oltář jest barokní: po stranách hadovitě točené sloupky a vyřezávané rozviliny; uprostřed umělecky bezcenná kopie Marillova obrazu „Neposkvrněné Početí P. Marie." Po stranách tabernakulu stojí na konsolách rokokové sošky sv. Bernarda, Václava, Jana Nep. a Jeronyma. Nad brankami za oltář vedoucími umístěny jsou rokokové rámcové relikviáře.

Loď má strop plochý. V ní stojí dva stejně upravené oltáříky barokní, které po stranách mají hladké sloupky s listovými hlavicemi. Nahoře v nástavku jest na jednom monogram Kristův, na druhé monogram marianský. Obrazy na plátně malované, které na oltářících těch se nalézají, nemají umělecké ceny; na jednom jsou zobrazeni sv. Prokop a sv. Vojtěch, na druhém sv. Václav a sv. Jan Nep.

Nad vchodem visí dobrý obraz sv. Barbory (poprsí), asi z prvé polovice 19. stol.

Vchod do kostela jest od jihu síncem. Ke kostelu vede nakloněná dlážděná terasovitá cesta, která před vchodem na bývalý hřbitov rozšiřuje se v polokruhový terasovitý výstupek, na němž stojí dřevěný kříž z r. 1900 se starším, pěkně řezaným tělem Páně (barokním) z 18. stol.

K severnímu boku kněžiště přiléhá věž se střechou šindelovou, nad níž se zvedá hranolová bedněná prostora pro zvony.

Zvony: 1. s nápisem latinským, udávajícím, že jej ulil r. 1779 Frant. Ant. Frank v Praze, 2. původně ulitý r. 1717 a přelitý r. 1886 od Jos. Diepoldta v Praze.

Filialní kostel sv. Prokopa v Chyňavě *) jest pod patronátem knížete Max. Egona Fürstenberga. Již ve století čtrnáctém byl filialkou kostela Železenského.

Původní stavbu gotickou připomíná pouze trojboký závěr kněžiště; vše ostatní upraveno později ve slohu barokním.

Kněžiště má napodobenou barokní klenbu výsečovou s plochým středem, jenž obklopen jest zprohýbaným štukovým rámcem, ve kterémž namalováno jest ozářené oko Boží. V koutech kněžiště jsou ploché liseny, zakončené nahoře římsovím volutou podloženým. Loď má strop plochý. Oltáře i kazatelna pocházejí z r. 1876; na oltářích jsou obrazy od Jos. Hellicha: na hlavním sv. Prokop (světec stojící s křížem v pravici a s knihou v levici; za ním pluh a v pozadí Sázavský klášter), na bočních: sv. Josef a sv. Barbora.

V průčelí jest hranolová nízká věž s jehlanovou střechou.

Zvony: 1. slitý r. 1518 mistrem Bartolomějem v Novém Městě Pražském, 2. slitý Mikulášem Löwem v Praze 1669.

Kaple Narození Panny Marie ve Staré Huti neboli Hyskově. R. 1836 kaple ve Staré Huti vyhořela. Potom vystavěn byl na vrchu nad Starou Hutí kostelíček slušnější a větší než bývalý. Roku 1850 byl vysvěcen. R. 1904 opraven tak, že obdržel nový vzhled vnitř i zevně. Kostel byl jednoduše, ale vkusně vymalován, oltáře nově pozlaceny a natřeny, hlavní oltář zvýšen a dvěma novými sochami opatřen.

Jest to stavení obdélníkové, v pseudorománském slohu vystavěné; v předu na střeše jest vížka plechem pobitá. Okna jsou obdélníková, polokruhem sklenutá. V průčelí jest vchod polokruhově sklenutý, nad ním veliké kruhové okno (z vnitř zazděné) a ve štítu obloučkové pod-

---

*) Srvn. popis u Wirtha, „Soupis památek okr. Kladenského", str. 61–63.



Kaple v Hyskově.



Vnitřek kaple v Hyskově.

římsí. Kněžiště i loď stejně jsou vysoké a mají klenbu valenou, výsečovou; odděleny jsou od sebe vítězným obloukem, při jehož pilíři na evangel. straně stojí kazatelna. Hlavní oltář jest pseudorománský. Obraz na něm maloval Jan Kroupa v Praze 1860. Znázorňuje narození Panny Marie (v pozadí na lůžku odpočívá sv. Anna, jíž žena pokrm přináší; v popředí dvě jiné ženy připravují koupel novorozeňátku, jež jedna z nich drží na loktech). Po stranách jsou polychromované sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Při bočních zdech lodi stojí naproti sobě oltářiky v témž slohu jako oltář hlavní; na jednom z nich jest obraz sv. Jana Nep. klečícího v oblacích, na druhém obraz sv. Floriana.

V lodi na straně evangelijní stojí křtitelnice ze železa litá, ozdobená na víku skupinou znázorňující, kterak sv. Jan křtí Pána Ježíše.

Ve vížce zavěšeny jsou dva zvony: větší s německým nápisem: „Ulit v Praze od Karla Bellmanna 1850“ a s polovypuklinou sv. Karla Bor., menší bez nápisu s polovypuklým obrazem sv. Josefa.

Před kostelem na jižní straně stojí ze železa litý kříž; v předu jest litá deska s nápisem: „Já jsem vzkříšení i život; kdo věří ve mne, byť také umřel, živ bude, a každý, kdo živ jest a věří ve mne, neumře na věky. Jan 11, 25. 26.“; vzadu pak umístěna jest deska rovněž ze železa litá, s nápisem: „Nákladem bratrstva dělníků knížecích v Staré Huti. L. P. 1863“.



Kaplička v Jarově. (Viz str. 20.)

VI.

VIKARIÁT BYSTŘICKÝ.



VI. Vikariát Bystřický.

Ve vikariátě Bystřickém jsou 2 děkanství, 14 far a 1 zámecké kaplanství; při nich jest 11 míst kaplanských a 1 místo katechetské.

V území tohoto vikariátu žije celkem 44.805 obyvatelů, z nichž jest 43.369 katolíků, 550 akatolíků a 886 židů.

1. Benešov, děkanství.*)

Duchovní správu obstarává děkan s dvěma kaplany; mimo to na c. k. gymnasiu působí professor náboženství a na dívčí obecné a měšť. škole katecheta.

Patron: Jeho c. a k. Výsost arcivévoda František Ferdinand d'Este.

Místa přifařená: Benešov 6281 k., 50 ak., 447 ž., c. k. vyšší gymn., šk. obec. chlap. 8 tř., dívč. 7 tř., šk. měšť. dívč. 4 tř.; Baba 1/4 h., 33 k., Bedrč 1/2 h., 147 k., 35 ak., Boušice 3/4 h., 53 k., Budkov 1 h., 65 k.; Chlistov 1 h., 79 k., šk. 2 tř.; Chvojen Velký 3/4 h., 89 k.; Dlouhé Pole (ves) 1/2 h., 132 k.; Dlouhé Pole neb Červený Dvůr (statek) 3/4 h., 35 k., 3 ž.; Hůrka 1/2 h., 32 k.; Járkovice 1/2 h., 71 k., šk. 1 tř.; Jírovice 1/2 h., 200 k.; Konopišť 1/2 h., 174 k.; Marianovice 1/4 h., 119 k.; Myslič 3/4 h., 147 k.; Nechyba 1/2 h., 11 k.; Pecínov 1 h., 65 k., 3 ž.; Podháj Konopišť 24 k.; Podháj Lišno 1 1/4 h., 60 k.; Podhoří 1 1/4 h., 14 k.; Poměnice 1/2 h., 181 k.; Radikovice 1/2 h., 74 k.; Skalice 3/4 h., 87 k.; Tisem 1 1/2 h., 294 k., 2 ž., šk. 1 tř.; Žabovřesky 3/4 h., 77 k.; celkem 8544 k., 85 ak., 455 ž.

Kołem r. 1048 zbudoval si český vladyka, dvořan a vojevůdce knížete Břetislava I., jménem Beneda nebo Beneš, v krajině tehdáž hustým lesem porostlé hrad. Nějaký čas potom, r. 1070, vystavěl východně od hradu kostel sv. Mikuláše, a na jižním úpatí hory vznikla osada, nynější město Benešov.

Kronikář český Beneš Minorita vypravuje o jednom pánu Benešovi, že přinesl z výpravy proti Milánským (r. 1158) bibli a krásný passionál, jež na památku daroval kostelu Benešovskému.

Město Benešov bývalo od starodávna hlavním místem dekanátu Benešovského.

Farní kostel Benešovský byl pod ochranou pánů z Benešova až do r. 1311; toho roku Tobiáš z Benešova, kanovník Pražský, postoupil panství Benešovské svému příbuznému, panu Zdislavovi ze Šternberka. Páni ze Šternberka byli štědrými dobrodinci kostela. Albert ze Šternberka společně s bývalým

*) Srvn. Vlasák, Okres Benešovský, str. 7 a násl.

farářem Benešovským Prokopem, který tehdáž byl farářem u sv. Ducha v Hradci Králové, založil r. 1398 v kostele Benešovském při oltáři Svatých apoštolů a sv. Doroty kaplanství s obvyklými tehdáž příjmy 8 kop gr., kteréžto nadání později (r. 1413) ještě lánem orných polí rozmnožil.

Duchovní správcové Benešovští až do válek husitských: Petr † 1361, Václav řečený Moravec 1361 † 1388 (v letech 1379—1382 uvedl duchovní správu v Benešově nájemce fary, kněz Jan z Vel. Oldřichova, jenž se tu pak později farářem stal), Prokop, mistr kuchyně císařovny Elišky 1388—9, Petr, prve farář kostela sv. Ducha v Hradci Králové, sm. s před. 1389—96, Jaxo, děkan ve Staré Boleslavi, sm. s předešl. 1396 † 1398, Jan z Vel. Oldřichova od 1398, byl tu ještě r. 1407, Hašek (Hassco) do 1414, Mikuláš řečený Kakabus, prve f. ve Skramníku, sm. s př. 1414.

Oltářníci 1. při oltáři sv. apoštolů a sv. Doroty: Hanek (Hanco, Jan) z Vlašimě 1398—1408; 2. při oltáři P. Marie: František do 1418, Příbík, prve f. v Bělici od 1418.

R. 1374 byl kazatel Benešovský František u konsistoře obžalován, protože prý o minoritech Benešovských tvrdil, že rozhlašují neoprávněné odpustky a nemají moci slyšeti zpovědi, dále že vyzval lid k modlitbě za Miliče, řka: „modlete se za onoho svatého muže Miliče, který zastává se víry katolické.“ Ačkoliv kazatel František se omlouval, nebyly omluvy jeho shledány dostatečnými, i bylo mu nařízeno, aby již nekázal a aby odešel z diecese Pražské a nevracel se, dokud by od arcibiskupa neobdržel dovolení. Týž kazatel byl opětně r. 1378 s úřadu kazatelského sesazen. *) R. 1386 byl kazatelem v Benešově kněz Jan; ten byl suspendován, protože míchal se do služeb Božích **).

Jeden z potomků rodu Benešovicův, Tobiáš z Benešova, probošt kapitoly ve Staré Boleslavi, založil r. 1246 v Benešově na místě starého rodinného hradu ***) klášter menších bratří sv. Františka neboli minoritů a při něm veliký chrám Nanebevzetí P. Marie, jejž dne 4. října 1257 v den sv. Františka Serafinského, zakladatele menších bratří, biskup Pražský Mikuláš z Rožmberka s velikou slávou posvětil. Tobiáš z Benešova uložil těla svých bratří a předků v novém chrámě klášterním. Sám pak vstoupil do řehole minoritské a žil v klášteře Benešovském až do své smrti r. 1261. Také později míval klášter hojně příznivců a dobrodincův. Tak r. 1379 Zdeněk ze Sternberka, pán na Konopišti, odkázal klášteru důchod 10 kop a 6 grošů s tím závazkem, aby v klášterním chrámu v určité dny slouženy byly mše sv. za zesnulé jeho manželky Johanku a Kateřinu; mimo to učinil nadání jedné kopy grošů na věčnou lampu, která měla hořeti před oltářem Panny Marie †). R. 1400 vykázal Zdeněk Kostka z Postupic klášteru deset kop ročního důchodu, aby si bratří z něho kupovati mohli sukno na roucha řeholní ††).

---

*) Soudn. akta I., 81, 311.
**) Soudn. akta II., 367.
***) Vystavěliť si páni z Benešova nedlouho před tím hrad nový, Konopišť.
†) Borový, Libri erect., 158.
††) Borový, Libri erect., 522.

R. 1420 dne 19. května dal Žižka město zapáliti, při čemž vyhořel farní kostel i klášter s chrámem. Klášter nebyl pak již obnoven; řeholníci utekli se do Prahy, do kláštera sv. Jakuba, i bývalo obyčejem až do konce osmnáctého století, že se jeden bratr z tohoto kláštera minoritského nazýval »kvardiánem Benešovským«.



Benešov. Zříceniny klášterního kostela.

Ačkoliv Petr ze Šternberka a z Konopiště byl jedním z nejrozhodnějších odpůrcův Husitů, přece když v boji proti nim u Vyšehradu dne 1. listopadu 1420 padl, dala se po něm pozůstalá vdova Perchta, rozená z Kravař, uchvátiti proudem moci neodolatelné a aby sebe a své poddané od větší záhuby ochránila, přistoupila k straně husitské. Smlouva o to s Pra-

žany stala se r. 1424. Farní chrám, který po vyhoření v skrovnější podobě byl obnoven, obsazován a spravován býval kněžími dosazovanými od konsistoře utrakvistické. Někteří z kněží těch nazývali se »děkany«. Chrám klášterní i s klášterem, vypálený, krovu zbavený a zlobě živlů zůstavený, stál ve velikolepých zříceninách, takže papež Pius II. (dříve Eneáš Sylvius) sám vyznal, že spatřiv jej jako kardinál r. 1451, velikostí a krásou jeho tak byl dojat, že nemohl se zdržeti od pláče *).

Někteří páni z rodu Šternberského, jsouce horlivými katolíky, snažili se v Benešově obnoviti náboženství bývalé. Tak Jaroslav ze Šternberka nařídil r. 1480 utrakvistickému faráři, aby se z města vystěhoval; ale rozkaz ten mnoho nezpomohl.



Benešov. Kostel děkanský.

Podobně r. 1550 Adam ze Šternberka uvedl do kostela Benešovského kněze pod jednou, ale k naléhání konsistoře utrakvistické byl brzo zase v Benešově ustanoven kněz pod obojí. Mimo to rozmáhala se v Benešově i v okolí nově vzniklá sekta »bratří českých«.

Z nekatolických duchovních správců Benešovských jsou známi tito: Jan 1535, Václav Hrozen (před 1540), Václav Klacab 1547, Tomáš 1552 **),

*) Vlasák, 13—14.
**) Borový, Akta kons. utrakv.

Jan Moravus 1564, Jan Bestius 1564, Jiřík 1564 *), Martin z Jevíčka 1573 **).

R. 1578 nalézáme v aktech konsistoře utrakvistické zmínku, že »v Benešově děkana od ní podaného a stvrzeného není« ***). V té době totiž Benešovští hlásili se většinou již k protestantství †). Páni Hodějovští z Hodějova, kteří drželi panství Konopištské od r. 1604, sami také byli horlivými přívrženci protestantismu. Až teprve r. 1615 Bernard mladší z Hodějova »podal« konsistoři pod obojí kněze Jana Luxína »ke konfirmování za správce církevního«, ač Luxín již od dvou let v Benešově duchovní správu obstarával. R. 1618 pak k žádosti téhož Bernarda Hodějovského konfirmovala konsistoř utrakvistická do Benešova Jana Choliatesa Kutnohorského ††).



Vnitřek děkanského kostela v Benešově.

Po bitvě bělohorské přešlo panství Konopištské s Benešovem r. 1623 v držení Pavla Michny z Vacinova. Ten vypudil hned nekatolického faráře †††) a kněze katolického na jeho místo dosadil. R. 1624 povolal Michna do Benešova několik kněží řádu jesuitského, jejichž poučování se podařilo, že v měsíci červenci r. 1624 383 osob, z většího dílu měšťanů, do lůna církve kato-

*) Pažout, Jedn. a dop. — **) Winter, Život církevní, 391. — ***) Rotulus consist. utr. 1578 - 80, rkp. v arcib. arch. l. 29. — †) Winter, Život církevní, 204. — ††) Protoc. cons. utraq. v arch. arcib. f. 187 a 362.

†††) Pověst vypravuje, že prý bývali v Benešově tři luterští kazatelé, kteří po vítězství na Bílé Hoře byli vypuzeni a prý do Mladé Boleslavi se odebrali. (Frant. Václ. Pokorného Paměti Pyšelské, str. 16.)

lické se vrátilo. R. 1648 byl farní kostel od Švédů zapálen a vydrancován; nepřátelé vnikli i do podzemní krypty slídíce tam po pokladech.

Posloupnost farářů: Daniel Rudera z Dražína 1623; r. 1627 konal v Benešově duchovní správu dle jména nám neznámý quardián z kláštera Jílovského; Šebestián Calvius kolem r. 1630, Jan Budecius 1638, Ondřej Ignác Bartholonides, prve farář v Kosové Hoře 1642, Jiří Ferdinand Hykalík 1650, Samuel Vojtěch Stransinger *), Samuel Sigismund Schembalides 1651, Viktorin Alexius Javornický 1676 † 1701, Ign. Ant. Fiala 1701, Josef Jan Pokorný 1714 (vzdal se fary a vstoupil do řádu Maltézského v Praze), Jan Šimon Stoček (Stoczek) 1731, Jan Rochus Klobása (Klobassa) 1756, Ign. Raffius 1772, Václav Brunclík 1778, Frant. Soudný 1781, Frant. de Paula Vaněk od 1812.

Někteří duchovní správcové Benešovští užívali v letech 1623—51 titulu děkanského, ale teprve přičiněním faráře Vaňka byla fara Benešovská r. 1828 povýšena na reálni děkanství.

Posloupnost děkanů: Frant. de Paula Vaněk † 1838, Ign. Al. Čáslavský 1838—53, Frant. Kroner 1853 † 1883, Filip Burgerstein 1883 † 1898, Josef Červenka, kn. arc. notář.

Děkanský chrám sv. Mikuláše leží na severovýchodním konci města na výšině »Karlov« řečené. Původně byla to stavba mnohem rozsáhlejší. Po stranách průčelí bývaly dvě věže, z nichž toliko jedna částečně se zachovala. Po pohromách, které chrám utrpěl r. 1420 od Husitův a r. 1648 od Švédů, byl v nynější skrovnější podobě obnoven. R. 1898 byl opět opraven uvnitř, roku pak 1902 i zevně.

Jest to gotická trojlodní stavba s užším a nižším kněžištěm. Kněžiště pěti boky zakončené má klenbu gotickou, ale z přízedních pilířů jest patrno, že klenba původní byla mnohem vyšší. Přízední tyto pilíře zdobí nosníky, na nichž vytesány jsou odznaky čtyř sv. evangelistů a jiné ozdoby. Prostřední loď, která původně mívala vysoké klenutí, obdržela při zmíněných pozdějších opravách valenou klenbu nápodobenou. Obě boční lodi jsou nízké a mají strop rovný. Hlavní oltář jest pěkná řezbářská práce barokní z r. 1696 na způsob ladně vzhůru se vinoucích velikých lupenů, v nichž dvě postavy andělské drží krásný, starší obraz Panny Marie s Ježíškem. Obraz tento, na lipových prknech malovaný, jest krásná práce z doby asi kolem roku 1500 **).

*) V archivu arcibiskupském zachovalo se nedatované podání Marie Alžběty Michnové roz. hraběnky Lažanské z Bukové ke konsistoři tohoto znění: „Přinuceně, jako plnomocná poručnice sirotkův dětí mých a dědicův někdy J. H. Mti z Vacinova, při V Mtech ohlásiti se musím, poněvadž teď posléze pan farář můj Benešovský, dvojí cti hodný kněz Jiří Ferdinand Hykalík z jistých a podstatných příčin, které při sobě zanechávám, odpuštění od mého regenta vzavše, slovem mým takové dosáhl, an již taky na kazatelnici s lidmi osadními se rozloučil a již se stěhovati od nynějšího času svatojirského počal; i starajíce se já, aby ctí a chval Božích, též rozmnožení spasení dušiček poddaných mých se dálo, kteří aby osadní bez správce církevního jakož pastýře pozůstaveni nebyli, na místě nadjmenovaného pana faráře jiného sobě jsem za správce církevního na týž vacirující Benešovské beneficium se vší příležitostí, totiž dvojí cti hodného kněze M. Samuele Vojtěcha Stransingera jakožto při faře Vrbenské v kraji Slanském, též při chrámu Páně mým Smolnickém správce duchovního povědomého oblíbila a zvolila. Jehožto podle práva kollatorského jako plnomocná kollatorkyně nyní sede vacante V. Mtem praesentirujíc, za konfirmování téhož Patera Stransingera na též beneficium Benešovské od času nyní Svatojirského V Mtech šetrně žádám.“

**) Nesrovnává se tedy s pravdou podání, že praví, že obraz tento pochází ze zničeného kláštera minoritského.

V boční lodi jižní umístěn jest mistrovsky ze dřeva vyřezávaný oltář, zhotovený výborným řezbářem a sochařem Lazarem Widmannem *). Oltář tento býval v zámecké kapli Konopištské. Jest zhotoven v zajímavém slohu barokně-gotickém. Uprostřed nad takernakulem jest socha sv. Huberta, biskupa Lutišského, patrona myslivcův **). Na levé straně jest socha andílka, u jehož nohou jest laň šípem protknutá; na straně pravé spatřuje se andílek s loveckou troubou (lesním rohem) v ruce; u jeho nohou schoulen jest pes.



Obraz Panny Marie v děkanském chrámu Benešovském.

Při podélné stěně jižní stojí poblíž postranního vchodu barokní oltářík sv. Jana Nep. s obrazem téhož světce.

V lodi severní stojí malý barokní oltářík, v němž za sklem jest dobrý obraz P. Marie bolestné (poprsí) se sepjatýma rukama a s mečem v prsou. Po stranách stojí sošky sv. Dominika a sv. Jakuba.

*) Lazar Widmann pocházel z Plzně a zemřel r. 1756 v Benešově.
**) Viz životopis jeho v díle „Církev vítězná“, IV., 337.

V lodi střední v rohu u vítězného oblouku umístěn jest nový oltářík se sochou P. Marie.

V hlavní lodi rozvěšeno jest šest velikých obrazů na plátně, ze života sv. Klementa; mimo to jest jeden obraz z téhož cyklu zavěšen nad postranním vchodem v lodi jižní. Obrazy ty malovány jsou obratným a velice plodným malířem Ignácem Raabem (nar. 1715, zemřel 1787), jenž byl údem Tovaryšstva Ježíšova. Malby ty zdobívaly původně jesuitský kostel sv. Klementa na Starém Městě Pražském; po zrušení řádu jesuitského zakoupil je Alois Svoboda, metropolitní kanovník Pražský, rodák Benešovský, a daroval je farnímu kostelu svého rodiště. Obrazy ty znázorňují tyto výjevy: 1. Sv. Klement sv. Pavlem na víru jest obrácen, 2. za papeže zvolen, 3. světí kněze, 4. ustanovuje v Římě sedm mužův, aby zaznamenávali životopisy sv. mučeníků, 5. odchází do vyhnanství, 6. k jeho modlitbě vytryskuje pramen ze skály, 7. vyučuje pohany divem tím učení Kristovu nakloněné. V presbytáři visí obraz od téhož umělce, představující, kterak Tovaryšstvo Ježíšovo kollej Klementinskou odevzdává pod ochranu sv. Klementa. Konečně jest ve výklenku presbytáře za pontifikálními sedadly umístěn obraz rovněž od Raaba malovaný, na němž spatřuje se jinotajná (allegorická) postava církve katolické.

Tyto obrazy nedávno pečlivě opravil akad. malíř E. Dítě. Mimo to však jest uloženo na děkanství ještě 13 obrazů z onoho cyklu, znázorňujícího výjevy ze života sv. Klementa; ty však dosud opraveny nejsou.

V sakristii jest obrázek P. Marie Czenstochovské s polským nápisem: „POD TWOJA OBRONE UCIEKAMY SIE".

V předsíni chrámové ve zdi umístěn jest náhrobní kámen Mandeliny Roznovské roz. Džbánovské ze Džbánova, zemřelé r. 1614.

Jihozápadně od kostela stojí nízká hranolová zvonice s hodinami. Visí tam tyto zvony: 1. veliký, asi 25 centů těžký, s nápisem latinským: „Leta Páně 1483 zhotoveno jest dílo toto ke cti a chvále Spasitele Pána našeho Ježíše Krista, blahoslavené Marie Panny, sv. Mikuláše biskupa za času panování urozeného pána Jaroslava ze Šternberka, patrona tohoto kostela. K dílu tomu popud dal urozený Jan z Prahy, plebán. Skrze mistra Václava z Velvar"; 2. s nápisem českým: „Leta Páně 1603 tento zvon jest udělán za Jeho Milosti urozeného pána pana Arkleba z Kunovic, na Brodě Uherském, Luku a Konopišti. Jakub Konvář Vlašimský"; 3. s nápisem latinsko-českým; latinsky čte se tu: „Leta Páně 1437" a česky pokračuje se: „lit tento zvon ve jmě božím i matky boží".

Nedaleko od děkanského kostela spatřuje se zbytek někdejšího kláštera minoritského: dvě vysoká hrotitá okna s pilíři. Jsou to dva boky závěru presbytáře; výškou svou a ztepilostí svědčí o nádheře bývalé stavby, která prý co do výšky a výstavnosti rovnala se minoritskému kostelu sv. Jakuba ve Starém Městě Pražském. O něco dále k západu, v místech, kde někdy ostatní stavba chrámová se rozkládala, stojí nízká hranolová zvonice, v níž zavěšeny jsou dva zvony.

Větší z nich má latinský nápis: „Zdrávas Maria milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami a požehnaný plod života tvého Ježíš Kristus. Ulit zvon r. 1321. Bohu díky. Rudger lil". Byl prý nalezen v ssuinách klášterních. Zvon ten má obvyklou u zvonů „korunu" (čili „ucha") — mylná jest zpráva, jakoby jí neměl — ale nadto ještě přidělána jest později, když zvon byl zavěšován, koruna železná, k níž zvon byl přišroubován. Zvon menší ulit byl r. 1593 nákladem obce Benešovské od Jana Voříška Benešovského, konváře v Moravské Třebové.

Kollej piaristská s kostelem sv. Anny založena byla r. 1703 Františkem Karlem hrabětem Přehořovským z Kvasejovic pro osm údů řádu piaristského. Stavba dokončena byla teprve r. 1717 od Jana Josefa hraběte z Vrtby, nejvyššího purkrabí

království českého, který ke kolleji přistavěl kostel. Při kolleji zřízeno bylo gymnasium, které trvalo do r. 1780, kdy bylo zrušeno; r. 1819 bylo opět otevřeno, ale r. 1833 zase zrušeno; ve školním roce 1857—8 otevřeno po třetí, a to zprvu gymnasium nižší, které později vzrostlo v gymnasium vyšší a bylo sestátněno. Nyní na něm působí toliko dva údové řádu piaristského, jeden jako řiditel, druhý jako professor náboženství.



Benešov: Kostel piaristský.

Kostel s kollejí stojí v jihozápadním rohu náměstí. Kostel jest zevně jednoduché, ale uvnitř vysoké a pěkné stavení barokní; byl r. 1901 důkladně opraven.

Kostel stojí na vysoké podezdívce z kvádrů zbudované. Ke vchodu vede schodiště se železným zábradlím. Nad vchodem jest z kamene vytesaný znak hrab. z Vrtby a v nadpraží vytesán jest latinský nápis: „Jan Josef svaté římské říše hrabě z Vrtby, nejvyšší purkrabí království českého r. 1717“. Půdorys kostela tvoří kříž s krátkými rameny. Střední část má nízkou klenbu kupulovou, kněžiště klenbu křížovou a ostatní tři ramena sklenuta jsou valeným pásem.

Hlavní oltář, zhotovený z umělého mramoru, má veliký pěkný obraz sv. Anny uprostřed Svaté rodiny. Po stranách jsou sochy sv. Josefa a sv. Joachyma.

Na epištolní straně presbytáře jest na oltáříku v zasklené skříni socha P. Marie s Ježíškem v šatečky obléknutá, naproti pak, na straně evangelijní, stojí barokní socha sv. Barbory. V šikmých zdech k presbytáři se připojujících jsou ve výklencích barokní oltáříky: na jednom jest socha sv Josefa a obrázek sv. Antonína Pad., na druhém socha sv. Jana Nep. a kopie sv. Salvatora chrudimského. V bočních ramenech jsou veliké, ze dřeva řezané oltáře s pěknými obrazy, z nichž jeden znázorňuje sv. Josefa Calasanského, školní mládeží obklopeného, druhý pak Pannu Marii v oblacích, jíž koří se sv. Dominik a sv. Teresie. Po stranách vchodu jsou v rozích nízké kaple, nad nimiž jsou umístěny oratoře připojující se ke kruchtě. V jedné z těch kaplí jest oltářík se sousoším dřevěným: uprostřed Kristus Pán na kříži, pod křížem omdlelá P. Maria,



Benešov: Vnitřek kostela piaristského.

Marie Magdalská a sv. Jan Ev. Oltářík tento bývá ve svatém týdnu upraven na Boží hrob. V kapli druhé jest oltářík s obrázkem bolestné P. Marie (poprsí s vetknutým mečem).

Nemocnice Benešovská svěřena jest péči Šedých sester III. řádu sv. Františka. Působí tam celkem 8 sester a jedna novicka. V nemocnici jest kaple.

Filiální kostel sv. Jakuba ap. na Chvojně (Chvojen Veliký, Chvojno) stojí jihozápadně od Konopiště na návrší o samotě. Jest to prastará malá stavba, pocházející z přechodné doby románsko-gotické, tedy asi ze století 13. Zdivo její jest mohutné, více než 2 metry silné. Kněžiště jest půdorysu čtvercového a má klenbu bez žeber. Ke kněžišti připojuje se část střední, kteráž otevírá se stejně vysokými, mohutnými hrotitými oblouky do kněžiště i do malé obdélníkové lodi. Na zmíněných obloucích a na bočním zdivu části střední zvedají se zdi věže,

která jest tedy vsunuta mezi kněžiště a loď*). V posledních letech byla tato svatyně péčí a nákladem patrona Jeho cís. a král. Výsosti pana arcivévody Františka Ferdinanda d'Este, důkladně opravena a bohatě vyzdobena, a to způsobem neobyčejným. — Jeho Výsost jest totiž horlivým sběratelem starožitností, i dal umístiti v kostele tomto staré oltáře, náhrobní kameny a jiné ozdoby, jež odjinud, hlavně v Německu zakoupil.

Při zmíněných opravách byla věž ve zdivu značně zvýšena a románskými, sloupky dělenými okny opatřena.

Na severní zdi uvnitř objeveny byly zajímavé malby asi ze třináctého století (P. Maria s Ježíškem, sv. Filip a Jakub a znázornění pekla nebo očistce; otevřená tlama nestvůry s vyplazeným jazykem a naplněná plameny, v nichž spatřují se postavy lidské).

Na jižní stěně lodi objeven byl výkres červenou barvou provedený, znázorňující, jak si ve středověku představovali soustavu světovou (se zeměkoulí uprostřed).

V kněžišti i v presbytáři jsou pěkné staré gotické oltáře skládací, obnovené, odjinud sem přenešené.



Filiální kostel na Chvojně.

Zevně zazděno jest několik starých z kamene tesaných polovypuklin, rovněž odjinud přinešených. Na severní vnější straně kostela byl zřízen přístřešek a pod ním umístěny na kamenných konsolách pozdně gotické, ze dřeva řezané sochy: uprostřed krucifix, po stranách P. Maria a sv. Jan Ev. Na průčelí nově vymalován obrovský obraz sv. Kryštofa.

Ve věži jsou dva zvony: jeden starý, asi z 15. stol. s latinským nápisem: „Zdrávas Maria", a druhý ulitý r. 1870 v dílně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze, s lat. nápisem a s polovypuklým obrazem sv. Jana Nep.

---

*) Podobně jako u kostela v Jílovém a v Libři.



Vnitřek kostela na Chvojně.



Zámecká kaple v Konopišti.

Také na hřbitově kolkolem kostela se rozkládajícím dal Jeho Výsost pan arcivévoda umístiti mnoho umělecky pracovaných starých křížů náhrobních, jednak ze železa kutých, jednak dřevěných.

Východně od kostela, na místě, odkud se otvírá pěkný pohled na hrad Konopiště, stojí zajímavý kamenný sloupek „Boží muky“.

Kostel Chvojenský připomíná se ve stol. 14. jakožto farní. Z farářů známi jsou tito: Volfard † 1362, Svatoslav, Svasko (Suasco) † 1362, Albert z Nechvalic 1363 † 1378, Jan z Nechvalic od 1378, Tomáš do 1414, Jan, prve farář v Lukavci, sm. s před. 1414—18, Jan, prve farář v Líbeznicích 1418. V neznámé době fara zanikla.



„Boží muky“ na Chvojně (v pozadí hrad Konopiště).

V zámku Konopištském jest v prvém poschodí severního křídla prostranná kaple, nynějším majitelem, Jeho cís. Výsostí panem arcivévodou Františkem Ferdinandem nádherně vyzdobená.

Kaple jest obdélníková a má starou gotickou klenbu, tak zvanou „diamantovou“, bez žeber; jen hrany klenby tvoří ladné tvary hvězdicovité. Kaple jest vkusně nově polychromována.



Kaplička v lese u Konopiště.

Vidíme zde staré gotické oltáře křídlové, malby tabulové, sklomalby, staré gotické kalichy a monstrance, gotické sochy atd. — vesměs předměty, jež umění milovný majitel dal skoupiti a zde umístiti. Hlavní oltář stojí při straně východní. Jest vyřezán ze dřeva ve slohu pozdně gotickém; uprostřed jest socha trůnící P. Marie s Ježíškem, na křídlech pak polovypuklé obrazy sv. Jiří a sv. Huberta. Kolmo k prostoře, kde stojí oltář, přiléhá ve východním křídle zámku prostora stejně vysoká jako kaple sama, ale menší, která jest oratoří pro rodinu a komonstvo pana arcivévody.

I jinde v zámku jakož i v okolí spatřujeme důkazy zbožné mysli pana arcivévody a jeho choti. Tak před zámkem u silnice stojí veliký kříž a kolkolem čtrnácte zděných sloupků se čtrnácti zastaveními křížové cesty. A v zátiší lesním pod zříceninami hradu Kozlí spatříme poblíž Janovického potoka pěknou, r. 1904 zřízenou, zděnou sloupovou kapličku, pokrytou šindelovou stříškou. Hořejší část kapličky ozdobena jest pěknými malbami od F. Urbana („Ukřižování“, „Nejsv. Trojice“, „Svatý Jiří“ a j.).

2. Bělice, fara. *)

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Dr. Frant. Schmeykal.

Místa přifařená: Bělice 360 k., 8 ž., šk. 3 tř.; Blažim $^1/_2$ h., 230 k., Jablonná $^3/_4$ h., 180 k., 8 ž., šk. 2 tř., Měřín 1 h., 90 k., Nebřich 1 h., 102 k., Radslavice $^3/_4$ h., 100 k., Stranné n. Strany $^3/_4$ h., 150 k.; mimo to několik samot 1—$1^1/_2$ h. vzdálených s 50 k.; celkem: 1262 k. a 16 ž.

Bělice náležela v dávných dobách benediktinskému klášteru sv. Jana Křt. na Ostrově.

Kostel zdejší uvádí se r. 1350 mezi farními. Podací právo k němu vykonával opat řečeného kláštera.

O kostele Bělickém vypravuje se tato pověst: „Kostel počali stavěti u paty vrchu Bukovec zvaného, ale co během dne bylo vystavěno, v noci zase se sřítilo, takže lidé nevěděli, co počíti. Proto nařízena byla prosebná processí za tím účelem, aby Bůh sám nějakým znamením na jevo dal, kde by kostel stavěn býti měl. A hle, druhého dne ráno, ačkoliv byl

*) Ant. Norb. Vlasák, Okres Neveklovský, str. 46—48.

horký letní čas, spatřili sněhem pokryté místo. I volali s radostí: „Místo, na kterém kostel státi má, bělí se!“ A od té události dostala prý osada jméno „Bělí se“, z čehož později utvořeno jméno „Bělice“.

Z nejstarších farářů zdejších jsou známi tito: Kuneš (Cunsso) 1364 1399, Přibík (Przibico), prve f. v Týnci nad Sázavou, 1399—1418, František, prve oltářník Panny Marie v Benešově, sm. s před. 1418.

V době husitských válek odcizena byla Bělice klášteru Ostrovskému a přišla do rukou pánů světských, kteří oddáni jsouce husitství, dosazovali na zdejší faru kněze téže víry. Když pak r. 1623 poslední z těchto kněží byl vypuzen, zůstala farní



Farní kostel v Bělici.

osada osiřelá a přikázána byla faráři Netvořickému a posléze Chlumskému *).

Od r. 1712 dosazováni byli do Bělice administrátoři, načež pak r. 1723 péčí Isabelly Lucie svob. paní Tamové roz. z Knotu zřízena tu byla opět fara.

Administrátoři: Václav Král 1712, Matěj Roháček 1715—17, Jan Josef Kopický 1717—19, Fabián Blažej 1719—22.

Faráři: Vojtěch Jos. Straka 1723, Leop. Martin Knotek 1736—44, Jan Churfürst 1744—45, Martin Václav Vrňata 1745—49, Leop. V. Kozelský 1750—61, Jan Václav Stadler z Wolfersgrünu 1761 † 1774, Kašpar Barbieri 1774—1803, Václav Frant. Neumann 1804—5, Jan Winter 1806

*) R. 1675 vedl v Bělici duchovní správu Jan Václav Jos. Saur, jenž se tituloval „farář Chlumský a Bělický“.

† 1826. Frant. Dlouhý 1827 † 1834. Řehoř Herrmann 1834 † 1865. Jan Nep. Kraus 1865 † 1889. Jos. Pánek.

R. 1717 působil tu jako missionář P. Frant. Mateřovský T. J.



Vnitřek farního kostela v Bělici.

Kostel sv. Maří Magdalské, původně gotický, byl ve stol. 18. od tehdejšího majitele panství hraběte Jana Václava Caretto-Millesimo v nynější podobu uveden a v letech 1877—8 opraven.

Z původní gotické stavby zachoval se klenutý presbytář a hrotitý portál v severní zdi lodi.

Hlavní oltář jest rokokový s obrazem sv. Marie Magdalské od Ant. Machka z r. 1839. Postranní oltáře v lodi, pseudogotické, jeden sv. Jana

Nep. a druhý sv. Anny, pocházejí z r. 1878, obrazy na nich maloval Václav Kroupa. Mramorová křtitelnice s cínovým víkem pořízena byla r. 1879 (dříve tu bývala křtitelnice cínová z r. 1721).

K severnímu boku presbytáře přiléhá hmotná věž, v níž jsou tyto zvony: 1. ulitý r. 1531 od mistra Matyáše v Novém Městě Pražském, 2. z r. 1473, 3. asi ze stol. 15. s nápisem latinským: „Blahoslavení mrtví, kteří v Pánu umírají. Zdrávas Maria milosti plná“, 4. nejmenší, s nápisem: „Darem jest pánů Bachheiblů, býv. patronů Bělického chrámu Páně, nápotom nákladem téhož záduší za duchovní správy Jana Krause znovu přelit byl leta Páně 1870. Přelit od dcery Karla Bellmanna Anny v Praze“.



Farní kostel v Bystřici.

3. Bystřice, fara. *)

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patronové: Dědicové Vincence Daňka šl. z Esse.

Místa přifařená: Město Bystřice 1180 k., 33 ž., šk. 6 tř., Hutě 3/4 h., 29 k., Lišna (Lišno, Leštno) 1/4 h., 263 k., 4 ak., Lištěnec 1/2 h., 16 k., Mlejny 1 1/4 h., 93 k., Mokrá Lhota 3/4 h., 433 k., Nesvačily 1/2 h., 594 k., 5 ž., šk. 3 tř., Opřetice 1/2 h., 122 k., Petrovice 1/4 h., 55 k., Semovice 3/4 h., 95 k., Tvoršovice 1 h., 258 k., 1 ak., 4 ž., Bezejovice 1 h., 71 k., Božkovice 1 1/2 h., 197 k., 7 ž., Drachkov 1 1/4 h., 530 k., 6 ž., šk.

*) Vlasák, Okres Benešovský, 114.

2 tř., Hůrka $1^1/_2$ h., 31 k., Radošovice $^3/_4$ h., 180 k., Rudoltice $1^1/_2$ h., 7 k., Semtín $1^1/_4$ 35 k., 4 ž., Tožice $1^1/_4$ h., 163 k., 1 ak., Zahořany $1^1/_4$ h., 115 k.; celkem: 4467 k., 6 ak., 59 ž.

V Bystřici připomíná se farní kostel již ve 14. století. Právo podací příslušelo tehdáž pánům z Dubé, majitelům blízkého hradu Leštna.

Faráři až do dob husitských: Mikuláš † 1367, Jan z Bystřice 1367 † 1396, Jan Protiva, dotud rektor kaple Mlaďátek, jinak Betlém řečené v Praze, 1396—1407, Jakub, prve f. u sv. Klementa na Poříčí, sm. s před. 1407—8, Mořic, prve f. v Jirnech, sm. s před. od 1408, Petr do 1414, Hroch, prve f. u sv. Jakuba v Praze, sm. s před. 1414.

Ve století 15. ujala se v Bystřici víra pod obojí, i dosazováni byli ke kostelu kněží té víry. V době pobělohorské ovšem zase zavládla tu víra katolická.

R. 1677 byl tu administrátorem P. Celsus Pentz, františkán z kláštera Votického. Tehdáž náležely k farnosti Bystřické mimo kostely Nesvačilský a Tožický také ještě kostely Okrouhlický a Ouběnický. R. 1674 byl v Bystřici administrátorem Adam Hynek Mladota ze Solopisk.

Další duchovní správcové Bystřičtí: Ondřej Vojtěch Smetana 1688—91, Jakub Ign. Procházka 1691—5, Jos. Leiffer, benediktin z kláštera Emauzského, 1695—1700, Jakub Čermák 1700—16, Matěj Roháček 1717—22, Frant. Hanzeli (Hanzelius) 1723—28, Jan Václav Fikeis 1728—33, Jakub Bern. Kos 1733—52, Jan Dismas Lokšan (Lokschan) 1752—71, Martin Prucha 1771—9, Jan Hentschl 1779—93, Jan Thad. Kratochvíle, kněz řádu augustiniánů bosáků 1793—1802, Frant. Novotný, čestný děkan, kn. arcib. notář, 1802 † 1836, Jos. Císař 1836 † 1857, Frant. Frank 1857 † 1879, Emanuel Lašťovka, tit. kons. rada, arcib. notář, vikariátní sekretář.

Po nešťastné bitvě u nedalekého Jankova dne 7. března 1645 vpadli Švédové do Bystřice a vydrancovavše městečko zapálili je; při tom vyhořel i kostel.

R. 1813 dne 3. dubna odpoledne vypukl v Bystřici strašlivý požár, jímž zachvácena byla i střecha věže kostelní. Jeden zvon se rozlil, ostatní čtyry zůstaly ku podivu bez porušení.

Když roku 1866 po skončené pruské okupaci ostatky svatého Jana Nep. vezeny byly ze Solnohradu, kamž před nepřítelem byly uchráněny, zpět do Prahy, dostalo se i Bystřici té cti, že tu dne 19. října ostatky světce našeho krátký čas spočívaly. Toho dne již o jedné hodině odpolední shromáždilo se množství pobožných ctitelů našeho světce na náměstí, očekávajíce příchod slavného průvodu, který od Olbramovic farář Ouběnický vedl. Do Bystřice dostavilo se mnoho okolních duchovních, kteří s místním duchovenstvem a s množstvím družiček očekávali s hořícími svícemi v rukou sv. ostatky. Teprve asi o $^3/_4$6 hodině dospěl očekávaný průvod do Bystřice na náměstí ke kříži, kde kanovník Prucha k hojně shromážděnému lidu promluvil několik případných slov a požehnal jej posvátným jazykem patrona našeho. V dojemné řeči své zmínil se o tom, že se mu toho štěstí dostalo, žehnati osadníky toho městečka, kde před mnohými léty otec jeho byl učitelem. Pak se hnul průvod dále k Benešovu. Množství lidu z Bystřice i z okolí doprovázelo svaté ostatky až do Benešova. Dlouho s radostí připomínali si Bystřičtí památný den ten.

Kostel sv. Šimona a Judy jest stavba prostá, původně gotická, k níž r. 1666 nákladem tehdejšího patrona bar. Jos. Priama z Rovoratu byla přistavěna nová loď. Roku 1899 byl kostel opraven.



Vnitřek farního kostela v Bystřici.

Presbytář, zakončený třemi boky, zachoval si původní klenbu gotickou o dvou polích; ve svorníku nad oltářem vytesána jest střela, znak pánů z Dubé. Okna jsou vyplněna malbami na skle; dvě z nich, vzorkovaná, věnoval Vincenc Daněk šlechtic z Esse r. 1890 na památku 25letého kněžství faráře Em. Lašťovky, další pak dvě okna figurální (sv. Vincenc Ferrerský a sv. Alžběta) věnovala r. 1899 rodina Daňkova a Ant. z Wertherů. Oltář hlavní, gotický, zhotoven byl r. 1899 od firmy Buškovy; obraz

na něm, sv. Šimona a Judy, maloval r. 1875 J. Zapletal. Nad obloukem dělícím kněžiště od lodi, spatřuje se uprostřed znak barona Josefa Priama z Rovoratu a letopočet 1646; v levo znak pánů z Dubé s letopočtem 1258 a v pravo znak Daňků z Esse s letopočtem 1872. Loď má stlačenou křížovou klenbu bez žeber; po stranách jsou úzké empory, podklenuté tak, že prostory pod nimi tvoří mělké výklenky. Ve výklencích, jež přiléhají k vítěznému oblouku, jsou umístěny postranní oltáříky: Božského Srdce Páně a P. Marie Lourdské.



Filiální kostel v Nesvačilech.

Ve věži visí dva zvony: 1. s nápisem: „Leta Páně 1553 slit jest tento zvon ke cti a chvále Pánu Bohu, P. Marii i vší říši nebeské, Šimoniše a Judy a vší osady Bystřické v městě Benešově skrze mne, Matěje Špice Slepýho"; na plášti spatřuje se znak Šternberský a jméno „Voldřich Holický z Šternberka"; 2. asi z XV. stol. s nápisem gotickým, nerozluštitelným.

Při *filiálním kostele Nalezení sv. Kříže v Nesvačilech* bývaly za starých dob dokonce fary dvě. Jedna z nich byla pod patronátem pánů z Dubé, druhá pak pod patronátem vladyk z Nesvačil *).

Z farářů Nesvačilských připomínají se ve starých zprávách tito: a) na faře pánů z Dubé: Šimon † 1365, Petr, kněz z Martinic, 1365, Svatoslav z Petrovic 1365—67, Mikuláš, prve f. v Chrasti, sm. s před., 1367 † 1374, Mikuláš z Leštna 1374, František do 1409, Mikuláš ze Slověnic 1409; b) na faře vladyk z Nesvačil: Jan z Hodětic 1362 † 1365, Havel z Kosové Hory 1365 † 1380, Jakub z Nesvačil 1380—85, Řehoř, dotud f. v Psinicích, sm. s před., 1385, Chval 1398—1407, Prokop, prve f. v Jincích, 1407, Jan 1407, Slavko z Jarohněvic 1407—8, Matěj, dotud kanovník Boleslavský, sm. s před., 1408 † 1410, Vavřinec z Netvořic 1410.

Později fara zdejší zanikla.

O starobylosti kostela Nesvačilského svědčí věž z doby románské pocházející, v níž uvnitř ještě viděti jest původní ro-

*) Sedláček, Místopis. sl. 642.

mánská, sloupkem dělená okénka, později zazděná. Loď a kněžiště přistavěny byly r. 1700 k této staré věži na místě menší románské stavby v jednoduchém slohu barokním.

Kněžiště jest v půdorysu čtvercové se sešikmenými rohy; má klenbu plackovou a po stranách obdélníková okna nízkým obloukem sklenutá.

Na hlavním, barokním oltáři jest uprostřed zasklená skříň a v ní dovedně řezaná socha Panny Marie Bolestné, držící na klíně mrtvé tělo Kristovo, z doby pozdně gotické, asi z počátku 15. století. Jest stářím značně poškozená a šaty z látky ušitými zakrytá *).



Vnitřek filiálního kostela v Nesvačilech.

A ještě jednu starobylou sochu z téže asi doby chová tento chrám, totiž sochu P. Marie s Ježíškem, stojící nyní v lodi na zpovědnici. Socha ta podobna jest památné soše P. Marie v Plzni **).

Loď jest prostranná, obdélníková, rovným stropem krytá; z každé strany osvětlují ji dvě okna nahoře nízkým obloukem sklenutá.

Na epištolní straně stojí oltář s velikým na plátně malovaným obrazem: Kristus Pán na kříži, u jehož paty klečí Marie Magdalská; po stranách P. Maria a sv. Jan Evang. Jest to dobrá práce 17. stol.

---

*) K této soše vztahuje se nepochybně tato zmínka z r. 1677: „In hac ecclesia dicitur imago miraculosa B. V.; nihil tamen autenticum est, nec aliquis concursus, sicut nec processiones, excepta una die Rogationum, ad quam ex parochiali Bistricensi propter vicinitatem per agros pergentes divertere solent". (Archiv arcib.) V inventáři z r. 1779 nazývá se však „beneficiis clara".

**) V inventáři z r. 1771 uvádí se v kostele Nesvačilském „altare B. V. M. Plsnensis" — nepochybně stávala na něm zmíněná socha.

Mimo to stojí v lodi ještě dva oltáře: jeden se sochou zbičovaného Spasitele (17. stol.) a druhý s obrazem na plátně: P. Maria s mrtvým tělem Pána Ježíše na klíně (pol. 18. stol.).

Na severní stěně zavěšena jest dobrá kopie obrazu Panny Marie „Karlovské“.

Zvony: 1. gotický, na němž jest písmeno W, 2. větší, s nápisem latinským: „Za patrona Vincence Daňka rytíře z Esse zvon tento obnoven 1882“.

Kolem kostela jest hřbitov.

Filiální kostel sv. Martina v Tožicích jest malá prastará stavba románská, asi ze století 12., která zachovala se v původní své podobě *).



Filiální kostel v Tožicích.

Má obdélníkovou malou loď, k níž vpředu připojuje se hranolová věž, vzadu pak polokruhová apsida. Původně mívala loď rovný strop trámový; teprve asi ve stol. 16. obdržela nynější klenbu valenou s výseky nad okny a z omítky nápodobenými, síťovitě se protínajícími, žebry.

Oltářík, jejž r. 1684 zříditi dal rytíř Jan Jiří Radecký z Radče, pán na Uhřicích, Třebnicích a Tvoršovicích, pro kostel Ouběnický, byl sem později přenesen. Jest na něm obraz sv. Martina na koni, an část pláště usekává, aby ji dal žebrákovi almužnou.

Na jižní zdi apsidy zavěšen jest ze dřeva řezaný krucifix a po jeho stranách jsou pěkná, ze železa kutá raménka pro svíce (z pol. 18. stol.).

V lodi na jižní straně zavěšen jest v zaskleném rámu diplom papežského požehnání, uděleného Matěji Jirouškovi („Jeroschek“) z Čech do Říma připutovavšímu r. 1768.

Kostel má starobylou monstranci bronzovou z prvé pol. 15. stol.

Ve dlažbě spatřují se dva náhrobníky údů rytířské rodiny Trmalů z Tožic (Toušic), někdejších patronů tohoto kostela. Oba jsou z r. 1532;

*) Vlasák, Okr. Votický, 104—106; Lehner, Dějiny umění, I., 270; Soupis pam. okr. Sedlč., 141.

jeden kryje pozůstatky Bohuslava Trmala z Toušic, druhý Kateřiny Trmalové.

Ve věži jsou tři zvony: 1. ulitý r. 1617 nákladem panny Alžběty Trmalky z Toušic od Baltazara Hoffmana, zvonaře v Novém Městě Pražském na „Slovanech"; 2. gotický, s lat. nápisem: „Zdrávas Maria, milosti plná, pán s tebou, požehnaná . . ."; 3. rovněž z doby gotické ale bez nápisu.

Také kostel Tožický býval za starých dob farním

Z farářů zdejších vyskytují se ve starých záznamech tito: Matěj † 1360, Řehoř z Nesvačil 1361 † 1380, Petr z Arnoštovic 1380 † 1404, Mikuláš z Olešné 1404 † 1419, František 1419.

Ve hradě Leštně bývala kdysi prostranná kaple „Všech Svatých"*). Hrad spolu se statkem koupil r. 1781 klášter Servitů u sv. Michala v Praze, ale klášter ten byl již r. 1785 zrušen. Potom kaple s hradem stávala se znenáhla zříceninou. Když nový majitel panství Čeněk Daněk hrad znovu dal zříditi, nebyla kaple v původních rozměrech obnovena, nýbrž zřízena v těch místech kaplička malá. Ta byla r. 1886 dne 15. srpna o svátku Nanebevstoupení Panny Marie vysvěcena od Neveklovského vikáře a děkana Jana Kohouta, který také první mši sv. tu sloužil. Kaplička nalézá se v přízemí zámku v levo na konci arkádové chodby; jest to malá čtvercová prostora s valenou klenbou. Oltářík jest barokní, s novým obrazem Panny Marie s Ježíškem. Po stranách oltáře jsou zrcadlové svícny nástěnné; po levé straně výklenek a v něm krucifix. Kaplička uzavřena jest mřížovými železnými dveřmi.



Vnitřek filiálního kostela v Tožicích.

V lese, při cestě z Leštna k Popovicům vedoucí, nalézá se hrobka rodiny Daňkovy r. 1895 vystavěná. Nad hrobkou jest malá, ale pěkná kaple.

4. Kozmice, fara.

Duchovní správu obstarává farář. Jest tu také místo kaplanské.

Patron: Náboženská matice.

Místa přifařená: Kozmice 292 k., 9 ž., šk. 3 tř.; Bělčice 1/2 h., 110 k., 3 ak.; Čakov 1 h., 126 k., 2 ak.; Čeňovice 3/4 h., 211 k., 3 ak.; Humenec 1 1/4 h., 116 k.; Lhota Kácova 1/4 h., 144 k.; Mžížovice 1/2 h., 96 k.; Ostředek 3/4 h., 330 k., 13 ž.; Rousinov 1/4 h., 129 k.;

*) Kaple ta měla malou dřevěnou věž se dvěma zvony. Uvnitř byly tři oltáře: Všech Svatých, sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nep.

Taťounovice $^{3}/_{4}$ h., 79 k., 5 ak., 3 ž.; Teplejšovice 297 k., šk. 2 tř., Vlkov $^{3}/_{4}$ h., 76 k.; Žalesí $^{1}/_{2}$ h., 64 k.; celkem 1854 k., 10 ak., 28 ž.

V Kozmicích byl farní kostel již ve 14. stol.

Faráři až do dob husitských: Mikuláš † 1371, Jan z Neveklova 1371—78, Marek, prve f. v Hradišťku, sm. s př. 1378, Oldřich 1392, Odolen do 1404, Dominik, prve f. v Hovorčevsi 1404—9, Matěj, prve f. v Dnešicích, sm. s př. 1409, Johlin do 1415, Martin, prve f. v Čížkovicích, sm. s př. 1415—16, Theodorich, prve f. v Ratajích, sm. s př. 1416.

Později spravována byla farnost Kozmická faráři Benešovskými; osadníci však často chodili se křtem buď do Divišova nebo do Chocerad.



Farní kostel v Kozmicích.

Teprve r. 1787 byla v Kozmicích zase fara zřízena.

Pořad farářů: Kašpar Leibl 1787 † 1800, Karel Peter 1801—5, Ant. Střecha 1805—14, Jan Petr Staněk 1814—17, Jan Gruber 1817—27, Frant. Lenk 1828 - 9, Vavřinec Klaber, dotud f. v Maršovicích, sm. s před. 1829—63, Vojt. Böhm, 1863—72, Karel Hložek 1873 † 1877, Jan Boček 1877 - 1900, Jakub Pittner.

Farní kostel sv. Jakuba Většího podržel ze starší doby v neporušené celkem podobě kněžiště gotické; loď, plochým stropem opatřená jest neslohová, a věž v průčelí přistavěna byla r. 1819.

Kněžiště zakončeno jest třemi boky, v nichž zachovala se původní hrotitě sklenutá okénka s kružbami; v jižním boku vybouráno bylo

později široké okno obdélníkové, nahoře obloukovitě zaklenuté. Klenba jest žebrová o dvou polích; v jednom svorníku spatřuje se střela (neboli tak zv. „odřivous“), znak rodu Benešoviců, ve druhém pětilistá růže.

Hlavní oltář s krásným obrazem dostal se sem r. 1788 ze zrušeného kostela sv. Karla Boromejského v Praze, načež starší oltář sv. Jakuba postaven do lodi. Z téhož zrušeného kostela pochází i druhý boční oltář v lodi; býval na něm obraz Nanebevzetí P. Marie *).

Zmíněný obraz na hlavním oltáři představuje umírajícího Pána Ježíše na kříži a Marii Magdalskou pod křížem klečící. Jest to krásné dílo z prvé pol. 18. stol.

V presbytáři zasluhuje povšimnutí stará kamenná křtitelnice.

Loď má z každé strany jedno široké, obloukem sklenuté okno.



Vnitřek farního kostela v Kozmicích.

Boční oltář sv. Jakuba má pěkně řezané lupení; obrazy sv. Jakuba a sv. Jana Nep. jsou novější, umělecky necenné.

Stejné hodnoty jest obraz P. Marie s Ježíškem na barokním oltáři protějším.

Vnitřek kostela byl r. 1902 nově vymalován (na stropě lodi vymalován beránek sedící na knize pečetmi uzavřené).

Ve věži visí dva zvony: jeden gotický, asi z 15. stol., na němž jsou gotické písmeny nahodile, jen k vůli okrase umístěné, nedávající žádného smyslu; druhý zvon nese nápis: „Ke cti a slávě Bohu a sv. Jakobu zvon tento přelíván za správy hejtmanské pana Jana Olbrama

*) Také mnoho jiných předmětů dostalo se Kozmickému kostelu v letech 1788—89 ze zrušených kostelů Pražských; z kostela sv. Ignáce stříbrné ciborium, tři kasule, dvě alby a j., z kostela Podskalského skříň do sakristie, z kostela sv. Jana Křtitele u mostu dvanáct lavic.

ze Štekře nákladem kostelním a pomocí Jiříka Sadilka Rousinovského, Jiříka Zemka, Jana Mudrocha Lhotského a Jana Mudrocha Tatounovského roku 1659."

Filialní kostel sv. Havla v Teplejšovicích, býval ve stol. 14. kostelem farním.

Faráři až do dob husitských: Othmar † 1358, Martin z Benešova 1358—64, Valter z Nesvačil 1364 † 1379, Petr z Královic 1379—93, Mořic (Mauricius), prve oltářník sv. Mikuláše ve Velešíně, sm. s před. 1393—6, Václav ze Soběhrd 1396—1401, Jan ze Štěpánova 1401—5, Václav ze Štěpánova 1405—18, Přibislav, prve f. v Hořejším Slivně, sm. s před. 1418, Jan z Brodu 1435.



Filiální kostel v Teplejšovicích.

Podací právo v letech 1418—35 příslušelo opatu kláštera sv. Karla v Praze.

V převratech přivozených náboženskými boji fara zanikla. Potom obstarávali zde duchovní správu faráři Mnichovičtí, od r. 1708 pak faráři Choceradští; r. 1787 přikázány byly Teplejšovice k faře Kozmické.

Kostel Teplejšovický jest jednoduché, neslohové stavení, pocházející v nynější podobě z r. 1756.

Presbytář zakončen jest zevně třemi boky, uvnitř jest zaoblený a klenbou plackovou opatřený.

Loď jest o třech klenbových polích valené klenby; jednotlivá pole klenbová oddělena jsou od sebe pásy. Poslední pole zaujímá podklenutá kruchta. Okna jsou obdélníková, obloukovitě sklenutá.

V kněžišti vymalován jest na jedné straně znak knížecího rodu Khevenhüller-Metsch, jenž jest patronem tohoto kostela, na druhé straně písmena F. F. K. M.

Oltář jest barokní s plochým nástavcem, v němž jest obraz na plátně sv. Havla v rouše opatském s berlou; u nohou jeho na zemi různí plazové. Po stranách jsou sochy sv. Petra a Pavla.

Zvony: 1. s nápisem: „Jsem přelit za patrona pana Richarda knížete z Khevenhiller-Meč za faráře Vojtěcha Böhma v továrně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze leta Páně 1866. Živé volám k pobožnosti, duše vedu do věčnosti, Boží chválu hlásám, k ctnosti napomínám“; 2. s nápisem latinským, jenž udává, že jej zhotovil Frant. Ant. Frank v Praze 1774.

Kolem kostela jest hřbitov.



Vnitřek filiálního kostela v Teplejšovicích.

Zámecká kaple v Ostředku založena byla r. 1739 od Jana Viléma ryt. Mladoty ze Solopisk a nákladně přestavěna i vyzdobena r. 1764 od kolleje jesuitské u sv. Ignáce v Novém Městě Pražském, která byla majitelkou panství Ostředského v letech 1752—1773.

Kaple, dosti prostranná, přistavěna jest k boku jednoduchého zámečku, rovnajíc se mu svojí výškou. Nad vchodem jsou v kameni vedle sebe vytesány znaky: Mladotův (připomíná zmíněného Jana Viléma Mladotu, jenž byl majetníkem Ostředka v letech 1736—42) a Puteanský (baron z Puteani držel statek v letech 1742—52) a nad nimi znak jesuitský.

Kněžiště i loď mají stropy rovné. Oltář hlavní i oba poboční jsou zděné, umělým mramorem potažené. Jsou na nich dobré obrazy od Ign.



Zámecká kaple v Ostředku.

Raaba: Sv. Jan Nep. jakožto almužník, sv. Rodina, smrt sv. Františka Xaverského.

Neobvyklou zvláštností jest socha na hlavním oltáři na straně evangelijní umístěná: představujeť postavu Čechie s korunou na hlavě a s dvojocasým lvem u nohou.

Socha ta jest tu umístěna vzhledem k prostřednímu obrazu svat. Jana Nep. a znázorňuje naši vlast světci tomuto se kořící; na druhé straně jest socha anděla na knihu pečeť přitiskujícího — na znamení mlčelivosti.

Poslední dobou (roku 1901) bylo majitelem J. Krudencem započato s opravou kaple; práce ty však zůstaly nedokončeny, když statek přešel zase v jiné ruce; mnohé vyřezávané okrasy s oltářů za příčinou



Vnitřek zámecké kaple v Ostředku.

opravy sňaté, nebyly již ani dány na své místo. Při opravě té byla kaple nově vymalována; strop lodi ozdoben jest dobře provedenou malbou „P. Maria v oblacích“.

Po zrušení řádu jesuitského žil v Ostředku jakožto kaplan některý člen zrušeného řádu: r. 1775—7 Antonín Spreng, Jan Martin Voves 1777—84.

5. **Křečovice, fara.**

Duchovní správu obstarává farář. Jest tu též místo kaplanské.

Patron: dědicové šl. Vincence Daňka z Esse.

Místa přifařená: Křečovice 323 k., 1 ak., 7 ž., šk. 5 tř.; Krchleby $1/2$ h., 188 k., 9 ž.; Lhotka $1/2$ h., 22 k.; Nahoruby $3/4$ h., 294 k., 2 ž., šk. 2 tř.; Skrejšov $1/4$ h., 66 k.; Strážovice $1/2$ h., 173 k.; Vlkonice $1/2$ h., 236 k.; Zhorný $1/2$ h., 68 k.; Břišejov $1/2$ h., 107 k.; Paseky 1 h. 22 k.; Sukdol $3/4$ h., 215 k.; Velběhy $1/2$ h., 132 k., Vosečany 1 h. 451 k., 4 ž., šk. 2 tř.; celkem: 2297 k., 1 ak., 22 ž.



Farní kostel v Křečovicích.

Také o farním kostele Křečovickém stopovati lze zprávy zpět až do století čtrnáctého.

Farářové až do dob husitských: Jan † 1356, Dětřich (Theodricus) 1356 † 1379, Jan z Vlkanic 1370, Vlastek (Wlaszco, Wlastko) 1395—1407, Štěpán, prve f. v Sedlčanech, sm. s př. 1407, Václav † 1412, Václav z Hodětic 1412.

R. 1401 vyskytá se zpráva, že při kostele Křečovickém bývala fundace mešní za duše Jana z Landštýna, probošta Mělnického, Odolena z Úsuší, rodu Hynka z Radíče a manželky jeho Anny; v předvečer konány měly býti vigilie o třech lekcích a druhého dne měla býti sloužena jedna mše sv. zpívaná a dvě tiché; mimo to měli býti v ten den pohostěni dva chudí a obdařeni po jednom penízi*).

Při kostele Křečovickém bývali ode dávna mimo faráře dva kněží střídníci ustanoveni. R. 1412 odkázal patron Jarohněv Vejhák z Křečovic ves Skrýšov s rybníky, platy i jiným příslušenstvím k tomu účelu, aby

*) Lib. jud. IV., 65.

plebán v Křečovicích mimo dva střídníky vydržoval ještě jednoho kněze a plebán v Arnoštovicích aby živil mimo jednoho, ode dávna vydržovaného střídníka ještě střídníka druhého*).



Vnitřek farního kostela v Křečovicích.

Po válkách husitských byla prý osada zdejší spravována faráři kališnickými**). Po jejich vypuzení přidělena pak byla k faře Neveklovské, až r. 1787 zřízena tu byla lokalie.

Lokalisté: Ireneus Radnický, býv. františkán ze Skalky u Mníšku † 1825, Jan Ign. Dvorský 1826 † 1830, Jan Čtrnáctý 1831—35, Severin Rafael Voborník 1836—52.

*) Vlasák, Okr. Nev. 32.
**) Vlasák, Okr. Nev. 32.

R. 1852 byla lokalie Křečovická povýšena na faru.

Pořad farářů: Severin Rafael Vobornik 1852—76, Karel Burian, býv. voj. kněz, 1876—87 (1884 stal se duch. správcem v Dobřanech, ale titul faráře Křečovického byl mu ponechán, a duchovní správa obstarávána byla administrátory až do r. 1887, kdy fary se vzdal), Jos. Šindelář 1887—94, Alois Dostál, spisovatel český 1894—1906, Jan Hermach.

Farní kostel sv. Lukáše ev., v jednoduchém barokním slohu zbudovaný, pochází v nynější podobě asi z prvé pol. 18. stol. Jest to svatyně dosti prostranná a světlá.

Zevnějšek jest prostý; zdi sesíleny hmotnými pilíři jdoucími vzhůru až pod střechu, kdež se táhne kolkolem celé stavby profilovaná římsa. Průčelí zakončeno jest barokním štítem. Rozložitá věž přistavěna jest na východní straně k presbytáři a kryta jest střechou cibulovitou, plechem pobitou.

Kněžiště jest stejně vysoké a široké jako loď. Celý kostel má klenbu valenou, výsečovou.

Hlavní oltář a kazatelnu zhotovila firma Antonín Sucharda a synové z Nové Paky. Oltář jest renaissanční. Dole nad oltářním stolem spatřují se vyřezávaná poprsí čtyř andělů, z nichž jeden má sepiaté ruce, druhý drží kříž, třetí trnovou korunu, čtvrtý kalich. Po stranách jsou dva a dva oblé sloupy, ozdobené v dolejší části andílčími hlavinkami, nahoře pak závitovými hlavicemi. Mezi nimi jest obraz na plátně, zhotovený r. 1840 malířem Ant. Jeřábkem za 40 zl. stř., nevalné umělecké ceny, patrně kopie nějakého staršího obrazu z druhé pol. 17. stol. Znázorňuje sv. Lukáše, kterak maluje podobiznu P. Marie, při čemž anděl uděluje mu pokyny. V hořejším nástavku jest obraz nejsv. Trojice, po stranách nad brankami dobré, nové obrazy sv. Ludmily a sv. Václava (poprsí).

Na řečništi kazatelny jsou vyřezávané postavy sv. evangelistů, na stříšce soška P. Ježíše, jakožto dobrého pastýře.

V lodi naproti sobě jsou novější postranní oltáře (po stranách rovné žlábkované sloupy se závitovými hlavicemi), s dobrými obrazy: sv. Vojtěcha a sv. Antonína Pad. (světec kleče líbá ruku zjevivšímu se Ježíšku). Oltář sv. Antonína zřízen byl r. 1893; zhotoven byl od Martina Dvořáka ve Vlkonicích.

V lodi na staně evangelijní mezi bočním oltářem a pilířem vítězného oblouku stojí náhrobek manželů Josefa Lipovského ryt. z Lipovic a Eleonory, manželky jeho († 1823), bývalých majitelů panství Suchdolského, zhotovený sochařem Prachnerem. Na náhrobníku čte se tento pěkný nápis:

Otce s matkou láska svatá
v tomto tichém hrobu spojila,
láska, která ctností spjatá
dobrým dítkám nebe strojila.
Zbožnost, víra v kruté době
byly vždy jim pevný štít,
nyní jejich prach i v hrobě
slzíc bude vděčnost ctít.
Úpějící nevinnosti
hořké slzy s tváře stírali,
na vše světa nerovnosti
trpělivým okem zírali;
nejen dítkám, i též poddanému
on byl otec, ona máti pečlivou;
oba vždycky nešťastnému
nesli pomoc horlivou.
Tak vás velevnadná přirozenost
ukojila v sladký sen.
Spětež! Až vás někdy Kristus k soudu
milostnému zvolá ven!

Zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon jest lit ke cti, chvále Pánu Bohu a sv. Martinu leta božího 1464“; 2. s nápisem: „Slovutný Brykcí zvonař z Cynperku na Novém Městě Pražském zvon tento k svatému Lukáši do Křečovic udělal nákladem všechněch osadních, milost a lásku k témuž kostelu majících. Stalo se ve středu po svatém Matouši leta 1581“, a se dvěma znaky, pod nimiž čtou se jména: „Bernard starší z Hodějova a na Tloskově“ a „Johanka Hodějovská z Češtic“; 3. má nápis latinský: „Fudit me I. G. Kühner Pragae 1768.“



Kaple sv. Jana nad Sukdolem.

Na vrchu nad Sukdolem v lese stojí kaple sv. Jana Nep. *), vystavěná r. 1711 Františkem Arnoštem hrabětem z Vrtby. Jest v půdorysu osmiúhelníková s přiléhajícím obdélníkovým kněžištěm.



Vnitřek kaple sv. Jana Nep. nad Sukdolem.

Nad průčelím jest prostý trojhranný štít a za ním malá vížka.

Strop v kněžišti i v lodi je prkenný.

Na oltáříku v oválovém rámci jest obraz na plátně: sv. Jan Nep. klečí; před ním u stolu anděl s křížem a druhý s prstem na rtech. Na zemi rozevřená kniha; v ní čte se latinská modlitba k svat. Janu Nep., písmena F. E. C. W. (t. j. „Franciscus Ernstus comes Wrtby“) a letopočet 1711. Po stranách obrazu jsou sochy vznášejících se andělů. Na epištolní straně kněžiště visí obraz P. Marie Karlovské. Zajímavá jest kazatelna s pěknými řezbami na způsob slunečnicových květů a velikých lupenů.

*) Srovn. Soupis okr. Sedlčanského str. 116—117.

V lodi visí ze dřeva řezaný krucifix paprsky obklopený; po jeho stranách jsou nástěnné svícny se zrcadlovými, barokně rytými deskami.

Při této kapli zřídil Jan Frant. Ant. hrabě z Götzu, majitel panství Suchdolského, fundaci 4000 zl., aby každého téhodne slouženy tu byly čtyři mše svaté zádušní za rod Götzovský. Fundační listinu vyhotovila r. 1774 sestra jeho Anna Barbora Netvořská z Březí, roz. hraběnka z Götzu, jakožto universální dědička.

V zámečku Suchdolském bývala také domácí mešní kaplička, v níž za špatného počasí slouženy byly ony mše sv., které by jinak v oné kapličce na vrchu slouženy býti měly.

V Suchdole býval zámecký kaplan. Na počátku 19. stol. byl jím Václav Österreicher, jenž zemřel r. 1813. Ten v závěti své zřídil při kapli sv. Jana Nep. mešní nadaci 171 zl. v. m., aby ročně šest mší sv. slouženo bylo, a to buď v oné kapli anebo v kapličce zámecké.

Eleonora Lipovská z Lipovic, rozená Netvořská z Březí majitelka panství Suchdolského, ustanovila v poslední vůli své r. 1823, aby zřízena byla nadace mešní šesti mší svatých za duši zmíněného † zámeckého kaplana Václava Österreichera.



Vchod do zámecké kaple v Osečanech.

Při zámku Osečanském (Vosečanském) jest prostranná kaple sv. Anny, tvořící levé křídlo zámku. Vystavěna byla r. 1733 hrabětem Janem Václavem z Bubna a Litic*) a manželkou jeho. Byla benedikována dne 4. ledna 1733 kn. arc. vikářem Janem Jak. Nesibou, farářem Chlumským.

---

*) Již dřívější majitel Osečan, Jan Jiří Bechyně z Lažan zamýšlel při zámku zříditi kapli, a to ke cti sv. Jana Nep., a r. 1721 zajistil pro ni na fundaci 200 zl. Jelikož však dříve než úmysl svůj splnil, Osečany hraběti Ferdinandu Michnovi prodal, přenesl r. 1729 onu fundaci do kostela Neveklovského.

V průčelí po stranách vchodu stojí z kamene tesané sochy sv. Leonarda a sv. Felixa a nad vchodem jest menší socha sv. Anny s P. Marií pod korunou andílky drženou.*)

Při kapli této jest zámecký kaplan.

6. Maršovice, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: dědicové Vinc. Daňka šl. z Esse.

Místa přifařená: Maršovice 686 k., 6 ž., šk. 5tř.; Brdečný 1 h., 39 k.; Hodětice 3/4 h., 75 k., šk. 2tř.; Hořetice 3/4 h., 162 k.; Hůrka 3/4 h., 60 k.; Libeč 1/4 h., 88 k.; Mstětice 1/2 h., 130 k.; Podmaršovice 1/2 h., 24 k.; Řehovice 1/2 h., 143 k.; Šebánovice 3/4 h., 186 k.; Sedlečko 3/4 h., 80 k.; Strnadice 1/2 h., 126 k.; Tikovice 1/2 h., 21 k.; Vrace 1/2 h., 6 k.; Záhoří 3/4 h., 173 k., 7 ž.; Zálesí 1/2 h., 24 k.; Zděradice 1/2 h., 165 k.; Libohošt 1/2 h., 50 k.; Manělovice 1 1/4 h., 80 k.; celkem 2344 k., 13 ž.


Vnitřek zámecké kaple Vosečanské.

Původ farního kostela Maršovického jest prastarý; již ve stol. 14. známe o něm písemné záznamy.

Z farářů doby předhusitské jsou známi toliko dva: Václav 1359 † 1370 a Heyman (Hayma, Heyma, Heymannus de Brascicz) 1370—1408.

Po válkách husitských byli tu kněží strany podobojí.

Z kněží utrakvistických známi jsou: Petr (1565)**), Martin Kilianides Hrádecký † 1617, Jan Herynk Nymburský, potvrzený konsistoří pod obojí „v outery po neděli ,lnvocavit' r. 1617 k žádosti purkmistra a vší obce m. Maršovic" ***).

Když po bitvě bělohorské kněží nekatoličtí byli vypověženi, přivtělena byla osada Maršovická k Neveklovu. Teprve

*) Nad vchodem jest letočetný nápis latinský: „haeC aVgVsta noVo DoMUs anna perennet honore qVo tIbI zbVbnaea stat pietate saCra" (písmena letočetná dávají rok 1733); po stranách vytesaná jsou počáteční písmena zakladatele Jana Václava hr. z Bubna a Litic: „I. W. G. V. B. V. L." a manželky jeho: „C. A. G. V. B. V. L. G. B. V. B."

**) Winter „Život círk. 633, Pažout, Jednání kons. pod ob. 209.

***) „Protocollum consistorii utraq. 1614—19" v arc. archivu.

roku 1730 byl péčí tehdejšího patrona, Jana Joachima hraběte Pachty z Rájova a na Tluskově kostel Maršovický opět vlastním farářem obsazen*).



Farní kostel v Maršovicích.

Prvním farářem stal se Ferd. Ign. Šiška (Schisska) rytíř z Jamolic*), jenž na svůj náklad mnoho pro kostel pořídil: r. 1733 tabernakl, r. 1734 kazatelnu a r. 1753 varhany.

*) Vlasák, Okr. Nevekl. 26.
*) Narodil se r. 1695; otec jeho Krištof Albrecht Šiška z Jamolic byl pánem na Dolním Radíči a Smilových Horách.

R. 1731 daroval řečený hrabě Pachta kostelu Maršovickému ostatky sv. Konstantina mučedníka, jež byl vlastníma rukama sestavil a pomocí vosku doplnil tak, že tvoří postavu onoho světce. Dal je umístiti na oltáři jedním členem řádu augistinianského od sv. Tomáše v Praze.



Vnitřek farního kostela v Maršovicích.

Pořad farářů: Ferd. Ign. Šiška ryt. z Jamolic 1730 † 1772; Frant. Kněžáček 1772 † 1805, Jan Platz 1805 † 1806, Frant. Taxer 1806—14, Jos. Niedermeyer 1815—21, Vavř. Klaber 1821—29, Fr. Lenk 1829—56, Frant. Váňa 1856—87, Alois Karas od r. 1888.

Kostel Zvěstování Panny Marie, poškozen byv velice požárem sousedního dvora r. 1768, byl znovu v nynější podobě

vystavěn v letech 1774—5; stavěl jej Leopold Vávra, stavitel Neveklovský. Jest to stavba barokní.

Kněžiště, v půdorysu čtvercové, má plackovou klenbu cihlovou; závěr kněžiště jest uvnitř trojboký, zploštělou klenbou opatřený. Loď má nápodobenou valenou klenbu z rákosu a omítky; rovněž i kruchta jest ze dřeva a omítkou na rákos opatřená Stěny uvnitř oživeny jsou sdruženými pilíři s hlavicemi listovými a závitovými, jež nesou římsu. Okna obdélníková, nizkým obloukem sklenutá.

Oltář jest rokokový. Po stranách tabernaklu postavy klečících andělů ze dřeva řezané. Nad oltářem v rokokovém rámci po stranách anděly neseném obraz na plátně: „Zvěstování P. Marie"; dosti dobrá malba 18. stol.

V bocích kněžiště na konsolách stojí dřevěné sochy sv. Petra a Pavla, barokní.

Ve vítězném oblouku spatřuje se znak hraběte Pachty z Rájova.



Filiální kostel v Hodětících.

V lodi v pravo na bočním oltáříku nalézá se zasklená skříň, v níž spatřuje se postava sv. mučedníka Konstantina v životní velikosti, po římsku oděná, mající na hlavě korunu a držící v pravé ruce zlaté srdce, v levici ratolest palmovou*) Po stranách jsou sošky sv. Konstantina a sv. Heleny.

Na straně evang. při zdi stojí kazatelna, na kterouž otvorem v pilíři ze sakristie se vchází.

V bočních zdech lodi jsou veliké mělké výklenky, v nichž dva boční oltáříky jsou umístěny. Na straně evangelijní jest veliký krucifix s klečícími se anděly po stranách. Na mense oltáře strany epištolní stojí pěkně vykládaný malý domácí oltářík barokní; nahoře uprostřed umístěna jest socha sv. Jana Nep., po stranách pak sochy sv. Kateřiny a sv. Barbory.

V průčelí stojí věž s cibulovitou, šindelem krytou střechou.

---

*) R. 1841 v noci ze dne 22. na 23. říjen odnesli zlosynové ostatky sv. Konstantina, které však již druhého dne na poli „u Trčovky" byly nalezeny. Zlosynové odpárali sice jen zlaté porty u pláště, přece však byla úprava relikvií tak značně poškozena, že musila býti opravena. Mimo to ukradli ciborium a jiné bohoslužebné předměty.

Zvony: 1. pěkně ozdobený, s nápisy: „Bernart starší z Hadějova na Tloskově a Maršovicích, Jeho Milosti Římského císaře radda“, „Kristus umřel za hříchy naše, vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše“, a: „Slovutný Brykcí, zvonař z Cynperku v Novém Městě Pražském tento zvon do Maršovic udělal leta 1589“; 2. s nápisem latinským: „Pochválena buď svatá Trojice. Brikcí Pražský s pomocí Boží mne zhotovil“.

Filiální kostel sv. Petra a Pavla v Hoděticích býval za starých dob kostelem farním.



Vnitřek filiálního kostela v Hoděticích.

Pořad farářů až do doby husitské: Beneš † 1364, Jan z Kosové Hory 1364 † 1367, Jan (Johannes de Sleibnitz) od 1367 (byl tu ještě 1375), Václav 1386 (?) do 1400, Jakub (Jaxo), prve far. v Živohoušti, směnou s před. 1400—10, Přibík, prve far. v Pacově, sm. s před. 1410—13, Kuneš (Cunsso), prve f. v Živohoušti, sm. s př. 1413 - 15, Jan, dotud f. v Rabšteině, sm. s př. 1415—17.

Při kostele Hodětickém založil Bohuslav ze Suchdola jinak z Hradiště r. 1375 místo kaplanské při oltáři sv. Mikuláše. R. 1406 připomíná se tu kaplan Václav.

R. 1408 farář Jakub slíbil dáti dvě kopy grošů na zakoupení kalicha pro kostel Hodětický*).

*) Akta jud. VI., 276.

R. 1410 vladyka Hynek ze Šebanovic založil zde kapli a ustanovil, aby farář Hodětický mimo střídníky ještě třetího kaplana vydržoval. Toto hojné nadání zaniklo nepochybně v rozbrojích husitských a kostel obsazován býval (asi od r. 1420), jako kostely okolní, faráři utrakvistickými*).

Po r. 1624 přivtělen byl k farnosti Chlumské, později k faře Kosohorské, posléze pak roku 1794 přivtělen byl k Maršovicům.

Kostel Hodětický jest malá stavba původně gotická. Kněžiště, jen o něco málo nižší nežli loď, jest v půdorysu čtvercové a má klenbu žebrovou bez konsol. Loď jest obdélníková s plochým stropem. Zevnějšek jest zcela plochý. Okna jsou obdélníková, polokruhově sklenutá.

Velmi pěkný jest oltář ranně barokní. Čte se na něm latinský nápis, jenž sděluje, že baron Karel Arnošt z Bissingen spolu s manželkou svou r. 1704 dal dílem nákladem zádušním, dílem ze svého kostel obnoviti, hřbitov ohraditi a tento oltář zhotoviti. Na oltáři spatřujeme uprostřed obraz sv. Rodiny**) (jest to obstojná práce s oltářem soudobá) a po stranách sochy sv. Petra a Pavla. Nahoře jest nástavek s obrazem sv. Petra a Pavla klečících a držících společně monstranci; po stranách jsou sochy sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nep.; nejvýše pak socha P. Marie mezi dvěma andílky.

Za oltářem ve zdi jest gotický výklenek pro Nejsv. Svátost.

Při jižní boční stěně kněžiště stojí pěkně vyřezávaný kredenční oltářík z 18. stol.

K boku severnímu přiléhá přístavba obsahující oratoř.

Litovati jest, že byla nedávno odstraněna velmi pěkná, ranně barokní kazatelna z r. 1713 a nahražena prajednoduchou, ohyzdně natřenou kazatelnou „gotickou".

Po stranách vchodu na hřbitov stojí ve výklencích barokní sochy sv. Petra a Pavla z kamene tesané.

Na hřbitově jižně od kostela stojí hranolová zvonice zděná, v níž visí dva zvony; jeden s nápisem latinským, oznamujícím, že byl ulit r. 1478, druhý s nápisem německým, z něhož se dovídáme, že zhotoven byl r. 1730 Zachariášem Dietrichem v Novém Městě Pražském.

7. Netvořice, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kooperátorem.

Patron: Metropolitní kapitola.

Místa přifařená: městys Netvořice 957 k., 15 ž., šk. 5tř.; Vysoký Oujezd 1 h., 263 k., 5 ž., šk. 4tř.; Blazenice $1^1/_2$ h., 160 k.; Břežany $^3/_4$ h., 490 k.; Chleby 1 h., 166 k.; Dalečice $1^1/_4$ h., 201 k.; Dunavice $^1/_2$ h., 122 k.; Krňany $1^1/_2$ h., 301 k., 5 ž.; Lešany 1 h., 370 k., 6 ž., šk. 3tř.; Lhota $^3/_4$ h., 45 k.; Loutí $^1/_2$ h., 61 k.; Maskovice $^1/_2$ h., 102 k.; Nedvězí $1^1/_4$ h., 85 k.; Nová Ves $1^1/_4$ h., 113 k.; Ouštice $1^1/_2$ h., 162 k., 5 ž.; Rabíň 2 h., 89 k.; Radějovice 1 h., 32 k.; Šobišovice $1^1/_2$ h., 83 k.; Teletín 1 h., 150 k.; Tuchyň $^1/_2$ h., 79 k.; Větrov $^3/_4$ h., 142 k.; Všetice 1 h., 124 k.; Hostěradice $1^1/_2$ h., 230 k., šk. 1tř.; Žampach 2 h., 13 k.; celkem 4540 k., 41 ž.

V Netvořicích připomíná se fara již ve století 14.

Z farářů doby předhusitské jsou známi tito: Bohuněk (Bohunco) asi od r. 1350 (byl tu ještě r. 1382), Hroch 1398 (byl tu ještě r. 1408), Haník (Hanyko) † 1416, Martin ze Sedlčan 1416.

R. 1379 měl kostel Netvořický 12 svátečních rouch mešních a 5 všedních; pět kalichů, z nichž dva pozlacené (jeden z nich měl cenu více než 14 kop gr.), ostatní stříbrné; antifonář, graduál, žaltář dobrý a druhý chatrnější, matutinál a „viaticus", jejž farář Bohunko koupil za $6^1/_2$ kopy a daroval jej kostelu.

---

*) Vlasák, Okr. Vot. 29.

**) Nad obrazem upevněn okrouhlý polštářek s dracounovými ozdobami, v nichž upevněny malé částky ostatků svatých.

Tehdáž byli při kostele Netvořickém dva kaplani neboli „vikáři“.

Po válkách husitských spravovali osadu Netvořickou faráři utrakvističtí; později kazatelé luteránští.

Z utrakvistických farářů známi jsou: Duchek 1537, Stanislav 1555, Jan 1565 *), Jan Trojan 1570, jenž byl skladatelem písní a výborným kontrapunktistou **).

V době pobělohorské bylo obyvatelstvo osady Netvořické zvláště přičiněním kněží ze řádu jesuitského přivedeno zase k víře katolické.



Farní kostel v Netvořicích.

R. 1647 tehdejší patron Pavel Michna z Vacinova presentoval ke třem svým farám: v Netvořicích, Bělici a Újezdci kněze Pavla Augustina Novacidesa ***).

R. 1669 byl farářem Netvořickým a Bělickým Blažej Hynek Vencelius Holický »svobodného literního umění filosofie doktor, svatosvaté theologie neb písma sv. kandidát, rozený Moravan v hlavním městě Holomouci v markrabství Moravském,« za něhož r. 1669 založena byla matrika, na jejímž titulním listu uvedený jeho titul se čte.

---

*) Pažout, Jedn. a dop. 292.
**) Vlasák, Okr. Nevekl. 54.
***) Český list ze dne 9. října 1647 v archivu arcib.

Pořad dalších farářů: Tomáš Jan Conisius 1677, Mikuláš Maxim. Kostelský, administrátor 1681, Jiří Konstantin Tichý, administrátor 1685, Tomáš Šrámek 1685—8, Frant. Frölich 1689—90, Vojt. Ant. Ptáček 1690 až 1699, Jan Letz 1699—1703, Jan Ign. Perger z Rozenferthu (de Rosen-



Vnitřek farního kostela v Netvořicích.

werth), mistr svobodného umění literního a filosofie, bakalář theologie, 1703—36, Ant. Ign. Hlava 1736 † 1751, Matěj Václav Jan Nep. Conrad 1751—9, Roch Bauer 1760 † 1784, Matěj Gregor 1784—92, Frant. Kestner 1792 † 1796, Jos. Renner 1796 † 1814, Damian Gruber 1814 † 1825, Jan Modroch 1825—6, Tom. Vopička 1827 † 1839, Jos. Brechler 1839 † 1842,

Alois Schier 1842—50, Matěj Srb 1850 † 1857, Václav Hodík 1857 až 1870, Jos. Lonek 1870—82, Kar. Hrdina 1882—98, Frant. Šlégr od roku 1899.

Patronát nad Netvořicemi náleží metropolitní kapitole od r. 1688, kdy koupila panství Lešanské*).

Za faráře Pergera byl r. 1721 starý kostel opraven, poněvadž však za krátko opět hrozil sřícením, byla v letech 1747—53 provedena stavba nynější.

R. 1825 dne 16. dubna o hodině jedenácté před půlnocí vypukl v Netvořicích oheň v jedné chatrči. Oheň rozmohl se tak velice, že zasáhl též velikou věž, která šindelem pobita byla. A poněvadž vítr velmi silně vál, dostal se oheň dovnitř krovu kostela, který shořel a spolu s prejzovou krytbou na klenbu spadl. Ze zvonů zachoval se pouze »Klekáníček«; ostatní dva menší, jeden větší a půl zvonu největšího (který z r. 1418 pocházel) se rozlily. Ale vnitřek chrámu neutrpěl žádné škody. Ještě toho roku byl kostel nově přikryt a opatřeny nové zvony, k jichž ulití upotřebeno bylo zvonoviny ze zvonů ohněm rozlitých.

R. 1887 byl opraven vnějšek kostela nákladem metrop. kapitoly, vnitřek pak nákladem preláta scholastika dra. Eduarda Tersche.

Kostel Nanebevzetí Pany Marie jest pěkná, prostranná stavba barokní.

Jižní průčelí k silnici a k faře obrácené zakončeno jest trojhranným štítem, v němž spatřuje se kapitulní znak; na vrcholu štítu stojí kamenná socha P. Marie bez poskvrny hříchu počaté. V průčelí západním stojí věž s jehlanovou střechou **).

Kostel sklenut jest klenbami plackovými; kněžiště má dvě klenbová pole, loď tři, z nichž střední jest největší. Pasy klenbové vybíhají z přístěnných pilířů opatřených římsovými hlavicemi.

Stůl hlavního oltáře jest ode zdi v před posunutý; stojí na něm barokní tabernakl s výklenkem nahoře; nad svatostánkem jest ozářený monogram Marianský. Po stranách nad brankami stojí barokní sochy sv. Petra a Pavla. Na zdi nad oltářem ve velikém rokokovém ze dřeva jest obraz „Nanebevzetí P. Marie“, malba chatrná, kterou r. 1887 zhotovil T. B. Žížala.

V dlažbě presbytáře u oltáře jsou dva náhrobní kameny. Na straně epištolní leží kámen s nápisem: „Anno 1602 usnul v Pánu urozený a statečný rytíř Alexius Netvořský z Březí, na Lešanech a Břežanech, v pátek na den sv. Kříže v hodinu třináctou život svůj dokonal v Pánu. Milý člověče věř jistě, odpočívám v tomto místě, po této práci vezdejší, čekaje slávy milejší, kterážto bude věčně dána spravedlivým, věř mně. Ty, chceš-li díl míti v radosti, věř a živ buď v pobožnosti.“ Na kamenu ležícím na straně evangelijní čte se nápis: „Anno 1616 ve středu v vigilii Narození blahoslavené Panny Marie usnula v Pánu urozená paní Mariana Netvorská, rozená Beřkovská z Šebířova, v letech 62, jejížto duši Pán Bůh rač milostiv býti a v počet vyvolených přijíti.“

Na severní boční stěně presbytáře visí v barokním rámci obraz na plátně dosti dobrý, z 18. stol. pocházející: sv. archanděl Michael

*) Sousední statek Hostěradice s Újezdcem, Žampachem a Kamenným Přívozem náležel metrop. kapitole již od r. 1564.

**) Dříve mívala věž střechu cibulovou, která r. 1825 shořela.

potírající ďábla; kolkolem sv. patronové čeští. V nástavku rámce jsou svaté ostatky v dracounových ozdobách. Na stěně protější nad vchodem do sakristie visí cenná dřevěná polovypuklá řezba polychromovaná „Ukřižování," ze 17. stol. V rámci zasazen jest ostatek sv. Honesta.

Vítězný oblouk jest polokruhový. Na severním jeho pilíři spatřujeme na konsole dobrou barokní sochu P. Marie klečící na oblacích s rozestřenýma rukama. Na protějším pilíři rovněž na konsole stojí malá barokní soška sv. Jana Nep., slabého provedení.

Na řečništi kazatelny jest polovypuklá řezba znázorňující podobenství o rozsévači; na stříšce stojí Jesulátko pravou rukou žehnající a levicí opírající se o kouli zemskou a zároveň držící kříž.



Vysoký Újezd.

Ve střední části lodi stojí naproti sobě rokokové oltáře z 18. stol. stejné úpravy. Na oltáři strany evangelijní jest obraz sv. Jana Nep. (světec v rouše kanovnickém stojí, maje prsty levé ruky na ústech; v pravici má kříž s palmovou ratolestí; v pozadí pohled na Karlův most a Hradčany). Jest to umělecky slabá práce zmíněného Žížaly z r. 1887. V nástavku jest menší dobrý obrázek kruhový z 18. stol. svatých Jana a Pavla, muč. římských, patronů proti bouři. Na oltáři strany epištolní obraz sv. Václava, rovněž od Žížaly; nahoře menší dobrý obrázek z 18. stol. sv. Leonarda, patrona dobytka.

V kostele Netvořickém bývala cínová trojnohá křtitelnice s nápisem „Tato křtitedlnice jest udělána za kněze Stanislava do Netvořic [pro] památku budúcí a jest lita 1555."*) R. 1903 byla dána do zemského musea v Praze a místo ní postavena jednoduchá křtitelnice mramorová.

Zvony: 1. s nápisem latinsko-německý „Ulit ke cti sv. Mikuláše r. 1418; požárem rozlitý přelit r. 1825. Ulit v Praze od Karla Bellmanna"; 2. s nápisem lat.-něm. „Ulit ke cti sv. Jakuba r. 1493, požárem rozlitý přelit r. 1825. Ulit v Praze od Karla Bellmanna"; 3. s nápisem českým:

*) Viz „Pam. arch. XXII (1907), 333—336.

„Ke cti a chvále Pánu Bohu v městě Benešově leta Páně 1553 slit jest tento zvon. Matěj Špic.“



Vnitřek filiálního kostela ve Vysokém Újezdě.

Filiální kostel Narození Panny Marie ve Vysokém Újezdě byl vystavěn nepochybně na počátku stol. XIV. a vysvěcen byl biskupem Pražským Janem z Dražic (1301—43). Bylyť r. 1727 v kamenné mense hlavního oltáře nalezeny ostatky opatřené pečetí tohoto biskupa. Býval kostelem farním.

Z farářů až do bouří husitských jsou známí tito: Bartoloměj † 1358, Václav z Netvořic 1358 (byl tu ještě r. 1363), Petr z Kojetína Olom. dioec. 1415.

Po náboženském převratu přivozeném bouřemi husitskými byla fara zdejší osazována kněžími katolickými, později pak duchovními kalvinskými.

Když pak zase náboženství katolické v Čechách bylo obnoveno, přidělen byl Újezd k Netvořicům.

Kostel ve Vysokém Ujezdě jest velezajímavá stavba ranně gotická. Presbytář jest pravoúhlý, o dvou polích gotické žebrové klenby. Žebra vybíhají z přípor, jež zakončeny jsou ozdobnými hlavicemi. V jednom svorníku spatřuje se beránek s korouhvičkou, ve druhém stočený drak v ohon svůj se zakusující. Vzadu za presbytářem jest malá polokruhová apsida, nyní za sakristii sloužící — snad zbytek kostelíka ještě staršího, románského. V bocích presbytáře jest po dvou oknech, jež uvnitř jsou hrotitá, zevně pak mají záklenku polokruhovou. Ve zdi východní nad zmíněnou apsidkou jest malé okno kruhové, pod nímž níže bývalo na každé straně jedno veliké okno hrotité, jež obě nyní jsou zazděna. — Vítězný oblouk jest hrotitý. — Loď sklenuta jest jedinou křížovou klenbou bez svorníku. V bocích jejích jest po jednom oknu téhož tvaru, jako v presbytáři. V severním boku lodi nalézá se vchod hrotitý s kamenným nosovitým výčnělkem z každé strany záklenky. Uvnitř nad vchodem čte se nápis: „Obnoven byl kostel l. P. 1905 za biskupa metrop. kapitoly dr. Františka Krásla, biskupa Eleutheropolského. V. Chlad. Praha“ *). V západním průčelí kostela jest věž s barokní, plechem pobitou helmicí. Velmi silným zdivem věže vedly nízké chodbičky s kamennými schody na kruchtu a odtud do podstřeší kostela. Vchody do chodbiček těch jsou nyní zazděné. Vnitřní zařízení kostela jest nové, z r. 1885. Oltář v presbytáři, gotický, zhotovil V. Kostečka, obraz Narození P. Marie na něm se nalézající J. Scheiwl. Gotická kazatelna jest z téže doby **). V lodi po stranách vítězného oblouku jsou malé oltáříky: Panny Marie Lourdské (s terrakottovou soškou od firmy „St. Joseph-Institut für kirchliche Kunst Th. Schülter“ v Kolíně nad Rýnem) a oltářík s malým tabernakulem a reprodukcí Maxova Krista na kříži.

Do zdi presbytáře uvnitř vsazeny jsou staré náhrobní kameny s nápisy již značně otřelými: rytíře Jana Nedvězského z Nedvězí († 1586), manželky jeho paní Mariany Nedvězské ze Žďáru a na Nedvězí a čtyř dítek.

Zvony: 1. s got. nápisem latinským, zhotovený r. 1486 mistrem Jeronymem z Prahy, 2. s nápisy českými, ulitý r. 1596 Brykcím z Cynperku a ozdobený znaky Přecha a Doroty z Hodějova, Jana a Mariany z Nedvězí a Jana a Magdaleny Voračických z Paběnic.

Poblíž kostela jest sešlé staré stavení — někdejší fara.

V zámku Lešanském, náležejícím metrop. kapitole, jest pěkná prostranná kaple sv. Víta.

R. 1700 připomíná se v zámku Lešanském kaple sv. Michaela ***). Ta byla r. 1755 zbořena a nová kaple sv. Vítu zasvěcená zřízena a kanovn. Janem Hertschem benedikována. Sloužívali v ní mši sv. kanovníci, když z Prahy přijeli na prohlídku panství. R. 1903 dne 4. června o $^1/_2$4 hod. odpolední

---

*) Bylť toho roku vnitřek kostela důkladně opraven a V. Chladem nově vymalován. Staré náhrobní kameny byly z dlažby vyzvednuty a zasazeny do zdí, na starou dlažbu pak položena nová, z dlaždic cementových.

**) Oltář i kazatelnu dal zhotoviti r. 1885 svým nákladem Dr. Eduard Tersch, tehdáž prelát scholastik. Mimo to daroval obrazy bl. Anežky České a bl. Jana Sarkandra, křížovou cestu, mešní roucha a missál.

***) Zpráva far. Netvoř. z r. 1700 v archivu arcib.



Zámek v Lešanech (v pravo kaple).



Vnitřek kaple v zámku Lešanském.

vypukl v zámku Lešanském oheň; spolu se zámkem vyhořela i kaple úplně. Byla pak v severozápadním křídle zámku zřízena kaple nová, zaujímající celou výši jednopatrové budovy zámecké. Jest obdélníková se stropem plochým a osvětlena se strany severní třemi vysokými úzkými okny. Jest ornamentálně polychromována od V. Chlada. Oltář vkusný, renaissanční, zdobí zdařilý obraz sv. Víta od Zik. Rudla. Nápis na boční zdi obsahuje stručné dějiny zámku i kaple v těchto slovech: „Panství Lešanské koupila metropolitní kapitola r. 1683 od dědiců hraběte Sintzendorfa. Zámek vyhořel dne 4. června r. 1903, byl opraven a dostavěn za děkana dra Frant. Křásla, světícího

biskupa, r. 1905. Kaple nalézala se dříve na severovýchodní straně; byla na toto místo přeložena a nákladně upravena“.

Roku 1888 postavil Josef Říha v Sobišovicích nákladem několika set zlatých kapličku ke cti Bl. Marie a opatřil ji zvonkem, aby se každodenně v tamější obci klekání zvoniti mohlo. Kaplička ta byla řečeného roku dne 27. května, v den nejsv. Trojice, za velikého účastenství osadníků i okolního lidu posvěcena.

Taktéž osadníci Hostěradičtí postavili v obci své kapličku ke cti nejsv. Trojice; zvonek do ní darovala metrop. kapitola. Tato kaplička byla posvěcena dne 10. června 1888, rovněž za veliké účasti věřících.



Děkanský kostel v Neveklově.

8. Neveklov, děkanství.

Duchovní správu obstarávají děkan a kaplan.

Patron: dědicové Vinc. Daňka šl. z Esse.

Místa přifařená: město Neveklov 1095 k., 75 ž., šk. 7tř.; Borovka 1/2 h., 87 k.; Břevnice 1/4 h., 48 k.; Chvojínek 3/4 h., 138 k., šk. 2tř.; Černikovice 1 h., 184 k.; Doloplazy 1 h., 16 k.; Dubovka 1/2 h., 69 k.; Hůrka 1/4 h., 47 k.; Lhota Dlouhá 1 h., 86 k., 3 ž.; Lipky 1 h., 51 k.; Mlíkovice 1/2 h., 176 k., 13 ž.; Neštětice 1 h., 157 k.; Spolí 1/4 h., 70 k., Tloskov 1/8 h., 158 k.; Zádolí 3/4 h., 198 k.; Zaječí 3/4 h., 108 k.; Zárybnice 1/4 h., 18 k.; celkem 2672 k., 92 ž.

Vznik farního kostela Neveklovského sahá do dob dávných, neboť již ve 14. stol. vyskytají se o něm písemné zmínky.

Farářové Neveklovští až do dob husitských: Stanislav † 1357, Domoslav od 1357, Jindřich do 1376, Doník (Donico), prve farář v Obděnicích, sm. s př. 1376 † 1380, Petr z Jenišovic od 1380 † 1405, Petr z Počápel 1405 † 1415, František z Benešova 1415—19, Jan, dříve f. ve Zdětíně 1419.

Kaplani: Přibík do 1399, Kříž (Crux) z Krusvičan od 1399.

Oltářníci při oltáři sv. Tomáše: Václav do 1412, Šimon, prve f. v Oldřichovci, sm. s. př., od 1412—16, Ogerius 1416.

R. 1386 17. listopadu vladyka Jindřich z Tloskova, jinak z Neveklova daroval kostelu farnímu rybník a část lesa, aby kaplan sloužil mši sv. o ranním svítání a farář aby večer zpíval »Zdrávas, Královno«.

Roku 1399 zřídili vladykové Jindřich z Tloskova, Ctibor z Neveklova a Jakub řečený Jenec z Řehovic nové kaplanství při kostele Neveklovském a vladyka Ježek řečený Tlesk z Neveklova přidal tomu kaplanství 5 kop grošů úroku.

V době, kdy v Čechách rozmohlo se husitství, přilnuli k němu i Neveklovští a mívali tudíž kněze utrakvistické. Později přiklonili se k protestanství, jelikož pán jejich Adam Řepa z Neveklova († 1573) byl novému náboženství nakloněn*) a ještě více dědicové jeho Hodějovští z Hodějova (1573—1622). I byli do Neveklova dosazováni duchovní luteránští.

R. 1528 žádali Neveklovští konsistoř utrakvistickou za kněze Jana, kaplana od sv. Michala v Praze **).

R. 1565 byl v Neveklově farář Jan ***).

Z kněží luteránských připomíná se r. 1606 Jiřík Oeconomus †).

Po bitvě bělohorské ovšem i v Neveklově vykonána byla reformace katolická.

Tehdejší patron Pavel Michna hrabě z Vacinova uznávaje — jak praví — »že proměnou časův, let, vrchností a lidí osedlých mnohé věci mohovité i nemohovité častokráte v zapomenutí i v zkázu přišly a přicházejí, takže nelze se ničeho jistého skrze paměti lidské doptati a to napraviti«, dal r. 1628 s dobrovolným lidí poddaných snešením sestaviti »registra zádušní«, aby patrno bylo »odkud by i jaké desátky i peněžité platy farářům nynějším i budoucím každoročně pro vychování jich vycházeti měly.«

K faře Neveklovské připojena byla pro nedostatek duchovních i fara Maršovická a Křečovická.

Václav hrabě z Vacinova, tehdejší majitel panství, presentoval r. 1650 Václava Vojtěcha Bílka za faráře Neveklovského ††).

*) Borový, Ant. Brus. 203.
**) Borový, Akta kons. utr. 42.
***) Winter, Živ. círk. 623.
†) Vlasák, Okr. Nev. 8.
††) Archiv arcib., listina ze dne 21. května 1650.

R. 1659 byl v Neveklově farářem Václav Velešínský, jenž stěžuje si na skrovné příjmy, »poněvadž mnohá pole ladem leží a gruntové bez obyvatelů pustí zůstávají« *).

Pořad farářů: Václav Vojtěch Bílek 1650, Tomáš Jurzitius 1653 **), Václav Velešínský 1655, Frant. Velešínský 1672—91, Leop. Vyskočil, arcib. vikář v okrsku Vltavském, 1691 † 1716, Pavel Baltasar Grinith 1717 † 1720, Ferd. Karel Tejnecký 1720 † 40, Karel Tima, později děkan Litoměřický, 1740—2, Vojtěch Maximilian Křižátko 1742 † 1767, Vojt. Pokorný 1767 † 1772, Václav Matěj Roskoš 1772 † 1802, Jan Buba 1802, dříve farář v Citolibech, vrátil se již po šesti týdnech na dřívější svoji faru, Jan Tadeáš Kratochvíle 1802 † 1815, bývalý augustinián u sv. Václava v Praze, od r. 1806 kn. arc. vikář.

R. 1730 odděleny byly od Neveklova Maršovice.

Za faráře Křižátka vystavěna byla v letech 1750—2 nová fara ***) r. 1756 pořízeny nové varhany †), v letech 1762 byl obnoven oltář v kapli sv. Barbory, r. 1763 nově vyzdoben byl oltář sv. Jana Nep. a kazatelna. Josefina hraběnka Pachtová roz. Šporková odkázala r. 1750 kostelu některá ze svých drahocennějších šatů, aby z nich zhotovena byla roucha mešní.

R. 1787 oddělena byla filiálka Křečovická od Neveklova.

R. 1790 dne 5. prosince vypukl v Neveklově požár, kterým zachvácena byla i věž kostelní; zvony tím přišly ve zkázu.

R. 1791 kostel na Chvojínku, který dosud patřil k Benešovu přidělen byl k Neveklovu.

R. 1807 dne 12. ledna fara Neveklovská povýšena byla na děkanství.

Pořad děkanů: Jan Tad. Kratochvíle † 1815, Jos. Černý 1815 † 34 (od r. 1815 vikář Votický) ††), Jan Křt. Florián Čtrnáctý 1835 † 71 (od r. 1845 kn. arc. vikář a školdozorce okr. Votického, od r. 1864 čestný kanovník Staroboleslavský), Jan Kohout, dříve první duchovní správce v trestnici u sv. Václava v Praze 1871—93, Jos. Šindelář kn. arc. notář, od r. 1894.

R. 1814 při velikém požáru, který strávil téměř polovici městečka, vyhořelo i děkanství, které potom téměř od základu musilo býti vystavěno.

R. 1900 dal Msgr. Dr. Frant. Hrádek, děkan metrop. kapitoly, rodák Neveklovský, kostel uvnitř obnoviti a vyzdobiti.

---

*) Liber III. proventuum paroch. v arcib. archivu, 17.

**) Byl presentován hrabětem Michnou z Vacinova dne 30. července 1653. (Listina v arcib. archivu.)

***) Při kladení základního kamene zachován byl starý zvyk dáti přítomným výrostkům tři rány „na památnou". („Primus lapis fundamentalis positus fuit in cornu sub capellania, pro memoria tres solitos ictus vulgo „tři kopy" acceperunt Jacobus Kotrba, apud me inserviens, et Joannes Neterda ex Hurka".)

†) Při opravě varhan r. 1847 nalezen byl v nich tento nápis: „Leta Páně 1756 dokonán a spracován jest tento opus za času slavného panujícího Pána Pana Arnošta Karla svaté římské říše hraběte Pachty, svob. pána z Rayhoffen, pl. tit., od vzácně meritirovaného pana Josefa Göbla, kunstu varhanářského mistra, měšťana slavného starého města Pražského, v Karolině akademického měšťana".

††) Děkan Jos. Černý byl velice horlivý a pracovitý; v prázdných chvílích zabýval se šitím bohoslužebných rouch pro kostel a pracemi knihařskými.

Děkanský kostel sv. Havla opata jest jednoduchá stavba barokní.

Nad vchodem v západním průčelí stojí ve výklenku barokní kamenná socha sv. Havla. Nad průčelím zvedá se rozložitý jednoduchý štít.

Při boku presbytáře stojí hranolová věž s cibulovitou, plechem pobitou bání; v přízemí jejím jest sakristie a nad ní oratoř.

Presbytář má klenbu plochou a na straně jižní veliké obdélníkové, nízkým obloukem sklenuté okno.

Hlavní oltář pozdně renaissanční z r. 1671 *) má po stranách rýhované sloupky a lalokovité řezby. Obraz sv. Havla namaloval Karel Javůrek v Praze 1881. Dřívější obraz oltářní, znázorňující, kterak sv.



Vnitřek děkanského kostela v Neveklově.

Havel vymítá ďábla z posedlé ženy, zavěšen jest nyní za oltářem **). V hořejším nástavku jest menší obraz P. Marie Pomocné. Nejvýše jest kříž se soškami sv. Petra a Pavla po stranách.

---

*) Bylť na něm nápis tohoto znění: „Urozený pán pan Václav Čabelický, pán z Soutic, na Tloskově, Maršovicích, J. M. císařský skutečný komorník, slavných soudův dvorského a královského, jakož i královské komory české radda a nařízený hejtman králov. Nového města Pražského, tento oltář ku poctivosti svatého milého Václava, patrona českého a orodovníka svého postaviti dal dne 5. měsíce máje léta 1671.“ Na oltáři tom byl obraz sv. Václava, ač kostel sv. Havlu jest zasvěcen.

**) Obraz ten vymaloval Pražský malíř Václav Ambrozi r. 1777; peníze naň odkázal Václav Kohout, dvormistr („aulae praefectus“) hraběte Arnošta Pachty. R. 1839 „renovoval“ obraz tento Antonín Jeřábek, malíř podobizen z Kutné Hory, tehdáž v Neveklově se zdržující.

V presbytáři zavěšen jest obraz „vera ikon", t. j. tvář Krista Pána v potním rouše sv. Veroniky; obraz ten dle originálu Maxova vymaloval r. 1875 měšťanosta Karlínský Jos. Götzl.

Vítězný oblouk jest nízkým obloukem sklenutý. Při něm stojí kazatelna ozdobená na řečništi soškami sv. evangelistův, na stříšce soškami čtyř sv. učitelů církevních a soškou Boha Otce trůnícího v oblacích.

Loď jest obdélníková s napodobenou, uprostřed plochou klenbou.

Po jedné straně vítězného oblouku stojí na konsole socha sv. Václava z r. 1900, na druhé pak jest oltářík se soškou P. Marie Lourdské z téhož roku.

K severnímu boku lodi přistavěna jest kaple stejně s ní vysoká a jednou stěnou obloukem překlenutou zcela do ní otevřená. Jest v půdorysu čtvercová se sešikmenými rohy s výklenky pro sochy; má klenbu plackovou. Při severní stěně jest oltářík s obrazem sv. Barbory *) — jest to kopie dle obrazu, který maloval vlašský malíř Palma il Vecchio († kolem 1558); kopii tu zhotovil a daroval r. 1876 měšťanosta Karlínský Jos. Götzl. Ve výklencích po stranách oltáře umístěny jsou barokní dřevěné sochy: sv. Josefa a sv. Anny. Při stěně východní stojí nový oltářík se starší barokní sochou sv. Jana Nep.



Kaplička P. Marie v Neveklově.

Dva největší zvony zdejší přišly sem koupí, když dřívější zvony požárem r. 1790 se rozlily. Zajímavo jest, že bývaly dříve v kostelích jiných: větší (s náp. lat., ulitý Janem Jiřím Kühnerem v Praze 1760) v kostele sv. Bartoloměje v Kutné Hoře, menší (s náp. českým ulitý r. 1604) v kostele P. Marie „na Louži" v Praze. Když kostely řečené byly zrušeny, dostaly se zvony v majetek Helferta řečeného „Laudon" v Praze, od něhož pak pro kostel Neveklovský byly získány. Dva zvony menší pořízeny byly pro kostel Neveklovský později; jeden z nich má nápis: „Ke cti sv. Václava zřízen z fundace Václava Vosolila a přispěním hraběte Pourtalesa, Jana Čtrnáctého děkana, i obce Neveklovské leta Páně 1867. Ulit v slévárně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze", druhý pak má nápis německý: „Sv. Havel. Věnováno roku 1842 děkanskému kostelu městečka Neveklova od patrona kostela Fridricha hraběte z Pourtalesu."

Uvnitř kostela v jižní zdi lodi jest pamětní deska Jana staršího Pachty z Rájova. Tento muž, ač protestant, zůstal v povstání českém císaři Matyášovi i Ferdinandovi II. věren. Ale setrval při protestantství

*) Dřívější obraz, znázorňující stětí sv. Barbory, malovaný r. 1830 dle obrazu staršího Karlem Čermákem z Milčína, nalézá se v kostnici.

a teprve tři hodiny před smrtí se obrátil k víře katolické. K tomu vztahuje se nápis na zmíněném náhrobním kamenu, který mu zříditi dal některý z potomkův jeho, kteří nabyli znamenitého bohatství a posléze i ve stav hraběcí povýšeni byli. Onen latinský nápis zní v překladu takto: „Synovský pomník někdy Jana staršího Pachty z Rájova, který cíl, jehož po devadesáte let dosáhnouti nemohl, teprve tři hodiny před smrtí dosáhl — totiž pravověrného náboženství a spolu i věčnosti . . . . Poutníče, rci, ať zesnulý odpočívá v pokoji, a modli se, abys nezbloudil, anebo zbloudil-lis, či snad na dvou nalézáš se cestách, vrať se v pravou dráhu dříve, než zapadne slunce dnů tvých . . . .“



Filiální kostel na Chvojínku.

Pod kazatelnou nalézá se náhrobní kámen se znakem Hodějovských a s nápisem: „Leta 1587, druhého dne měsíce Julii usnul jest v Pánu Smil, syn urozeného a statečného pana zemana Bernarta staršího z Hodějova na Tloskově a Milivským klášteře a Jeho Milosti císaře římského a soudce zemského, tuto v Pánu odpočívá“.

Zevně ve zdi kaple sv. Barbory vsazen jest náhrobní kámen s nápisem: „Leta 1524 v pondělí na den sv. Ambrože umřel urozený a statečný rytíř Jan Řepa z Neveklova“.

Kolkolem kostela rozkládá se hřbitov, před jehož vchodem u silnice stojí barokní kamenná socha sv. Eligia biskupa, kterou postaviti dala r. 1780 hraběnka Anna Pachtová roz. Esterhazi-ová.

Na náměstí stojí sloup čtyřboký s obrazem sv. Floriana a kaplička na čtyřech sloupcích spočívající, v níž jest soška sv. Jana Nep. (r. 1889 nová). Podobná kaplička se sochou P. Marie nalézá se v ulici „Pražské“.

Na návrší pod úpatí »hory neštědické« pěkně položen jest filiální kostelík sv. Václava u vesnice Chvojínku, jindy Chvojenec (Chvojen Minor) zvané.

Také tento kostelík býval kdysi farním.

Z farářů jsou známi: Martin 1351—80, Jan 1383—8, Mikuláš, prve f. v Hrádku, sm. s př. 1388—91, Jan, prve kaplan ve Zbraslavicích, sm. s př. 1391—4, Tomáš, prve f. ve Všebořicích, sm. s př., 1394, Václav 1397, Vojslav 1398—1402, Oldřich, prve f. v Libři, sm. s př. 1402, Jan † 1423, Ondřej 1423.



Vnitřek filiálního kostela na Chvojínku.

Roku 1361 Vratívoj z Mlékovic, kapitolní děkan u svatého Víta v Praze, Ctibor, arcijáhen Litoměřický a kanovník pražský, a jiní přátelé jejich zřídili ze jmění svého rodinného v kostele Chvojíneckém oltář sv. Filipa a Jakuba a spolu založili při něm také místo kněze neboli oltářníka, který by při oltáři tomto sloužil mši sv.

Z oltářníků těch známi jsou tito: Kříž (Crux) 1361 † 1363, Becho z Poličan 1363 † 1371, Hynek (Hanco), klerik z Heroltic 1371 † 1380, Václav, prve kaplan Ondřeje z Dubé, 1380—3, Petr z Bukovan 1383—96, Pavel, prve f. v Pravoníně, sm. s př. 1396, Jan, prve f. v Hradišti, sm. s př. 1396, Jan, prve f. v Chotovicích, sm. s př. 1396, Mikuláš, prve f. v Hlasivě, sm. s př. 1397, Bohuněk, prve f. v Olbramovicích, sm. s př. 1398—9, Zdimír, prve f. v Šebířově, sm. s př. 1399 † 1401, Jan, syn Bohuňka řečeného Salač z Mezilesí 1401.

Kostelík sv. Václava jest malá starobylá stavba gotická.

Zevnějšek byl při nedávné opravě znovu omítnut a pod římsou obloučkovým podřímsím z malty opatřen.

Kostelík jest obdélníkový, zakončený třemi boky, v nichž jsou okna hrotitá s kružbami.

Kněžiště není od lodi odlišeno. Celá stavba má klenbu gotickou, jejíž žebra vybíhají z ozdobně tesaných hlavic.

Ve zdi kněžiště na straně jižní jest výklenek se sedadlem pro duchovenstvo a vedle něho výklenek sanktuářový.

Oltář jest pozdně renaissanční, asi z konce stol. 17., s obrazem na plátně: „Sv. Václav v odění rytířském kráčí mezi dvěma anděly, drže v jedné ruce prapor, v druhé velitelskou hůl. V hořejším nástavku jest obraz sv. Ludmily.

Do lodi vede se strany severní pěkný gotický vchod, ozdobený po stranách oblými polosloupy s hlavicemi.

V pozadí lodi jest zděná kruchta, podklenutá dvěma gotickými klenbičkami.

Na střeše lodi jest vížka dřevěná, plechem pobitá, jehlanovitě zakončená. V ní visí dva malé zvony, z nichž jeden jest starý, asi z konce XV. stol. pocházející, s gotickým nápisem nerozluštitelným, a druhý s nápisem německým, ulitý r. 1850 od K. Bellmanna.

Kolem kostelíka jest hřbitov.

Patronát nad kostelíkem náleží J. c. a k. Výsosti arcivévodovi Františku Ferd. d'Este, jakožto majiteli panství Konopištského.

9. Okrouhlice, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Filip hrabě ze Šternberka.

Místa přifařená: Okrouhlice 116 k., šk. 2tř.; Jezero 1/2 h., 125 k.; Kochanov 1/2 h., 69 k., 12 ak.; Petroupec 3/4 h., 58 k., 18 ak.; Petroupín 1/2 h., 215 k., 105 ak., 6 ž.; Sembratec 3/4 h., 67 k.; Struhařov 1 h., 279 k., 12 ž., šk. 2tř.; Střížkov 1/2 h., 96 k., 8 ž.; Věřice 1/3 h., 92 k.; celkem 1117 k., 135 ak., 26 ž.

V Okrouhlicích připomíná se fara již ve stol. 14.

Z nejstarších farářů zdejších známi jsou tito: Mikuláš 1361, Bernard do 1378, Jakub, prve f. v Popovicích Velkých, sm. s př. 1378 † 1396, Štěpán ze Slavnic 1396 (byl tu ještě 1408).

V dobách, kdy v Čechách zavládlo husitství, byla i Okrouhlická osada obsluhována kněžími kališnickými. Po vypuzení posledního z nich r. 1624, spravována byla osada faráři Bystřickými, od r. 1704 faráři Postupickými.

R. 1740 byl kostel péčí hraběte Františka Adama z Trautmansdorfů obnoven a samostatným správcem duchovním opatřen.

Pořad farářů: Jakub Jan Hrabánek 1740 † 1759, Frant. Xav. Rubeš 1759 † 1772, Frant. Pokorný 1772, Jan Ulrich 1772 † 1805, Ferd. Moravec 1805 † 1811, Jan Nep. Hlaváč 1811—32, Aug. Meder 1832—67, Jos. Meloun 1867—83, Bernard Stára od 1884.

Velikou zásluhu o obnovení kostela a jeho vnitřní vyzdobení měl šlechetný rada hraběte Trautmansdorfa Michael Kreisinger z Eckersfeldu. Dal zhotoviti vlastním nákladem hlavní oltář sv. Vavřince, a dva oltáře pobočni: sv. Kříže a sv. Rodiny. R. 1751 dal vystavěti novou zvonici nákladem více než



Farní kostel v Okrouhlicích.

2000 zl. a ulíti r. 1753 nový zvon. Mimo to daroval bohoslužebná náčiní a mešní roucha. Veliký tento dobrodinec zemřel v Praze r. 1754 a pochován jest v kryptě kostela Okrouhlického. Podobizna jeho chová se na faře.

Oltáříky sv. Josefa Calasanského a sv. Anny dal zhotoviti r. 1750 Jan Gotfried Fischer, dvormistr v zámku Jemništském.

Kostel sv. Vavřince jest prostá stavba barokní.

V průčelí jest jednoduchý barokní volutovaný štít; nad vchodem ve výklenku stojí kamenná soška sv. Vavřince.

Kněžiště, v půdorysu čtvercové, má klenbu plackovou, kteráž ozdobena jest sešlou již a přemalováním pokaženou malbou: Nejsv. Trojice na světokouli sedící, obklopená anděly v oblacích. V rohu malby čte se jméno malířovo: „Felix Anton Scheffler pinxit an. 1754".



Vnitřek farního kostela v Okrouhlicích.

Oltář střízlivých tvarů barokních; na něm velmi zdařilý obraz na plátně: v oblacích sedící sv. Vavřinec, vedle něho sv. Florian hasící oheň. Po stranách stojí na konsolách sochy sv. Václava a Prokopa.

Za oltářem odložen svršek malého renaissančního oltáříku, který dříve stával v sakristii; jest v něm uprostřed na plátně neuměle malovaný obraz: sv. Václav a sv. Ludmila drží společně mariánský obraz Staroboleslavský; dole pak na podstavci čte se nápis: „Urozený a statečný vladyka p. Pavel Norbert Nygryn z Nygropontu a na Dlouhém Poli, J. M. C. rada a na ten čas panství Konopištského a Tejnického hejtman, tento oltář postaviti dal a. 1674".

Loď má valenou klenbu výsečovou. Nad vítězným obloukem zavěšen jest ze dřeva řezaný a malovaný znak Kreisingrův.

Po stranách vítězného oblouku stojí barokní oltáře s pěknými soudobými obrazy; na jednom vidíme sv. Rodinu, na druhém Krista Pána na kříži.

Při podélných stěnách lodi stojí naproti sobě rokokové oltáříky s malými obrazy na plátně: „sv. Anna" a „sv. Josef Calasanský".

Zvony: 1. s nápisem: „Leta Páně 1554 slit jest tento zvon ke cti a chvále Pánu Bohu i vší říše svaté. M. Špic"; na plášti tohoto zvonu

jest medaillon s podobou M. Jana Husi — bylť zvon tento ulit, když osada zdejší nalézala se pod správou kněží pod obojí; 2. asi z konce 15. stol. pocházející, s nápisem: „Pane Bože. Matheus, Markus, Johanes, Lucas, quatuor evangelista"; 3. nejmenší, jejž dal uliti r. 1753 Michael Kreisinger z Eckerfeldu, pukl r. 1868 a byl s věže sňat.



Farní kostel v Popovicích.

10. Popovice, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Filip hrabě ze Šternberka.

Místa přifařená: Popovice 571 k., 17 ž., šk. 6 tř., Kondratice 1/2 h., 37 k.; Lhota Kamenná 1/2 h., 116 k.; Lhota Pazderná 1/2 h., 62 k.; Miroslav a Chudlaz 1/2 h., 147 k.; Mladovice a Léč 1/2 h., 197 k., 2 ž.; Nová Ves a Kopaniny 3/4 h., 254 k.; Věžničky 1/4 h., 107 k.; Hlivín 1/2 h.,

24 k.; Pičín a Lažany $^3/_4$ h., 251 k.; Plchov $^1/_2$ h., 66 k.; Vojslavice $^1/_2$ h., 70 k.; celkem 1902 k., 19 ž.

V Popovicích byl farní kostel již ve stol. 14.



Vnitřek farního kostela v Popovicích.

Faráři z doby předhusitské: Jaroš 1370 † 1375, Lippold z Blatné 1375, Jan, prve farář v Bedřichovicích, 1402—11, Václav, prve f. v Ouběnicích, sm. s př. 1411—14, Matěj, prve mansionář choru P. Marie v kostele u sv. Víta v Praze, sm. s př. 1414.

R. 1371 Bohuněk z Tehova a Ondřej z Popovic založilo při kostele Popovickém nadaci mešní, darovavše k tomu účelu $2^1/_2$ lánu polí. Farář

byl zavázán každé pondělí sloužiti zádušní mše sv. za Kunáše z Tehova i za spásu zakladatelův; mimo to vždy ve svátek sv. Havla a sv. Jiří, nebo v příhodný den nejprv příští měl pozvati 7 kněží, aby modlili se za zemřelé a sloužili zádušní mše sv. na osoby již zmíněné. V ty dny byl také povinen pozvati 10 chudých a dle možnosti je pohostiti.*)

V bouřích náboženských fara zdejší zanikla a osada zdejší příslušela k farnosti Postupické.

V letech 1732—1797 náležel statek popovický ryt. řádu křižovnickému s červenou hvězdou.

R. 1785 zřízena byla v Popovicích lokalie, načež sem dosazováni byli kněží ze zmíněného řádu jakožto administrátoři až do r. 1797, kdy řád křižovnický statek popovický prodal.

V úřadě administrátorů vystřídali se v těch letech tito křižovníci: Jos. Hraba, Leonard Nemastil s Florian Milčínský.

Potom byli sem ustanovováni za lokalisty kněží světští.

Byli to: Jos. Ondrák 1797—1800, Ferd. Moravec 1800—5, Jan Hlaváč 1807—11, Frant. Pištěk, prve kazatel a kaplan na Svaté Hoře 1811—20 (potom byl do r. 1825 polním kaplanem v pluku arcivévody Rainera a pak farářem ve Verměřicích)**), Frant. Burianek 1820—1829 (stal se zpovědníkem při velechrámu sv. Víta v Praze). Potom lokalie Popovická pro nedostatečné důchody administrována byla zámeckým kaplanem Jemništským Augustinem Mederem 1830—32; a potom administrátory: Jos. Votýpkou 1832—41 a Jos. Strnadem od 1841. Tento poslední, administrovav lokalii Popovickou po osm let, byl r. 1849 na lokalii Popovickou investován a stal se tudíž lokalistou, a dočkal se toho, že lokalie povýšena byla na faru.

Na faru povýšena lokalie Popovická dekretem ministerstva kultu ze dne 14. listopadu 1854.

Pořad farářů: Jos. Strnad 1854 † 7, Jos. Kust 1857—70 (vstoupil vzhledem k pokročilému stáří svému do pense a zastával pak místo zámeckého kaplana v Jemništi), Ant. Černý 1870 † 1873, Bernard Stára 1873—84, Ant. Chvalkovský 1884—86, Jan Weber 1886 † 1897, Václav Polívka 1897—1900, Al. Valenta od 1901.

Kostel sv. Jakuba Většího apoštola jest prostá malá stavbička neslohová. Z někdejší staré gotické stavby zachovalo se nepochybně zdivo presbytáře s křížovou žebrovou klenbou. V nynější podobu uveden byl kostel r. 1761 za velmistra ryt. řádu křižovnického Antonína Suchánka.

Presbytář má závěr zevně trojboký, uvnitř zaoblený.

Oltář dřevěný, pseudogotický, umělecky necenný, zhotovený r. 1885 od Gaudence Korytovského, pozlačovače v Benešově. Obraz sv. Jakuba, jejž zhotovil r. 1835 Karel Čermák z Milčína; jest rovněž ceny nevalné.

Okna v presbytáři jsou barokně zaklenutá. K jižnímu boku presbytáře přiléhá sakristie, nad kterouž jest oratoř přistavěná roku 1858. Nad vítězným obloukem spatřuje se znak křižovnický.

Loď jest obdélníková, plochým stropem krytá. V severním boku jejím jest široké, barokně zaklenuté okno. K boku jižnímu přiléhá nizounká kaplička do lodi otevřená. V ní jest pěkný oltářík barokní, v jehož středu jest zasklený výklenek ve zdi se soškou sv. Anny vyučující P. Marii; po stranách sochy vznášejících se andělů a na mense oltářní sošky sv. Josefa a sv. Jdachima. Na oltáříku spatřuje se malovaný znak rytířů z Býnu (Bínova, von Bünau) s letopočtem 1730. Rodu tomu patřily Popovice v letech 1723—32.

V průčelí stojí nízká věž s cibulovitou, šindelem krytou bání a s hodinami, jichž jediný ciferník k bývalému zámku jest obrácen.

---

*) Borový, Libri erect. I., 81. — **) V pamětní knize farní omylem se ztotožňuje se světícím biskupem téhož jména.

Zvony: 1. s nápisem latinským: „Leta Páně 1512. Ejhle já zvon nikdy neozývám se marně: zvěstuji oheň neb svátek, válku neb pohřeb počestný. Kdo mne zhotovil? Mistr Bartoloměj mne zhotovil v Novém Městě Pražském.“ 2. asi z konce 15. stol. s gotickým nápisem nerozluštitelným.

Před vchodem jest malý sínec, na jehož střeše zvedá se malá vížka se zvonkem, jímž zvoní se klekání.

Ve Věžničkách jest malá kaplička-zvonička z r. 1899. V ní jest dřevěná soška sv. Václava s bývalého oltáře farního kostela.

V Kamenné Lhotě jest rovněž kaplička-zvonička z r. 1899.



Kostel sv. Havla v Poříčí nad Sázavou v nynější podobě.

11. Poříčí nad Sázavou, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: J. c. a k. Výsost arcivévoda Frant. Ferd. z Este.

Místa přifařená: Poříčí 724 k., 20 ak., 14 ž., šk. 6 tř.; Čerčany 2·2 km., 326 k., 41 ak., Čtyrkoly 5·1 km., 163 k., 2 ak., 6 ž., Dubsko 6·9 km., 43 k., Javorník 6·1 km, 123 k., Hvozdec 2·9 km., 52 k., Lhota Buková 3·8 km., 154 k., Lhota Vidlákova 4·5 km., 100 k., Lhota Vysoká 4·5 km., 51 k., Lštěn 4·7 km., 163 k., 30 ak., Městečko 1·6 km., 187 k., Mrač 2·2 km., 396 k., Dolní Mrač 3·2 km., 152 k., Soběhrady 6·7 km., 139 k., 54 ak., šk. 2tř., Větrov 4·2 km., 31 k., 15 ak., Zlenice 7·4 km., 24 k., Žíňany Velké 4·8 km., 87 k., Žíňany Malé 3·8 km., 91 k., 6 ak.; celkem 3013 k., 173 ak., 20 ž.

Nynější Poříčí skládá se ze dvou starších osad. Východní část, při vtoku potoka »Bystrého« do Sázavy ležící, kde stojí farní kostel sv. Havla, nazývala se původně Balkovice, kte-

réžto jméno však přišlo během času úplně v zapomenutí *). Druhá část, s filiálním kostelem sv. Petra, byla vlastní »Poříčí«.

Oba zmíněné kostely jsou původu prastarého; pocházíť jeden z nich nepochybně ze stol. 11., druhý pak ze stol. 12.

První písemná zmínka o faře Balkovické s filiálním kostelem Poříčským vyskytá se r. 1361.

Pořad farářů až do válek husitských: Henslin do 1361, Ondřej, prve farář v Říčanech, 1361 † 1395, Václav od 1395.

Po převratech náboženských stol. 15. zavládlo i v Poříčí husitství.

Z kněží husitských připomíná se r. 1557 Matouš **).

Katolickou reformací bylo i tu náboženství katolické obnoveno, ač potají ještě hojně osadníků víry nekatolické se přidržovalo.

Asi r. 1660 byla v Poříčí obnovena duchovní správa.

Pořad farářů: P. Petr Příhoda, dominikán, 1661—3, Pavel Ignác Václav Dupre 1664—5, Blažej Holický 1666 (pobyl v Poříčí pouze čtvrt roku, načež odešel do Strakonic), Vavřinec Benedikt Meczer 1666—7 *), Václav Reinwedtr 1667—78, Jan Kašpar Mazura 1678—97, Václav Ant. Grüner 1697—99, Vít Václav Marek 1700 † 1717, Matěj Václav Bárta 1718 † 1739, Ant. Jos. Calas. Kohout 1738 † 1745, Ign. Raffius z Kleefeldu 1745—72, Frant. Jan Soudný 1772—81, Petr Špirmann 1781 † 1795, Jos. Benedikt Heltzl 1795 † 1818, Ant. Hikeš (Hikesch) 1818 † 1820, Frant. Pfuster 1820—33, Václav Alexander Pohan, spisovatel český, os. děkan, 1833 † 1850, Frant. Xav. Kroner 1850—53, Václav Jos. Malý 1853 † 1899 (pro zásluhy své jmenován byl r. 1876 osobním děkanem a roku 1894 papežským komořím), Jos. Beneš od 1900 (r. 1906 jmenován byl kn. arc. vikářem).**

V letech 1660—98 náležela k faře Poříčské i farnost Pyšelská.

R. 1664 dne 3. listopadu sloužil v Poříčském kostele sv. Havla mši sv. kardinál Arnošt Vojtěch Harrach, arcibiskup Pražský.

R. 1757 dne 30. května rozvodnil se potok do Sázavy se vlévající tou měrou, že voda podemlela zeď hřbitova kolem kostela sv. Havla se rozkládajícího a odnesla mnoho mrtvol spolu se zemí hřbitovní. Ještě větší škodu způsobila kostelu voda r. 1765 dne 3. května.

R. 1833 Jan kníže z Lobkovic, tehdejší majitel panství Konopištského, založil při faře Poříčské kaplanství, které pak r. 1902 prohlášeno bylo za státně systemisované.

Farní kostel sv. Havla, pocházející ze stol. 12., náleží mezi nejvzácnější památníky románského stavitelství v zemích koruny české, zvláště svým povýšeným presbytářem a kryptou pod ním se nalézající. Ačkoli o vzniku kostela toho není zpráv historických, lze mistrně provedenou tuto budovu zařaditi do

---

***) Již ve 14. stol. nazývá se farář Balkovický často „Poříčským".**

****) Winter, Život círk. 685.**

*****) Zápisy své do matriky křestní započal těmito srdečnými slovy: „Dej P. Bůh, aby všechna ta nevinňátka ke cti a chvále Boží a rodičům ku potěšení zrosti mohla!"**

skupiny staveb kostelních, jež provedeny byly vlivem nedalekého kláštera Sázavského *).

Kostel stojí na poloostrově, jejž tvoří řeka Sázava a do ní vtékající potok Bystrý neboli Konopištský. Od farní budovy jest 150 kroků vzdálen.



Kostel sv. Havla v Poříčí kolem r. 1850 (dle současné rytiny).

Celá stavba provedena jest pevně z kvádrů pískovcových, i přestála v podstatě své šťastně bouře, které se přes ní přehnaly.

Tak r. 1620 polští kozáci, jež král Zikmund III. císaři Ferdinandovi poslal na pomoc proti Čechům, vydrancovali a zapálili kostel, při čemž i zvony se rozlily. Tehdáž také asi zničeny byly kamenné ozdoby (obloučkové římsy a j.), jimiž kostel na zevnějšku býval okrášlen.

Kněžiště, v půdorysu čtvercové, zakončeno jest polokruhovou apsidou. Jest značně zvýšeno a vystupuje se do něho z lodi po devíti stupních z každé strany umístěných. Uprostřed těchto schodišť vi-

*) Srvn. Lehner, Děj. umění I., 111 a násl.

díme vstup, kterým se po 13 dubových stupních sestupuje do podzemní kaple neboli krypty *).

Klenba této prostory spočívá na čtyřech pěkných románských sloupcích uprostřed volně stojících. Třemi malými okénky nad samou zemí umístěnými přichází sem něco světla, ale poskrovnu, takže prostora ta vždy jest zahalena v tajemné pološero.

Krypta bývala nazývána „kaplí sv. Václava“; byl v ní „starý oltář v řezbě pozlacené“ s obrazem řečeného světce na plátně malovaným **) a každého roku ve svatém témdni stavěl se tu Boží hrob, a k tomu účelu slouží starobylá ta prostora dodnes, hodíc se k tomu výborně. Oltářík



Vnitřek kostela sv. Havla v Poříčí nad Sázavou.

tu se nalézající vystavěn byl r. 1886 z kamenů, kterými dříve hrobky v kostele přikryty byly. Na příčném kamenu znatelný jest ještě vytesaný kalich. Na oltáříku jest dřevěný, černě natřený tabernakl, nad ním dřevěný kříž a kolem veliký rám pro lampičky.

Presbytář i loď mají klenby křížové.

Při každém z obou boků lodi stávala původně věž, ale z věže severní zachovalo se pouze zdivo dolejší, sahající pouze k výši zdiva lodi. Věž jižní mívala svršek dřevěný, v němž umístěny byly zvony; svršek ten i po vyhoření r. 1620 byl znovu zřízen a cibulovitou, šindelem pobitou bání pokryt. R. 1886 byl onen dřevěný svršek nahražen stavbou kamennou „románskou“ a zakončen střechou jehlancovitou, plechem pobitou.

---

*) Mimo to vede do krypty vchod z presbytáře na straně evangelijní po kamenných schodech v duté zdi umístěných, a rovněž tak dutou zdí z jižní předsíně. Toto poslední schodiště bylo dříve zazděno a teprve r. 1906 opět vybouráno a upraveno.

**) Inv. z r. 1750.

Někdy ve stol. 17. byl kostel omítnut a v maltě rýsovaným kvádrovím „ozdoben".

Umění milovný hrabě Frant Václav z Vrtby, tehdejší patron chrámu, jal se r. 1745 kostel zevně i uvnitř opravovati a vyzdobovati. Práce ty



Hlavní oltář v kostele sv. Havla v Poříčí nad Sázavou.

trvaly celých šest let a týkaly se hlavně vnitřku. Vnitřní zařízení, totiž oltáře, kazatelnu a oratoř, dal hrabě nově zhotoviti. Ač v oné době vládl všeobecně sloh barokní, kázal provésti je v neobvyklém již tehdáž slohu gotickém. Práci svěřil výbornému řezbáři Lazaru Widmannovi, rodilému

v Plzni. Ten vykonal ji za pomoci domácího mistra truhlářského Daniele Piláta z Poříčí výborně, takže znalce naplňuje obdivem.

Co vytvořil, není přesným nápodobením starých tvarů gotických, nýbrž volným přetvořením jich v duchu oné doby. A dílo jeho, ač vlastně slohem liší se od slohu stavby samé, přece nepůsobí nikterak rušivě. Hojné architektonické články a sochy jsou z lipového dřeva výborně řezány. Barvou natřeny nejsou, čímž jemná řezba tím více přichází k platnosti.

Uprostřed na oltáři jest zdařilý obraz: „Sv. Havel vymítá z posedlé ženy zlého ducha"; maloval jej kolem r. 1750 Julius František Lux, malíř z Plzně, za 120 zl. Po stranách jsou výborně řezané sochy sv. Liboria, u jehož nohou klečí hříšník rozhřešení očekávající, a sv. Jana Nep., jakožto almužníka, podělujícího žebráka. V postavě hříšníkově vypodobnil prý Widmann sama sebe, v postavě pak žebrákově zobrazil řečeného svého pomocníka Daniele Piláta.

Při bočních stěnách presbytáře stojí naproti sobě oltáře stejné úpravy. Oltář na straně epištolní má po stranách sochy sv. Donáta a sv. Theodora, uprostřed pak stávala v zasklené skřínce socha sv. Anny. Soška ta prý — tak zaznamenáno jest v inventáři z r. 1756 — za veliké povodně připloula stojíc na vodě a v Poříčí u mostu mezi dvěma lipami státi zůstala. Původně měla na levé ruce jen P. Marii; sošku Ježíška na ruce pravé dal přidělati farář Kohout († 1745). R. 1901 byla tato soška sv. Anny nahražena sochou Božského Srdce Páně, zhotovenou řezbářem Stuflesserem v Tyrolsku.

Oltář na straně evangelijní má po stranách sochy sv. Kajetana a sv. Františka Xav. Uprostřed bývala původně za sklem soška Jesulátka Karmelitánského, místo níž r. 1901 postavena socha Srdce Panny Marie, rovněž od Stuflessera.

V lodi jest kazatelna, krásné dílo Widmannovo; zvláště jemné řezby na řečništi poutají dovedným provedením. Jedna z nich znázorňuje podobenství o rozsévači, druhá poslední soud a třetí nějaký výjev, o němž není jasno, co asi představuje. Na stříšce stojí socha Spasitele s křížem.

Naproti kazatelně v jižní věži a v přiléhajícím přístavku jest klenutá oratoř. Část její do lodi na způsob pavlánu vystupující jest ze dřeva uměle rovněž od Widmanna zhotovena. Na stříšce jsou sošky dvou andílků, z nichž jeden drží v levici žezlo zakončené okřídlenou rukou, kdežto pravici má ovinutu hadem a řetězem; druhý andílek drží hořící pochodeň. Mezi nimi umístěna jest veliká hlava s třemi tvářemi: mladistvou, mužnou a stařeckou. Vše to dohromady patrně znázorňuje život lidský, v němž člověku zápasiti jest mezi dobrem a zlem. Nad průčelím oratoře vyřezány jsou spojené erby Vrtbovský a Klenovský.

Pod kazatelnou stojí cínová trojnohá křtitelnice, na níž vyryt nápis: „Leta Páně 1629 28. měsíce Junii jest tato křtitelnice dělána za Jakuba Vondráčka, toho času rychtáře Poříčského. Jakub Černohorský, toho času starší kostelník. Václav Venus. Adam Kubenka. Z toho Pánu Bohu buď chvála".

Na stěnách presbytáře i lodi rozvěšeno 14 obrazů křížové cesty dle obrazů Führichových ve vysokém reliefu v gotických rámech; obrazy ty zakoupeny byly r. 1901 ze sbírek. Téhož roku byl vnitřek kostela jednoduše vymalován.

Kruchta pavlánovitá s bočními výstupky, vestavěna byla rovněž v době oprav hrabětem Vrtbou prováděných. Zábradlí řezáno od Widmanna. Varhany zhotovil r. 1868 K. Vocelka v Praze za 850 zl. Skříň jest co do slohu, ostatnímu zařízení chrámovému přizpůsobena.

Opravy hraběte Vrtby dotkly se stavby samé jen měrou nepatrnou: okna dříve úzká a polokruhově sklenutá byla rozšířena a mírně v hrot zaklenuta; průčelní štít kostela obdržel ozdůbky pseudo-gotické.

Ve věži jsou tři zvony: 1. s nápisem německým: „O Bože, buď tobě poručen tento zvon i tento tvůj chrám" a latinským: „Zvon tento, označený jménem sv. Havla, vzav škodu za požáru kostela od Poláků r. 1620 zapáleného, byl štědrostí Jeho Exc. p. p. Bernarda Ignáce, svaté

římské říše hraběte z Martinic, vladaře domu Smečenského, pána na Smečně atd., rytíře zlatého rouna, cís. a král. Veličenstva tajného skutečného rady, předního místodržícího a nejvyššího purkrabí v král. českém, přelit a opět jménem sv. Havla označen r. 1673"; k tomu zvonař německy dodal: „Lil mne Mikuláš Löw v Praze"; 2. má nahoře nápis německý: „Bůh volá skrze mne, lid k sobě, poslouchejtež hlasu mého povolně"; na plášti jest týž nápis jako na zvonu předešlém, až na to, že místo jména sv. Havla stojí v něm jméno sv. Václava; dole zase jest německé označení zvonařovo; 3. umíráček, ozdobený polovypuklými obrazy sv. Jana Nep. a Bolestné Panny Marie a označený písmeny I. G. K. (jsou to počáteční písmena jména zvonaře: Jana Jiřího Kühnera) a letopočtem 1769.



Filiální kostel sv. Petra v Poříčí nad Sázavou.

Filiální kostel sv. Petra *) stojí osaměle na mírném pahorku, jižně nad Poříčím se zvedajícím, asi 500 kroků od farní budovy jsa vzdálen, uprostřed hřbitova, okolo něhož od pradávných dob silnice od Prahy k Benešovu vedoucí se zatáčí.

Jest to stavba ještě asi o sto let starší nežli kostel farní; původ její možno klásti do 11. stol. Zachovala celkem neporušeně původní svou podobu.

Skládá se z polokruhové apsidy, obdélníkového presbytáře a z věže hranolové, oživené dvojí řadou okének sloupky dělených **).

---

*) V inventáři z r. 1756 nazývá se veřejnou kaplí „sv. Petra a Pavla".

**) Srvn. Lehner, Děj. umění I., 271.

Apsida jest sklenuta obvyklou čtvrtkulovou klenbou, loď má strop plochý.

Hlavní oltář ranně barokní, černě natřený, stával dříve ve farním kostele sv. Havla, kdež byl spolu s jiným nějakým r. 1680 zřízen, jakž to vysvítá z tohoto nápisu na dolejší části oltáře umístěného: „Tento oltář, též i druhý, ke cti a chvále nerozdílné Trojice svaté, blahoslavené Rodičky Boží Panny Marie, též sv. Havla, sv. Jana Křtitele, Jan Kašpar Mazura, farář, z almužny od dobrodincův sebrané udělati dal, žádajíc, aby svatí patronové za jeho duši a dobrodincův před trůnem Trojice svaté orodovali. 1680". Když v kostele sv. Havla Widmann stavěl oltář nový, byl r. 1746 oltář tento přenesen sem; při tom byl obraz sv. Havla zaměněn za obraz sv. Petra, v hořejší části oltáře ponechán obraz svat. Jana Křtitele.



Vnitřek filiálního kostela sv. Petra v Poříčí nad Sázavou.

V lodi jest na straně epištolní nízká kazatelna z cihel vystavěná; z ní proraženo jest okno na hřbitov, takže při větším návalu lidu okno to bylo otevřeno, aby i lidé na hřbitově stojící kazatele mohli slyšeti.

Při boční zdi severní stojí nízký oltářík rozvilinový; v rozvilinách s každé strany jest andílek; uprostřed socha sv. Jana Nep. a na skříňce podobné tabernákulu vyřezán jest obrázek sv. Antonína Pad. *) Při stěně protější stojí podobný oltářík s obrázkem sv. Václava na plátně malovaným a v hořejší části s obrázkem P. Marie Staroboleslavské.

V rohu u presbytáře stojí barokní socha sv. Víta, kterou r. 1717 daroval farář Vít Marek.

*) V inventáři z r. 1756, který sestavil tehdáž farář Raffius, čteme: „Na pravé straně kostela jest malý oltář v řezbě bílé barvy a pozlacené sv. Jana Nepomuckého, na kterém malá řezba sv. Antonína Paduanského, nákladem v Pánu usnulého velebného pána Antonína Kohouta, bývalého pana faráře zdejšího . . . Mistr té řezby byl Ferdinand Zelenka, řezbář z Nespek".

Napříč ve vítězném oblouku býval trám, na němž uprostřed byl krucifix a po stranách sochy P. Marie a sv. Jana Ev. *)

Na severní stěně lodi visí veliký obraz na plátně malovaný „Ježíš přítel dítek“; maloval jej Fr. Waldherr r. 1835; na stěně protější pak jest zavěšena kopie Raffaelova obrazu „Madonna di Foligno“, kterou r. 1838 v Římě dle originálu zhotovil Jos. Hellich. Oba tyto obrazy daroval r. 1859 kníže Jan z Lobkovic, tehdejší patron, farnímu kostelu sv. Havla, odkudž r. 1901 sem byly přeneseny.

Vzadu jest kruchta kamenná, valeným obloukem podklenutá. Na poprsní její zdi zavěšeny jsou zajímavé, ač valně již sešlé, barokní obrazy „Vzkříšení Lazara“ a „Bohatec a chudý Lazar“.

Zevně na severní straně věže pod střechou čte se letopočet 1677, vztahující se k obnově kostela toho roku provedené. Byla pověst, že jistý obyvatel ze vsi Mráče z pokuty musil kostel dáti obílit **).

Ve věži visí dva zvony: 1. s gotickým nápisem latinským, udávajícím, že zhotovitelem zvonu byl r. 1507 mistr Bartoloměj z Nového města Pražského; 2. s nápisem: „Leta Páně 1599 tento zvon jest slit ke cti a chvále Pánu Bohu, od Jana zvonaře Sedláka z Kostelce. Tyto osoby jednali a zaplatili z Poříčí: Vít Kovaičů, Havel rychtář, Kryštof kostelník“.

O kostelíku sv. Petra zaznamenal farář Raffius r. 1756 tyto pověsti: „Před velikým morem zvony ve věži samy od sebe zvonily. Jeden Poříčský obyvatel, jménem Michal Brož, přihnal svůj pár tažných volů na pastvu na krchov; v tom okamžení však jako prudký vítr voly po dvakráte z krchova ven vyhodil. — Jistý důstojník vojenský se svým jízdným sluhou omeškal se v hospodě poříčské, i vydal se večerního času na cestu k Benešovu. Když ke kostelu přijel, spatřil jej světlem naplněný a slyšel, jako by v něm řeholníci zpívali. I poručil sluhovi, aby podržel koně a vešel do kostela. Ale nespatřil v něm žádného, jenom světla hořeti. Jsa strachem přestrašen v kostele zapomenul rukavice. Vyšed ze dveří spatřil před kostelem koně, který jeho koni byl podoben. I domnívaje se, že to jest jeho kůň, vsedl naň. Ale kůň nenadále do povětří s ním skočil a zase dolů, kde malá kaplička stojí, s ním se snesl a zmizel. Důstojník vzpamatovav se z leknutí šel zpátky ke kostelu a tu nalezl sluhu i s koněm státi na místě, kde mu byl poručil. I poslal jej do kostela, aby mu přinesl rukavice, které uvnitř nechal, což sluha také šťastně dokázal. — Jeden řemesla krejčovského, který se v Benešově opozdil, pospíchal domů do Poříčí večerního času. Když přišel ke kostelu sv. Petra, spatřil nenadále množství lidu, který z něho šel procesším ke kostelu farnímu; v průvodu viděl mnoho duchovenstva v biskupských čepicích, kteří zelené svíce v rukou rozsvícené drželi. Chtěje se k průvodu připojiti, pospíchal k němu, ale když již měl jej dohoniti, všechno se mu ztratilo. — Nebožtík pan Jan Sadílek, toho času bývalý obroční v Konopišti, když nočního času okolo toho kostela jel, viděl jest, jakoby trojnásobné slunce na ten kostel svítilo; zase se mu brzo zdálo, jako by ten kostel hořel“.

Filiální kostel sv. Klementa stojí osaměle na temeně výšiny »Hradiště« nade vsí Lštění, na ostrohu, jehož stráně příkře k Sázavě spadají.

Tento kostelík osamělý a vysoko položený poutá k sobě pozornost každého, kdo drahou cís. Františka Josefa od Prahy k Benešovu přijíždí. V místech, kde kostel stojí, býval v 11. století pevný hrad knížecí, jehož valy dosud se spatřují ***). Není pochyby, že v tomto hradě býval kostel již od prvopočátku, tak jako na jiných hradech knížecích. Ve 14. stol. připomíná

*) Inventáře z r. 1756 a 1772.

**) Inv. z r. 1756, str. 45.

***) Srvn. Dr. J. L. Píč: „Lštění“ v Pam. arch. XXII. (1906), 265 a násl.



Filiální kostel sv. Klementa na Hradišti.



Vnitřek filiálního kostela na Hradišti.

se tu farní kostel, jenž nazýval se tenkráte »v Hradišti«, nebo »na Hradištku«, jindy zase »ve Lštěni« (Lsczen, Lstyen, Lsten).

Z nejstarších farářů jsou známi: Hynek † 1359, Petr z Bystřice od 1359, Vít do 1385, Petr, prve f. v Slavošově, sm. s před., 1385, Pavel do 1398, Jan, prve kaplan u Všech Svatých v Praze, sm. s před., 1398—1415, Matěj, prve f. v Tehově, sm. s před.

Podací právo příslušelo r. 1359 společně panům ze Šternberka a pánům blízkého hradu Dubé, r. 1385 Dubským samotným a od r. 1415 pánům Zlenickým *).

R. 1730 dal hrabě Jan Josef z Vrtby kostel přestavěti.

Farář Raffius zaznamenal r. 1756 tuto pověst: „O té kapli pověst jest, že když jsou ji chtěli stavěti dole vedle řeky Sázavy, kde nyní kříž stojí, a všechny materialie svezli k stavění té kaple, že nočního času jsou viděli na koni jednoho jezdícího, který ty materialie všechny nahoru na ten vrch přes noc odvezl. Protož jsou se snesli, a na tom vrchu ze dřeva kapli jsou vystavěli“.

Kostel Hradištský jest stavení jednoduché, neslohové. Kněžiště jest v půdorysu půlkruhové a má klenbu čtvrtkulovou. Vzadu v klenbě jest okrouhlé okénko a pod ním ve zdi jest gotický výklenek sanktuářový. Zdá se, že zdivo kněžiště jest pozůstatek původní apsidy románské. Stůl oltářní jest zděný; na tabernakulu stojí veliká barokní, ze dřeva řezaná socha sv. Klimenta v životní velikosti; po stranách jsou sošky sedících andílků, z nichž jeden drží kotvu, druhý palmu. Pozadí oltáře tvoří na stěně hrubě namalovaný baldachýn. Loď obdélníková má strop rovný. V rohu lodi u vítězného oblouku umístěna jest kazatelna, ozdobená řezbami, znázorňujícími tři božské ctnosti; na dvířkách vyřezán jest latinský výňatek z Písma sv. k nim se vztahující: „Nyní pak zůstávají víra, naděje a láska, tyto tři. 1. Cor. 13.“ Kazatelna tato byla sem dána r. 1753 ze zámecké kaple Konopištské. V průčelí stojí hranolová zděná věž se střechou cibulovitou. Do kostela se vchází síncem podvěžním, nad jehož vchodem jest z kamene vytesaný znak hraběte z Vrtby. Ve věži visí dva zvony: 1. s nápisem latinským: „Mistr Bartoloměj mne zhotovil v Novém městě (Pražském) roku 1508“; 2. má nahoře kolkolem nápis německý: „Ohněm jsem tekl. Krištof Scherb v Praze mne slil“ a na plášti tento nápis český: „Leta Páně 1601 tento zvon jest slit nákladem všech osadních kostela sv. Klimenta, jenž na Hradišti a městečkem Lštění nad řekou Sázavou slove, za dědičného pána těch gruntův pana pana Adama mladšího z Waldštejna na Hrádku nad Sázavou a Lovosicích, J. M. C. raddy a komorníka, původem pana Václava Lhotského z Koberovic, úředníka na Hrádku nad Sázavou“.

Kolem kostela rozkládá se hřbitov.

Filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Soběhradech. Vesnice Soběhrady, neboli správněji Soběhrdy (tak všude sluje ve starších listinách) jest místo nábožensky smíšené; vedle většiny katolického obyvatelstva jest zde značná menšina reformovaných evangelíků, kteří zde mají od r. 1783 vlastní duchovní správu, kostel i soukromou školu. Katolické obyvatelstvo, které má v Soběhradech dvoutřídní obecnou školu, je přifařeno do Poříčí, kamž vede cesta neschůdná, 7 km. daleká, takže návštěva farního kostela, zvláště školních dětí, jest velice obtížná, často i nemožná. Potřeba sebe menší kaple v Soběhradech byla dávno uznána. Na podnět faráře Jos. Beneše v Poříčí utvořilo se v r. 1903 komité, sestávající ze jmenovaného faráře, pak obecního starosty, Antonína Kohoutka, a řídícího učitele Soběhradského, Josefa Kohouta, které si vytklo za úkol postaviti v Soběhradech vedle katolické školy Mariánskou mešní kapli. Jak církevní tak i státní úřadové této myšlence přáli a ji podporovali. Značnou podporou Jeho Veličenstva cís. a krále Frant. Jos., Jeho cís. Výsosti p. arciv. Františka Ferdinanda, Jeho Eminence nejd. pana kardinála Leona ze Skrbenských, spolku sv. Bonifáce, c. k. prof. Jos. Sprongla a četných dobrodinců sešlo se tolik příspěvků, že přikročeno býti mohlo nikoliv k stavbě pouhé kaple, nýbrž ke zbu-

*) Sedláček, Místopis. sl. 289.



Filiální kostel v Soběhradech.
(V den vysvěcení při slavnostním kázání před kostelem konaném.)



Vnitřek filiálního kostela v Soběhradech.

dování dosti velikého kostela, který může 250 osob pojmouti. Potřebné plány a rozpočty zhotovil zdarma c. k. inženýr Jos. Kozlík z Tábora.

Stavbu provedl během jednoho roku inženýr Fr. Mařík z Benešova. Na den Nanebevzetí Panny Marie r. 1907 byl kostel slavně posvěcen a veřejné bohoslužbě odevzdán. Jest to románská stavba, velmi vkusně provedená a slouží celému okolí k ozdobě.

V apsidě na oltáříku stojí uprostřed socha P. Marie, po stranách sošky sv. Václava a sv. Methoděje. V lodi, plochým stropem kryté, visí na straně evangelijní krucifix a na straně protější jest na konsole umístěna socha Božského Srdce Páně.

V Podmračských lomech dali r. 1885 kníže Frant. z Lobkoviců a choť jeho, tehdejší majitelé panství Konopištského, zříditi kapličku ke cti nejbl. Panny Marie Lourdské. Socha pro kapličku tu určená byla dne 5. července 1885 odpoledne ve farním kostele slavnostně posvěcena, a to u přítomnosti knížecí rodiny, knížecích úředníků a velikého množství lidu. Po požehnání byla socha od kamenických dělníků v stejnokroj oblečených v průvodu, jehož se i knížecí rodina súčastnila, nesena do kaple v Podmrači, kdež pak konána byla první pobožnost. Nyní konává se tu v měsíci květnu, obyčejně ve čtvrtek, pobožnost májová, při čemž arcivévodská kapela hrává některou mariánskou píseň, kterou lid s sebou zpívá. Pobožnost ta v Boží přírodě při zapadajícím slunci jest vždy velice dojemná.

V tvrzi Mračské bývala za starých dob soukromá kaplička *).

12. Postupice, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: hrabě Filip ze Šternberka.

Místa přifařená: městečko Postupice 658 k., 1 ak., 13 ž., šk. 5tř.; Čelív 1 h., 212 k., 3 ž.; Dobříčkov ¾ h., 161 k.; Holšovice a Želichov ¾ h., 98 k.; Jemniště ½ h., 254 k.; Lhota Roubíčkova a Raňkov ½ h., 90 k.; Lisek ½ h., 119 k.; Milovanice ½ h., 191 k.; Mokliny ½ h., 21 k.; Pozov a Jezviny ¾ h., 152 k.; Sušice ¾ h., 30 k.; Lhota Veselka ½ h., 84 k.; Lhota Vlašimská ½ h., 13 k.; celkem: 2083 k., 1 ak., 18 ž.

Původ zdejší fary jest pradávný; zmínky o ní vyskytují se již ve stol. 14.

Faráři z dob nejstarších známi jsou tito: Bartoloměj † 1392, Matěj Martinův z Janova 1392—96, Jan, prve f. v Bedřichovicích, sm. s před., 1396, Petr (byl tu již r. 1406) do 1414, Václav, prve f. ve Šlapánově, sm. s př., 1414—15, Jan, prve f. v Liběči, sm. s př., 1415-17, Martin, prve f. v Chotěboři, sm. s př., 1417.

R. 1406 založil Vilém z Postupic při kostele Postupickém nadání ročního důchodu dvou kop grošů a výnosu z půllánu s tím závazkem, aby o suchých dnech konány byly zádušní služby Boží za otce jeho Zdenka z Postupic, manželku jeho Anežku a všechny věrné duše **).

Téhož roku týž Vilém z Postupic daroval faře půllán ve vsi Čelívě s příslušnými pastvinami a jinými užitky ***).

Když husitství v Čechách zavládlo, byli i v Postupicích kněží kališničtí.

Z těch jsou známi: Šimon 1525—29 †), Jiří 1535-48 ††), Jan Moravus, jinak Bessus řečený, 1550, spisovatel český, jenž r. 1567 vydal překlad spisu Bart. Georgeviče „O začátku tureckého císařství, též jak

*) Zpráva faráře z r. 1677 v arcib. archivu.
**) Libri Erect. 689.
***) Libri Erect. 707.
†) Borový, Jedn. a dop. kons. utrakv. 14, 45.
††) Tamže 108, 219.

se v svém válečném běhu řídí a jakého cvičení užívá“ *), Martin 1579 **), Vít Meziřický 1612 ***).

Při pražské faře u sv. Jiljí bylo několik Mikulášenců (Vláseničtí Mikulášenci, jinak i Pecinovští a Plačtiví zvaní), kterým tamní farář zapověděl přijímání svátostí. Když se tito obrátili do Pecínova a tam jim kněz Jiřík z Postupic v provodní neděli 1535 posluhoval, nemeškal farář svatojilský žalovati na kněze Jiříka, ale ten se vymluvil, že o zápovědi nějaké ničeho nevěděl, a jen na žádost a pláč jich že jim sloužil †).



Farní kostel v Postupicích. Pohled od severu.

Po obnovení náboženství katolického zůstávaly Postupice nějaký čas bez vlastního kněze a náležely pod správu faráře Benešovského.

Teprve r. 1656 byla v Postupicích zase fara obnovena a připojeny k ní osady Jankovská a Popovická, jakož i Bedřichovice a Chotýšany.

Pořad farářů: Václav Bernard Sartorin, „první farář Jankov-Postupický“, jak na titulním listu nejstarší matriky se nazývá, 1656, Václav Ign. Žežulka, Moravan z Místka, 1668—70, Adam Causalius 1670 až 1672, Jan Jos. Chmel 1673, P. Florid Paur, řeholní kanovník lateránský sv. Aug. z kláštera na Karlově v Praze, administrátor, 1681, David Jos.

*) Vlasák, Okr. Beneš., 96; Jireček, Rukověť I., 67.
**) Rotulus bohem. miss. cons. utraq. v arcib. arch. l. 159 a 165.
***) Vlasák, Okr. Beneš., 96.
†) Borový, Jedn. a dop. kons. utr., 108; Čas. č. Musea 1876, str. 68.

Vojt. Krška 1684, Karel Kasimír Suchánek 1687, Jan Vacek 1689, Vavř. Benedikt Meczer 1690, Krištof Václav Kantorovský (Cantoris) 1695, Jan Frant. Perger z Rosenverthu 1703, Václav Rud. Paušmon (Paussmon) 1704, Matouš Severa 1706 † 1711, Adam Váňa (Wania) 1712 † 1713, Jos.



Farní kostel v Postupicích. Pohled od východu.

Václav Kott 1713 † 1717, Jos. Mořic Griessmüller 1717 (po několika téhodnech jsa nemocen odebral se na léčení do Prahy, kdež téhož roku zemřel), Jiří Horák 1718, Jan Karel Čeněk 1719—59, Jan Nep. Ant. Printz 1759 † 1772, Frant. Jiljí Pokorný 1772 † 1800, Jos. Ant. Ondrák, os. děkan, 1800 † 1831, Jan Hlaváč, kněz velice vzdělaný a spisovatel

český *), 1833 † 1842 (potom byla fara po čtrnácte let administrována pro spor, který byl s tehdejším patronem kn. Veriandem z Windischgrätzu o zvýšení důchodů farních na základě smlouvy z r. 1794, kterouž tehdejším farářem Printzem polnosti farní i s lesem vrchnosti popuštěny byly; administrátorem byl Jan Nep. Gürke), Frant. Xav. Rádlo 1856 † 1883, Jos. Meloun 1883 † 1907 (byl od r. 1889 kn. arc. vikářem, r. 1903 jmenován pap. komořím), Fr. Valášek.

R. 1702 Františka hr. Talmberkova roz. hr. z Wrtby darovala kostelu Postupickému monstranci a doprovodila dar svůj tímto ustanovením: »Leta Páně 1702 dne 15. Octobris já, Františka paní Talmberková a na Postupicích, rozená slečna z Wrtby, darovala jsem ke cti a chvále nejsvětější Svátosti oltářní, blahoslavené Panny Marie a všech milých svatých, zvláště pak milého svatého Martina biskupa a vyznavače, kteréhož jménem chrám Páně v Postupicích založen jest, jednu monstranci stříbrnou pozlacenou, kteráž šedesáti čtyřmi zlatými zaplacena a v chrámě Páně Božím na Zderazích od pana probošta posvěcena jest, tak aby vždycky při témž vejš jmenovaném chrámu Páně a ne jinde potřebována byla, a pro vši bezpečnost k opatrování, kdy jí potřebí nebude, buďto při mým nejmilejším pánu (manželu) anebo jiné vrchnosti v zámku Postupském zachována byla. Kterýkoliv pan farář Bohu všemohoucímu u ní sloužiti a téhož velebiti bude, se žádá, by na mého nejmilejšího pána a za mou hříšnou duši pobožným vzdechnutím si vzpomenouti oblíbil. Amen«. A r. 1707 obmyslila kostel opět novým darem, jakož viděti z jejího přípisu tohoto znění: »Leta Páně 1707 dne 13. Octobris já, Františka paní Talmberkova, rozená slečna z Wrtby, darovala jsem pro větší čest a oslavu Boží jednu škatulku stříbrnou, pozlacenou, s mým a mého pána erbem, která se bude moci nerci-li v kostele, ale i také k nemocným potřebovati; však ale zpravidla má ta škatulka v chrámu Postupském sv. Martina biskupa a vyznavače Božího vždycky ostávati, a ne jinde, nebo tomu chrámu Páně náleží a darována je« **). Stříbrná tato schránka byla však r. 1719 rozlita a stříbra tak získaného užito k zhotovení nového ciboria. Mimo to měl kostel Postupický tři stříbrné kalichy pozlacené, stříbrnou kadidelnici se stříbrnou loďkou a lžičkou, dva malé stříbrné svícny, tři stříbrné paténky k donášení Nejsv. Svátosti k nemocným, krucifix stříbrem obložený, na němž byl vyryt nápis, jenž oznamoval, že byl posvěcen od papeže Benedikta XIII. a že faráři, žehnajíce jím umírající, mohou jim uděliti plnomocné odpustky, a posléze stříbrnou schránku na sv. oleje. Ale o všechno toto stříbro kostel přišel v letech 1807 a 1811, kdy odvésti je musil státu na výlohy válečné. Zbyly pouze kuppy (t. j. hořejší části) kalichů a ciboria, dvě pateny větší a jedna menší a schránka pro sv. oleje.

Od r. 1704 přidělena byla pod správu farářů Postupických také i osada Okrouhlická. Avšak r. 1707 odloučen byl od Po-

*) Srvn. Jungmann, Hist. lit. č., 2. vyd., str. 562.
**) Zápis v matrice f. Postup. z r. 1668 před titulním listem.

stupic Jankov a r. 1740 i Okrouhlice, kdež zřízeny byly fary samostatné. Nicméně i pak byla farnost Postupická dosti rozsáhlá.

Aby duchovní správa při rozsáhlosti farnosti lépe mohla býti obstarávána, založil r. 1758 tehdejší patron František Adam hrabě z Trautmansdorfu místo kaplanské, zavázav se jménem svým i nástupců svých přispívati k tomu ročně z důchodu Jemništského 60 zl. a 6 sudy piva.

R. 1785 odloučeny byly od Postupic Popovice a Chotýšany, kdež zřízeny lokalie, a r. 1787 i Bedřichovice, kteréž k Velíši přivtěleny byly.



Vnitřek farního kostela v Postupicích.

Kostel sv. Martina, původně gotický, byl r. 1718 od tehdejšího patrona hr. Františka Adama z Trautmansdorfu rozšířen a obdařen novými pěknými oltářními obrazy i jinými potřebami. Jest to skrovné stavení, stojící na jižní straně náměstí.

Z původní stavby gotické zachovalo se pouze kněžiště třemi boky zakončené s klenbou žebrovou. Hrotité okno ve zdi východní podrželo dosud i gotickou kružbu. Oltáře jsou tři, barokní, s velmi zdařilými obrazy, pocházejícími, jak již řečeno, asi z r. 1718, od mistrů neznámých. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Martina na koni, an odsekává kus pláště žebrákovi; na bočním oltáři strany evangelijní jest obraz P. Marie s Ježíškem na klíně, a na oltáři strany epištolní obraz sv. Jana Křtitele. — Loď má dvě pole valené klenby výsečové. V pozadí kruchta dřevěná. Ve vítězném oblouku visí na pravé straně veliký barokní krucifix. — Při severním boku presbytáře stojí nízká věž s cibulovitou střechou. Nad sakristií zřízena byla r. 1864 oratoř nákladem některých osadníků Postupických, jakož i vrchnosti Jemništské.

Ve věži zavěšeny jsou tyto zvony: 1. s nápisem německým: „Jan Václav Kühner slil mne v c. k. Novém Městě Pražském roku 1799“; 2. asi ze stol. 16., s nápisem gotickými literami provedeným: „Ke cti a chvále Pánu Bohu i také všem svatým apoštolům, svatému Vítu jest dělán zvon“; 3. s nápisem německým, týmž jako na zvonu prvním.

Zevně v jižní zdi předsíně vsazeny jsou dva náhrobní kameny z červeného mramoru; z jednoho zachovala se pouze část dolejší se znakem pánů z Říčan*), na druhém spatřuje se týž znak a nápis: „Leta



Zámecká kaple v Jemništi.

Páně 1578 v sobotu po svatém Pavlu na víru obrácení umřel jest Šebestián, syn urozeného pána pana Šebestiána z Říčan a na Popovicích a tuto odpočívá“.

Při cestě z Postupic k Jemništi stojí kamenný sloup s barokní sochou sv. Jana Nep.; na hranolovém podstavci jest nápis: „Tento sloup postaviti dali ke cti a chvále Boží Josef Kaizl, Jozef Vranický a. 1745“.

V zámku Jemništském, vystavěném r. 1752, v pravém jeho křídle, nalézá se kaple, zaujímající celou výši jednopatrové zámecké budovy.

*) Na hořejší, nyní chybící části byl nápis: „Leta Páně 1586 ve čtvrtek po sv. Matouši umřela urozená paní paní Anna Malovcová z Říčan a na Popovicích a tuto jest pochována, očekává příští Syna Božího, Pána a Spasitele svého“.

Skládá se z presbytáře plackovou klenbou opatřeného a z obdélníkové lodi, která má strop plochý. Na klenbě presbytáře jest malba, představující „Nanebevstoupení Páně“, na stropě lodi pak malba „Nejsvětější Trojice ve slávě uprostřed kůrů andělských“; obě provedl r. 1754 malíř Felix Antonín Scheffler. Presbytář zakončen jest mělkou apsidou, která nahoře ozdobena jest plastickým lambrequinem, z něhož pak po stěně splývá namalovaný baldachýn. Nástavek hlavního oltáře jest z umělého mramoru. Na něm uprostřed stojí veliký, paprsky ozářený krucifix v nadživotní velikosti a po stranách jeho sochy P. Marie a sv. Jana Ev. Pod krucifixem jest umístěn obraz P. Marie Pomocné a pod tabernaklem malý pěkný obrázek na plechu malovaný „Klanění sv. tří králů“. Při bočních stěnách presbytáře stojí naproti sobě oltáříky, na nichž jsou obrazy: sv. Aloisia, sv. Frant. Xav., sv. Josefa Calas. a sv. Teresie. Nad vítězným obloukem jest znak Trauttmansdorfský. V lodi u vítězného oblouku šikmo v rozích stojí barokní oltáře; na jednom jest obraz sv. Josefa, pěstouna Páně, na druhém sv. Jan Nep.



Vnitřek zámecké kaple v Jemništi.

Hrabě František Adam z Trauttmansdorfu dával v kapli vykonávati služby Boží od piaristů Benešovských, jichž byl velikým příznivcem. I ustanovil nedlouho před smrtí svou, r. 1762, by na panství Jemništském pojištěn byl kapitál 6000 zl., z něhož by při kapli zámecké vydržováni byli dva piaristé, kteří by tu konali služby Boží „k útěše poddaných a chudých lidí, kteří pro odlehlost musili by postrádati bohoslužeb a slova Božího“. Ale jelikož se ukázalo, že by fundace ta pro dva řeholníky nestačila, a jelikož i konsistoř z podstatných příčin nedala svolení k tomu, aby takovéto fundace od řeholníků mimo klášter byly administrovány, založil dědic jeho, hrabě Josef Václav Trautmannsdorf, při zámecké kapli místo zámeckého kaplana, které by obsazováno bylo knězem světským.

Tak se také dálo: prvním kaplanem zámeckým stal se P. Frant. Šperl. Od roku 1856 obyčejně propůjčováno bylo toto místo některému pensionovanému knězi. Avšak nyní od mnoha let zůstává místo to neobsazeno.

Před zámkem Jemništským stojí dvě kamenné sochy: sv. Františka Xaverského a sv. Josefa Calasanského z r. 1750; na podstavci jsou nápisy latinské, německé a české; české znějí takto: „Vypros nám Boží milosti, ať jich užijeme v hojnosti k jeho větší cti a chvále, ať jej milujeme stále“ a „Blahoslavený Josefe Kalazanz, velký divotvorce Boží, pros za nás, ať se pobožnost množí. Pros dobrotivého Boha, ať víra, naděje i láska se v srdcích našich rozmahá, též zbystřiž

orodování, ať dá Pán Bůh požehnání, jak v stodolách, tak v příbytku a odvrátí pád dobytku . . .“

Na pravě straně silnice z Postupic do Jemniště vedoucí, naproti zámeckému parku jest malá kaplička Nanebevzetí P. Marie, nyní za hrobku panskou sloužící.

Kaple ta byla vystavěna r. 1652 od Adama z Říčan, tehdejšího pána na Jemništi. Býval v ní oltář se starým, na prkně malovaným obrazem, představujícím, kterak Nejsv. Trojice P. Marii korunuje. Na tomto obraze byl letopočet 1684. Mimo to tu byl menší oltářík, u něhož se kněz oblékal. Na oltáříku tomto byl obraz sv. Anny, na němž byl na jedné straně znak pánů z Říčan, písmena A. Z. R. A. N. G., t. j. Adam z Říčan a na Jemništi, a letopočet 1652; na straně druhé znak Hodějovský a písmena: D. K. Z. R. R. Z. HO., t. j. Dorota Kunhuta z Říčan, rozená z Hodějova, manželka řečeného Adama z Říčan.

V kapli té pochována byla r. 1806 hraběnka Gabriela, vdova po hraběti Maximilianu Trauttmannsdorfovi, která se později provdala za hraběte Jindřicha z Rotterhanu, jenž tu rovněž byl r. 1809 pochován, jakož i dcera hraběnky Gabriely z prvého manželství, Isabella, provdaná Chotková († 1817) a manžel její hrab. Jan Chotek († 1824).


Vnitřek hrobní kaple v Jemništi.

Po prodeji panství byly r. 1836 mrtvoly tyto převeženy do Jirkova (Görkau) a Neuhofu. Když pak panství Jemništské přešlo v držení knížat z Windisch-Grätzu, byl tu r. 1859 pohřben princ kníže Karel z Windisch-Grätzu, který dne 24. června v bitvě u Solferina na řece Mincio v Italii jakožto velitel pluku pěchoty kn. Khevenhüllera padl, a r. 1867 byl tu pohřben i otec jeho Veriand z Windisch-Grätzu. Když pak r. 1868 panství Jemništské prodáno bylo hr. Zdeňkovi ze Šternberka, byly mrtvoly obou řečených knížat převezeny r. 1869 na zámek Hasberg v Krajinsku.

R. 1860 byla kaplička úplně v nynější podobu přestavěna a všeho starobylého rázu pozbavena. Nad průčelím jsou znaky: Rottenhanský, Windisch-Grätzský a Šternbergský.

Vnitřek sklenut jest klenbou křížovou o dvou polích; v obou bocích jsou dvě okna hrotitá bez kružeb. Na oltáři jest socha Madonny, po stranách pak obrazy sv. Alžběty a sv. Josefa od G. Roubalíka z roku 1902. Uprostřed v zemi jest na kamenu, vchod do krypty zakrývajícím, vytesán německý nápis vztahující se k výše zmíněnému Karlu princi z Windisch-Grätzu; ve zdi pak jest vsazena deska připomínající mladého hraběte Zdenka ze Šternberka, který r. 1899 v mladistvém věku 14 let zemřel a tu pochován jest.

13. Tejnice (Týnec) nad Sázavou, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: J. cís. Výsost arcivévoda František Ferdinand d'Este.

Obce přifařené: Tejnice 321 k., 11 ž., šk. 7tř.; Benice-Dunavice $1^1/_4$ h., 57 k.; Chářovice $^3/_4$ h., 181 k.; Krusičany $^3/_4$ h., 263 k.; Podělusy $^1/_2$ h., 102 k.; Brodce $^1/_4$ h., 412 k., 6 ž.; Bukovany $^1/_2$ h., 429 k., 7 ž.; Důly $^3/_4$ h., 3 k.; Hůrky 1 h., 17 k.; Kostelec $^3/_4$ h., 186 k.; Ledce

$1^1/_4$ h., 26 k.; Pašovka 1 h., 12 k.; Pecerady $^3/_4$ h., 359 k., 4 ž.; Taranka $^1/_4$ h., 4 k.; Chrást $^1/_2$ h., 292 k.; Krhanice $1^1/_4$ h., 432 k., 3 ak., 9 ž., šk. 2tř.; Požáry $1^1/_4$ h., 95 k., 6 ak.; Prosečnice $1^1/_2$ h., 113 k.; celkem 3304 k., 15 ak., 31 ž.



Farní kostel v Týnci nad Sázavou.

Osada Tejnická mívala již před r. 1350 farní kostel.

Z farářů zdejších připomínají se: Matěj 1360—80, Přibík 1380—99, Kuneš, prve f. v Bělici, sm. s před., 1399 † 1400, Jindřich z Ostromeče 1400 † 1415, Mořic (Mauricius) z Týnce 1415 (vzdal se fary ještě téhož roku), Oldřich, prve f. v Keblově, 1415.

Arcijáhen shledal při visitaci konané tu dne 26. listopadu r. 1379, že Nejsvětější Svátost chována jest pouze ve schránce dřevěné, i rozkázal faráři, aby do neděle »Oculi« (Kýchavné) nejblíže příští dal k tomu účelu po levé straně hlavního oltáře ve zdi udělati výklenek se železnou mřížkou*).

Po převratech husitských i Týnecká fara obsazována byla kněžími husitskými a posléze, jak se zdá, protestantskými. Po obnovení náboženství katolického připojen byl Týnec k faře Benešovské. Teprve r. 1722 od ní byl odloučen a obdařen farou samostatnou.

Pořad farářů: Václav Vojtěch Spálenský 1722—28, Jan Šimon Stoček (Stoczek) 1728—31, Václav Vojtěch Pátek z Wisenfeldu 1731—35, David Ferdinand z Kelsbergu 1735—43, Václav Michael Hlaváč 1743—71, Jan Petrášek 1771—72, Václav Brunzlík 1772—78, Maxim. Boček 1778—90, Jos. Koutný 1790—1819, Jos. Löwl 1819—33, Frant. Babor 1834—38, Jan Řídký 1839 † 1854, Jan Pelz 1855—71, Filip Burgerstein 1871—83, Karel Šoulavý 1883—98, Frant. Vaněček, spisovatel a žurnalista český, 1899—1903 (kdy zvolen byl za kanovníka kapitoly Vyšehradské), Vojt. Kašpárek.

Ve staré pamětní knize farní zachovaly se některé záznamy z roku 1750, o tom, co tehdáž v kostele Tejnickém bývalo.

Na stropě nad hlavním oltářem byl znak Hodějovských a nad ním český nápis černou barvou provedený: „Jan 6. kap. Tělo mé zajisté pravý jest pokrm a krev má pravý jest nápoj; kdož jí mé tělo a pije mou krev ve mně přebývá a já v něm". Pod znakem byl nápis: „Adam z Hodějova na Tejnici nad Sázavou 1619 den sv. Marka evangelisty Páně". Na stropě nad sakristií byl nápis: „Leta Páně 1619 20. Aprilis dělán tento kus stropu vlastním nákladem Petra Sedláčka z Brodec, toho času kostelníka". Uprostřed kostela na klenbě: „Leta Páně 1619 dělán tento kus druhý stropu nákladem slovutného pana Jana Vaništy, toho času ouředníka Tejnického pro památku budoucí při tomto chrámu Páně, při kterým chrámu rodičové jeho odpočívají v Pánu. Dokonáno 15. dne měsíce srpna". Nad kruchtou: „Leta Páně 1630 doděláno jest tento strop za starších kostelníkův Jana Vaništy a Jana Kohoutka kováře 30. dne října" a „Václav Fořt Benešovský, soused Tejnický, spolu sládek". V síni nalézal se ve dlažbě tento nápis: „Leta Páně 1646 vystavěna jest u chrámu tohoto ta síňce ku poctivosti Pánu Bohu, Blahoslavené Panně Marii, svatým apoštolům Šimona a Judy, patronům chrámu tohoto, vlastním nákladem poctivého mládence Jiřího Sládka, staršího syna Štěpána, rychtáře Chářovského".

Na hlavním oltáři byl obraz sv. Šimona a Judy „starobylým způsobem malovaný" („veterano modo picta") a v části hořejší obraz Boha Otce.

Bezprostředně u hlavního oltáře byl oltář, na němž byla socha ze dřeva řezaná P. Marie Bolestné. Socha ta vytažena byla roku 1700 dne 10. dubna ze Sázavy neporušená z prostřed ledových ker u vesnice Kostelce od Víta Strnádka. Stávala prý na mostě v Ledči. Hrabě Jan Jos. z Vrtby a matka jeho dali ji r. 1721 vyzdobiti. Nad sochou byl latinský nápis, který o tom zprávu podával**).

*) Visitatio archidiaconatus Pragensis, rkp. v kap. kn., l. 55.

**) Nápis ten zněl takto: „A. MDCC die X. Aprilis Sabbato sancto haec pretiosissima statua matris dolorosae inter glaciem ad pagum Kostelecz reperta est, et a. D. MDCCXXI ab illustrissimo ac excellentissimo D. D. Joan. Jos. S. R. I. comite de Wrttby, equite aurei velleris, nec non in Regno Bohemiae supremo burggravio et domino in Konopist et Teinicz etc. etc., ejusdemque illustrissimae excellentissimae matris D. D. Barbarae Theresiae Franc. viduae com. de Clari etc., natae com. de Kokorzowa, ex pia munificenta pro piorum cultorum solatio exornata. Fertur e Ledčensi ponte esse".



Vnitřek farního kostela v Týnci nad Sázavou (před opravou).



Vnitřek farního kostela v Týnci nad Sázavou (po opravě).

Mimo to býval v lodi oltář sv. Jana Nep.
Zvonice stávala opodál kostela a bývala dřevěná.



Bývalý hlavní oltář v Týnci nad Sázavou.

R. 1755 štědrostí hraběte Františka Václava z Vrtby a manželky jeho roz. hraběnky z Klenové přestavěn byl kostel úplně.

Zbudováno bylo zcela nové kněžiště, které dříve nebylo; loď zůstala v týchž rozměrech jako dříve. Když omítka byla otloukána, přišlo se uvnitř na staré, špatně prý provedené malby nástěnné z doby nekatolické (byly mezi nimi i obrazy Martina Luthera a Wiklefa)*), ale i na starší ještě kříže konsekrační červenou barvou malované. Do věžičky na střeše kostela zřízené dán byl při oné opravě starý zvonek s gotickým nečitelným nápisem z kostela Ledeckého. Tehdáž nepochybně byl zřízen také nový oltář hlavní, na nějž dána do prostřed zasklená skříň a onou sochou Bolestné Panny Marie a po stranách sochy sv. Šimona a Judy.

R. 1765 vystavěna byla nová věž zděná při kostele samém.

R. 1783, 22. října v noci svatokrádežník vloupal se do kostela a vylomiv tabernakl uzmul ciborium v ceně 90 zl.; svaté hostie zanechal v korporalu. R. 1784 zakoupeno bylo ciborium nové za 70 zl. R. 1788 v předvečer sv. Maří Magdaleny opět svatokrádežníci oloupili kostel o cínové svícny, oltářní pokrývky a j. A rovněž i r. 1844 v noci ze dne 22. na 23. května svatokrádežníci uloupili monstranci, ciborium, 11 svícnů a pokrývky oltářní.

R. 1843 zřízeno bylo v Týnci místo kaplanské.

R. 1846 byl hřbitov kolem kostela se rozkládající rozšířen.

R. 1872 byl rákosový strop kostela stržen a provedena nynější klenba.

Roku 1902 byl kostel opraven: z venku obílen, uvnitř jednoduše vymalován. Hlavní oltář, úplně nový, dle návrhu inž. Frant. Karáska provedl truhlář Martin Dvořák z Neveklova. Práci řezbářskou provedl řezbář Šoun v Benešově. Socha P. Ježíše na kříži objednána z Tyrol. Ze starého oltáře ponechány sochy sv. Šimona a Judy. Postranní oltáře byly pro sešlost odstraněny. Bývalý hlavní oltář postaven byl do lodi a slouží nyní za oltář postranní. Čtyry okna malovaná dodal Kryšpín z Prahy.

R. 1903 postavena nová křtitelnice dodaná k rozkazu Její Jasnosti paní kněžny Hohenbergové zdarma z lomů Požárských.

Farní kostel sv. Šimona a Judy, jest jednoduchá stavba neslohová.

Presbytář, v půdorysu příčný obdélník, jest vzadu zakončen mělkou apsidovitou částí, v níž stojí zmíněný nový oltář. V bočních stěnách jsou okna obdélníková, nahoře obloukem sklenutá; vyplněna jsou sklem vzorkovaným; na jednom z nich napsáno věnování: „Věnovala rodina Mickova l. P. 1902". Pod okny na stěnách pod nadpisem „Vzpomínejte na duchovní správce své!" čtou se jména duchovních správců zdejších počínajíc Vojtěchem Spálenským 1722 až do Fr Vaněčka.

Klenba jest křížová, bez žeber. V lodi na straně epištolní stojí oltář se zmíněnou již sochou Panny Marie v zasklené skříni; po stranách stojí menší sochy sv. Anny a sv. Joachyma. V bocích lodi jest po jednom velikém okně obdélníkovém nízkým obloukem sklenutém. Tato okna vyplněna jsou sklem barevně vzorkovaným, s kruhovými, na skle malovanými, obrazy uprostřed; v jednom okně jest sv. Josef s Ježíškem (v okně tom jest nápis: „Věnovali dělníci Brodečtí l. P. 1902"), ve druhém obraz sv. Anny s P. Marií. V pozadí lodi jest jednoduchá podklenutá kruchta.

Zvony vesměs s napisy latinskými: 1. asi z XV. stol. s nápisem: „Ke cti Boží a sv. Petra apoštola"; 2. z r. 1699, ulitý od Antonína Schönfeldta v Starém Městě Pražském; 3. ulitý r. 1882 od Jos. Diepoldta.

Severně od farního kostela zvedá se na ostrohu, jejž řeka Sázava obtéká, starobylá svatyně románská**) spolu se

*) „In loco, ubi nunc est collocata cathedra, erant pictae duae personae orantes in tiaris ducalibus, veste alba, supra quos inscriptio erat: Doctor Martinus et Wicleff". Pam. kn. far., str. 136.

**) Viz Lehner, Dějiny umění nár. čes. I., 208—210.

zbytkem bývalého hradu. Jest to jedna z těch prastarých okrouhlých kostelíčků (rotund), které pamatují první zásvit křesťanství ve vlasti naší. Ke kapli přiléhá vysoká věž hradní. Kdy svatyně tato vznikla a komu byla zasvěcena, o tom nezachovalo se zpráv. Škoda, že úctyhodný tento památník jest úplně zanedbán. Dávno již neslouží účelům posvátným; vnitřek jest



Starobylá hradní kaple v Týnci nad Sázavou.

zpustlý a slouží za skladiště a chlívky! V nedávné době jednalo se o opravu starobylé této kaple, ale pohříchu nedošlo k ní, a tak věkovitá tato památka pustne dále . . .

Filiální kostel sv. Bartoloměje v Ledcích stojí nyní o samotě v lesnatém údolí na pravém břehu Sázavy. Býval to za dávných dob kostel farní; kolkolem rozkládala se kdysi ves s tvrzí, nyní jest tu pouze osamělý dvůr. Ves zanikla nepochybně v 15. stol., když obléhán byl blízký hrad Kostelec.

Duchovní správu zde vedli: Václav do r. 1360, kdy vstoupil do benediktinského kláštera Břevnovského, Jan Mořicův (Mauricii) z Mnichovic 1360, Janda do 1374, Vavřinec, prve f. v Mnichovicích, sm.



Filiální kostel v Ledcích.



Vnitřek filiálního kostela v Ledcích.

s před., 1374 † 1390, Mořic z Říčan 1390 † 1391, Jan z Bystřice 1391 † 1408, Šebestián z Davle 1408 (presentoval jej Václav, farář Poříčský, jenž byl nepochybně tehdáž majitelem Ledec).

R. 1398 Ješek Spryna z Dnespek daroval kostelu v Ledcích roční důchod jedné kopy grošů s podmínkou, aby čtyřikrát do roka po suchých dnech slouženy byly tři mše sv. *)

Kostel Ledecký jest malá, prostá stavba, stojící uprostřed bývalého hřbitova stromovím porostlého. R. 1902 byl opraven, neboť byl již tou měrou sešlý, že některé části hrozily sesutím.

Kostel jest obdélníkový, zakončený zaobleným kněžištěm.

Kněžiště není od lodi odlišeno. Strop jest plochý. Zevně upoutá pozornost naši starobylý vchod v jižním boku kostelíka; jest hrotitý a ostění jeho ozdobeno jest tesanými bobulemi. Okna jsou veliká, obdélníková, nízkým obloukem sklenutá. Uvnitř jest jediný oltářík slohu pozdně renaissančního, o jehož vzniku dává nám zprávu nápis na něm umístěný: „L. P. 1650 ke cti a chvále Pánu Bohu, P. Panně Marii a sv. Bartoloměji tato archa udělána a postavena jest nákladem skrze odkaz slovutného Jiřího Klenhy jinak Dolejšky, rychtáře a souseda městys Nespekách; pozůstaviv po sobě za hospodáře Petra Vokročila, tuto archu postaviti dal, jehožto tělo při tomto chrámu Páně odpočívá, očekávajíc veselého vzkříšení. Dne 19. Máje". Obraz oltářní sv. Bartoloměje jest nový, bez umělecké ceny; obrázek v hořejší části oltáře, představující, kterak sv. Jiří potírá saň, jest s oltářem soudobý, ale neumělý. V lodi stojí kazatelna rokoková, zřízená roku 1785 za 21 zl.; na řečništi jest polovypuklá řezba „Dvanáctiletý Ježíš mezi zákonníky"; pozadí kazatelny tvoří nástavec, na němž vyřezány jsou desky zákona s hebrejskými literami. Věž bývala v dolejší části zděná, v hořejší dřevěná; nyní jest celá zděná. Přízemí její tvoří předsíňku; prostora nad ní, do kostela otevřená, slouží za kruchtu. Ve věži visí zvon s nápisem latinským, udávajícím, že slit byl r. 1528 od mistra Bartoloměje v Praze.



Filiální kostel v Chrástu.

Filiální kostel sv. Kateřiny v Chrástu připomíná se již ve stol. XIV. jakožto farní.

Z farářů, kteří zde za starých dob působili, připomínají se ve starých záznamech tito: Mařík † 1357, Jan z Prahy 1357—61, Frána, prve oltářník sv. apoštolů Bartoloměje a Jana v kostele Pražském, sm. s před., 1361, Mikuláš Komárovec do 1363, Mikuláš, prve f. u sv. Jana „na Zábradlí" v Praze, sm. s před., 1363—67, Svatoslav (Svaško), prve f. v Nesvačilech, sm. s před., 1367 (byl v Chrástu ještě r. 1380).

Patronátní právo náleželo tehdy vždy jednomu z kanovníků metropol. kapitoly v Praze.

*) Acta jud. III., 348.

V převratech náboženských fara zanikla.

O kostele zdejším se vypravovalo, že v něm za dávných dob husité konávali své schůzky. Pod hlavním oltářem nalezeny byly dva stříbrné kalichy, z nichž udělán jeden větší *).

R. 1888 byl kostel, tehdáž již velice sešlý, nákladem zádušního jmění opraven a z části přestavěn (nákladem 9303 zl. 5 kr.). Plány k tomu zhotovil stavitel Emanuel Vrzal z Votic. Věž, která hrozila sesutím, byla zbořena. Spodní její část byla kamenná, hořejší část dřevěná. Dolejší část věže sloužila zároveň za kostnici. Při bourání nalezeno tu bylo veliké množství lidských kostí, které byly na hřbitově Chrástském, a to na severní straně kostela, do vykopané veliké jámy pohřbeny. Na místě věže staré vystavěna byla věž nová; mimo to byla loď chrámová zvýšena a novým stropem a novou střechou**) pokryta. Dne 25. listopadu 1888, právě v den sv. Kateřiny, patronky chrámu, byl opravený kostel od faráře Tejnického benedikován za přítomnosti velikého množství nábožného lidu.

Presbytář jest gotický; zevně má v rozích jednoduché opěrné pilíře, uvnitř klenbu žebrovou. Konsoly žeber mají podobu lidských hlav. Okna jsou hrotitá, bez kružeb. V severní zdi jest sanktuářový výklenek s mřížovými dvířky. Oltář, pozdně renaissanční, má v dolejší tento nápis: „Tento oltář nový jest udělán ke cti a chvále Pánu Bohu a nejsvětější Rodičky Boží, s. panny Kateřiny nákladem z důchodu kostelního a s pomocí některých dobrých lidí ve vsi Chrastu leta Páně 1684 dne 20. Novembris“. Oltářní obraz, představující sv. Kateřinu, jest dobrá práce označená jménem malířovým: „Samuel Lohrich Maler 1684“. V nástavku jest menší obraz: „Korunování P. Marie“. Vítězný oblouk jest hrotitý, s obou stran na hranách sešikmený. Loď jest obdélníková s plochým stropem. U severní stěny stojí rokoková dřevěná kazatelna s polovypuklými obhrouble řezanými podobami sv. evangelistův.

Po stranách vítězného oblouku stávaly staré zděné oltářní stoly, z nichž toliko jeden (na straně jižní) se zachoval; stojí na něm skřínka se soškou P. Marie. Kruchta jest dřevěná; na jednom trámu vydlabán jest letopočet 1687. Věž má střechu jehlancovou a v nárožích ozdobena jest výstupky, kteréž pokryty jsou rovněž jehlancovými stříškami.

Zvony: 1. s polovypuklým obrazem sv. Maří Magdaleny a s nápisem latinským, z něhož se dovídáme, že ulit byl r. 1494 od zvonaře Jiřího, 2. asi z doby kolem roku 1500 s polovypuklým obrazem a nápisem: „Ke cti, chvále Pánu Bohu, Matce Boží a všem svatým tento zvon jest dělán. Jan Konvář dělal tento zvon“. 3. nejmenší, zasvěcený sv. Kateřině, přelitý r. 1746 nákladem hrab. Františka Václava z Wrtby a manželky jeho Marie Anny rozené hr. z Klenové, byl od zlosynů r. 1823 dne 20. října ukraden; nalezen byl však již následujícího dne asi čtvrt hodiny od kostela v deset kusů rozbitý v jámě ukrytý a pískem zasypaný. Z nalezených kusů byl r. 1824 ulit zvon nový nákladem hraběte Františka z Vrtby a posvěcen ke cti sv. Václava.

R. 1823 mlynář Pěnkavský Václav Paris daroval kostelu positiv v ceně 150 zl. v. m.

V Kostelci nad Sázavou pod hradem stejného jména (r. 1414 nazývá se „Kostelecz sub castro Kostelecz“) býval farní kostel, po němž není nyní ani stopy.

Z dějepisných pramenů se dovídáme, že duchovní správu zde obstarávali tito farářové: Mikuláš † 1358, Vavřinec z Prahy 1358, Mikuláš Heřmannův z Prahy 1358—76, Adam ze Zvíkova od 1376 (byl tu ještě r. 1379), Václav 1399, Vavřinec do 1409, Václav, prve f. v Loděnicích,

*) Zápis asi z r. 1750 v pam. knize fary Tejnické.

**) Dřívější vazba krovu byla dubová, „dílem tesařským až k podivení mistrně a pevně udělaná“. Frant. Václ. Pokorného „Památnosti městečka Pyšely a okolí“, str. 91.

sm. s před., 1409—16, Mořic (Mauricius), dotud kaplan v Kostelci, od 1416 *). — Kostelu Kosteleckému věnoval Hanuš z Hardeka, někdy kolem r. 1376, jakožto tehdejší majitel Kostelce, roční důchod 5 kop, pozdější majitel Chval ze Rzavého věnoval rovněž 5 kop ročního důchodu.

R. 1399 Jan, probošt u Všech Svatých na hradě Pražském, prodávaje jakožto vykonavatel poslední vůle řečeného Chvala, Kostelec Janu Lauthovi, zajistil kostelu onen roční důchod 10 kop s tím závazkem, aby farář každého téhodne sloužil dvě mše svaté za Hanuše z Hardeka a za Chvala ze Rzavého, a mimo to aby každého roku konány byly tři anniversaria **).

Dne 7. června 1897 v pondělí Svatodušní posvěcena byla v Podělusích nová zvonička za velikého účastenství osadníků. Zvonek objednán v Praze u zvonaře Arnošta Diepolda.

Nákladem Františka Vňoučka, chalupníka z Bukovan, postaven byl r. 1898 za Bukovany na rozcestí železný kříž, ohražený zahrádkou. Kříž ten posvěcen byl dne 22. května téhož roku za velikého účastenství zbožného lidu.

Majitel usedlosti na Prosečnici Matěj Skružný dal r. 1898 postaviti nový kříž u dráhy blíže statku svého.

R. 1903 posvěcena byla v Peceradech nová kaplička ke cti sv. Václava.

14. Václavice (Vladislavice), fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Jeho cís. Výsost František Ferdinand z Este, arcikníže rakouský.

Místa přifařená: Václavice 425 k., 6 ž., šk. 4tř.; Brejlovka 1 h., 13 k.; Hamry (Hrusice) 41 k.; Chrášťany $^1/_2$ h., 242 k.; Kozlé $^1/_2$ h., 9 k.; Přibyšice $^3/_4$ h., 236 k.; Úročnice $^3/_4$ h., 307 k.; Vatěkov $^1/_2$ h., 129 k.; Zbožnice $^1/_2$ h., 83 k.

Václavice, za starých dob Vadislavice nebo Vladislavice zvané (jak se zdá, dle knížete Vladislava I. 1109 † 1125, jenž snad byl zakladatelem jejich), bývaly, a to jistě již za krále Jana Lucemburského, kvetoucím městečkem, které zajisté záhy mělo svůj kostel. Výslovně děje se o něm zmínka r. 1271, kdy krátovna Kunhuta podací právo jeho udělila řádu křížovníků s červ. hvězdou. Karel IV., založiv nově roku 1342 kollegiátní kapitolu u Všech Svatých na hradě Pražském, daroval jí Vladislavice i s podacím kostelním, kteréžto právo kapitola ještě r. 1369 vykonávala. Ale v letech 1378—99 vykonávali právo to zase velmistrové řádu křížovnického s červenou hvězdou; roku 1418 pak zmíněná kapitola spolu s velmistrem řečeného řádu.

Posloupnost farářů za starých dob: Vaněk † 1369, Dětřich (Theodricus), kanovník kap. Všech Svatých, 1369, Řehoř 1373—78, Ondřej, prve f. v Dymokurech, sm. s před., 1378—99, Adam, prve f. v Mnichovicích, sm. s před., 1399—1402, Jan, řečený Rudiš, prve f. v Kostelci u Křížků, sm. s před., 1402, Jan † 1418, Pavel z Nevelislavi 1418.

V 15. stol. i zde zavládlo husitství; v době pak, kdy zase náboženství katolické bylo obnoveno, přiděleny byly Václavice k faře Benešovské, k níž náležely až do r. 1842, kdy tu zřízena byla lokalie, která r. 1854 povýšena byla na faru.

Lokalistou byl tu Josef Tichý 1842—50 (stal se pak farářem v Měčíně v diec. Budějovické; byl spisovatelem českým a přispíval básničkami

*) Srvn. A. Sedláček: „O Kostelcích v Čechách“ v „Methodu“, V. (1879), 50. — **) Lib. Conf. V., 539.

do tehdejších časopisů), potom Václav Alois Čermák od r. 1850, jenž pak r. 1854 stal se prvofarářem Václavickým, † 1866. Další faráři: Roman Václav Voříšek, spisovatel český, 1866—86, Frant. Xav. Vaněček od 1886; v letech 1897—1900 dlel v Praze jakožto redaktor „Katolických Listů“ (v době té vedl duchovní správu jakožto administrátor Jar. Pazderka a po něm Jan Ptáček), r. 1899 stal se farářem v Týnici; po něm následoval ve Václavicích r. 1900 Josef Čeřovský.

R. 1855 obdržel Václavický kostel od J. E. kardinála Schwarzenberga na přímluvu faráře Čermáka ostatek sv. Václava, jenž vložen byl do kříže, jenž věřícím k líbání se podává (t. zv. „pacifikálu“). — Roku 1877 dne 13. června odpoledne udeřil za bouře blesk do věže, s níž na západní straně všechen šindel srazil a některé trámy roztříštil, pak pro-



Farní kostel ve Václavicích.

raziv silnou věžní zeď vnikl do sakristie a dovnitř kostela, tu však jen nepatrné škody učinil. R. 1878 dne 8. března o 8. hod. ranní, právě po ranní mši sv., za kruté severní vichřice sněhové a dešťové udeřil blesk do velkého okna při oltáři na straně epištolní. Rána byla hrozná, ale nikomu z přítomných nic se nestalo. — R. 1878 byl hřbitov rozšířen a dne 2. června posvěcen. — Roku 1888 zřízeny byly nové varhany nákladem 900 zl. Téhož roku daroval rodák Václavický Václav Bakos, obchodník se zbožím lněným v Kelči na Moravě, nedlouho před svou smrtí, na opravu oltářů 100 zl. Dar svůj doprovodil psaním, v němž vypisuje zkušenosti, kterých nabyl na cestách svých Saskem, Bavorskem, Štýrskem, Rakousy a Moravou, kdež se konečně usídlil; potom líčí, jak ve všech okolnostech života sílila jej důvěra v Boha: „třikráte jsem o všecko přišel a nezbylo mi nic, a třikráte jsem znova začal a Bůh mne neopustil, protože jsem Jeho se nespustil . . . “ Z darovaných peněz byl presbytář nově vymalován a oltář polychromován. R. 1894 pořízen byl nový po-

stranní, gotický oltářík sv. Jana Nep. se soškou téhož světce nákladem 250 zl.; zhotovil jej Martin Dvořák, truhlář v Neveklově. — R. 1902 byl kostel znovu opraven.

Farní kostel sv. Václava jest malá, prostá stavba původně gotická.

Z původní stavby gotické zachoval se presbytář s klenbou žebrovou. Okna v presbytáři jsou široká, hrotitá, bez kružeb. — Hlavní oltář jest barokní, asi ze stol. 18. Uprostřed jest vysoký podstavec, na němž stojí sousoší ze dřeva řezané: uprostřed sv. Václav v rytířském odění, po stranách provázející jej andělé. Níže po stranách tabernakulu stojí menší



Vnitřek farního kostela ve Václavicích.

sošky sv. Vavřince a sv. Šebastiána. — Vítězný oblouk jest hrotitý; v něm na straně evangelijní stojí kazatelna, ozdobená dřevořezbou představující dvanáctiletého Ježíše ve chrámě. — Loď jest sklenuta křížovou klenbou bez žeber; v bočních zdech jest po jednom oknu širokém, nízkým obloukem sklenutém. Na straně epištolní stojí zmíněný oltářík sv. Jana Nep., naproti němu na straně evangelijní jest oltářík se soškou P. Marie Lourdské. — Při jižním boku presbytáře stojí nízká věž s jehlanovou střechou, v jejímž přízemí jest sakristie. — Zvony: 1. asi z poč. XVI. stol. s nápisem gotickým: „Marcus, Matheus, Johannes, Lucas, Maria, Jhesus, Pane Bože“; 2. z r. 1778, ulitý r. 1778 od J. V. Kühnera.

Při opravě r. 1902 bylo místo dřívějšího dřevěného schodiště na věž vystavěno schodiště zděné; vnějšek kostela omítnut byl zrnitou maltou z Dunajského náplavu a v průčelí z malty udělána kružba čtyřlistá, v níž vymalováno poprsí sv. Václava žehnajícího; na střeše lodi zřízena vížka sanktusová.

V Chrášťanech vystavěli tamní osadníci r. 1887 kapličku ke cti P. Marie Lourdské nákladem 500 zl. R. 1886 bylo značné sucho a proto malá naděje na žeň. Osadníci Chrášťanští brali útočiště k Panně Marii. Na místě, kde nyní jest kaplička, stával kříž. K němu scházeli se u večer k modlitbě za déšť a úrodu pozemskou. A modlitba jejich nebyla nadarmo. Vlážička, která osvěžila osení, i k požehnané žni dopomohla. Kdežto vůkol i v těžkých půdách stěžovali si do neúrody, Chrášťanští vzdávali díky Bohu. Vděčnost svou chtěli i skutkem osvědčiti, i postavili onu kapličku. Zmíněný kříž postavili pak u samé vsi při cestě z Václavic vedoucí.

Ve Zbožnicích vystavěna byla r. 1888 malá kaplička ke cti sv. Floriana.



Farní kostel ve Vranově.

15. Vranov, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Kníže Khevenhüller-Metsch.

Místa přifařená: Vranov 175 k., 1 ak., 6 ž., šk. 2tř.; Bezděkov $^1/_4$ h., 117 k., 2 ak.; Bučina $^1/_2$ h., 29 k.; Čistec $^3/_4$ h., 100 k.; Doubravice $^5/_6$ h., 84 k.; Klokočná $^1/_2$ h., 18 k.; Levín $^1/_2$ h., 45 k.; Lhota Vranova $^1/_2$ h., 122 k., 20 ak., 5 ž.; Mačovice $^1/_4$ h., 90 k., 30 ak.; Mezihoří 1 h., 181 k., 12 ak., 4 ž.; Naháč $^1/_2$ h., 7 k.; Oudolnice $^1/_2$ h., 45 k., 6 ak.; Phov $1^1/_4$ 84 k., 4 ak.; Přestavlky $^3/_4$ h., 264 k., 47 ak., 7 ž., šk. 3tř.; Zahořany $^3/_4$ h., 16 k.; dvě samoty $^1/_2$—$^3/_4$ h., 18 k.; celkem: 1377 k., 112 ak., 22 ž.

Vranov míval farní kostel již za dob dávných; zmínky o něm vyskytují se již ve století 14.

Podací právo konali z počátku páni z Dubé, sídlící na blízkém hradu téhož jména.

Faráři byli: Jan † 1365, Petr z Martinic 1365 † 1380, Jan z Říčan od 1380, Klement z Mnichova od 1394, Petr 1386 † 1405, po jeho smrti vznikla rozepře mezi Jindřichem z Dubé a z Humpolce a pány ze Šternberka o právo presentační; spor rozhodnut byl ve prospěch Alberta ze Šternberka, a kněz Hašek, jím presentovaný, stal se farářem 1405; roku 1406 učinil Hašek směnu s Mikulášem, f. v Mnichovicích (u Křivsoudova), ale se směny té patrně sešlo, neboť Hašek byl ve Vranově zase farářem v letech 1406—1410, Martin z Kostelce 1410—18, Petr, prve f. v Měchnějově, sm. s př., 1418 *).

R. 1404 Jan z Mašťovic daroval pole u vsi Lhotky s částí lesa kostelu ve Vranově s podmínkou, aby farář každého roku sloužil tři mše svaté, za rodiče, bratry a syna jeho a v ty dny, kdy mše svatá sloužena bude, pět chudých obědem pohostil.

Po bouřích husitských i Vranovská fara obsazována byla kněžími utrakvistickými.

Z nich připomínají se: Jan 1529 **), Petr 1565 ***), Jan Martinides Hlinecký 1617 †).

Když v Čechách náboženství katolické opět bylo obnoveno, přidělena byla osada Vranovská nejdříve k Mnichovicům, od r. 1705 k Choceradům; r. 1787 zřízena tu byla lokalie, která r. 1854 povýšena byla na faru.

Prvním lokalistou stal se Jan Chmela, bývalý člen Tovaryšstva Ježíšova, horlivý missionář a spisovatel českých knih náboženských; pobyl tu do r. 1792, kdy ustanoven byl za faráře v Sázavě. Po něm následovali: Filip Kotáska, bývalý člen řádu cisterciáckého, 1793-6 (dostal se za f. do Chocerad), Norbert Lernet 1796—1805 (stal se f. v Mnichovicích), Engelbert Rödich 1806—10 (potom f. v Ondřejově), Martin Bícan 1811—17 (potom f. v Sázavě), Frant. Scholz 1818—34 (potom f. v Jílovém), Jan Ludvík 1834 † 1843, Ant. Vojáček 1844—48 (potom f. v Ondřejově), Frant. Krisan od 1848 (za něho r. 1854 povýšena byla lokalie Vranovská na faru; byl tedy prvním farářem zdejším) do 1861 (stal se f. v Choceradech), Jan Hübner 1861—65 (potom f. v Ondřejově), Jos. Možíš 1865 † 1877, Filip Konáš 1877—92 (potom děk. v Mnichovicích), Xav. Čihař 1893-1901 (stal se f. v Choceradech), Frant. Regal od 1901.

Patronátní právo nad nově zřízenou lokalií náleželo náboženské matici; r. 1811 bylo přiřčeno vrchnosti Hradecké.

V kostele Vranovském bývaly tři oltáře: sv. Václava, sv. Ludmily a sv. Kateřiny; oba poslední se již nezachovaly.

Když r. 1788 kaple Loretánská u Komorního Hrádku byla zrušena, lokalista P. Chmela vyprosil si z ní pro kostel Vranovský, jenž posud oltáře Mariánského postrádal, oltář Loretánský se sochou Rodičky Boží. Tím vyplněna byla k jeho radosti vřelá touha, neboť kdykoliv šel na Hrádek, vždy s bolestí hledíval ke kapli Loretánské, která již r. 1785 k rozkazu vládnímu uzavřena byla. Vzpomínal sobě, že tu v zapomenutí jest uzavřena socha Rodičky Boží, kterou kníže Khevenhüller z Loretty Vlašské byl přivezl, dav ji dotýkati s tamní milostnou sochou P. Marie. I modlíval se zbožný kněz vroucně a prosíval Matku Boží, aby zvolila si k obydlí svému kostelíček Vranovský a sliboval, že se všemožně úctu její starati bude.

Oltář i socha přiveženy byly do Vranova v srpnu r. 1788. Jelikož však oltář byl veliký a nemohl celý ve Vranovském kostelíčku býti po-

---

*) Srvn. Aug. Sedláček, „Vranov“ v „Methodu“, VI. (1880), str. 53.
**) Borový, Jedn. a dop. konsistoře utrakv., 49.
***) Pažout, Jedn. a dop. kons. pod ob., 159.
†) Vlasák, Okr. Beneš., 87.

staven, dal P. Chmela udělati novou tumbu a postavil na ni sochu P. Marie s paprsky; ostatní částky přidal k hlavnímu oltáři sv. Václava, čímž oltář ten byl zvětšen a úhledně upraven. Do oné kaple Loretánské konána bývala až do jejího zrušení processí ze všech far na panství Komorno-Hrádeckém vždy třetí neděli po velikonocích. Když pak socha Loretánská přenešena byla do Vranova, lid z vlastního popudu v onu neděli každého roku hojně sem přicházel uctít bl. P. Marii.

R. 1787 zakoupena byla nová křtitelnice, kterou zhotovil Jan Mezdřický, řezbář v Českém Brodě. Roku 1789 kostel Vranovský obdržel z Prahy z některého zrušeného kláštera veliký kalich stříbrný, dobře pozlacený. Tento kalich byl r. 1810 od věřících Vranovských vykoupen, když měl býti odveden do Prahy na útraty válečné.



Vnitřek farního kostela ve Vranově.

R. 1790 byl kostel vybílen; presbytář vymaloval Antonín Schlachter, malíř pražský, během desíti dnů; obdržel za to 22 zl. Téhož roku postaven byl nový oltář „Srdce Pána Ježíše", zhotovený od řezbáře Jana Mezdřického z Českého Brodu. — Po straně hlavního oltáře ve zdi k sakristii býval starobylý sanktuář, ze zdi značně vyčnívající; r. 1846 byl odstraněn a výklenek vyzděn.

Zbožná rodina Šteffany-ova v pražském Podskalí chovala od nepamětných dob v domě svém starobylý krucifix v takové uctivosti, že by jej nebyla za žádnou cenu prodala; kdykoliv kdo z domácích odcházel do města, neopominul tento kříž políbiti. Když při regulování oné části Prahy dům ten měl se zbořiti, darovala r. 1882 paní Šteffanyová, příbuzná zesnulého p. far. Možíše, kříž ten příteli a nástupci zemřelého p. far. Konášovi, jenž jej věnoval kostelu. Od téže rodiny a týmž způsobem dostalo se kostelu Vranovskému několik obrazů, z nichž největší visí v předsíni chrámové a představuje Božského Spasitele, an pod křížem klesá a nábožnými ženami oplakáván jest.

Roku 1887 obdržel kostel nový strop na způsob klenby uprostřed ploché (t. zv. „zrcadlové“). R. 1905 byl opraven a od J. Hübsche vymalován.

Farní kostel sv. Václava má v průčelí velikou věž, dle níž by se souditi dalo i na veliký kostel; v pravdě však jest kostel velmi malý.

Není pochyby, že to byla stavba původně románská, k čemuž poukazuje presbytář polokruhově zakončený a čtvrtkulovou klenbou opatřený, jakož i polokruhový vítězný oblouk.

Pozoruhodna jest nynější sakristie k severnímu boku presbytáře přiléhající; jest to, jak se zdá, prastará románská obdélníková kaplička s malou apsidou. Ale na všem tom nezachovala se žádná ozdoba pro sloh románský význačná.

Hlavní oltář má barokní plochý nástavec s novým obrazem svat. Václava, jejž maloval Jos. Schusser r. 1892. Obraz tento daroval sem dr. Klement Borový, kanovník metrop. kapitoly v Praze, jehož otec byl v blízkém Levíně knížecím zahradníkem. Tabernakl pochází s oltáře bývalé špitálské kaple v Choceradech. Po stranách nad brankami za oltář vedoucími byvaly původně vásičky; farář Vojáček dal sem umístiti barokní sochy sv. Víta a sv. Ludmily, které za jeho doby na zdi kruchty visívaly (pocházely patrně s některého z postranních, později zrušených oltářů). — Loď má v bocích po dvou oknech obdélníkových, nízkým obloukem sklenutých. Při poslední opravě byly oltáříky P. Marie a Božského Srdce Páně odstraněny; sochy z nich budou však vhodným způsobem tu zase umístěny. Křtitelnice jest vyřezána ze dřeva na způsob empirové vásy; na víku jest sousoší znázorňující „Křest Páně“. Na jižní stěně lodi zavěšen jest onen výše zmíněný krucifix z Prahy darovaný. Křížová cesta pořízena byla r. 1879 nákladem 233 zl., jež k tomu účelu Kateřina Matouchova byla darovala; obrazy maloval malíř Gareis v Praze. — V pozadí lodi jest zděná kruchta, spočívající na valené výsečové klenbě.

Věž má barokní fasádu a pokryta jest cibulovitou bání, která zakončena jest lucernovou vížkou. Ze zvonů zde zavěšených nejstarší jest zvon s nápisem latinským, provedeným velikými písmeny gotickými (gotickou majuskulí), jenž v překladu zní: „Chvály jsem hodna, nádoba ušlechtilá, řečená Benigna“.

Zvon tento pochází ze století čtrnáctého; lid jej nazývá „Meduna“ nebo „Medunej“, protože prý nalezen byl v nedalekém lese téhož jména. O tom vypráví pověst takto: „Přihodilo se, že slouha z Vranové Lhoty pásl na podzim dobytek při onom lese. Svinský dobytek ryl v lese, několik sviní pohromadě. Slouha jde k těm sviním a spatří, že svině žerou oves z nějaké nádoby okrouhlé; pak podle zahnutého kraje poznal, že jest to zvon. I běžel k rychtáři, kterýž sebral lidi s motykami a sochory a vyvalili veliký zvon, naložili jej na vůz — však koně zapřažení nemohli jím z místa hnouti. Rychtář pospíšil ku Komorno-Hradeckému úřadu a tu celou příhodu oznámil. Páni z úřadu šli na ono místo, vzavše s sebou duchovní osoby. Přišedše, kázali více koní připřáhnouti. Však přece tím zvonem nemohli hnouti. Duchovní jej posvětili a lid napomenuli, aby se horlivě modlil a Pána Boha prosil, by toto k dobrému obrátiti ráčil. Duchovní prý se tázali, zdaž by ten zvon chtěl do Poříčí k sv. Havlu neb k sv. Petru, aneb na Hradiště k sv. Klimentu neb do Chocerad a posléze zdaliž k sv. Václavu do Vranova; v tom koně trhli a vezli jej do Vranova, kdež byl na věži upevněn“ *). — Prostřední zvon má nápis: „Ke cti a slávě Bohu a sv. Václavu, patronu českému, do kostela Vranovského zvon tento přelitý za panování vysoce urozeného pána pana I. W. h. z W. (t. j. Jana Viktorina hraběte z Waldšteina) a ná-

*) Frant. Václ. Pokorného: „Památnosti městečka Pyšely a okolí“, str. 89.

kladem od záduší léta 1659 za správy Matěje Ječmínka". — Třetí zvon (poledník) byl pořízen r. 1844 místo dřívějšího, který r. 1843 byl pukl.

V Přestavlkách vystavěna byla r. 1899 malá kaplička, v níž se sloužívá mše sv. jednou do roka, a to první neděli v červenci.



Farní kostel v Živohoušti.

16. Živohoušť (Živhošť), fara *).

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: velmistr ryt. řádu křížovníků s červ. hvězdou.

Místa přifařená: Živohoušť se třemi samotami 141 k., šk. 2tř.; Čím (část) se samotou 1¼ h., 138 k., 3 ž.; Hněvšín s 5 samot. ¾

*) Srvn. Vlasák, Okr. Neveklovský, 35 a násl.

h., 67 k.; Chotilsko 1½ h., 114 k.; Kobylníky s 5 samot. ¾—1 h., 41 k.; Křeničná se 4 samot. ¾ h., 112 k.; Lipí 1¼ h., 49 k.; Moráň se 6 sam. ¾—1 h., 90 k.; Oustí s 5 samot. ¾—1 h., 118 k.; Poličany 1 h., 55 k.; Sejská Lhota 1¼ h., 90 k.; celkem: 1015 k., 3 ž.

O založení kostela v Živohoušti, zasvěceného sv. Fabianu a Šebastianu, vypravuje lidová pověst takto: Rytíř Tloskovský poručil svým služebníkům, aby manželku jeho, z cizoložstva



Vnitřek farního kostela v Živohoušti.

obviněnou, v blízkých lesích zavraždili. Nevinná žena hleděla vrahy pohnouti k milosrdenství, ale marně. Konečně jim navrhla, že na důkaz neviny své kráčeti bude přes řeku nepotopíc se. Pochopové k tomu svolili a ona skutečně přešla přes vodu bez úrazu. Ve sluji skalní pak porodila dva syny a pojmenovala je jmény sv. Fabiana a Šebastiana. Živila sebe i je lesními plody a chlebem, který jí plavci mimo plující milosrdně poskytovali. Tak si nebohou matku a siroty její u vody sedající

zamilovali, že plujíce, již z dáli volali: »Jsou ještě živi hosté?« Odtud prý vzniklo jméno Živohošť. Později nalezl rytíř Tloskovský svou zavrženou choť, přijal ji opět a na počest její neviny a na věčnou paměť synů svých dal vystavěti na skále kostel zasvěcený sv. Fabianu a Šebastianu.

Jiná pověst, podobná, mluví o rytíři na Ostromeči, který nevinnou paní svou dal zabedniti do sudu a s hradu shoditi do Vltavy. Podivuhodným řízením nalezl ji později se dvěma syny zatím zrozenými živou v houšti v jeskyni — odtud Živohoušť.

Kníže Vladislav II. (1140—58) přebýval o vánocích r. 1140 v Živohoušti; z toho lze souditi, že Živohoušť již tehdáž opatřena byla kostelem*).

O kostele v Živohoušti činí se výslovně zmínka r. 1271, kdy jej Kunhuta, choť krále Otakara II., spolu s kostely v Řevnicích a Vladislavicích darovala ryt. řádu křížovnickému s červenou hvězdou v Praze.

Faráři zdejšími byli: Jindřich do 1361, Ondřej, prve f. ve Vrbně, sm. s před., 1361—74, Václav, prve f. ve Slapech, sm. s před., 1374 (byl tu ještě r. 1379), Jakeš (Jaxo) do 1400, Václav, prve f. v Hoděticích, sm. s před., 1400 † 1404, Valentin ze Sedlčan od 1404, mistr Mikuláš (řečený Kakabus) 1407, Kuneš (Cunsso), prve oltářník P. Marie v kostele Panny Marie na Kuřím trhu v Praze, sm. s před., 1407—13, Přibík, prve farář v Hoděticích, sm. s před., 1413.

V rozbrojích husitských fara zanikla a po obnovení náboženství katolického osada přivtělena byla k Starému Knínu, až posléze r. 1767 zřízena byla v Živohoušti lokalie, která r. 1858 povýšena byla na faru.

Pořad lokalistů: Frant. Steinmetz 1767, zemřel téhož roku, Vojt. Richetzký 1767—69, Jos. Tuschner 1769, zemřel morem 1772, Václ. Frant. Pospíšil 1772 † 1780, Václav Hubínek 1780—86, Václav Lukeš 1786 † 1800, Jos. Schauer 1801—3, Václav Klemmer 1803—8, Václav Šubert 1808—9, Jos. Krause 1809—10, Václav Putschögl 1810—14, Václav Kačer 1814—16, Jos. Krause (po druhé) 1816 - 22, Jos. Končický 1822—29, Ferd. Kalaš (Kallasch) 1829—35, Ant. Císař 1835—40, Jan Křt. Pelikán 1840—42, Jan Křt. Mindl 1842—52, Ant. Günner 1852—53, Petr Hauda 1853 - 58.

Pořad farářů: Petr Hauda 1858 - 65, Jan Evang. Sachar 1865—68, Frant. Štolovský 1868—71, Jan Nep. Hlaváč 1871—74, Matouš Reichenauer 1874—86, Václav Kubr 1886—93, Jos. Zika 1893—95, Ant. Vaněček 1895—1900, Hugo Kozel 1900—5, V. Bělohlávek.

V době nakažlivých nemocí (na př. r. 1831, 1836, 1855 a 1866) přicházela do Živohoušťského kostela processí z okolí, aby u Boha na přímluvu sv. Fabiana a Šebastiana vyprosila odvrácení té rány.

R. 1852 byla fara Živohoušťská, která do té doby náležela do vikariátu Příbramského, připojena k vikariátu Bystřickému. R. 1868 - 69 kostel, jenž již byl v stavu chatrném, byl opraven**); obdržel nový krov a byl zevně i uvnitř obnoven. Ale po letech ukázala se potřeba nových oprav.

R. 1907 horlivým přičiněním faráře V. Bělohlávka a štědrostí osadníků byl kostel zvenčí opraven, uvnitř vkusně polychromován (malbu

*) Fr. Vacek v „Methodu“ XVIII. (1892), 99.

**) Obnovu tu hlásá nadpis nad síncem: „Nákladem sl. řádu křižovnického a sl. obcí osady Živohoušťské provedl toto obnovení J. R. 1869“. Písmena J. R. jsou počáteční písmena jména stavitelova: J. Rusa.

provedl Václav Taks z Dobříše) a novými oltáři opatřen. Oltáře ze dřeva lupenkou dovedně vyřezal dp. farář sám, kterýž mnoho času a píle na práci tu vynaložil. On také celou úpravu kostela řídil a při ní sám pilně ruku k dílu přikládal.

Kostel Živohouštský vypíná se vysoko na příkré skále uprostřed hřbitova na levém břehu Vltavy v krásné krajině. Jest tu nahoře osamělý; jen fara, škola a domek kostelníkův jsou mu na blízku. Mnohdy, zvláště v zimě, bývá sem z přifařených míst přístup nesnadný.

Kostel jest starobylá stavba gotická, pocházející nepochybně z prvé polovice 14. století.

Jest to stavba půdorysu obdélníkového. Presbytář má gotickou žebrovou klenbu o dvou polích. V severní zdi jest výklenek sanktuářový s kamenným pažením. V jižní zdi presbytáře jsou dvě okna obdélníková, nahoře obloukem sklenutá.

K severnímu boku presbytáře přiléhá vysoká prostranná sakristie, kteráž má křížovou žebrovou klenbu.

Vítězný oblouk jest goticky článkovaný, nahoře sotva znatelně se lomící. Loď jest obdélníková, na severní straně zdí poněkud sešikmenou rozšířená. V bocích lodi jest po jednom okně, téhož tvaru jako v presbytáři.

Na novém hlavním oltáři, o jehož původci již výše byla učiněna zmínka, spatřuje se uprostřed socha Božského Srdce Páně, po stranách sochy sv. Fabiana a Šebastiana; sochy dodala firma Buškova.

Kostel sám nemá věže; toliko na stříšce jest malá vížka sanktusníková.

V severozápadním rohu hřbitova jest nízká zděná zvonice, v níž visí tyto zvony: 1. prostřední, z r. 1512 s nápisem latinským: „Hle, já zvon nikdy nadarmo nezním: hlásám buď oheň neb svátek, válku neb pohřeb počestný. Ten, jenž mne zhotovil, slove mistr Bartoloměj v Novém městě Pražském. Přijď duše svatý....“; 2. největší, sv. Fabianu a Šebastianu zasvěcený, as 8 q těžký, s nápisem latinským, udávajícím, že byl původně slit r. 1585, a potom r. 1819 přelit přičiněním velmistra Josefa Ant. Koehlera od Františka Josefa Kühnera; 3. nejmenší, sv. Rochu zasvěcený, as 4 q těžký, s nápisem latinským, z něhož se dovídáme, že ulit byl r. 1576, přelit r. 1819 přičiněním velmistra Jos. Ant. Koehlera a opětně r. 1907 nákladem velmistra F. X. Marata od zvonaře Arnošta Diepolda.

Ve srázné břidlicové skále pod kostelem nad řekou se pnoucí ukazuje se sluj, v níž dle pověsti ona ubohá žena se svými syny přebývala. Do sluje té prý vedlo z kostela schodiště. Nynější duchovní správce hodlá učiniti sluj lépe přístupnou a upraviti ji v jeskyňku Marianskou.

Vůbec pak nejen kostel Živohouštský, nýbrž i okolí jeho znenáhla se zvelebuje a okrašluje horlivým přičiněním duchovního správce a osadníků. Mají rádi, velice rádi, tu svou svatyni! Z té lásky vytryskla i píseň, kterou o něm zpívají:

Znáš-li náš chrám?
Dobře jej znám;
pod horami — nad vodami
[: sedí jak holoubek na skále sám. :]

Kolem a kol
vzhůru i v dol
do hor i skal — jak bys výskal,
[: od našich chaloupek zaháněj bol. :]

Kostílku náš,
krásný hlas máš,
zlatý, svatý — z nebe vzatý
[: na zemi o nebi zpívej a kaž. :]

Kdyby mne svět
od Boha sved'
kdyby sta mil — pryč mne zmámil
[: na tvůj hlas půjdu zas kajícně zpět. :]

VII.

VIKARIÁT PLZEŇSKÝ.



VII.

VIKARIÁT PLZEŇSKÝ.



VII. Vikariát Plzeňský.

Ve vikariátu Plzeňském jest 1 arciděkanství, 15 far, 3 místa kurátů, 1 expositura, 1 zámecká kaplanka, 17 míst kaplanských a 22 míst katechetských.

V území tohoto vikariátu žije celkem 139.534 obyvatelů; z nich jest katolíků 135.256, akatolíků 569, židů 3.679, bez vyznání 30.

1. Plzeň, arciděkanství *).

Duchovní správu vede infulovaný arciděkan za pomoci čtyř kaplanův.

Mimo to působí na středních školách (c. k. vyšší gymn. čes., c. k. vyšší gymn. něm., c. k. vyšší reálka čes., c. k. vyšší reálka něm., c. k. ústav ku vzdělání učitelů čes.) 5 professorů náboženství a na školách měšťanských (3 chl. čes., 3 dív. čes., 1 chl. něm., 1 dív. něm.) a obecných (7 chl. čes., 7 dív. čes., 2 chl. něm., 2 dív. něm.) 20 katechetů.

Místa přifařená: král. město Plzeň s Lochotínem 62.129 k., 497 ak., 3154 ž., 13 bez vyzn.; Bolevec 1 h., 2257 k., 6 b. vyzn., šk. 7tř.; Božkov 1¼ h., 1310 k., 12 ž., šk. 4tř.; Bukovec 1½ h., 493 k., Doubravka 1 h., 2402 k., 2 ž., šk. 9tř.; Hradiště 1¼ h., 97 k.; Lobzy ¾ h.. 3044 k., 2 ž., šk. 9tř.; Oujezd 1¼ h., 512 k., šk. 3tř.; Škvrňany 3734 k., 3 ak., šk. 13tř.; celkem: 75.981 k., 500 ak., 3163 ž., 19 bez vyzn.

Město Plzeň založeno bylo asi r. 1290 od krále Václava II. **), když prvotní Plzeň, nynější Plzenec, bezpečnosti zemské již nevystačovala. Nově založené město nazváno bylo Novou Plzní. Při založení neb brzo po něm zbudován byl kostel sv. Bartoloměje a vystavěny byly dva kláštery: jeden pro dominikány, druhý pro menší bratry řádu sv. Františka.

Kostel sv. Bartoloměje byl zprvu filiálkou kostela Všech Svatých v sousední osadě Malicích. Patronátní právo nad oběma těmito kostely náleželo králi. Král Jan vzdal se r. 1322 práva toho a daroval je řádu německých rytířů. Od té doby stal se kostel Všech Svatých filiálkou kostela sv. Bartoloměje.

R. 1307 Wolfram Zwilinger, měšťan plzeňský, odkázal kostelu sv. Bartoloměje pivovár a sušírnu svou před městem ležící, aby za duši jeho v témdni tři mše sv. slouženy byly. Jest to zároveň prvá zachovavší se zmínka o kostele sv. Bartoloměje.

---

*) Srvn. J. Strnad: „Regesta listin duchovních města Plzně se týkajících“ ve „Zprávě reáln. gymnasia v Plzni za školní r. 1880—81“; Martin Hruška: „Kniha pamětní král. krajského města Plzně od roku 775 až 1870“. V Plzni 1883; Jos. Strnad: „Listář král. města Plzně“. Část I. 1300—1450 (vyd. r. 1891); část II. 1450—1526 (vyd. r. 1905).

**) Srvn. J. Strnad, „O založení král. města Plzně“, 11.

Z farářů Plzeňských v dobách nejstarších znám jest toliko Mikuláš Fridlinův r. 1320, jenž byl, jak se zdá, knězem světským. Ten vzdal se úřadu svého asi r. 1322. Potom následovali farářové ze řádu německých rytířů: Konrad asi od r. 1322, po jeho smrti Hertnid asi do roku 1330. Toho roku vznikl spor o to, zdaž má býti obsazována fara knězem světským anebo členy řádu. Papež Jan XXII. udělil ze své vrchní moci faru plzeňskou Zachariášovi, dotud far. v Řisutech. Později papež přikázal spor novým rozhodčím, jichž výrok, r. 1333 pronesený, zněl ve prospěch řádu. I musil Zachariáš odstoupiti, a fary ujal se opět Hertnid. Po něm následoval Reichlin, rovněž kněz ze řádu rytířů německých. Zatím spor o faru trval dále. Bývalý farář Zachariáš protestoval proti svému sesazení a dosáhl r. 1339 toho, že opět na faru plzeňskou byl dosazen. Ale asi koncem r. 1341 zase musil ustoupiti faráři Reichlinovi, neboť řádu něm. rytířů podařilo se zjednati si uznání práva svého u papeže. Od té doby dosazováni byli za faráře vesměs kněží z řečeného řádu *).

Z těch jsou známi: zmíněný již Reichlin, jenž se připomíná ještě r. 1344, Petr do 1356, František od 1356, Fridrich do 1360, Jakub 1360 † 1363, Jakub (jiný) 1363—64, Fridrich (Friczco), řečený Plabenner, 1364 až 1365, Vyšemír 1365—70, Mikuláš 1370—77 (r. 1375 dostal se do neshody s mnichy klášterů plzeňských a zapověděl farníkům, aby s nimi chodili po městě sbírat almužnu) **), Mikuláš (jiný) 1377—9, Mikuláš (opět jiný téhož jména) 1379 † 1400, Mikuláš (jiný téhož jména) 1400—2, Mikuláš (jiný téhož jména) 1402—6, Václav 1406—8, Mikuláš 1408—11, Václav od 1411, Mikuláš, řečený Weinknecht, do 1415, Václav 1415 (resignoval téhož roku), Oldřich (Ulricus) 1415—25, Johánek (Johanco) 1425—27, Oldřich (Ulricus) 1427 † 1429, Mikuláš 1429—36, Tomáš (Thomassko) 1436 (připomíná se ještě r. 1444).

R. 1321 Přibislav, biskup Sadaronský, udělil odpustky jednoho roku a 40 dní všem věřícím, kteří by, vyzpovídavše se a ke stolu Páně přistoupivše, k oltáři sv. Linharta ve farním kostele sv. Bartoloměje něčím přispěli. R. 1325 Jakub a Štěpán, biskupové italští, udělili ku prosbě Oldřicha z Plzně všem, kdož chrám sv. Bartoloměje v Plzni navštíví v určité svátky, anebo kostelu tomu něco darují, odpustky 40 dní.

R. 1339 Wernher švec, měšťan plzeňský, se svolením manželky své odkázal jednu kopu ročního platu na svém masném krámu kostelu farnímu na světlo před Nejsv. Svátostí. Do roku pak 1365 připomínají se tito dobrodincové kostela: Permann, řezník, jenž odkázal masný krám svůj, Terusl, soukeník, učinil odkaz $^1/_2$ kopy ročního platu, matrona Wernherová 5 kop, Meinl, kožešník, 1 k. roč. platu, Petr, někdy kuchař ve faře, 10 kop, Fridl, plátenník, 2 k. 20 gr., Bohunko, pivovárník, s manželkou Bětou $1^1/_2$ k., Januš, kolář, 5 kop. Za odkazy ty měly se konati určité výroční služby Boží. R. 1369 Mikuláš, někdy písař městský, odkázal roční plat 2 kop na zádušní služby Boží, kteréž slouženy býti měly o každých suchých dnech. Sigfrid Zibra, soukenník a měšťan, odkázal r. 1379 5 kop gr. na zádušní služby Boží. Blahuta, soukeník a měšťan plzeňský, hodlaje r. 1380 odebrati se na pouť do Říma, odkázal půl kopy roč. platu na zádušní mši sv. K témuž účelu odkázal téhož roku Hašek, pekař a měšťan, 1 kopu ročního platu, a paní Žofie, vdova po Mikuláši Schadmirnichtovi, půl kopy roč. platu. Ješek, lékař a měšťan, nařídil v poslední vůli své, aby z jeho stříbrného náčiní a skvostů udělán byl kalich pro kostel farní. A podobné odkazy připomínají se i v letech dalších.

R. 1384 Jan, arcibiskup pražský, udělil odpustky 40 dnů věřícím, kteří by ve farním kostele plzeňském byli přítomni jitřní mši sv., kteráž se každého dne slouží ke cti P. Marie, anebo mši sv., kteráž se každého čtvrtku obětuje k oslavě Těla Páně.

---

*) Srvn. J. Strnad: „Spor o farní kostel v Plzni od r. 1330—1342“ ve výr. zprávě c. k. vyššího gymnasia v Plzni za rok 1903 4.

**) Lib. jud. I.. 119.

R. 1385 Sigfrid z Ejpovic, křížovník ze řádu německého, odevzdal konšelům a vší obci města Plzně 80 kop gr., aby za to koupili roční plat 8 kop gr. na kaplanství při oltáři sv. Kateřiny ve farním kostele. Téhož roku Pertold Nuessel, měšťan, ubíraje se na pouť do Palestiny k Božímu hrobu, odkázal mimo jiné na kaplanství 7 kop. roč. platu.

Papež Bonifác dovolil r. 1390, aby při mši sv., která ve farním chrámě plzeňském se slavně sloužívala každého čtvrtku ke cti Tělu a Krve Páně, mohla býti nejsvětější Svátost na oltáři vystavena; spolu udělil věřícím, kteří by mši té přítomni byli, odpustky dvou let, těm pak věřícím, kteří by v den Božího těla byli přítomni slavným službám Božím, odpustky pěti let.

R. 1396 Markéta, vdova po soukeníkovi Griblovi, odkázala dům svůj a všechen jiný statek svůj na zřízení kaplanství ve farním kostele se 7 kopami ročního platu. K témuž účelu odkázal Václav Šilhavec roku 1400 6 kop ročního platu.

R. 1419 působením kazatele Václava Korandy stalo se, že jedna strana Plzeňských odevzdala město Žižkovi. Ale již r. 1420 vojsko královské opanovalo město, načež strana katolická obdržela vrch a statečně se bránila proti útokům husitův, kteří město několikráte obléhali (1421, 1427, 1431 a 1433). I v pozdějších dobách Plzeňané stáli vždy věrně při víře katolické.

Zvláště památné bylo obléhání Plzně od husitů v letech 1433—34*). Dne 14. července 1433 přitáhl k Plzni nejprve oddíl husitského vojska z Uher se vrátivší. K němu připojili se husitští bojovníci ze Žatce, Loun, Klatov, Domažlic, Stříbra a jiných ještě měst. Na počátku září přitáhlo také vojsko Pražské a posléze dostavili se i Sirotci. Síla oblehatelů byla znamenitá; počet jejich obnášel asi 36.000. Vrchní velení měl sám Prokop Veliký. Z toho viděti, jaké úsilí husité vynaložili na dobývání Plzně. Mělť to býti rozhodný boj, v němž mělo se rozhodnouti, zda víra katolická uhájí se v Čechách proti přesile husitské, anebo bude-li vyhlazena úplně. Plzenští, byvše zpraveni o úmyslech nepřátelských, rychle ještě před příchodem prvého oddílu nepřátelského sklízeli obilí v okolí, svážeti je rychle do města a tu teprvé po ulicích a po náměstí je sušili na větru a slunci. Mimo to opatřili se hojnými jinými zásobami. V čas také shromáždili se v Plzni sousední šlechtici katoličtí s lidem svým. Také mnoho duchovenstva sem se uchýlilo. Husité, přitrhše k městu, stříleli do města kulemi kamennými asi ze čtyřiceti děl ulitých ze zvonoviny. Mimo to podnikali zhusta útoky na hradby městské. Ale Plzenští bránili se statečně, ano odvažovali se i k výpadům, kterými způsobovali oblehatelům citelné škody. Mezi tím co branný lid hájil město, ženy, děti a starci dleli na modlitbách dnem i nocí. Husité, vidouce, že nedobudou města mocí, chtěli vymořiti je hladem, i sevřeli město jak mohli nejvíce. Ale brzo počali trpěti hladem sami; neboť vytrávivše a poplenivše celé okolí musili podnikati výpravy pro špíži do krajin vzdálenějších. Při tom dopouštěli se hanebných ukrutností. Když jedno oddělení vniklo na loupež až do Bavor, bylo hanebně poraženo. Z toho vznikly nesváry

*) Srvn. Palacký. Děj. nár. českého, dílu III., č. 2., str. 266 a násl.

mezi oblehateli; bojovníci vzbouřili se proti vůdcům, ano i proti samému Prokopu, jejž zranili a dali do vazby. Po několika dnech propustili jej sice a prosili jej, aby ujal se zase velitelství. Ale Prokop předstíraje, že nutno, aby se léčil v Praze,



Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Plzni.

opustil vojsko s úmyslem, že se k němu již nevrátí. Velitelství převzal Jan Čapek ze Sán, hejtman Sirotků, který právě se vrátil z daleké dobrodružné výpravy, kterou byl s bojovníky svými podnikl do Slezska a Poznaňska na pomoc králi polskému, a pronikl až k moři Baltickému. Od krále polského obdržel on i bojovníci jeho hojně darů v oněch dobách vzácných; mezi nimi byl i živý velbloud, jejž přivedli i do tábora před Plzeň. Avšak nedlouho potom Plzenští, učinivše výpad, odňali

jim velblouda a jako kořist do města jej odvedli. Zástupem bojovníků, kteří s Čapkem přišli, vzrostl počet obléhajících na 36.000 mužův. Ale všechno úsilí jejich zmocniti se města bylo marné. Ukrutenstvím, jehož se dopouštěli, vymáhajíce v dalekém okolí špíži, popudili proti sobě lid, který mnohde krutě nad nimi se mstil. I roku 1434 pokračováno v tuhém obléhání Plzně. Do města metáno bylo bez počtu ohnivých i kamenných koulí i jiných střel, ale s malým účinkem, neboť za celý čas obležení jen něco málo z obležených bylo raněno nebo zabito. Na den Zvěstování Panny Marie Taborité, dobře vědouce, že lid v kostele jest shromážděn, hodili ohromnou kamennou kouli na kostel, ale nikdo ze shromážděných nebyl poraněn. Již na desátý měsíc husitské vojsko obléhalo Plzeň, když náhle musili od města odtrhnouti. Neboť zatím šlechta česká spojila se proti zhoubcům země. Prokop Veliký, který zase ujal se velení nad vojsky husitskými, povolal bojovníky obléhající Plzeň na rychlo do boje proti jednotě panské, která dobyla dne 6. května Nového Města Pražského, obsazeného vojskem Sirotkův. Zpráva o tom došla do Plzně již nazejtří, dne 7. května v den sv. Stanislava, i dávala jim radostnou naději, že útrapy jejich již brzy se se skončí. A skutečně již dne 9. května v neděli oblehatelé rychle strhali své stany, zapálili ležení své a s velikým spěchem táhli k Hostomicům a k Příbrami. Radost Plzenských nad osvobozením byla veliká. Na poděkování Bohu vykonali městem slavný průvod, v němž kráčeli měšťané ve zbrani a duchovní v rouších slavnostních. Obcházeli hradby a místa, na kterých nejvíce trpěli nebezpečí a škod. Potom vyšli z města i do opuopuštěného ležení nepřátelského. Všechen lid radostně při tom chválu prozpěvoval Bohu.

Veliká byla sláva, kterou Plzenští statečností svou sobě získali u všech věrných katolíků doma i v cizině. A sami právem s hrdostí vzpomínali na udatné hájení města. Do znaku svého přijali obraz velblouda; měl jim nejen připomínati šťastný onen výpad do ležení nepřátelského, při němž nabyli kořisti tak neobyčejné, nýbrž celou onu památnou obranu města od nepřátel obklíčeného. A každého roku slavívali okázale výročí svého osvobození.

Slavnost tu konali v neděli nejblíže příští po svátku sv. Stanislava. K ní zvávali okolní preláty a jiné hodnostáře. Měšťané, zvolivše sobě jednoho z konšelů za vůdce, ozbrojili se a shromáždili se pod praporem ozdobeným obrazem P. Marie. V sobotu konány byly slavné nešpory, jež měl některý z pozvaných prelátů. Při nešporách těch zpívána byla po třikráte antifona: „Díky nyní všickni vzdávejme Pánu Bohu, který ve své dobrotě vysvobodil nás od nepravosti kacířův. Jemu prozpěvujme s anděly: Sláva na výsostech!“ V neděli sloužena byla slavná mše svatá obyčejně od nejvyššího preláta z přítomného duchovenstva. Také při této mši sv. zpívána po třikráte radostná ta antifona, a to před introitem, po epištole a při odchodu kněze od oltáře. Když se pělo „Gloria“, obrátil se kněz k lidu, přijal z rukou konšela, jenž byl velitelem ozbrojeného měšťanstva, svíci a posvětil ji. Po mši svaté šel průvod ozbrojeného měšťanstva i všeho lidu a duchovenstva z chrámu arciděkanského do kláštera dominikánského a odtud do kláštera františkánského. Processí

to vedl prelát, nesa v ruce onu posvěcenou svíci. Potom vyšel průvod za zpěvů ven z města na místa, kde bývalo ležení nepřátelské. Tu se zastavil a jáhen přijav od preláta požehnání, vystoupil na jeden z náspů, které z nepřátelského ležení pozůstaly, a jasným hlasem zpíval začátek evangelia sv. Jana „Na počátku bylo slovo atd.“ Potom celé processí vrátilo se do chrámu arciděkanského, kdež prelát postavil onu svíci na oltář, aby tu shořela k úctě Boží. Potom ozbrojení měšťané vrátili se na náměstí, kdež se do šiku postavili, načež od vůdce byli propuštěni. V ten den pak v celé Plzni bylo hlučno a veselo*). Slavnosti té říkalo se „Nový svátek Plzeňský“. Kardinál Jan Karvajal, meškaje r. 1448 v Praze jakožto vyslanec papeže Mikuláše V., dověděv se o slavnosti té, udělil k zvelebení jejímu odpustky 100 dní všem, kdož by kostel sv. Bartoloměje v některý ze tří dnů den 7. května předcházejících a po něm následujících zbožně navštívili.

R. 1446 Jan Strniště z Jablonné založil v kostele sv. Bartoloměje kaplanství při oltáři sv. Mikuláše.

Když Jiří Poděbradský r. 1448 dobyl Prahy, kapitola metropolitní uchýlila se do Plzně jakožto do bezpečného útulku. Tu pobyla až do korunovace Ladislava krále r. 1453.

Když vypukly spory mezi papežem a králem Jiřím, stáli Plzeňští věrně při straně katolické. Papež Pavel II. dovolil jim za to r. 1466**), aby do znaku svého přijali dva zlaté klíče, jakoby chtěl sdíleti s nimi pro jejich stálost u víře katolické i znak papežský (klíče sv. Petra).

Za oněch sporů přesídlila se r. 1467 metropolitní kapitola pražská do Plzně po druhé. V čele jejím stál tenkráte děkan Hilarius, jenž byl spolu administrátorem arcibiskupství Pražského. V Plzni zůstala metropolitní kapitola až do r. 1478.

R. 1453 Markéta Šafránková odkázala na zřízení kaplanství v kostele sv. Bartoloměje 100 kop. R. 1468 Ambrož, měšťan plzeňský, odkázal kazateli kostela svat. Bartoloměje ročního platu 12 grošů. R. 1469 kněz Ondrášek z Klenic, někdy farář v Radnicích, zřídil kaplanství v kostele sv. Bartoloměje s ročním platem 13 kop grošů, mimo to odkázal 4 ornáty, kalich stříbrný a j.

Za starých dob bývali v jednotlivých částech — podobných nynějším vikariátům — dozorci arcibiskupovými nad kněžstvem tak zvaní děkany; okresy jim podřízené nazývaly se dekanáty. Několik dekanátů dohromady tvořilo arcijáhenství neboli arcidekanát, nad nímž dozor vedli tak zvaní arciděkani, arcipryštové nebo-li arcijáhnové. Arcijáhnové sídlili původně při chrámu metropolitním v Praze a byli zpravidla členy metropolitní kapitoly. Z Prahy vyjížděli časem na visitaci neboli přehlídku svého okrsku. Za doby, kdy metropolitní kanovníci dleli v Plzni ve vyhnanství, zastával jeden z nich úřad a spolu i arcijáhna plzeňského; tak se stalo, že na čas byla Plzeň sídlem arcijáhenství. Ale při kostele sv. Bartoloměje byl i tehdáž farář z řádu něm. rytířů.

Faráři Plzeňští v druhé pol. stol. XV. a v prvé polov. stol. XVI.: Tomáš (Tomášek) 1461—77, Jiřík 1493—1505, Petr 1505, Matouš (Záhorka) Švihovský ze Švihova 1511—46, vesměs kněží ze řádu německých rytířů.

Roku 1506 Mikuláš z Tupadel a v Letkově odkázal k faře a kostelu svatého Bartoloměje ves Letkov, „tak aby z toho zboží plat po

*) Hruška, Kniha pamětní král. kraj. města Plzně, 33—34.
**) J. Strnad, „Znak kr. města Plzně“. 1883.

věčné časy a jiné všelijaké toho zboží požitky k tomu záduší vycházely, aby se tím na věčnost služba Boží za jeho duši i jeho předků a potomků duše a prosba věčná za ně díti mohla". R. 1510 Jakub z Rochlova odkázal na oltář sv. Trojice v kostele sv. Bartoloměje 4 kopy platu ročního. R. 1512 Jan Bílek odkázal kazateli u sv. Bartoloměje půl kopy ročního platu.



Vnitřek arciděkanského chrámu v Plzni.

R. 1514 kardinál Tomáš, legát papežský, svolil na prosbu obce i faráře, aby konati se mohlo každý měsíc jednou slavné processí s Nejsvětější Svátostí po hřbitově kolem kostela a udělil všem, kdož by se tohoto průvodu súčastnili, odpustky 100 dnů.

R. 1520 měšťan Jan Chrt učinil fundaci 700 kop, aby „byla spůsobena mše sv. jedna do téhodne zpívaná o početí Panny Marie, a to vždy

na ten den, který by se toho roku ten svátek trefil, na takový způsob, aby napřed světlem dostatečně opatřena a slavně se dvěma ministranty držána byla a na varhany aby k ní hudeno a u veliký zvon zvoněno bylo a pacholata aby v komžičkách zpívali“.

R. 1522 darovala metrop. kapitola Pražská k žádosti obce Plzeňské z velechrámu Svatovítského tři částečky z ostatků sv. Bartoloměje. Roku 1527 Erhart, cihlář, odkázal kaplanům kostela sv. Bartoloměje 10 kop grošů za processí, které každé pondělí mělo býti konáno za věrné duše.

R. 1534 Petr Pavel Vergerius, legát papežský, udělil Matoušovi Švihovskému ze Švihova, faráři plzeňskému i všem jeho nástupcům právo, aby směli vnitř města Plzně ve farním kostele v neděle a ve dny sváteční nositi mitru a berlu pastýřskou, rukavice, prsten, střevíce a jiné odznaky pontifikální, aby mohli po skončené mši sv. a jiných obřadech lidu pontifikální požehnání udíleti, jakož i aby směli světiti obrazy, kříže, bohoslužebné nádoby i roucha v kostelích města Plzně*).

Po smrti faráře Matouše Švihovského r. 1546 císař Ferdinand podací právo ke kostelu sv. Bartoloměje, které dosud náleželo řádu rytířů německých, udělil obci plzeňské. Od té doby ustanovováni byli za faráře kněží světští. Faráři plzeňští nazýváni byli od té doby, kdy nabyli práva pontifikalií, zhusta »preláty«. Ale arcijáhenství nebylo s důstojenstvím tím spojeno; nýbrž za arcijáhna ustanovován byl některý z duchovenstva archidiakonátu. Zpravidla se ovšem stávalo, že jím byl jmenován farář plzeňský, takže titul arciděkana spojován byl pak s úřadem faráře plzeňského.

Faráři plzeňští od r. 1546 do 1597: Jan Přeštický 1546 (stal se metrop. kanovníkem), Tomáš Bavorovský 1546 (stal se někdy po r. 1552 kanovníkem metropolitním a později i kapitolním děkanem), Petr Telecký 1557; roku 1561 Tomáš Bavorovský vzdal se důstojenství kapitolního děkana a odešel do Plzně, kdež ujal se po druhé duchovní správy, ale zemřel již roku následujícího (1562); vydal několik českých spisů náboženských, Jiřík Cetelius Netolický, arcipryšt, 1562—67, dr. Wolfgang Pistorius, arcipryšt, 1567—80 (stal se děkanem kapitoly litoměřické), Fabian 1580—81, Fabian Sladovský ze Sladova 1581 † 1582, Vavřinec Kritander, arciděkan, 1583—84 (vstoupil do řádu jesuitského), Václav Albín (Albinus) 1584—85, Bartoloměj Flaxius 1586—94, Petr Křakovský z Horšova Týna 1594—97.

Brzo po příchodu Tovaryšstva Ježíšova do Čech jednalo se o zřízení kolleje jejich s příslušnými školami v Plzni. Měl jim býti postoupen klášter dominikánský, ale sešlo z toho.

Věrní katolíci Plzeňští došli tou dobou veliké pochvaly stolice apoštolské a nemalého od ní vyznamenání. Papež Řehoř XIII. seznal z vypravování jesuity Ant. Possevina, s jakou péčí a pílí Plzeňané hájí víru katolickou, ano i že uvolují se snášeti sebe větší utrpení, než by zradili víru Kristovu od předků zděděnou. I poslal jim r. 1578 dne 1. listopadu list, v němž jej chválí a k vytrvalosti povzbuzuje. Opět pak listinou danou dne 1. pros. téhož roku udělil zbožné družině (bratrstvu literátskému) měšťanů Plzeňských plnomocné odpustky v den, který by sobě

*) Frind, Kirchengeschichte Böhmens 1878, 214. — Strnad, „Regesta listin duchovních města Plzně se týkajících“. 1881.

sami vyvolili, dále rovněž plnomocné odpustky v hodinu smrti a v jednotlivé svátky Marianské; v jiných pak svátcích odpustky 5 let a jiné ještě odpustky menší. A spolu jiným listem téhož dnem daným přijal sv. Otec Plzeň pod zvláštní ochranu svat. Petra a stolice apoštolské a dovolil jim, aby do svého znaku přijali kříž s heslem »V tomto znamení zvítězíš«, jakož i anděla, jenž by svým pláštěm celý štít znakový kryl.

Jaká byla tehdy zbožnost Plzeňských, vysvítá i z toho, že o velikonocích r. 1578 14.000 lidí v Plzni přistoupilo k sv přijímání.

Ale od dob císaře Maximiliana II. vloudili se do Plzně někteří jinověrci, oklamali bedlivost katolíků a byli přijati v počet měšťanův. Když to přišlo na jevo, stali se Plzeňští opatrnějšími a nikoho neobdařili občanstvím, leč kdo se dříve přijetím nejsvětější svátosti veřejně neosvědčil katolíkem. Císař Rudolf II. povolil r. 1580 Plzni za to, že od počátku svého vzniku vždy katolickou víru neporušeně zachovala a pro mnohé zásluhy a platné služby prokázané králům, aby jedenkaždý svobodný a usedlý měšťan plzeňský, ve víře katolické s nimi se srovnávající, statky pozemské jak k obecnímu a k zádušnímu, též také k osobnímu držení kupovati a je sobě do desk zemských bez relace klásti mohl tím způsobem, jak Pražané toho práva užívali. Připojena pak podmínka, aby nikdy nijakého nevěrce mezi sebou netrpěli, své syny ne do jiných než do katolických škol posílali, žádných od církve katolické neschválených a zapověděných knih a pohoršlivých obrazů do města přinášeti, v něm prodávati aneb míti nepovolovali a dobrý křesťanský pořádek zachovávali *).

Pohříchu uprostřed horlivých a věrných katolíků plzeňských přibývalo přese vší ostražitost hojně nekatolíkův **), ano došlo i k tomu velikému pohoršení, že sám farář Fabian r. 1581 odpadl od víry katolické k protestantismu.

R. 1582 uchýlili se Jesuité na čas z Prahy, kde tehdáž zuřil mor, do Plzně, po ulevení rány morové vrátili se zase do Prahy. Za pobytu svého v Plzni získali si činností svou veliké obliby, a znovu oživlo přání, aby se tam trvale usadili, ale ani tentokráte nedošlo k tomu.

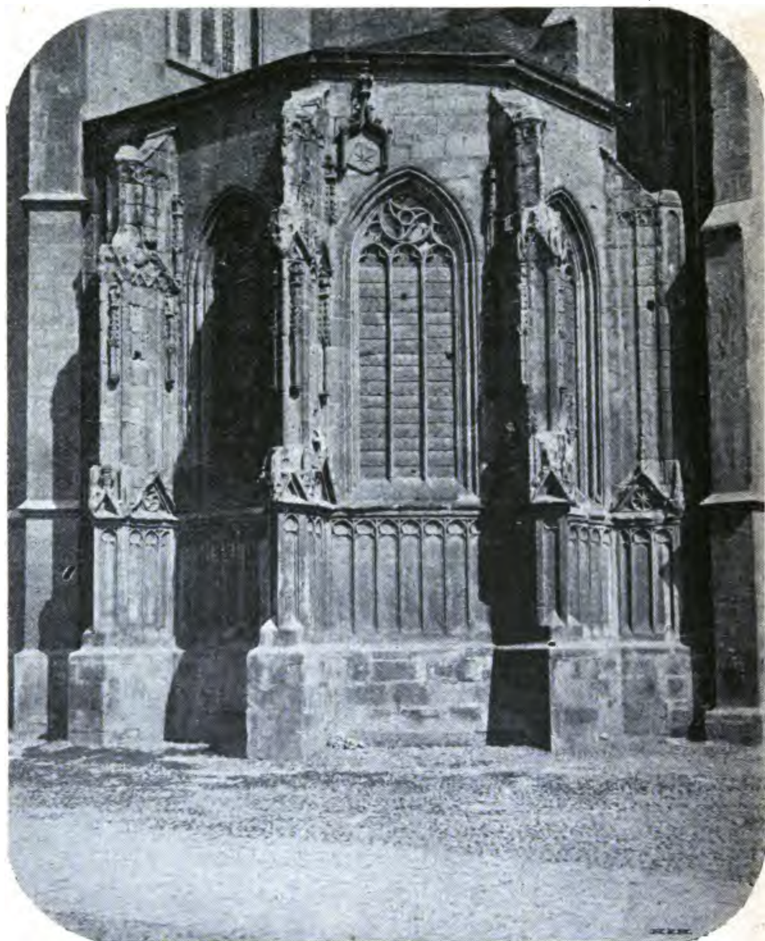
Když r. 1594 vypukla válka s Turky v Uhrách, odebral se tam farář plzeňský Bartoloměj Flaxius jakožto kazatel a duchovní při vojsku českém. Po návratu z Uher stal se metropolitním kanovníkem v Praze.

Arciděkanové plzeňští od r. 1597 do 1648: Pavel Pistorius z Lucka 1597—1601 (stal se děkanem na Karlštejně), Jan Sixt z Lerchenfelsu 1601—12 (stal se kanovníkem Vyšehradským i metropolitním), Jan Skultet 1612—18, David Drachovský z Hornsteinu kolem 1618—22 (později děkan kapitoly Staroboleslavské), Bartoloměj Kuldan z Harantsberku, kanovník vyšehradský, 1623 (potom farář ve Vejprnicích), Štěpán

*) Hruška, 104.
**) Winter, Život církevní, 166.

Puchovský z Boleraz 1630 † 1638, Jakub de Santo 1638—44, Diviš Měsíček z Vojkova 1644 † 1646, Šebastian Zbraslavský 1646 47 (byl spolu kanovníkem metrop. kapitoly v Praze).

R. 1603 přišel do Plzně kníže Bernard Maciejovski, biskup krakovský. Uslyšev o věrnosti Plzeňských ve víře katolické, při-



Kaple Šternberská u arciděkanského chrámu v Plzni.

nesl jim darem část ostatků sv. Stanislava, biskupa a mučenníka, ve stříbrné schránce, za souhlasu kapitoly krakovské, jakož i se svolením krále polského a odevzdal dar tento obci v den Nanebevzetí bl. P. Marie za valného účastenství lidu. V řeči své velikou chválou zahrnul Plzeňské. Arciděkan Jan Sixtus z Lerchenfelsu poděkoval mu jménem kněžstva, rady i obyvatelstva plzeňského. Biskup krakovský pobyl v Plzni tři

dny. Za nějaký čas po odjezdu svém zaslal Plzeňským relikviář v Cáchách zhotovený, aby do něho ostatky ony vložili.

Těžké doby nastaly Plzni, když nekatoličtí stavové čeští se vzbouřili. Ti vyslali na podzim r. 1618 vojsko pod vedením generála Mansfelda proti Plzni. Město bylo vojskem sevřeno a dobýváno, ale Plzeňané statečně se bránili. I opat plasský Jiří Vassmut, v Plzni s jinými mnohými duchovními přítomný, účinně účastnil se hájení, řídě obratně dělostřelbu. Ale posléze dne 21. listopadu vojsko Mansfeldovo přece města se zmocnilo. Tehdáž nastaly Plzeňským katolíkům útrapy veliké.

Někteří nenávistníci víry katolické radili dokonce, aby katolická Plzeň docela byla zničena a obyvatelé její rozehnáni. Stavové jednali o tom, ale neodhodlali se ke skutku násilnému. Učinili jen to, že dali v Plzni volnost náboženství protestantskému, či spíše kalvinskému. Farář malesický obdržel rozkaz od direktora, aby v hlavním chrámě plzeňském sloužil řádem kalvinským. Polní kazatel hraběte z Mansfeldu, Jan Jakub Heilman, učinil v kostele německé kázání, v němž Plzeňským posmíval se pro jejich víru katolickou.

Františkánský kostel užíván byl od nepřátel k účelům světským; jen dominikánský kostel ponechán byl katolíkům. V kostele sv. Bartoloměje konány bohoslužby kalvinské, při nichž přijímání takto se dálo. Na jednom rohu oltáře P. Marie, jenž uprostřed chrámu blíže vchodu ke kůru postaven byl a k němuž se všech stran byl volný přístup, takže se kolem obcházeti mohlo, ležely na veliké míse, která postavena byla na dřevěné mříži oltář obkličující, kusy nakrájeného chleba, na druhém rohu pak stála veliká nádoba s vínem. Sem přistupovali kalvinisté po pořádku, a zpívajíce při tom, brali sobě každý z onoho chleba po kousku a jedli jej, jdouce kolem oltáře k rohu druhému. Tu uchopiv každý nádobu s vínem napil se a ústa sobě utřel, načež se všickni po skončeném přijímání dle libosti rozešli.

V té době Rokycanští, sousedé Plzeňanů, pospíšili sobě zbořili jim šibenici, poněvadž Plzeňští tvrdívali posměšně, že šibenice ta jest starší nežli jejich husitská víra*).

Kostel Všech Svatých byl od nepřátel proměněn v ovčinec. Jeden z rouhačů kalvinských položil se na oltář, aby se na něm vyspal; upadl však ve spánek věčný a byl tu od svých mrtev nalezen.

Jinověrci vyhrožovali Plzeňským ustavičně, že jim také chrám dominikánský odejmou, ale arciděkan plzeňský David Drachovský těšil své Plzeňany, slibuje, že jim pak obřady katolické i na veřejných ulicích konati bude. A horlivým napomínáním dokázal toho, že po celý čas, co Mansfeld Plzeň měl ve své moci, ani jeden měšťan neodpadl od víry katolické.

*) Winter, Život církevní, 278—280.

Vůbec byl tento kněz po celý život svůj vzorem ctnosti a horlivosti apoštolské. Dbal zvláště toho, aby mládež ve svatém náboženství důkladně byla vzdělána. Složil také latinské básně ke cti sv. Václava*).

Teprve r. 1621 byla Plzeň od nepřátel osvobozena. Posádka totiž, kterou Mansfeld v ní byl zanechal, vydala město vojsku císařskému.

R. 1623 nuncius papežský Karel, biskup averský, posvětil chrámy plzeňské od kalvínců zneuctěné. Nuncius podal pochvalnou zprávu o Plzeňských sv. Otci Řehoř XV., kterýž poslal Plzeňským laskavý povzbuzující list.

Když r. 1634 dne 17. května císař Ferdinand na cestě do říše německé do Plzně zavítal, byl od arciděkana Štěpána Puchovského v infuli uprostřed náměstí latinskou řečí přivítán. Císař políbiv svaté ostatky jemu podané, poručil Jáchymovi hraběti Slavatovi, aby místo něho k latinské řeči arciděkanově odpověděl. Po té byl pod nebesy veden do chrámu Páně**).

Kardinál Harrach rozdělil diecési ve vikariáty na místě bývalých dekanátů; v jednotlivých vikariátech ustanovoval pak jakožto svého zástupce neboli vikáře některého z kněží dotyčného vikariátu. »Arciděkanství« Plzeňské bylo čestným titulem, ač ovšem arciděkanové velmi často i potom ustanovováni bývali za vikáře okrsku plzeňského.

Za císařů Ferdinanda III. a Leopolda I. jednalo se o to, aby v Plzni zřízeno bylo biskupství, ale nedošlo k tomu pro odpor Plzeňských, kteří se obávali, že by tím byli zkráceni, zvláště v právu svém patronátním.

Arciděkanové plzeňští od r. 1647 do doby nynější: Urban František Pieletius, prve děkan Blatenský, 1647 † 1671, Jan Alexius Čapek 1671—82 (stal se kanovníkem ve St. Boleslavi), Václav Vojtěch Červenka z Věžňova 1682—89 (stal se kanovníkem v Litoměřicích), Jindřich Vilém Pecháček 1689—1713, Jan Václav Mezlecký z Palmolevu 1714—32 (stal se kanovníkem metrop. kapitoly v Praze), Ant. Hlaváč 1732 † 1744, Jan Václav Emerich 1744 † 1762, Josef Hrdý 1762—63, Frant. Bartoň 1763 † 1765, Jan Halík 1765 † 1786, Frant. Jan Suchý 1786—1803, Tomáš Kordík 1803—1824, Frant. Bleil (dříve farář v Dejšině; byl u příležitosti generální visitace arcibiskupem Václavem Chlumčanským s velikou slávou installován) 1824—27 (resignoval), Josef Lindauer, prve děkan v Přešticích, 1827—35 (stal se metrop. kanovníkem v Praze a r. 1845 biskupem Budějovickým, kdež zemřel 1850), Antonín Hlavan, prve f. v Touškově, 1835 † 1868, Karel Růžička, prve f. v Dejšině, 1868 † 1878, Jan Plevka 1879 † 1889, Frant. Herold 1889 † 1903, Augustin Jan Střízek, kn. arc. notář, od 1904.

Arciděkanský kostel sv. Bartoloměje ***) jest velikolepá stavba gotická. O době zbudování není písemných zpráv. Jest však jisto, že stalo se tak na konci XIII. století. Budova ve-

---

*) Hruška, 144.
**) Hruška, 160.
***) Srvn. J. Strnad: „Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Plzni“ ve výr. zprávě c. k. real. gymn. v Plzni za šk. r. 1883—84; F. J. Lehner, v „Methodu“ XXX. (1904), 81 a násl.

likých rozměrů potřebovala častých oprav, zvláště když nejednou poškozena byla válečnými bouřemi a živelními pohromami.

Na opravy chrámu vyskytují se odkazy dobrodinců zhusta zvláště v letech 1377—1413 a pak zase v letech 1432—70. Také uvnitř kostela dály se neustále změny, zvláště zakládáním nových oltářů (v letech 1431—1500 bylo jich zřízeno deset). Asi ke konci stol. XV. přistavěna byla kaple „Šternberská". Roku 1507 město bylo postiženo zhoubným požárem, v němž i kostel velice utrpěl. Tehdáž sám král Vladislav přispěl k opravě tím způsobem, že postoupil městu svůj komorní plat od kostela sv. Apollináře v Praze na pět let. R. 1515 vystavěny byly šnekovité schody na kruchtu. Nová pohroma stihla chrám r. 1525, kdy blesk udeřil do jižní věže, která nazývala se „černou" a zničil ji. Také do severní věže udeřil blesk r. 1601 a porouchal ji.

R. 1835 dne 6. února o třetí hodině v noci při silné vánici sněhové udeřil blesk do věže s ohromným rachotem a zapálil ji. Brzy byla střecha věže v plamenech; oheň, jenž poskytoval za tmavé noci divadlo hrůzné, ale spolu velikolepé, ohrožoval i ostatní kostel. Velitel posádky, generál Prokop hrabě Hartmann z Klarsteinu, povolal vojsko k hájení kostela. Tři důstojníci s plukovními tesaři a několika muži, jakož i někteří srdnatí občané vylezli po žebřících na střechu kostelní a s velikým namaháním ji uhájili. Oheň zachvátil i vnitřek věže, až posléze i zvony spolu s hořícími trámy do vnitř věže se sřítily a z části v žáru se rozlily.

V letech 1879—83 byl chrám arciděkanský opraven dle návrhů architekta Jos. Mockra, stavitele velechrámu sv. Víta v Praze, načež opravená svatyně vysvěcena byla slavným spůsobem dne 2. prosince 1883 od J. E. kardinála Bedřicha ze Schwarzenbergu, arcibiskupa pražského.

Arciděkanský chrám stojí uprostřed hlavního náměstí plzeňského. Jest od základů až ke krovu zbudován z hrubozrných kvádrů pískovcových. Stavba měří na vnější straně včetně s opěrnými pilíři 57·40 *m* délky, šířky pak 26·00 *m*. V průčelí stávaly původně dvě věže, z nichž jižní, poškozená požárem r. 1525, snesena byla ve zdivu do výše boční lodi. Věž severní, ve zdivu 56 *m* vysoká, obdržela po vyhoření r. 1835 nynější štíhlou jehlancovou střechu 46 *m* vysokou. Celková výška věže obnáší 102 *m*; jest to tedy na ten čas nejvyšší věž v Čechách vůbec, převyšujíc o něco málo i věž svatovítskou, která v nynější své podobě nedosahuje plných 100 *m*.

Přízemí věže jest sklenuto; hořejší patra jsou dřevěná. Nižší patra osvětlena jsou úzkými okénky, patro však nejvyšší má v každém boku po jednom velikém hrotitém oknu. V tomto nejvyšším patře zavěšeny jsou zvony a nad nimi umístěny jsou hodiny.

K věžím připojuje se východním směrem trojlodí rozdělené třemi páry oblých mohutných pilířů ve tři stejně vysoké lodi, které mají klenbu hvězdovitou. V obou podélných bocích trojlodí jest po čtyrech obrovských oknech hrotitých s bohatými kružbami.

V prodloužení hlavní lodi jest o něco nižší a užší kněžiště, které jest zakončeno pěti boky desítistěnu, sklenuto jest třemi poli žebrové klenby křížové a osvětleno sedmi úzkými vysokými okny s jednoduchými kružbami.

K severnímu boku presbytáře přiléhá přístavek, v jehož přízemí jest sakristie obdélníková, sklenutá gotickou klenbou křížovou o dvou polích, a v poschodí místnost rovněž sklenutá, sloužící za skladiště.

K jížnímu boku přiléhá zmíněná již kaple Šternberská, o jejímž původů nezachovalo se pražádných zpráv. Jest vystavěna v ozdobném slohu pozdně gotickém. Zevně spatřuje se pod baldachynkem štít s hvězdou Šternberskou. Kaple tato nalézá se nyní ve stavu velmi žalostném; jedná se však již o její přiměřenou obnovu.

Kolem r. 1750 byly v kostele arciděkanském 33 oltáře; r. 1787 z rozkazu vládního bylo jich ponecháno toliko sedm; ostatní všechny byly zrušeny.

Hlavní oltář zhotoven byl r. 1883 dle plánů architekta Jos. Mockra od vídeňského řezbáře Josefa Leimra za 20.014 K. Jest zhotoven ve slohu gotickém z dříví sosnového.



Milostná socha P. Marie Plzeňské.

Stůl oltářní jest zděný, pokrytý deskou leštěného sliveneckého mramoru. Nad stolem oltářním po stranách tabernakulu jsou ve výklencích reliefy představující sv. evangelisty. Na této spodní části zvedá se bohatě provedená hořejší stavba oltářní, tvořící dvě řady pěti výklenků se sochami nad sebou a zakončená nahoře uprostřed štíhlou ozdobnou kaplicí a po stranách ozdobnými fiálami.

Nejpamátnější ozdobou hlavního oltáře jest starobylá milostná socha P. Marie stojící ve výklenku nad svatostánkem. Socha ta pochází nepochybně z doby Karla IV.; jest to jeden z největších skvostů uměleckých doby gotické ve vlasti naší vůbec. Vytesána jest z opuky; výška její obnáší 1·34 *m*. P. Maria stojí zpříma, hořejší částí těla značně v pravo vzad jsouc nakloněna. Uchvacujícím dojmem působí milá tvář mladistvé Matky Boží. Vysokým klenutým čelem případně vyznačena jest moudrost její a z jemných rysů tváře i z milých očí září svatost a neskonalá láska. Obdiv znalců budí Jesulátko, jehož tělíčko poměrně značně veliké, přece lehce spočívá v rukou Božské Matky. Bohorodička oděna jest bohatě řasnatým rouchem. Zvláště svrchní, u krku sponou sepjatý šat splývá přes ruce Madonniny v bohatých záhybech. Vysoké čelo Madonnino obepjato jest korunou královskou, z pod níž splývá na ramena bohatý vlas, zakrytý z veliké části závojem. Dojem krásného

díla byl zvýšen dovedným užitím barev. Staré barvy udržely se až do našich dob na hlavách Matky Boží i Jesulátka ve značné svěžesti a živosti; barva tělová byla jemně a s pravým uměleckým porozuměním nanesena. Oči jsou modré, vlasy zlaté. Loktuše zpod koruny splývající jest zlatem ovroubena; původní její bílá barva obdržela vlivem času teplý šedý tón. Týž barevný tón mělo i řasnaté roucho, jež rovněž úzkou zlatou obrubou bylo ozdobeno. U pravého boku, kde část svrchního roucha částečně rubem na vrch jest obrácena, spatřuje se tmavomodrá podšívka, ozdobená ornamenty granátového jablka. Neoděné Božské dítko drží mezi oběma ručkama hravě jablko, významné to poukázání ku příčině vtělení se Kristova. R. 1884 sochař Veselý doplnil zurážené části sochy a dle oněch zachovavších se barev původních nově celou sochu polychromoval.

Socha ta stávala dříve na zvláštním oltáři po pravé straně hlavního oltáře. Byla již ode dávna zbožně uctívána.*) Při tomto oltáři slouženy byly mše sv. k poctě sv. Marie, zvláště pak ona výše zmíněná mše sv. z nadace Jana Chrta. Z nadání Václava z Kumburgu učiněného r. 1643 byly každou sobotu po velké mši sv. před sochou P. Marie zpívány litanie loretánské.

Mnozí utíkali se sem před tuto sochu ve svých potřebách a dosáhli na přímluvu Rodičky Boží vyslyšení. Z vděčnosti přinášeli darem na ozdobu milostné sochy ozdoby zlaté a stříbrné.

Karel Příchovský, velitel Chorvatského pluku, prodlévaje v Plzni s vojskem svým na přezimování, pojal obzvláštní úctu k milostné soše. V bitvě u Nordling (Nördlingen) r. 1634 jsa u velikém nebezpečenství učinil slib k soše té, i vyvázl bez pohromy. Podal o tom zprávu tehdejšímu arciděkanovi Štěpánu Puchovskému a poslal darem krásný pás z kořisti dobyté na poraženém vévodovi Bernardu Vymarském.

V dobách válečných mnozí ze šlechticů do Plzně se utíkajíce slibovali sobě větší ochrany z pomoci bl. P. Marie nežli z čehokoli jiného. A skutečně město jak za vpádu saského tak i za vpádu švédského často jsouc bez posádky a beze vší jiné obrany, přičítalo odvrácení úkladů nepřátelských jediné ochraně Bohorodičky.

Ferdinand Příchovský, pán na Nalžovech, a manželka jeho Polyxena Veronika roz. ze Žďáru často konávali před sochou P. Marie svoji pobožnost a každého roku hojně svící na oltář její obětovali. Pan Kavka z Říčan často valnou část dne na modlitbách před milostnou sochou strávil a říkával, že Plzeňané ani nevědí, jaký poklad v této svaté soše jest uložen.

Vypravovalo se o soše té, že častěji měnívala se její tvář a že malíři nedovedli vystihnouti pravé její podoby. Maximiliam Seeplumer (Seplumer), měšťan plzeňský a dovedný malíř zvláště podobizen († 1687) nejednou sdělil arciděkanovi Čapkovi, hotov jsa přísahou to stvrditi, že pokusil se několikráte o to, aby milostnou sochu na obraze vypodobil, ale že se mu zdálo, kterak se mu téměř každé čtvrt hodiny mění. Domnívaje se, že snad vinen jest nějakým těžkým hříchem a že tudíž nenalézá milosti před očima nejsvětější Matky, vykonal generální zpověď, přijal hodně nejsv. Svátost oltářní a kleče jal se malovati, ale ani tak ničeho nepořídil. I poručil synu svému Františkovi, jenž v umění ma-

*) „Miracula Magnae Dei Matris Mariae, quae Plsnae, urbe regia, semper catholica, s. sedi apostolicae Romanae, Caesaribusque regibusque suis semper fida in ecclesia archidiaconali s. Bartholomaeo sacra quotidiana pietate in statua sua mirabili colitur. Annotavit Joannes Alexius Czapek, archidiaconus praefatae Urbis anno 1672.“ Rukopis v archivu arciděkanském.

lířském nejen se mu vyrovnal, nýbrž i nad něj předčil, by se o to pokusil, ale i on vyznal, že se mu tvář Bohorodičky mění, a že jí věrně zobraziti nemůže.

Nejednou před milostnou sochou Rodičky Boží vyprošeno bylo uzdravení. R. 1663 narodil se Františku Šmuraviovi, měšťanu a radnímu, synáček se zkroucenou levou ručkou. I dal zarmoucený otec sloužiti mši sv. před sochou P. Marie, aby nejsv. Matka zpomohla synáčkovi jeho; když pak ze mše sv. domů se vrátil, uslyšel s radostí, že znetvořená ručka jest již šťastně napravena. — Magdalena Svobodová, měštěnínka města Plzně, vydala toto písemné svědectví: „Já níže podepsaná vysvědčuji, podle mého dobrého svědomí, že od léta 1668 až do léta 1671 a dne 4. Aprilis ve veliké a těžké nemoci skrz bolení hlavy mé postavena byla, takže jest nebylo možné déle takové bolesti snášeti. Pana doktora jsem k sobě povolala, i jiných, kteří by tomu mohli rozuměti, a od nich rady a pomoci žádala, a jaká by bolest byla, od nich přezvěděti jsem chtěla; však žádnou pomocí lidskou jsem sobě zpomoci nemohla. Pročež s celým srdcem jsem se k nejsvětější Rodičce Boží v chrámě sv. Bartoloměje apoštola zázračné obrátila, jí se poručila, a že vděčná býti chci, slib učinila. A v tom lépe jsem se míti počala, víc takovéto hlavy bolení necítila, i také dokonale uzdravená na poděkování nejsvětější Rodičce Bozí tabulku černým aksamitem přetaženou, na něm obraz blahoslavené Panny Marie Plzeňské, též lampičku a osobu ženskou ze stříbra obětovala a při oltáři Blahoslavené Rodičky Boží pověsila. Že tomu tak jest, pokudž by toho potřeba byla, hotova jsem i přísahou potvrditi, což taky podpisem ruky mé a sekrytem stvrzuji.“ Táž Magdalena Svobodová, pamětliva jsouc obdrženého dobrodiní, darovala k oltáři P. Marie lampu stříbrnou, kterou za 100 zl. byla koupila, a v ní až do smrti své neustále světlo udržovala. Ještě několik jiných podobných svědectví zaznamenal arciděkan Jan Alexius Čapek. Tak měšťan Tomáš Martinec dosvědčuje takto: „Já Tomáš Martinec, spolu s Veronikou, manželkou mou, to s naším dobrým svědomím mluviti můžeme, že léta 1672 dcerka naše Kateřina, stáří jsouc tři léta, v těžké nemoci postavena byla, takže žádná lidská pomoc a rada platna nebyla, aniž jaké naděje bylo, aby z nemoci povstati mohla. Já jako otec její k Matce Boží naší Plzeňské v chrámě sv. Bartoloměje zázračné jsem se utekl a za svatou přímluvu její žádal před Synem jejím; jestliže dcerka moje z nemoci povstane, že ke cti a chvále Boží a jejímu svatému obrazu za ni, jak je velká, dvě svíce při mši sv. oferovat budu. Domníval jsem se, než se zase z nešpor domů navrátím, že dítě bez duše bude; ale když jsem přišel domů, dítě mluviti začalo a chleba žádalo; manželka moje dítěti polévku s ochotností pojísti dala, kterou s chutí snědši spáti začalo a po dvou hodinách zase v sukničku aby ji oblékli požádalo a na ráno s chůvou po světnici zase zdráva se procházela . . .“ Starší městský Jan Arnošt Stoč (Stocz), zlatník, vydal toto svědectví: „Já níže podepsaný známo činím a před Pánem Bohem a bl. Rodičkou Boží Pannou Marií vysvědčuji svým dobrým svědomím: Byl jsem dlouhý čas nedostatkem zdraví svého obtížen, trpě bolest okolo srdce, takže častokráte pro náhlé a nenadálé přitužení nemoci a bolesti té, někdy na krátce živobytí svého sobě jsem pokládal. Nevěda pak, jak zpomožení tomu vynalézti, utekl jsem se v mysli své k obrazu blahoslavené Rodičky Boží v chrámě sv. Bartoloměje v městě Plzni. A ačkoliv jsem Rodičce Boží nějaký dárek za zpomožení oferovati umínil, prve, nežli jsem se to na konec učiniti ustanovil, žádnému jsem se v tom nepronesl. Manželka moje milá, seznávajíc při mně nemoc nebezpečnou, ponavrhla mně, abych srdéčko stříbrné udělal a je obětoval. Tu teprv jsem jí mysl a vůli svou vyjevil, a vida, že se srovnáváme jednomyslně, tak jsem učinil. Ihned od toho času polehčení na zdraví svém jsem poznal a více takových bolestí nepocituji, z čehož čest a sláva Boží a bl. Rodičky Boží buď.“ R. 1678 týž Jan Arnost Stoč daroval k soše P. Marie na poděkováni stříbrný jazyk, na němž vyryto bylo: „Chval, jazyku, Pána; chval, jazyku, Matku jeho.“ — Měšťan plzeňský Daniel Divíšek podal toto osvědčení: „Já Daniel Divíšek, měštěnín tohoto královského a krajského

města Plzně, s Annou, manželkou, vyznávám tímto sepsáním v pravdě a neomylně, že leta 1672 měsíce září dcera má Lidmila, půldruhého léta stáří, ze světnice vyšedši, se třinácti stupňů domovních schodů spadla, v tom pádu (nejsouc ještě pro mladost věku výmluvnosti žádné povědoma) hlasitě „Jesus Maria" volala, tím voláním nám pádu svého znamení dala; z leknutí velikého k ní pospíšíce jináče jsme nemyslili, nežli že z takového vysokého pádu nemalou škodu vzala; však ochranou vzývání téhož nejsvětějšího jména beze všeho úrazu nalezena. Ve dvou nedělích po témž pádu mimo vše nadání opět hlasitě „Jesus Maria" zvolala; jižto manželka moje do rukou uchopila; v rukou jejích psotníkem nebezpečně napadena jsouc vyvrácené oči, údy celého těla stažené majíc, živobytí téměř žádného neukazovala. V tom zármutku nevědouce jiné žádné útočiště, ihned s paní mateří mou k obrazu zázračnému nejsv. Rodičky Boží ve chrámě sv. Bartoloměje zde v městě Plzni se odebravše, před jejím svatým obličejem dceru mou psotníkem poraženou jsem obětoval. Při navrácení ji zdravou a čerstvou, beze vší těžkosti, naleznuv, s největším potěšením na mne volati jsem slyšel. K větší cti a chvále Bohu a nejsv. Rodičce Boží znamení malované do téhož chrámu Páně jsem obětoval." Markéta Dorota Mestlova roz. Dopouvcova vyznává: „Nemohu mlčením pominouti obzvláštní skutky milosrdenství a dobrotivosti, které plzeňská Panenka Maria mně i mé dceři Lidmile prokázati ráčila. Neb leta Páně 1673 jest nám náramná bolest do hlav přišla a velmi dlouhý čas trvala. Pročež rozumných lékařův jsme povolalý, rozličných od nich daných lékův užívaly, však platno nic nebylo. Mezitím když jednoho času mnohem tížeji jest na mne přišla nesnesitelná bolest, a já bolestí nevěděla co činiti, vzpomenula jsem na zázračný a starožitný obraz blaboslavené Matky Boží v kostele sv. Bartoloměje, skrze který jsou mnozí všelijakých dobrodiní dosáhli, a hned jsem do téhož chrámu Páně jak mohla šla, před jejím nejsvětějším obličejem na kolena kleknuvši s celým srdcem a truchlým naříkáním jsem nejsv. Rodičku Boží za smilování jak nade mnou nehodnou, tak i mou dcerou prosila, též hned v témž místě jsem slib učinila ke cti blahoslavené P. Marii Plzeňské, pokudžby nás Bůh skrze přímluvu její pozdraviti ráčil, tehdy že něco na památku dám a obětovati budu; a jak jsem z téhož místa odešla, hned ulevení bolestí i má dcera poznávala, a ještě na druhý den jsem zase ten svatý obraz navštívila a lepšího také zdraví jsem nabyla, a posavad téhož zdraví s mou dcerou Lidmilou požíváme". Na poděkování věnovala pak Mestlová tabulku z červeného aksamitu, na níž byla ze stříbra podoba P. Marie Plzeňské, jakož i podoba její a dcery její; manžel její Augustin Mestl, měšťan a radní plzeňský, daroval dvě veliké svíce, na něž namalovati dal podobiznu svou i manželky své; mimo to věnoval k oltáři marianskému krásné hedvábné antipendium. R. 1673 František Volfgang Lechner s manželkou svou Annou Kateřinou dosvědčili, že dítko jejich, jež velmi slaboučké na svět přišlo, po slibu Panně Marii Plzeňské učiněném, proti vší naději se zotavilo a na živu zůstalo. R. 1674 Adam Jos. Mühlwenczl, měšťan plzeňský, vyznal vlastnoručním listem, že dceruška jeho Marketa Sybilla, ve stáří půl druhého roku těžce onemocněla, po slibu však P. Marii učiněném že ozdravěla. — Paní Kateřina Teresie Arnoldová, rozená Mirabelliová z Treuhoffenu věnovala k milostné soše tabulku s nápisem: „O nejsvětější Panno Maria, tys mých prsou bolest ukrotila, tvou přímluvou jsem uzdravena, já, služebnice tvá nehodná. R. 1672. 14. března". Mimo to věnovala pás stříbrný a se svým manželem Jiřím Dominikem Arnoldem ozdobila hlavy Panny Marie a Ježíška drahocennými korunkami, jež z Augšpurku byly zakoupeny za 74 zl.; mimo to darovala záponu v ceně 30 zl. — Marta Khernová, z Bamberku, byla nemocná tak, že žádné léky jí nespomáhaly. R. 1672 přijela s manželem svým do Plzně. Uslyševši po příjezdu v hostinci, kde se ubytovali, že jest tu v kostele zázračná socha P. Marie, neprodleně sobě umínila, že k ní vezme útočiště. V noci zdálo se jí, že klečí před sochou P. Marie; když pak ráno do kostela k milostné soše pospíšila, k nesmírnému svému radostnému úžasu seznala, že jest to táž

socha, kterou ve snách viděla. Pokleknuvši, slzíc radostí, před milostnou sochou cítila, že dosáhla zdraví, po němž byla tak dlouho marně toužila.

O vyslyšených prosbách vydávaly výmluvné svědectví přehojné dary k milostné soše věnované, jakož i hojné tabulky s děkovnými nápisy. Tabulky takové spolu s dary věnovali na př.: r. 1673 měšťan Martin Fegale, Ludmila Šmuraviová, Anna Alžběta Livová, manželka důstojníka pluku Schneidavského; r. 1674 Salomena Helena Pernklova, roz. z Běšín; r. 1675 doktor lékařství Jan Josef Haan a manželka Ludmila, Juliana Viktorinová, vdova po měšťanu; r. 1676 Markéta Klara Meilichova; roku



Pohled na kostel františkánský v Plzni se strany východní.

1677 Lidmila Kremlinková, měštka plzeňská; r. 1685 Pavel Axlar, kaplan Plzeňský; r. 1687 hraběnka Trautmannsdorfová, roz. kněžna Liechtensteinová a j. R 1677 Anna Barbora Krusiová věnovala obrázek s nápisem: „Všechno k větší cti a slávě Boží a blahoslavené Panenky Marie, královny Plzeňské! Tento obrázek jsem sama rukou mou vlastní vymalovala na poděkování, že jest divotvorná královna andělská nesnesitelnou bolest hlavy mé uzdraviti ráčila a každého času ponížené žádosti mé oslyšeti neráčila“.

Také procesí přicházela k milostné soše P. Marie plzeňské; tak r. 1680 dne 30. května v den Nanebevstoupení Páně z Jezné u Stříbra, které vedl tamější farář Šimon Ant. Feldschlang a v němž bylo i mnoho

šlechticů; téhož roku dne 11. června přišlo slavné processí z Vejprnic, které vedl farář Jan Jakub Pfleger. Dominikáni plzeňští vodívali procesí k sv. Janu pod Skalou u Berouna; řečeného roku však pro nebezpečí moru konali na místo toho procesí do arciděkanského chrámu k milostné soše Mariánské a tu vykonali slavné služby Boží s kázáním.

O tom, kterak Plzeňané i v dálné cizině na svou Madonnu vzpomínali, pěkné svědectví podává list měšťanského synka plzeňského, Jiříka Václava Teitczmana, jenž ve válce proti Švédům, slouže u jízdeckého pluku Metternichova, z ležení před městem Demminem v Pomořansku psal r. 1675 dne 18. října otci svému: „Chválím Pána Boha, že tentokrát jsem byl chráněn, nebo tak okolo mne koule z kusů a mušket lítaly, že jen přede mnou a za mnou padaly. Nechť pan otec tak velkou lásku otcovskou učiní a nějaký present k P. Marii Plzeňské obětuje mým jménem, aby mne jakožto patronka mého rodiště ochraňovala a bránila; předsevzetí mé jest k ní jisté modlení každodenně konati, a jestli mne ráčí vysvoboditi, památku učiniti“.

Pověst vypravuje o soše této, že slepec jakýsi, jenž před tím nikdy umění sochařskému se nebyl učil, vybídnut byl zjevením P. Marie, aby obraz její vytvořil. P. Maria sama opatřila mu nástroje potřebné a když šťastně s prací svou byl hotov, vrácen mu milostí Boží zrak.

Přehojné dary přinášené P. Marii na poděkování a k ozdobě milostné sochy, utvořily časem „poklad marianský“ při kostele chovaný. Ve 110 krabicích chovány byly zlaté i stříbrné řetězy, křížky, peníze, prsteny a šperky, drahokamy, korále, stříbrné korunky, skvostné šatečky k oblékání milostné sochy. Většina však skvostů těch odvedena býti musila na počátku stol. XIX. spolu s mnohými jinými drahocennými věcmi státu. — Prodlevše déle u milostné sochy marianské, pokračujme v prohlídce kostela!

Na bočních stěnách presbytáře umístěny jsou latinské nápisy připomínající slavné hájení města proti Husitům v letech 1433—34.

U vchodu do sakristie stojí kredenční oltář sv. Kříže, na němž nalézá se veliká přihrádková skříň s ostatky Svatých, jež metropolitní kapitola Pražská darovala kostelu Plzeňskému z ostatků, chovaných ve velechrámu Svatovítském. Po stranách ostatkové skříně stojí dřevěné, zlacené sochy sv. Jana Ev. a P. Marie; nad skříní visí velký dřevěný krucifix.

V jižní boční lodi jsou tyto oltáře: 1. při čelní stěně: sv. Josefa, pozdně renaissanční, zřízený r. 1654 nákladem měšťana Ondřeje Červenky a manželky jeho Doroty, s obrazem „Útěk sv. Rodiny do Egypta“ (dříve býval tu obraz umírajícího sv. Josefa); 2. sv. Václava, gotický, novější, se zdařilým obrazem sv. Václava od professora Frant. Sequense, rodáka plzeňského; 3. barokní, s větším obrazem sv. Petra a Pavla a s menším Srdce P. Marie.

V severní boční lodi jsou souměrně s předešlými rozestaveny tyto oltáře: 1. Narození Páně, ranně barokní; 2. sv. Prokopa, gotický, novější, s obrazem sv. Prokopa, žehnajícího havířům, od Sequense; 3. barokní, s větším obrazem sv. Jana Nep. a s menším Nejsv. Srdce Páně.

V podchoří na straně jižní jest oltář P. Marie Lourdské, na straně severní „Boží hrob“.

V pravo od oltáře sv. Prokopa spatřujeme na stěně velmi pěkně pracovaný epitaf měšťana plzeňského Matěje Bakaláře ze Sonneperka z r. 1612.

V hlavní lodi u prvního sloupu v pravo stojí kamenná kazatelna z druhé pol. 15. stol., ozdobená na řečništi pěkně tesanými gotickými kružbami; stříška dřevěná jest nová.

Vnitřek kostela vymalován byl při poslední opravě v letech 1879 až 1883 od vídeňského malíře Karla Jobsta.

Velikou ozdobou kostela jsou malby na skle v obrovských oknech, zhotovené dle kartonů Plzeňana Maxa Pirnera, professora na akademii umění v Praze, a F. Urbana, akad. malíře v Praze. Náklad na ně vedli: měšťanský pivovar, rytíř Emil ze Škodů, manželé Fodermayerovi a plzeňský okresní výbor.

Na kruchtě jsou obrovské, r. 1894 postavené varhany, v ceně 24.000 K. Zhotovil je varhanář Eman. Petr v Praze; gotická skříň provedena byla dle návrhu architekta Mockra.



Pohled na kostel františkánský v Plzni se strany západní.

Kostel má osvětlení elektrické, zavedené v letech 1904 a 1905.

Zevně na jihovýchodní straně presbytáře mezi opěrnými pilíři umístěna jest tak zvaná „Olivetská hora", zřízená r. 1468 nákladem obce. Jest to dovedně ze dřeva řezané sousoší Krista Pána modlícího se v za-

hradě Getsemanské, anděla a tří spících apoštolů. Před tímto sousoším scházíval se zbožný lid plzeňský zvláště v době postní a tu pobožnosti své konal, připomínaje sobě utrpení Páně.

Mezi následujícími dvěma opěrnými pilíři visí veliký starobylý krucifix dřevěný, od lidu velice uctívaný. Dal jej zříditi r. 1634 Hubaldus Ruck, generální strážmistr cís. Ferdinanda II. *)

Kolkolem chrámu rozkládal se hřbitov zdí obehnaný, při němž byly dvě kostnice zbudované r. 1728; hřbitov ten zrušen byl za Josefa II. Na hřbitově bývalo ve výklenku sousoší, představující, kterak Kristus Pán před smrtí loučí se s P. Marií.

Zvony. Požárem r. 1835 vzaly za své všechny dřívější zvony; byly to: „sv. Bartoloměj“ z r. 1445, „P. Marie“ z r. 1479, „sv. Vít“ z roku 1411, „sv. Václav“ z r. 1520 a „sv. Prokop“.

Nyní má arciděkanský chrám pět zvonů: 1. obrovský zvon „Bartoloměj“ byl r. 1838 ze zvonoviny zvonu starého při požáru rozlitého slit Václavem Pernerem, zvonařem v Plzni, ale nevyhovoval, pročež byl roku 1854 přelit zvonařem Karlem Bellmannem; váží 91 centů 11 liber, srdce 2 centy a 75 liber; průměr jeho měří 2 m. 6 cm. Nápis jest latinský; 2. „P. Marie“ ulitý r. 1835 od plzeňského zvonaře Václava Pernera nákladem kurátního kléru plzeňského; váží 39 centů 95 liber; 3. „sv. Jan Nep.“, původně pořízený r. 1835 ze sbírek, jež uspořádal tehdejší zasloužilý krajský Jan Buml. Nápis na něm zněl: „Ulitý jsem od Václava Pernera, měšťanského zvonaře v Plzni. Jan Nepomucký se jmenuji, památku oslavuji muže ctného, nábožného, krajského plzeňského, Jana Bumla, který chudým ku pomoci byl, a stavěl nemocnici, o nás jako otec bděl, o chrám snažnou starost měl“. Přelit byl r. 1892. Váží 19 centů 45 liber. 4. „sv. Prokop“, váží 9 centů 78 liber. Jméno sv. Prokopa obdržel proto, aby uchována byla památka na hraběte Prokopa Hartmanna z Klarsteinu, jehož přičiněním, jak již svrchu řečeno, r. 1835 chrám před úplným vyhořením byl zachráněn. K tomu také vztahuje se nápis, který takto zní: „Od Václava Pernera, měšťanského zvonaře v Plzni r. 1838. Když nás blesk na věži spálil, a již kostel staletý z dvou třetin počal hořeti, tu nás Prokop mužně hájil, celé město jest ochránil, muž přeslavné paměti, Vl. února 1835, C. general hrabě Hartmann-Klarstein“; 5. „sv. Anny“ ulitý od Karla Bellmanna v Praze 1854; přelit byl od Juránka a Pernera v Plzni r. 1887.

Při arciděkanském kostele plzeňském bývala tři bratrstva; všechna byla stvrzena papežskou stolicí; ředitelem jejich byl arciděkan **): 1. bratrstvo literátské pod titulem Nanebevzetí P. Marie. Členy jeho byli výhradně mužové vyššího vzdělání; mezi nimi byl klerus, členové magistrátu a někteří šlechtici. Výjimkou přijímáni byli za členy také někteří vážení mistři řemeslníci, kteří nosili korouhev bratrstva. Praesesem bratrstva byl, jak již řečeno, arciděkan, sekretářem obyčejně některý konšel. Toto bratrstvo stvrzeno bylo r. 1578 od papeže Řehoře XIII. a mnohými milostmi obdařeno. Literáti měli svůj oltář na kruchtě. Papež Alexander VII. udělil bratrstvu tu milost, že mohou, kdykoliv se u oltáře jejich slouží mše sv. za některého zemřelého spolučlena, přímluvami svými duši zemřelého získati odpustky. Povinností literátů bylo zvelebovati zpěvem

---

*) Pod křížem býval kámen s nápisem: „Christo Salvatori imperante divo Ferdinando secundo Hubaldus Ruck, generalis stationum in castris caesareanis magister, ad conservandam coelitus augustissimam domum austriacam hoc monumentum in civitate Plsnensi semper catholica ac fideli anno MDCXXXIV. XII. Aprilis posuit“.

**) Zpráva arciděkana Pecháčka z r. 1700 v arcib. archivu.

služby Boží, církevní průvody a jiné slavnosti církevní. Jednou do roka, v den před svátkem Nanebevzetí P. Marie, mělo literátské bratrstvo o 8. hod. ranní slavné shromáždění v domě arciděkanově. Znamení k tomu dáno bylo velikým zvonem.



Vnitřek františkánského kostela v Plzni.

Arciděkan konal ke shromážděným promluvu, četl jména údů, načež rokováno o záležitostech bratrstva. Ve svátek Nanebevzetí přistoupili všichni údové bratrstva ke stolu Páně a odpoledne vykonali procesí k marianské soše na náměstí;

2. bratrstvo sv. Barbory a 3. bratrstvo sv. Rocha a Šebastiána. Bratrstva tato zrušena byla za cís. Josefa II.

Na náměstí, severovýchodně od kostela, stojí sloup marianský. Když roku 1680 v Čechách zuřil mor, a také i v Plzni mnoho obětí si vyžádal, obec plzeňská postavila roku 1681 tento sloup na odvrácení morové rány. Sochy vypracoval řezbář Kristián Wildmann (jinak i Widemann řečený), v kameni provedl je kamenník Jan Melich. Uprostřed na vysokém sloupu stojí socha P. Marie Plzeňské; dole kolkolem stojí sochy sv. Václava, sv. Bartoloměje, sv. Barbory, sv. Františka Seraf., sv. Františka Xav., sv. Rocha a sv. Floriána. V podstavci sloupu umístěna jest ležící socha sv. Rosalie. V předu vsazena jest mramorová deska s nápisem: »Roku 1681 nákladem Plzeňské obce na odvrácení morové rány postavena, r. 1890 dobrovolnými příspěvky opravena«.

Kostel Nanebevzetí P. Marie a klášter františkánský).* Klášter nyní františkánský býval původně klášterem minoritským. Minorité byli uvedeni do města hned při založení města, nepochybně r. 1292, a vystavěli si klášter svůj v jihovýchodní čtvrti městské při samých hradbách. Mezi obyvatelstvem nalezli značné obliby, která se jevila hojnými odkazy a dary. Klidný rozvoj kláštera přerušen byl hnutím husitským. Husité, zmocnivše se r. 1419 města, vyhnali mnichy z kláštera. Ale když již po čtyřech měsících Husité nuceni byli město opustiti, vrátili se vypuzení řeholníci zase do kláštera svého. Hlavní jejich péčí bylo, aby napravili škody způsobené od Husitů na klášteře i kostele. Ale za válek husitských, kdy Plzeň čtyřikráte byla obléhána, zvláště pak za obležení posledního r. 1433—34, utrpěl kostel i klášter velikých škod. Bylo tedy nutno provésti veliké opravy, což se zdařilo za štědré pomoci dobrodinců; v letech 1434—59 bylo učiněno několik odkazů k tomu účelu. R. 1460 papež Pius II. nařídil, aby klášter odevzdán byl bratřím řádu sv. Františka přísnější řehole, tak řečeným »observantům«. Minorité plzeňští byli vyzváni, aby buď vstoupili k observantům, anebo aby odešli do jiných klášterů svého řádu. Král Jiří stvrdil toto odevzdání s tímto dodatkem: poněvadž observanti zřekli se držení všelikého majetku a nemohou proto statky ke klášteru příslušné spravovati, že správu jmění klášterního odevzdává obci města Plzně, aby konšelé starali se o potřebné opravy kláštera i kostela, jakož i o životní potřeby mnichův.

Klášter nazýval se potom obyčejně »klášterem Matky Boží« nebo »klášterem Šerým bratří Bosáhů«, anebo jen »klášter bosácký«. Bosáci, ujavše klášter v držení své, prováděli opravy na stavbách klášterních, jak souditi lze z odkazů učiněných k tomu účelu v letech 1460—1553. Že se u obyvatelstva plzeňského těšili veliké oblibě, jest patrno ze štědrých odkazů, kterých se jim dostávalo.

*) Josef Strnad: Klášter františkánský v Plzni, jinak „Šerý", v „Methodu" roč. XXIX. (1903), str. 61.

V klášteře tomto chovala metropolitní kapitola Pražská, když do Plzně se uchýlila, svoje listiny jakož i poklad chrámu Svatovítského.



Dřívější oltář v chrámě františkánském v Plzni.

V druhé polovici XVI. století klášter jen živořil; r. 1574 žili v něm pouze dva bratři. Roku 1594 súčastnil se tehdejší kvardian P. Jiří Dresler tažení proti Turkům jakožto polní kazatel německý, spolu s tehdejším farářem plžeňským Bartoloměejem Flaxiem, jenž, jak již svrchu bylo řečeno, byl polním kazatelem českým.

Težkou dobu přestál klášter františkánský na počátku války třicetileté. Vojsko Mannsfeldovo, obléhajíc r. 1618 Plzeň, usilovalo nejvíce o to, aby zmocnilo se hradeb za klášterem. Právě naproti zadní straně konventu postavena byla baterie, z které stříleno bylo nejen na hradby městské, nýbrž i na kostel a klášter. Nepřátelům podařilo se konečně vystříleti v těchto místech průlom ve hradbách, kterým pak při posledním hlavním útoku dne 22. listopadu vnikli do města. K potřebným opravám kostela i kláštera mohli františkáni přikročiti teprve pak, když Plzeň dostala se zase do rukou císařských, což se stalo r. 1621.

R. 1786 komise vládou zřízená ustanovila, aby pro osadníky české v Plzni, jichž čítalo se tehdáž 5509, konaly se služby Boží jazykem českým v kostele arciděkanském, pro osadníky pak německé, jichž se napočetlo 938, aby služby Boží konaly se v kostele františkánském.

Kostel i klášter františkánský zachoval si přese všechny pohromy v podstatě své původní svou podobu z doby ranně gotické *).

Kostel skládá se ze dvou skorem stejně dlouhých prostor: z trojlodí 21 m. dlouhého a z kněžiště, jež má 23 m. délky. Trojlodí rozděleno jest třemi páry oblých pilířů v loď hlavní 13 m. vysokou a v nízké lodě boční. Pilíře spojeny jsou navzájem oblouky lomeně sklenutými. Podlaha lodí byla během času zvýšena asi o metr; tím se stalo, že podlaha kněžiště i lodí jest ve stejné rovině, kdežto dříve vystupovalo se z lodi do kněžiště po několika schodech. Všechny tři lodi mají gotickou žebrovou klenbu žebrovou. V bocích lodi hlavní i lodí postranních jsou malá hrotitě zaklenutá okna, prutem ve dvě polovice rozdělená a kružbami ozdobená. Mezi presbytářem a lodí jest vítězný oblouk do hrotu sklenutý.

Prostorné kněžiště jest na straně východní zakončeno třemi boky. Má rovněž křížovou klenbu gotickou, jejíž žebra vybíhají z oblých přípor a ozdobných nosníků (na jednom z nich na př. vytesáno, kterak židé na sochoru nesou obrovský hrozen). Klenba byla za dob obléhání Plzně několikráte značně porouchána, i musila býti pak opravována. Kněžiště osvětleno jest šesti okny hrotitými, dvěma pruty dělenými. V kněžišti stával do nedávna vysoký, téměř ke stropu sáhající oltář ranně barokní, asi z druhé polovice XVII. stol. pocházející, s velikým obrazem Nanebevzetí P. Marie. Oltář ten nahražen byl v nedávné době nízkým oltářem gotickým. Na něm stojí starobylá socha P. Marie ze dřeva řezaná, podobná zmíněné milostné soše P. Marie v kostele arciděkanském, ale pozdější, asi z XV. stol. pocházející. V okně za oltářem jest nová malba na skle: Panna Maria v oblacích; po stranách Bůh Otec a Bůh Syn, nahoře Duch sv.

Při bočních stěnách kněžiště stojí nové gotické oltáříky: Božského Srdce Páně a Srdce P. Marie.

K severnímu boku kněžiště přistavěna byla r. 1611 nákladem měšťana a konšela Jana Skribonia z Horšova a manželky jeho Esthery na místě sešlé již kaple dřívější, prostranná a vysoká kaple nejsv. Trojice. Vede do ní obrovský portál gotický. Uvnitř jest nový oltář gotický, na němž jest uprostřed obraz na plátně „Korunování Panny Marie“ a po stranách sochy sv. Kozmy a Damiána. V oknech jsou na skle malované medaillonky sv. Antonína Pad. a sv. Františka Ser., provedené od J. Pazdery.

---

*) Srvn. F. J. Lehner: „Klášter Minoritů nyní Františkánský v Plzni“ v „Methodu“ XXIX. (1903), str. 81 a násl.

Na zadní stěně kaple zavěšen jest veliký, na plátně malovaný obraz „Nanebevzetí P. Marie“, na stěně boční visí menší obraz „Nejsv. Trojice“; oba tyto obrazy, z druhé pol. XVII. stol. pocházející, bývaly na dřívějším hlavním oltáři. V této kapli spatřuje se také náhrobek zakladatele jejího Jana Skribonia.



Socha P. Marie v kostele františkánském v Plzni.

V severní boční lodi při stěně východní jest oltář, na němž pozoruhodna jest socha Panny Marie Bolestné (s tělem P. Ježíše na klíně) asi ze stol. 17.

Při podélných stěnách bočních lodí nalézají se nové, nevkusné „gotické“ oltáříky se soškami; těmito oltáříky nahraženy byly dobré staré oltáře barokní. Na jednom z těchto nových oltáříků jest starobylá dřevořezba asi z počátku 16. stol., představující sv. Annu a Pannu Marii s Ježíškem, nad nimiž se vznáší Bůh Otec.

V jihovýchodním rohu lodi jest kazatelna rokoková, na jejíž stříšce jest socha sv. Františka v plamenném vozíku taženém andílky.

V jižní lodi zachoval se pěkný, bohatě řezaný oltářík rokokový sv. Jana Nep.

K jižní lodi přiléhá na straně východní malá kaple původu novějšího, v níž jest nový oltář „gotický“, stejné hodnoty jako ostatní. Uprostřed jest obraz na plátně představující Poslední večeři, po stranách stojí sochy sv. Vavřince a sv. Ignáce. Vedle jest kaplička svatého Kříže, rovněž původu novějšího.

K severní boční lodi při rohu severovýchodním přistavěna byla asi v druhé pol. 17. stol. kaple sv. Antonína. Jest v půdorysu osmiboká a má klenbu kopulovitou, okrášlenou štukovými ozdobami. Oltář jest pěkný, rozvilinový, z téže doby; obraz na něm sv. Antonína jest novější. Vchod z lodi do kaple vedoucí má pěknou mříž ze železa kutou.

Ke kostelu vchází se z ulice vchodem, jenž zakončen jest trojhranným štítem s křížem a po stranách ozdoben sochami ve výklencích.

Od vnějšího tohoto vchodu vede k vlastnímu vchodu chrámovému volné prostranství mezi dvěma rovnoběžnými zdmi, v jichž výklencích jsou sošky 14 svatých pomocníků. Pod kruchtou zřízena jest kaplička s jeskyňkou P. Marie Lourdské. Tu také zasazena jest deska s nápisem latinským, připomínajícím stručně osudy kláštera, jakož i obnovu jeho v letech 1886—92 za quardiana P. Antonína Neumayera.

Věž stojí na straně severní v rohu mezi východní zdí boční lodi a severní zdí kněžiště, spočívajíc dvěma boky na těchto zdech. R. 1567 hořejší část věže, hrozící sesutím, musila býti snesena; na pohledu kre-



Vchod ke kostelu františkánskému v Plzni.

sleném Janem Willenbergem r. 1602 spatřuje se věž ještě bez střechy. V západním průčelí věže zazděna jest veliká deska kamenná s tak zvaným „znamením mistrovským nebo rodinným“ *) a s písmeny M H, A H; jsou to počáteční písmena jmen Matyáše Hauffa, kterýž byl primátorem plzeňským ve druhé pol. XVI. stol., a manželky jeho Anny. Věž kryta jest cibulovitou střechou, která pokryta jest břidlicí.

*) Stavitelé a mistři kameničtí ba i jednotlivé rodiny užívali za starých dob jakožto znaku svého několik různě sestavených a křižujících se čar.

Zvony: 1. s nápisem latinským, oznamujícím, že ke cti sv. Floriana přelit byl od Václava Pernera r. 1831. 2. s nápisem českým: „Kristus Pán umřel pro hříchy naše, vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše“. Mimo to visí ve vížce sanktusové ještě dva zvony: jeden z roku 1635 a druhý s nápisem latinským, udávajícím, že přelit byl r. 1728 za quardiana P. Antonína Uhla od Jana Pernera.

K jižnímu boku kostela připojuje se jednopatrová budova klášterní, do pravidelného čtverce stavěná. V přízemí jsou ambity goticky sklenuté.

Tu spatřujeme v rohu jihovýchodním při zdi kazatelnu krásně z kamene tesanou a letopočtem 1543 označenou. Vedle ní pak zasklenou rokokovou skříň, v níž jest socha P. Marie s Ježíškem, šatečky oděná.



Vnitřek kaple sv. Barbory v klášteře františkánském v Plzni.

Na stěnách pod klenbou umístěny jsou kolkolem ambitu obrazy na plátně malované, znázorňující výjevy ze života sv. Františka Seraf. Jest jich celkem 36; byly zhotoveny v letech 1646—51 od fratera Amanda nákladem různých dobrodinců, jichž jména i znaky na nich se spatřují.

Do zdí ambitů vsazeno jest několik náhrobních kamenů z let 1582—96.

K východní straně ambitů přiléhá stará gotická kaple sv. Barbory, skládající se ze čtvercové prostory a z malého kněžiště třemi boky uzavřeného. Celá kaple má pěknou klenbu žebrovou, která v části čtvercové spočívá na osmibokém sloupu uprostřed stojícím. Původní klenba byla při obléhání Plzně v letech 1433—34 tak značně poškozena, že musila býti nahražena klenbou novou, což se stalo r. 1460. Stěna západní a severní, jakož i přiléhající polovina klenby ozdobeny jsou nástěnnými obrazy z téže asi doby.

Malby na stěně severní znázorňují v 23 obrazech život sv. Barbory a umučení její; na stěně západní spatřujeme z mrtvých vstavšího Vykupitele; po jeho pravici vidíme sv. Kateřinu a Pannu Marii, orodující za klečící paní; po levici jest sv. Barbora.

Na klenbě jsou hudoucí andělé, proroci a odznaky sv. Evangelistů. Veškery tyto malby obnovil v letech 1900—1903 akadem. malíř Gustav Miksch.

V presbytáři jest nový oltářík a na stěnách nové obrazy sv. Kláry a sv. Václava.

Při jižní stěně čtvercové prostory stojí veliký nový oltář gotický, na němž uprostřed jest socha sv. Barbory, po stranách pak obrazy svatého Vojtěcha a sv. Lidmily. Vedle jest menší oltářík se soškou Panny Marie s mrtvým tělem P. Ježíše na klíně.

Při severním boku kaple sv. Barbory jest sakristie, v půdorysu obdélníková, která má gotickou křížovou klenbu o dvou polích. V jednom svorníku vytesána jest tvář Krista Pána, ve druhém ozářené jméno Spasitelovo IHS. V sakristii zasluhují povšimnutí dovedně řezané a vykládané skříně. — Refektář v přízemí a knihovna v poschodí byly v nynější podobě upraveny r. 1697. V knihovně jest hojně cenných starých knih.

Nyní žijí v klášteře pouze dva kněží a dva bratří laikové. Klášter františkánský těší se odedávna veliké oblibě zbožného obyvatelstva plzeňského.

Mimo klášter františkánský býval v Plzni ještě jeden klášter mužský, totiž klášter dominikánský*), kterýž rovněž vznikl již při samém založení města Plzně. Klášter tento nazýván byl »klášterem Černým«. O příbězích tohoto kláštera z první polovice XIV. stol. není skoro žádných zpráv; v druhé polovici tohoto století vyskytují se toliko zprávy o odkazech klášteru učiněných. Doba od založení kláštera až po války husitské jest dobou klidného a tichého rozvoje. Bratří tichým a horlivým působením jak mezi lidem venkovským, tak i v městě a mezi šlechtou zjednali si velikou přízeň a vážnost. Mezi členy řádu setkáváme se i s některými šlechtici. V těch dobách žilo v klášteře 6 až 11 kněží a mimo to několik bratří laiků. Pokud ze jmen mnichů, z té doby se zachovavších, souditi lze, byli většinou původu českého.

Těžká protivenství dolehla i na klášter dominikánský za doby husitské. Z popudu kazatele Václava Korandy byli mniši vyhnáni a klášter i s kostelem vypálen a zpustošen. Ale brzy zase bylo jim možno se vrátiti, když Žižka r. 1420 Plzeň, kterou nějaký čas měl v držení, vydati musil vojsku královskému. Po návratu musili dominikáni klášter i kostel opravovati a z části nově stavěti. Do kláštera plzeňského utíkali se za válek husitských dominikáni odjinud vypuzení; tak uchýlili se sem mniši vypuzení z kláštera Klatovského. Ve století XVI. nastaly v klášteře poměry neutěšené. Dominikáni dostávali se do sporů s farářem i s konšely města. Vedle kázání českých

*) Jos. Strnad: „Dějiny kláštera dominikánského v Plzni (1300 až 1785)“ ve výr. zprávě c. k. vyššího gymn. v Plzni za školní rok 1895 až 1896.

zavedli i kázání německá. Němečtí kazatelé jejich prý kázali dokonce i bludně, klonice se snad k novotám protestantským. Mimo to poklesla i kázeň řeholní. I nelze se diviti tomu, že jednalo se o to, aby dominikánům klášter byl odňat a dán řádu jesuitskému. Ale, jak již svrchu jsme se zmínili, nedošlo k tomu.

R. 1619, když vojsko Mansfeldovo dobylo Plzně, bylo i dominikánům mnoho vytrpěti. Z kláštera bylo odneseno vše, co bylo cennějšího. Ubytovalo se v něm oddělení vojínů s hejtmanem a několika důstojníky a vedli si způsobem surovým, týrajíce a trýzníce všelijak mnichy. Nejhůře vedlo se převorovi Tomáši Toškovi, na němž chtěli peníze, nevěříce jemu, že by žádných neměl. I byl převor nucen uprchnouti z kláštera a skrývati se jinde, aby aspoň životem vyvázl. Dokud vojsko Mansfeldovo Plzeň mělo obsazenu, byl dominikánský kostel jediný, v němž dovoleno bylo vykonávati bohoslužby katolické.

Odchodem vojska Mansfeldova z Plzně nastaly klášteru poněkud klidnější chvíle, ale vnitřní poměry jeho byly smutné. Mělť klášter tehdáž velmi málo členů a za převory dosazováni byli mniši cizí, Vlaši, Poláci, Němci, ano i Španělové, kteří nejen že špatně hospodařili se jměním klášterním, ale ani o kázeň mezi bratřími nedbali. Nový obrat k lepšímu nastal za převora Alberta Hennigara (1678—84), jenž byl rodem ze šlechtické rodiny Hennigarů na Štěnovicích a Horšicích a vynikal jako kazatel. Ujav se úřadu převorského, přikročil ku zvětšení konventu, aby v něm více bratří pohodlně bydleti mohlo.

Těžká pohroma stihla klášter r. 1729 hrozným požárem, který dne 29. září o 2. hodině v noci ve městě vypukl a zachvátil i klášter, který spolu s kostelem vyhořel. Dominikáni musili pro první dobu hledati pohostinného útulku u měšťanů, někteří pak v klášteře františkánském. Dlouho trvalo, než-li vše zase bylo opraveno.

Když r. 1773 zrušením řádu jesuitského zrušeno bylo v Klatovech gymnasium řádu toho, obec plzeňská podala žádost na zřízení gymnasia v Plzni, k čemuž též svoleno r. 1776 a zřízeno pětitřídní gymnasium, jehož správa odevzdána řádu dominikánskému, který svými silami vedl ústav ten.

R. 1785 byl klášter zrušen; jmění jeho obnášelo tehdáž 26.812 zl. a připadlo fondu náboženskému.

Klášter stával v severozápadní části města u samých hradeb. Při něm byly dva kostely: malý, ale starší, sv. Ducha, a novější, velikolepý, sv. Markéty.

Kostel sv. Ducha byl založen r. 1300 a dokončen r. 1314. Byla to stavba menších rozměrů, souvisící těsně s budovou konventní na straně severovýchodní. V kostele tomto bývali pochováváni členové i dobrodinci kláštera. Na severní i jižní straně rozkládal se kolem kostela hřbitov, kdež mnoho měšťanův odpočívalo, kteří si rádi volívali svůj pohřeb při klášteře.

Přiléhající ke kostelu jednopatrové stavení klášterní bylo stavěno do obdélníku, v jehož středu bylo nádvoří. Kolem nádvoří na všech stranách byl gotický ochoz neboli ambit, sklenutý křížovými žebrovými klenbami; v jihozápadním rohu byla klenba hvězdovitá. Ve středu sbíhajících se žeber byly kamenné štítky se znaky (na př. zubří hlava — znak Pernštýnský).

Chrám sv. Markéty stával při jižním boku budovy klášterní. Základ k němu položen byl r. 1446 a stavba jeho trvala až do r. 1500; stavělot se velice důkladně z tesaných kvádrů a proto stavba pokračovala zvolna. Dokončená svatyně byla tak mistrovsky provedena, že se jí podivovali lidé i z dalekých krajin příchozí. Sotva že však krásné dílo bylo dokonáno, vzalo těžkou pohromu velikým požárem r. 1507 v městě vypuknuvším. Oheň zachvátil střechu nového kostela, padající hořící trámy krovu probořily klenbu, a i oltáře uvnitř kostela byly zničeny. Dlouho trvalo, nežli těžká rána zase byla napravena. Teprve v letech 1520—30 klenba byla znovu zbudována. Na konci století XVI. Anna Hauffová, bohatá měšťanka plzeňská, dala při kostele na západní straně vystavěti vysokou věž. Stavbu její provedli v letech 1597—1603 vlašští stavitelé v městě usedlí Albrecht Gryson, Jan Madrin a Marek Soldat. Věž ta majíc štíhlou jehlancovitou střechu byla ještě o něco vyšší nežli věž kostela farního. Chrám byl trojlodní; lodi byly stejně vysoké. Hlavní loď od lodí bočních oddělena byla třemi páry oblých sloupů. Presbytář zakončen byl pěti boky a na střeše jeho byla štíhlá vížka sanktusová. Hlavní oltář dal na svůj náklad postaviti Matouš Hauff, měšťan plzeňský, a manželka jeho Anna zřídila r. 1595 nadaci ke světlu před tímto oltářem.

Také u kostela sv. Markéty byl hřbitov.

Požárem r. 1729 zpustošen byl kostel sv. Markéty opětně. Vysoká střecha věže, která v plamenech vzala za své, nahražena byla pak nízkou stříškou.

Při kostele sv. Markéty vzniklo hned po jeho dokončení bratrstvo ku poctě sv. Jakuba r. 1498, a to z návodu dvou měšťanů Jana Zumra krejčího a Hanuše vinaře, kteří vykonavše spolu s jinými pouť k sv. Jakubu do Kompostelly ve Španělích, zřídili oltář sv. Jakuba. Dále bylo při kostele tom bratrstvo sv. Barbory, připomínané roku 1486, ale kolem r. 1500 přeložené ke kostelu farnímu, a bratrstvo růžence blahoslavené P. Marie, o němž vyskytuje se zmínka r. 1602.

Mimo to v 15. a 16. stol. bydlely poblíž dominikánského kláštera v malém domku pospolu zbožné ženy, nepochybně sestry třetího řádu sv. Dominika. Ač v pravdě nebyly řeholnicemi, přece lid nazýval je „jeptiškami“, nebo také „černými jeptiškami“.

Po zrušení kláštera prodán byl roku 1792 kostel sv. Markéty za 1550 zl. konv. mince pěti měšťanům plzeňským. Ti ubourali nejprve věž a kostel pronajali eráru na skladiště obilní pro vojsko. Ale r. 1802 jali se i kostel bořiti a kámen odvážeti. A v krátké době srovnán byl celý nádherný chrám se zemí.

Budovu klášterní koupila r. 1787 obec plzeňská za 855 zl. R. 1832 odkoupil ji zase stát od obce za 892 zl. a zřídil v ní nemocnici vojenskou, která tu byla až do r. 1895. Potom byl bývalý klášter zbořen a na jeho místě vystavěna veliká budova krajského soudu.

Jen několik z kamene tesaných ozdob a několik sejmutých nástěnných maleb připomíná nám v městském museu plzeňském bývalou stavbu klášterní.

Na počátku stol. XVIII. založen byl v Plzni také ženský klášter řádu dominikánského. Hraběnka Kateřina Vratislavová z Mitrovic zakoupila za tím účelem r. 1711 v jihozápadní části města místo ke klášteru a vymohla si k tomu svolení panovníkovo. R. 1712 dne 12. dubna přišly první čtyry

jeptišky z kláštera Dominikánek u sv. Anny ve Starém Městě Pražském do Plzně a ubytovaly se zatím v domě soukromém. Dne 20. dubna téhož roku položen byl základní kámen ke klášteru a stavba dokonána byla ve dvou letech. Provedl ji



Kostel sv. Anny v Plzni.

stavitel plzeňský Jakub Auguston. R. 1714 dne 20. srpna byly jeptišky od převora dominikánského Václava Fiklšera převedeny do svého nového kláštera. Zpovědníkem jeptišek býval vždy některý člen z kláštera dominikánského. Klášterní kostel svaté

Anny byl dostavěn teprve r. 1735. R. 1782 byl klášter dominikánek zrušen; žilo v něm tehdáž 21 jeptišek, z nichž každá obdržela roční pensi 200 zl. Klášter i s kostelem koupila roku



Vnitřek kostela sv. Anny v Plzni.

1783 obec plzeňská od náboženského fondu za 11.652 zl. 30 kr. rýn. a r. 1784 umístila v klášteře hlavní školu. R. 1804 bylo přeloženo sem gymnasium klášterem tepelským zřízené a státem vydržované. Na ústavě tom působili praemonstráti tepelští jakožto professoři velmi blahodárně. Někteří z nich byli činni jakožto spisovatelé čeští a získali sobě i velikých záslůh o za-

chování a rozkvět české národnosti v Plzni. Z mužů těch vynikli zvláště: Josef Vojt. Sedláček, Jos. Smetana, Hugo Karlík a Jan Nep. Fr. Desolda.

Kostel sv. Anny tvoří nároží ulice Školní a ulice Andělské; jest to velmi úhledné stavení barokní.

V průčelí jest štít se sochou sv. Anny, po stranách stojí dvě nízké věže. Také vnitřek jest velmi pěkný. Ze sdružených pilířů vycházejí pásy, mezi nimiž jsou plackové klenby ozdobené malbami: v presbytáři Nejsv. Trojice; ve středním poli: sv. Anna uvádí P. Marii do služby chrámové; nad kruchtou: Panna Maria přijímá pod ochranný plášť svůj mnichy a jeptišky řádu dominikánského. Na klenbě podkruchtí jest malba: Kristus Pán zjevuje se sv. Rose Limánské.



Hřbitovní kostel Všech Svatých v Plzni.

Na hlavním oltáři jest v dolejší části obraz sv. Anny držící na klíně Ježíška, který se sklání k Panně Marii před ním klečící; v části hořejší jest obraz sv. Rosy Limánské (s věncem růží na hlavě, chovající Ježíška).

V lodi jsou na každé straně dva oltáře, a to na straně evangelijní: sv. Dominika a sv. Jana Nep.; na straně epištolní: sv. Aloisia a sv. Kateřiny z Ricci.

Hřbitovní kostel Všech Svatých v Saském předměstí stojí na návrší severně od města na levém břehu řeky Mže. Před založením města Plzně byla v těchto místech ves Malice a kostel Všech Svatých byl jejím farním kostelem. Když pak založeno bylo město Plzeň, byl kostel Všech Svatých »matkou« kostela městského; tak aspoň nazývá se v listině krále Jana Lucemburského z r. 1322, kterou právo patronátní nad oběma těmito kostely uděluje se řádu rytířů německých. Zdá se, že

nedlouho po řečeném roce fara u kostela Všech Svatých byla zrušena a důchody její přikázány faráři městskému *).



Vnitřek hřbitovního kostela Všech Svatých v Plzni.

R. 1381 kardinál Pileus udělil všem těm, kdož by se dříve vyzpovídali a ke stolu Páně přistoupili, a navštívili v určité svátky tento kostel a něčím jej obdarovali, odpustky 100 dní.

Posléze byl kostel přestavěn; jak se zdá, kolem r. 1459, neboť toho roku odkazuje Anna, manželka Předbora, krejčího, „ke Všem

*) Strnad ve „Výr. zprávě vyšš. gymnasia v Plzni 1903—04“, str. 13.

Svatým na dílo (t. j. na stavbu) 5 kop" *). Tomu nasvědčuje také zpráva že r. 1460 Mikuláš, biskup Molenotský kostel posvětil **).

R. 1855 byl kostel zevně i uvnitř opraven a r. 1885 opětně.

Kněžiště uzavřeno jest třemi boky; v oknech hrotitých, prutem ve dvé dělených, jsou kružby. Na klenbě křížují se ostrohranná žebra, tvořice tak pěkný síťový vzor. Žebra vybíhají z oblých přizedních přípor.

Oltář hlavní z konce 17. stol. jest ranně barokní, s lalokovými řezbami po stranách. Oltářní obraz „Všech Svatých", na němž vidíme hojně drobných postav světců a světic a nejvýše Nejsv. Trojici korunující P. Marii, jest dobrá práce, s oltářem současná. V hořejším nástavku jest obraz: Kristus Pán z mrtvých vstavší zjevuje se apoštolům.

Ve vítězném oblouku na příčném trámu jest kříž s ukřižovaným P. Ježíšem; u paty kříže Maří Magdalena po stranách pak Panna Maria a sv. Jan Ev. Na trámu čteme latinský nápis: „Jenž jsi za nás trpěl, Ježíši Kriste, smiluj se nad námi. Roku 1699".

U vítězného oblouku na straně evangelijní stojí oltářík pozdně renaissanční; v něm jest starší, pozdně gotická polychromovaná řezba „Pohřeb Krista Pána". Na straně epištolní jest oltářík barokní z 18. stol., v němž stojí veliký krucifix a sošky P. Marie a sv. Jana Ev. asi z konce 16. století.

Loď má klenbu renaissanční, vybíhající z ozdobných hlavic jonských. Při levé boční zdi stojí kazatelna, jejíž kamenná, jednoduchá, spodní část označena jest letopočtem 1596; svršek jest dřevěný, se sochou svat. Jana Křtitele z 18. stol. Okna v lodi jsou široká, do hrotu zaklenutá.

Vzadu jest kruchta spočívající na klenutí opřeném vpředu o dva pilíře.

Při opravě kostela r. 1856 byl nalezen ve dlažbě pod kruchtou náhrobní kámen s nápisem: „V tomto místě v Pánu Bohu odpočívá poctivý a šlechetný mládenec Václav Jiří Lemon, rodič města Plzně, kumstu apatikářského, který při nakažení morovém tohoto města, když lékařstvím svému bližnímu nakaženému jest z lásky křesťanské přisluhoval, od ruky Boží morovou ranou dotknut život svůj za život svého bližního jest dokonal leta 1680 dne 3. Decembru, mezi 1. a 2. hodinou na noc, a tu veselého z mrtvých vstání a věčnou odplatu očekává. Dnes mně, zejtra tobě". Kámen tento zazděn byl v předsíni.

Vnějšek kostela jest zcela jednoduchý; presbytář má v rozích opěrné pilíře. Nad presbytářem jest hrotitá, plechem pobitá vížka; na střeše lodi jest plechem pobitá vížka hranolová se stříškou cibulovitou; v této vížce zavěšeny jsou zvony.

Kolkolem kostela rozkládá se pěkný hřbitov, na němž však od r. 1902 již se nepochovává.

Mezi opěrnými pilíři presbytáře jest krásný gotický náhrobek rodiny Treybalovy, zbudovaný r. 1902 dle návrhu architekta Kamilla Hilberta; ve výklenku náhrobku jest krásný relief „Pohřeb Kristův", jejž modeloval prof. J. Kastner a v kameni provedl F. Hnátek v Praze.

V Saském předměstí na levém břehu Mže stával kostelík sv. Rocha, vystavěný v době moru r. 1598 k podnětu měšťana Šebestiána Pechovského, jenž sousední zahradu s domkem odkázal k arciděkanství. Kostelík ten dle zprávy z r. 1700 neměl žádného jmění; arciděkan byl povinnen z užitku onoho domku a zahrady starati se o nutné opravy a byl zavázán čtyřikráte do roka sloužiti v něm zpívanou mši svatou.

R. 1783 byl kostelík tento zrušen a v obytná stavení změněn.

Hřbitovní kostel sv. Mikuláše stojí jihovýchodně od města v Pražském předměstí na návrší vypínajícím se nad řekou Radbuzou. Dal jej r. 1406 vystavěti měšťan plzeňský Vít

*) Strnad, Listář II., 45.

**) Pam. kn. arcid. l., 160 (dle Tannera).

malíř, který měl vinici v tom místě, tehdáž »na Mitrwaldě« řečeném *). R. 1414 byl u kostela tohoto zřízen hřbitov, když král Václav dovolil Plzeňským, aby mohli k tomu účelu koupiti dvůr za městem ležící s poli **).



Hřbitovní kostel sv. Mikuláše v Plzni.

Kostel sv. Mikuláše jest stavba gotická. Presbytář zakončený třemi boky má okna hrotitá bez kružeb. Klenba jest nízká, s ostrými hranami, bez žeber; na ní vymalován jest týž znak, jenž v kameni vytesaný spatřuje se na věži kláštera františkánského, při něm jsou písmena A H a letopočet 1599. Lze z toho souditi, že Anna Hauffová, známá již dobroditelka obou klášterních kostelů plzeňských, toho roku dala kostel

*) M. Šimona Plachého z Třebnice „Paměti Plzeňské", str. 12.

**) Strnad Listář I., 271.

[illegible]

[illegible] ve výklenku [illegible] obrázek [illegible] části oltáře [illegible] k [illegible] a slávě. [illegible] a na [illegible] Lidmily [illegible] Mirobel [illegible] oltář snaž[illegible] narození syna [illegible]

[illegible] jest na [illegible] pouci Spa[illegible]

[illegible] z bývalé [illegible]



[illegible] Mikuláše v Plzni.

[illegible] velice zajímavé oltáře, asi z [illegible] v kap. Šternberské při kostele sv. Bart[illegible] úpravy: jsou to bohatě vyřezávané [illegible]. Na oltáři [illegible] na straně evangelijní jest uprostřed relief P. Marie Pomocné, kolkolem sošky čtrnácti sv. pomocníkův. Na oltáři strany epištolní jest uprostřed relief sv. Josefa a kolkolem sošky sv. patronů českých.

Loď má strop plochý, okna hrotitá bez kružeb. Při jižním boku stojí malý oltářík s obrazem na dřevě malovaným „Kristus Pán nese

*) Kaplička ta stávala v zahradě domu č. 24 na pražském předměstí. Dal ji vystavěti kolem r. 1750 František Fojtík, měšťan a mistr sladovnický, při cestě, kudy chodívalo procesí do Celly Marianské. Srvn. Hruška, str. 424.

**) Srvn. Inventář z r. as 1771 v archivu arciděkanském.

kříž“ (poprsí), asi z konce 18. stol. Obraz tento pochází z kapličky, která stávala v místech nynějšího měšťanského pivovaru*).

K severnímu boku lodi přistavěna loď boční, z části stejně vysoká s lodí hlavní, z části o polovici nižší se stropem rovným. V ní jest barokní oltář sv. Anny s obrazem této světice a se sochami sv. Josefa a sv. Jachyma po stranách. Zevně v boku této přistavěné lodi jest kamenný barokní portálek a nad ním socha sv. Mikuláše, rovněž barokní.

Na střeše lodi jest dvojitá vížka plechem pobitá; v ní visí malé zvonky.

Při kostele sv. Mikuláše jest rozsáhlý hřbitov, na němž se však od r. 1902 již nepochovává. Uprostřed stojí pěkná kamenná socha Neposkvrněného početí, na jejímž podstavci vytesáno: „Ke cti a chvále neposkvrněného početí Rodičky Boží Marie Panny obětoval Kajetán Giebitz z Dobřan, mistr umění lékárnického 1859.“ Giebitz jest při tomto pomníku pochován.



Kaple „u Ježíška“ v Plzni.

Na hřbitově odpočívají tělesné pozůstatky několika mužů o vlast a národ zasloužilých: prof. Vojt. Sedláčka, prof. Jos. Smetany, Jos Kajetána Tyla a j.

*) Kapličku tu založil Václav Ginter, měšťan Plzenský, ustanoviv v poslední vůli r. 1776 takto: „Praelegiruju mé milé manželce Dorotě z ohledu mně vždy prokázaných věrných služeb zahradu za Pražskou branou s novým stavením a vším k tomu patřícím příslušenstvím, s tím však závazkem, že ona vedle toho nového stavení tím dříve kapli pod titulem „Krista Pána kříž nesoucího“ vystavěti, ji vždy v dobrém stavu zachovati, a za každého odpraveného delikventa, a to hned po téhož odpravení, mši svatou sloužiti dáti a tím břemenem na své dědice přenésti a od těch též nejináče jinému postoupena neb prodána býti, anobrž břemeno to na věčné časy na gruntu tomto pozůstati má.“ Hruška 426.

Hned pod svahem návrší, na němž hřbitov se rozkládá, na straně severní, stojí kaple zvaná »u Ježíška«. Vystavěl ji r. 1745 lékař Petr Pavel Helffer z Helfferstreu-u, tehdáž primátor plzeňský.

Kaple ta, zasvěcená Jesulátku Karmelitskému neboli „Pražskému", jest malá svatyňka barokní. Má tři pole klenby plackové do pasů zapuštěné. Oltářík jest barokní se zasklenou skříní, v níž stojí soška Jesulátka. V zadu jest dřevěná kruchta a za ní napříč jako předsíň přistavěna jest kaplička jiná, na jejímž klenutí spatřují se malby: 1. „Panna Maria klečící v oblacích." 2. Srdce Páně. Ve výklenku oltářík se skupinou ukřižování. Po stranách vchodu umístěny jsou sochy sv. Anny a sv. Josefa.

Kaple nalézá se v majetku soukromém. Byla r. 1807 opravena a rozšířena od tehdejšího majitele Petra Pavla Pernera; r. 1893 byla opět obnovena.

V Pražském předměstí poblíž mlýnského potoku, spojujícího Radbuzu se Mží, v místech, kde nynější Královské nábřeží s Poděbradovou třídou se stýkají naproti Pražskému mostu, tam kde jest nyní dům „u zvonu," stával kostelík sv. Maří Magdaleny, kolem něhož byl hřbitov. Při tomto kostelíku býval špitál pro nemocné založený r. 1322 Konrádem z Dobřan, měšťanem plzeňským, jenž při něm i onen kostelík vystavěl. Zakladatel odevzdal špitál řádu křižovníků německých, vyminiv sobě, aby dva členové z řádu toho stále při špitále bydleli a o duchovní i časné potřeby nemocných se starali. Zakladatel učinil také dostatečné nadání k vydržování špitálu. Podací právo jakož i správu špitálu a statků jeho vyhradil sobě a svým potomkům; kdyby rod jeho vymřel, ustanovil, že městská rada má zvoliti dva nebo tři měšťany, kteří by patronátní právo vykonávali a statky špitálu spravovali. Později byl špitál přeložen dovnitř města a nalézal se v bezprostředním sousedství kláštera Dominikánského; byla u něho kaple sv. Václava. Bývali do něho přijímáni chudí měšťané *). Kostelík sv. Maří Magdaleny zrušen byl r. 1783 a zbořen. Špitál s kaplí sv. Václava zbořen byl zároveň s klášterem Dominikánským, aby získáno bylo místo pro obrovskou budovu krajského soudu. Špitál, nyní „chudobinec" zvaný, přeložen byl do bývalého „Panského mlýna" v Otakarových sadech. Nyní vydržováno jest v chudobinci tom 18 osob; mimo to udílí se z důchodů chudobince podpora 12 osobám.

Jiný špitál „pro nádenníky" býval na pražském předměstí na pravém břehu Radbuzy v rohu, jejž tvoří ulice Nádražní a Pivovární. Při tomto špitále bývala kaple sv. Martina; byla rovněž r. 1783 zrušena. Ze jmění špitálu zřízen byl „chudinský fond sv. Martina", z něhož se podporuje 10 příslušníků plzeňských.

Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Redemptoristů) započala lonského roku (1907) v Plzni blahodárné své působení. Prozatím jsou tu dva kněží, kteří bydlí na Říšském předměstí v Klatovské třídě v domě č. 11, v němž mají i malou domácí kapličku. Hodlají časem vystavěti prostranný kostel zasvěcený sv. Janu Nep.

Kongregace školských sester de Nôtre Dame má v Plzni dům filiální, zřízený r. 1879. Vydržují v něm pensionát pro dívky a školu, kde se hlavně vyučuje hudbě a ručním pracím. V domě tom žije celkem 17 sester a 2 novicky. Mají v domě svém pěknou kapli.

Obsluha nemocných ve všeobecné nemocnici plzeňské svěřena jest kongregaci sester III. řádu svat.

*) R. 1700 bylo v tomto špitále chováno 12 osob. Zpráva arciděkana plzeňského z toho roku v arcib. archivu.

Františka Ser., které tu mají kapli zasvěcenou svat. Františku Ser. Jest tu 17 sester a 2 novicky.

Sestrám z téhož řádu svěřena byla také péče o chorobinec, zřízený z odkazu měšťana plzeňského Aug. Fodermayera pro osoby stižené nezhojitelnými neduhy. V chorobinci tom jsou zaměstnány tři sestry. Chorobinec vysvěcen byl dne 25. října 1906.



Kostel sv. Václava na novém ústředním hřbitově plzeňském.

Mimo to jsou kaple v budově reálné školy, při českém gymnasiu a v budovách obecných a měšťanských škol na Pražském a Říšském předměstí.

V nové veliké budově c. k. krajského soudu zřízena jest při věznici prostorná kaple. Na oltáři jest obraz Nejsvět. Trojice.

Obrovská budova c. k. mužské trestnice na Borech, vystavěná v letech 1874—78 v podobě osmipaprskové hvězdy,

má v druhém poschodí východního křídla kapli pro trestance. Jest to veliká prostora se stropem plochým, trámovým. Okna jsou vysoká, polokruhově sklenutá. Na hlavním oltáři jest obraz »Kristus Pán jako dobrý pastýř« od Emila Lauffera; při boční zdi na straně epištolní jest oltářík s obrázkem Panny Marie Lourdské. Na straně evangelijní stojí kazatelna. Za oltářem jest oratoř s dřevěným mřížovím pro inspekční úředníky. Vzadu jest prostranná kruchta.

V kapli této jest místa asi pro 900 trestanců. Nad kaplí vypíná se vížka se zvonkem.

Na novém ústředním hřbitově plzeňském rozkládajícím se v pěkné poloze u lesa v levo při silnici k Rokycanům vedoucí, jest pěkný kostel sv. Václava, vystavěný r. 1900 ve slohu románském na způsob centrální stavby.

V průčelí jest věž s hodinami; zevnějšek ozdoben jest štukovými reliefy (v průčelí žehnající Kristus a P. Maria s Ježíškem, na bočních stranách sv. Vít, sv. Prokop, sv. Kosmas a Damian).

Uvnitř jest v pozadí oltářík s krucifixem; před oltářem jest veliký kamenný podstavec pro rakev (dutý se zdviží, aby rakev z komory pod kaplí se nalézající mohla býti do kaple vyzdvižena). Na stěnách kaple zavěšeny jsou čtyři pěkné obrazy, jež maloval plzeňský rodák Jos. Mandl: 1. Smrt. sv. Ludmily, 2. Zavraždění sv. Václava, 3. Sv. Prokop káže lidu, 4. Vidění bl. Anežky Přemyslovny.

Na novém hřbitově ve Škvrňanech jest pěkná nová kaplička, vystavěná ve slohu románském.

Filiální kostel sv. Jiří u Doubravky stojí o samotě při řece Mži nedaleko ústí Úslavy. Jest původu prastarého a býval za starých dob kostelem farním. U něho bývala ves Kostelec, nyní zaniklá. Dle zprávy kronikáře Pulkavy biskup sv. Vojtěch, vraceje se r. 992 do Čech, vedl s sebou z Říma dvanácte mnichů benediktinských a zbudoval jim v Plzeňsku pěkný kostel ke cti Rodičky Boží Panny Marie, jejž nazval Kostelcem; při tomto kostele měli setrvati, dokud by pro ně nezískal místa Praze bližšího *). Podání toto dochází stvrzení svého v tom, že podací právo kostela sv. Jiří patřilo Benediktinům kláštera v Břevnově, kterýž byl sv. Vojtěchem založen. Ke kostelu byly přifařeny osady: ves Senec na levém břehu Mže, na pravém břehu vsi Týnec, Doubravka, Oujezd, Bukovec, Lobzy a Božkov.

Z farářů zdejších jsou známi tito: Frana, prve f. v Chrástu, 1361, Mikuláš 1367, Jan do 1389, Jindřich, prve f. v Blovicích, sm. s př., 1389, Jan, prve f. v Plané, sm. s před., 1389, Mikuláš do 1399, Jakub, prve f. v Plané, sm. s před., 1399 † 1419, Jan od 1419, mistr Konstantin 1425—1427, Štěpán 1485—87, Jan Bukač 1502—06.

Opat Břevnovský Kliment popustil podací právo kostela sv. Jiří Zikšovi (Zikmundovi) z Tryclar v Týnci, ale učinil tak bez svolení konventu. Proto vyzval konvent břevnovský řečeného pána r. 1506, aby práva toho se vzdal. Ale ještě r. 1518 Jiří Zikeš z Tryclar osoboval sobě právo podací. Později ucházela se o právo to obec Plzeňská a dosáhla posléze toho, že konvent břevnovský jí právo to postoupil za $32^1/_2$ kopy grošů.

---

*) Vacek v „Methodu" XVII. (1891), 17; Lehner, Děj. um. nár. čes., I., 48.



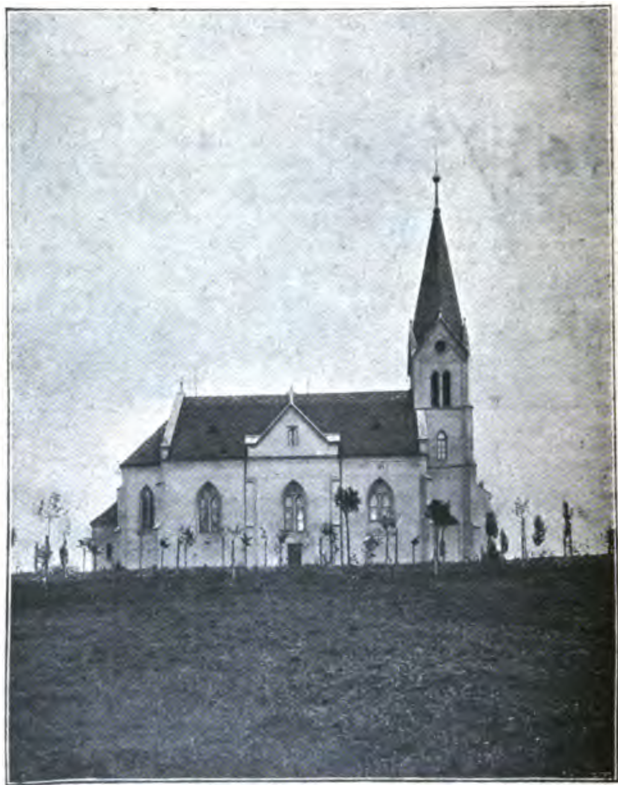
Filiální kostel sv. Jiří u Doubravky.



Vnitřek filiálního kostela sv. Jiří u Doubravky.

Nedlouho po tom, jak se zdá, samostatná fara v Kostelci byla zrušena a bývalá farní osada připojena byla k Plzni.

Původní kostel byl malý, slohu románského. Zachovala se z něho dosud malá románská apsida s původním úzkým vyšpaletovaným okénkem. K severnímu boku původního kostelíka přistavěn byl v době pozdější kostelík gotický rozměrů o něco větších.



Kostel sv. Martina a Prokopa v Lobzech.

Presbytář má klenbu žebrovou; místo svorníku spatřuje se prázdný znakový štít. Okna jsou hrotitá bez kružeb. Oltářík hlavní jest ranně barokní, pěkně řezaný, z počátku 18. stol.; obraz sv. Jiří jest novější. — Vítězný oblouk jest hrotitý. Loď má strop plochý, okna oválová. Po stranách vítězného oblouku stojí boční oltáříky rokokové s novějšími, nepříliš zdařilými obrazy sv. Cyrilla a Methoděje a sv. Jana Nep. od Jana Herzoga 1863. Na severní stěně lodi na konsole stojí velmi pěkná gotická socha P. Marie s Ježíškem asi z konce 15. stol. V pravo vedle bočního oltáře sv. Jana Nep. jest zmíněná románská apsidka, valeně sklenutá; oltářní mensa v ní stojící jest kamenná. Před apsidkou stojí stará kamenná křtitelnice nahoře osmiboká s vytesanými okrasami a nápisem latinským, oznamujícím, že ji zhotoviti dal Václav Křakov (Křakovský), arciděkan Plzeňský. K jižnímu boku kostela přiléhá věž s helmicí břidlicí krytou. Zvon ulil Jan Perner v Plzni r. 1719.

Kolem kostela jest hřbitov, v jehož rohu jest stará márnice (bývalá kostnice) s prejzovou střechou a se zděnou vížkou.

Kostel sv. Martina a Prokopa v Lobzech stojí o samotě na vávrší. Vystavěn byl nákladem obce Lobezské za starostenství Martina Černého a posvěcen Jeho Eminencí njdp. kardinálem Leonem Skrbenským dne 7. října 1906.

Jest to pěkná, prostorná budova slohu gotického. Kněžiště třemi boky zakončené, jakož i obdélníková loď mají strop rovný. Dolejší část oltáře jest ze šedého mramoru; v pozadí oltáře v dřevěném gotickém orámování jest obraz na plátně: sv. Martin stoje opěšalý odsekává plášť žebrákovi. Vítězný oblouk hrotitý; po pravé jeho straně vsazena jest deska s nápisem připomínajícím posvěcení chrámu.

V lodi na stěně strany evangelijní zavěšen jest nový veliký obraz sv. Prokopa na plátně; naproti jest obraz „Kristus na kříži", malba na plátně dle sochy Myslbekovy.

Zvony: 1. nejmenší, býval v kapličce ve vsi; jest ozdoben polovypuklými obrazy sv. Jana Nep. a Zvěstování P. Marie; nahoře má nápis latinský: „P. Maria oroduj za nás 1729"; 2. a 3. (sv. Prokop) jsou nové, ulité r. 1906 od Roberta Pernera, zvonaře v Plzni. Zvony ty posvěceny byly dne 18. července 1906.

Dle zprávy z r. 1700 náležel k Plzni také kostel sv. Blažeje, stávavší poblíž Plzence. V kostele tom konávaly se tehdáž služby Boží v den sv. Blažeje a v pondělí svatodušní, kdy tam z Plzně vedeno bylo procesí.

2. Dobřany, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem; na školách působí katecheta.

Patron: opat kláštera Tepelského.

Místa přifařená: Dobřany a Dobřany Malé 3371 k., 6 ž., šk. 8tř. měšť. něm., šk. 6tř. obec. něm., šk. 3tř. čes.; Dobřany, ústav choromyslných 1723 k., 47 ak., 37 ž.; Chlumčany 3/4 h., 832 k., šk. 2tř. čes.; Újezd Vodní (Wasser-Aujezd) 1/2 h., 202 k.; samota (mlýn) Vartov 1/2 h., 8 ob.; Ves Nová 1 h., 504 k., šk. 2tř. čes.; Vstíš (Stich) 3/4 h., 772 ob., šk. 2tř. něm.

Vladyka Dobřanský Vykart z Tyrné v druhé pol. 13. stol. daroval s manželkou svou a zetěm Janem podací právo kostela Dobřanského Bílým sestrám sv. Maří Magdaleny řádu augustinianského (magdalenitkám), které si tu založily klášterec, jenž r. 1260 od obou řečených pánů obdařen byl rozličnými milostmi. Vrchnost však nad trhovou vsí Dobřany, kdež byly tehdáž dva kostely (sv. Víta a sv. Mikuláše), dostala se klášteru Chotěšovskému. Odtud vznikly neshody mezi Jitkou, převořiší klášterce magdalenitek, a Miroslavem, proboštem Chotěšovským, až konečně r. 1282 magdalenitky prodaly klášterec i všechna práva svá klášteru Chotěšovskému. Proboštové dosazovali ke kostelu farnímu kněze z kláštera Tepelského *).

Pořad farářů Dobřanských: Trojan do 1357, Vítek 1357—76, Jan řečený Rys (Ryss) od 1376, Oldřich † 1390, Leo 1390—94, Oldřich, prve f. v Chotěšově, sm. s před., 1394—1405, Hněvko, prve f. v Teplé, sm. s před., 1405 † 1408, Lipold od 1408, Pertold do 1436, Jan od 1436, Šimon 1463 . . ., Adam Rudrisch 1573, později převor Tepelský a probošt Chotěšovský, Ondřej Keil 1623, Fridrich z Orttenbachu, z kláštera Steinfeldského, 1630—31, Jan Wolff, kněz světský z Falcka, 1631, Martin

*) Sedláček, Místopis, sl. 136.

Kilian 1631—59, Fridrich Uhl 1659—65, Jakub Saitz 1665—71, Tomáš Longo 1672 † 1682, Řehoř Neidthart 1682, Gotfrid Schmidt 1682 † 1699, Erasmus Köschka 1699 † 1725, Makarius Alberth 1725—58, Hugo Zickler 1758—82, Vincenc Graas 1782 † 1788, Siard Eberle 1788 † 1803, Jakub Jiřička 1805, Ondřej Januschkowetz 1805—21, Šimon Klinger 1821



Farní kostel v Dobřanech.

† 1834, Bartoloměj Lenz 1834 † 1842, Theodor Weymann 1842—67, Hugo Karlík, kn. arc. vikář, 1867—74, Stanislav Škarda 1874—75, Amand Lang 1875—79, Isfrid Baldermann 1879—96, Heřman Dobrý, kn. arcib. vik. sekretář.

R. 1498 Jan, biskup Simbalienský, v listině své dané dne 4. prosince praví, že z dovolení administrátorů arcibiskupství

farní kostel sv. Mikuláše v Dobřanech znovu posvětil*). Z toho lze souditi, že v bouřích husitských byl znesvěcen. Zároveň řečený biskup vida toho potřebu, aby kostel ten byl opraven a nutnými potřebami opatřen, udělil odpustky 40 dnů věřícím, kteřížby k tomu účelu něčím přispěli a v určité dny kostel ten zbožně navštívili.



Vnitřek farního kostela v Dobřanech.

Po bitvě na Bílé Hoře byly Dobřany oddílem vojska císařského z nedorozumění přepadeny, vypleněny a zapáleny; při tom vyhořely i oba kostely Dobřanské. Svatyně ty byly brzo potom opraveny, ale Švédové r. 1645 je zase vyplenili.

*) Opis listiny té v rkp. knize „Memorabilia" fary Dobřanské.

V Dobřanech byly již ve stol. XVI dvě družiny literátské: česká a latinská. Jelikož pak oběma těm družinám při požáru r. 1620 všechna privilegia, registra a statuta shořela, daly sobě r. 1638 za pomocí faráře Martina Kiliana napsati stanovy nové na pergamenu, které pak byly potvrzeny Pavlem Heroldtem, proboštem chotěšovským*). Ale obě tyto družiny proměněny byly r. 1676 v bratrstvo jediné, totiž v bratrstvo škapulíře P. Marie Karmelské. R. 1676 dne 23. července konalo bratrstvo toto svoji první slavnost, při níž probošt chotěšovský Michael Kastel konal slavné služby Boží a vedl procesí; on též daroval bratrstvu sochu P. Marie. — R. 1728 dovolil probošt chotěšovský D. Peterka, aby při slavnosti škapulířové konáno bylo kázání české, ale jen když by na snadě byli čeští kazatelé; jinak mělo odpadnouti.

Socha P. Marie škapulířové velice byla ctěna, jak o tom svědectví vydávaly hojné stříbrné a zlaté ozdoby (korunky, řetězy, prsteny a p.), peníze a j. dary, jež vděční ctitelé v oběť přinášeli. Z darů těch vznikl znenáhla malý »poklad marianský.« R. 1784 bylo však bratrstvo škapulířové zrušeno a jmění jeho v obnosu 10.139 zl. 19 kr. spolu s řečeným pokladem marianským od státu zabaveno.

R. 1686 vykonáno bylo z Dobřan velice slavné procesí do Klatov k tamnímu milostnému obrazu marianskému; súčastnilo se ho 351 osob.

R. 1694—1700 zbudována byla při farním kostele nová věž od stavitele Leonharda Tronnera. R. 1707 udeřil do ní blesk a rozbil veliký zvon.

R. 1727 v den sv. Víta probošt chotěšovský Dominik Peterka položil základní kámen k novému kostelu sv. Víta, a r. 1734 v týž den dokončenou stavbu vysvětil.

Farní kostel sv. Mikuláše byl přestavěn a rozšířen v letech 1756—58 tak, že z původní stavby zůstaly jen boční zdi.

R. 1786 byl kostel sv. Víta k rozkazu vládnímu zrušen. Krásné svatyni hrozila úplná zkáza; měšťanstvo hledělo tomu zabrániti, i koupilo ji v dražbě r. 1789 za 610 zl. v naději, že nadejde čas, kdy zase bude moci býti odevzdána prvotnímu svému účelu. A tak se také na žádost věřících**) stalo již r. 1794. Již r. 1789 při visitaci, kterou zde konal biskup Krieger, poukázal farář k tomu, že kostela toho jest třeba ke konání českých kázání. Biskup slíbil, že se zasadí o to, aby kostel znovu byl otevřen, a nařídil, aby zatím kázání česká tam byla konána. Po zrušení kostela žádal farář v Hradci (Hradzen)

*) „Memorabilia“ ve farn. archivu Dobřanském.

**) V důvodech se uvádí, že služby Boží v kostele farním konají se jazykem německým, že však na osadě jest mnoho Čechů, pro něž by v kostele sv. Víta služby Boží konati se mohly. Napočítalo se tehdáž na osadě 2137 duší, z nichž Čechů bylo 677 (v Chlumčanech 212, v Horní Lukavici 135, v Dobřanech 330).

oltář sv. Víta v něm se nalézající pro svůj kostel, ale farář Dobřanský prosbami svými tomu zabránil.

Patronát nad oběma kostely předán byl r. 1804 klášteru Tepelskému.

R. 1739 zřídil Jan Václav Eberle na vrchu Vrabině kříž, k němuž hojné pouti z okolí se konaly, takže tam prelát chotěšovský Krištof Schmidl vystavěti dal prostrannou kapli. Když pak kaple ta byla zrušena, vyprosil si tehdejší farář Siard Eberle, syn onoho zbožného muže, jenž kříž na Vrabině zříditi dal, onen kříž pro kostel Dobřanský. I byl pak kříž ten r. 1791 dne 1. dubna v slavném průvodu přenesen do farního kostela Dobřanského, kdež pak zřízen byl pro něj zvláštní oltář. Oltář ten stával uprostřed lodi kostelní až do r. 1835, kdy byl přenesen ke zdi na straně epištolní, r. 1892 pak na nynější místo pod kruchtou.

Až do r. 1865 byla věž farního kostela ve zdivu zvýšena a novou střechou opatřena.

Farní kostel sv. Mikuláše jest prostorná, přívětivá svatyně barokní, lonského roku pěkně obnovená.

Zevnějšek jest prostý: k obdélníkové lodi, opřené jednoduchými pilíři a opatřené vysokými, trojlaločně zakončenými okny, přiléhá presbytář a dva stejně vysoké boční přístavky.

Presbytář sklenut jest klenbami plackovými, ozdobenými malbami: 1. sv. Mikuláš (v pozadí kněz zaopatřující nemocného), 2. týž světec v nebeské slávě (v rozích malé výjevy ze života sv. Mikuláše).

Hlavní oltář jest rokokový; oltářní stůl s tabernaklem jest posunut v před, v pozadí jest bohatá architektura, v níž po stranách stojí veliké sochy sv. Václava a sv. Floriana, uprostřed pak umístěn jest veliký zdařilý obraz na plátně: sv. Mikuláš klečící před Nejsv. Trojicí v oblacích od andělů nesených.

Na straně evangelijní stojí rozvilinový oltářík kredenční, v němž jest zasklený střed s relikviemi.

Po stranách presbytáře v přístavcích umístěny jsou oratoře a pod nimi na straně evangelijní sakristie, na straně epištolní nově zřízená kaple Nejsvětějšího Srdce Páně.

Ve vítězném oblouku jest na jedné straně rokoková kazatelna, na druhé straně veliký krucifix se sochami P. Marie a sv. Jana (ze XVII. století).

Loď má napodobenou plochou klenbu.

Po stranách vítězného oblouku v šikmých koutech jest po jednom rokokovém oltáři: 1. na straně evangelijní se skříní zasklenou, v níž jest socha sedící P. Marie s Ježíškem, po stranách sochy sv. Joachyma a sv. Anny; 2. na straně epištolní s obrazem sv. Vavřince, po stranách sochy dvou světců ze řádu praemonstratského.

Na kruchtě jsou veliké varhany, rokokovými řezbami bohatě ozdobené.

V předsíni pod kruchtou stojí onen výše zmíněný oltář sv. Kříže. Spatřujeme na něm sousoší ze dřeva řezané: uprostřed jest veliký krucifix, u jeho paty Maří Magdalena, po stranách P. Marie a sv. Jan.

Na stěnách lodi visí obrazy: sv. Evermonda, bl. Heřmana, sv. Isfrída a sv. Gilberta. Maloval je Ondřej Schindler nákladem Alžběty Wolframové r. 1745*).

---

*) Jsouť na nich tyto nápisy: „Elisabeth Wolframin fieri cu 1745“, „And. Schindler pinxit“.

Věž, 45·5 m. vysoká, cibulovitou bání krytá a hodinami opatřená, stojí samostatně, východně od kostela. Nad vchodem jest znak kláštera Tepelského a letopočet 1700.

Zvony: 1. s nápisem latinským, oznamujícím, že jej r. 1730 dal přelíti a pak jej ke cti P. Marie posvětil praelát Chotěšovký Dominik



Kostel sv. Mikuláše v Dobřanech.

Peterka; mimo to jest na něm jméno tehdejšího faráře Dobřanského Makaria Alberta. 2. s nápisem latinským: „L. P. 1630 tento zvon dal udělati z lásky k Bohu a ke cti sv. Rocha Ondřej Fickelscherer a Markéta manželka jeho. Baltasar Hofman v Novém Městě [Pražském] zhotovil". 3. s nápisem latinským: „Slovo Páně zůstává na věky. Zhotovil mne Leonard Löw v Norimberce r. 1649". 4. (poledníček) má nápis německý: „Anno 1651. Da gos mich Meister Hans Berger in Weimar". 5. (umíráček) s nápisem latinským: „Svatý Michaeli archanděle a svatý Víte, orodujte za nás. Roku 1780".

Filiální kostel sv. Víta jest z nejzajímavějších staveb barokních v Čechách. Půdorys jest elipsovitý, uvnitř jsou kolkolem arkády a galerie, část střední vystupuje ve zdivu nad střechu galerií; má klenbu výsečovou a zakončena jest lucernovou vížkou.



Oltář v kostele sv. Víta v Dobřanech.

Oltář stojí volně uprostřed celé stavby, jsa kolkolem mřížkou obklopený. Jest to výborná řezbářská práce. Bohatá čtyřboká architektura s pilíři a hadovitě točenými sloupy nese baldachynové zakončení.

Oltářní stoly jsou dva: v předu a vzadu. Hojná a zdařilá jest i výzdoba sošnická. Vpředu spatřujeme sv. Víta

v oblacích, po stranách sv. Václava a sv. Ludmilu, vzadu sv. Jana Nep. v oblacích, po stranách sv. Norberta a sv. Vojtěcha; v bocích jsou sochy sv. Methoděje, Ivana, Prokopa a Josefa. Na baldachynu jest sousoší nejsv. Trojice uprostřed andělů.

Na kazatelně jsou černou barvou namalovány obrazy sv. evangelistů a ovocné i květinové pletence; na dvířkách jest znak opatský, písmena D. P. P. C. (t. j. Dominicus Peterka, praepositus Chotěšoviensis) a letopočet 1736.



Kaple v ústavu choromyslných v Dobřanech.

V části střední pod okny vymalovány jsou drobné výjevy ze života sv. Víta, na stropě pak sv. Vít ve slávě nebeské.

Na klenbách arkádového ochozu namalovány jsou výjevy ze života sv. Jana Nep.

Kolem kostela býval hřbitov.

Kaplička sv. Martina u špitálu byla na místě již dříve tu stávavšího kostelíka sv. Martina vystavěna r. 1881 zdarma od podnikatelů stavby ústavu choromyslných Schlimpa a Klotze ze staviva obcí poskytnutého.

Jest to malé, prosté staveníčko, k chudobinci přistavěné, půdorysu čtvercového s opěrnými pilíři v rozích a s okny hrotitými; vzadu jest malá apsidka. Uvnitř jest oltářík se starším (neumělým) obrázkem sv. Martina. Střecha jest jehlanovitá, břidlicová, s vížkou.

Kaplička čtrnácti sv. pomocníkův na Kamýckém vrchu nad Malými Dobřany zřídil měšťan Josef Rupprecht r. 1763 a odkázal k vydržování jejímu pole k ní přiléhající. Každého roku, zpravidla druhou neděli po velikonoci po odpoledních službách Božích koná se z kostela farního slavné procesí k této kapličce, kdež se pak zpívají litanie a písně velikonoční.



Vnitřek kaple v ústavu choromyslných v Dobřanech.

Ve velikolepém zemském ústavu pro choromyslné, vystavěném v letech 1876—1883 opodál města a tvořícím rozsáhlostí svou a množstvím budov téměř město pro sebe (jest tu místo pro 1400 nemocných!), stojí uprostřed v parku prostranná kaple, vystavěná r. 1880 ve slohu renaissančním.

V presbytáři, sklenutém křížovou klenbou, jest oltářík dřevěný se skupinou soch „Ukřižování“ a se soškami sv. Jana Nep. a sv. Václava po stranách. Loď jest veliká, obdélníková prostora s plochým kasettovým stropem; stěny jsou rozčleněny polosloupy s renaissančními hlavicemi, mezi nimiž táhne se štukový vlys s andílčími hlavinkami. Okna jsou veliká, obdélníková, polokruhově sklenutá. Po stranách v lodi jsou malé oltáříky. Vzadu jest polokruhový přístavek obsahující kruchtu. Nad presbytářem jest věž, tvořící zároveň průčelí, v němž jest deska s nápisem: „Saluti aegrorum MDCCCLXXX.“

Vnitřek kaple byl r. 1905 nově vkusně vymalován.



Kaple v Chlumčanech.

Kaple P. Marie Pomocné v Chlumčanech*) byla vystavěna r. 1749 od tehdejšího majitele panství Dolnolukavického, hraběte Ferdinanda Fr. Morzina. V kapli té sloužíval každou sobotu mši sv. zámecký kaplan Lukavický. R. 1822 zamýšlel tehdejší majitel Lukavic Fridrich Karel hrabě Schoenborn zříditi v této kapli rodinnou hrobku, ale nedošlo k tomu.

Jest to barokní staveníčko na vrchu malebně položené a vysokými stromy ostíněné. Půdorys čtvercový, s vykrojenými zevně rohy. Vnějšek oživen lisenami i čabrakovými ornamenty. Okna mají ostění zprohýbaná se štukovým orámováním. Klenba jest placková. Střecha mansardská s vížkou cibulovitou. Hlavní oltář jest rokokový, nástavec plochý se zprohýbanými římsami; uprostřed za sklem pod monogramem marianským jest obrázek P. Marie Pomocné; po stranách barokní sochy sv. Mikuláše a sv. Augustina. Při boční stěně na straně epištolní stojí barokní oltářík: po stranách obstojné sochy sv. Notburgy a sv. Barbory, uprostřed dobrý obraz „Kázání sv. Dominika“ od Raaba. V protější stěně jest výklenek se soškou P. Marie Lourdské, nad tím obraz Nanebevzetí P. Marie,



Vnitřek kaple v Chlumčanech.

*) Dr. Hostaš a Ferd. Vaněk: „Soupis památek polit. okresu Přeštického“, str. 13—14.

velká rytina z 18. stol. V pozadí jest dřevěná kruchta na dvou dřevěných sloupcích spočívající. Na stěnách rozvěšeny jsou obrázky křížové cesty a hojné obrázky barvotiskové — dárky to zbožných věřících.

3. Druzdová, fara.

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Město Plzeň.

Místa přifařená: Druzdová 575 k., šk. 5tř.; Bříza německá 1 h., 634 k., 5 ž., šk. 2tř.; Dolany ½ h., 412 k., šk. 2tř.; Habrová ½ h., 121 k.; Senec ½ h., 437 k.; Zruč ½ h., 121 k., 5 ž.; celkem: 2298 k., 10 ž.

Pod někdejším hradem Vížkou vystavěl majitel hradu pan Racek z Vížky r. 1351 kostel, při němž ustanoven byl kněz, pod jehož duchovní správu přiděleny byly mimo řečený hrad blízká ves Druzdová a Dolany. Osady ty příslušely do té doby ke kostelu v Dýšiné, ale pro časté rozvodnění řeky Mže se stávalo, že lidé nemohli do kostela, ano mnozí se i utopili, někteří pak zemřeli bez svátostí. Nový kostel měl býti filialním kostela Dejšinského a právo podací mělo příslušeti faráři Dejšinskému. K výživě kněze při kostele Druzdovském určeny byly desátky ze tří popluží, dvou pod hradem a třetího v Dolanech, pak dvůr s lánem polí v Druzdové, který pan Racek sám daroval dědičně kostelu. Na den Očišťování P. Marie měl duchovní správce Druzdovský odváděti každého roku do Dýšiny dvě svíce o třech librách na znamení poddanosti své.*) R. 1367 Racek z Vížky se syny svými Hynkem, Buškem a Ješkem daroval farnímu kostelu Druzdovskému jeden dědičný lán s dvorem a dvěma stráněmi lesa, aby za to slouženy byly zádušní služby Boží za otce Rackova Ratmíra, matku Žišku, první manželku Maruši, za druhou manželku Ofku i za pana Racka samého a za všechny dítky jeho **).

Faráři v dobách nejstarších: Jan do 1360, Svatoslav (Swacho) 1360—77, Oldřich, jáhen ze Seteče, 1377—1403, Erazim z Radnic 1403, Petr † 1426, Jakub z Radnic 1426.

R. 1517 koupila Druzdovou obec Plzeňská a stala se tak patronkou kostela.

Ve válkách husitských, jak se zdá, fara zanikla a osada připojena opět k faře Dejšinské.

R. 1699 byl kostel Druzdovský rozšířen a prelátem plzeňským benedikován.

R. 1701 purkmistr a rada města Plzně zřídili v Druzdové zase faru samostatnou.

Pořad farářů: Jiří Illigner 1701—3, Ant. Jan Hodkovský 1703 až 1707, Frant. Xav. Šmuravius 1707 † 1715, Jan Schmidl 1715 † 1721, Jan Seplumer 1721—26, Ant. Dominik Hallaš 1726—34, Jos. Václav Hrdý 1734—52, Jos. Sádlo 1752 (zemřel téhož roku), Ant. Alex. Maczakarini 1752—55, Eustach Václav Puchovský 1755—59, Jan Schinka 1759—62, Frant. Pitlík 1762—66, Jan Fridl 1766—77, Frant. Suchý 1777—86, David Pilz 1786—93, Tomáš Kordík 1793—1800, Frant. Alberth 1800—12, Václav

---

*) Strnad, „Listář", I., 75.
**) Strnad, „Listář", I., 106.

Hrůza 1812 † 1822, Jan Šrámek 1822 † 1842, Jan Schellinger 1843—54, Jos. Dik, prve f. v Maloticích, sm. s před.. 1855 † 1859, Václav Záruba 1859—69, Jos. Trapp 1869—80, Frant. Jizba 1880—98, Jos. Soukup od 1898.

Jelikož kostel farní o samotě stojící jest od farní budovy v Druzdové asi čtvrt hodiny vzdálen, a zvláště v zimě, když měl kněz jíti k nemocnému, bylo obtížno pro nejsv. Svátost jíti do tak vzdáleného kostela, k němuž často pro závěje ani přístupu nebylo, žádal farář Josef Hrdý r. 1745 magistrát plzeňský, jakožto patrona, aby poblíž fary vystavěna byla kaple ke cti sv. Jana Nep., v níž by se mše sv. sloužiti a nejsv. Svátost chovati mohla. Magistrát plzeňský k žádosti té ochotně



Farní kostel v Druzdové.

přivolil a dne 27. dubna 1745 položen byl základní kámen ke kapli, jejž farář posvětil a spolu s primátorem plzeňským a doktorem lékařství Petrem Helfferem z Helffentreu-u do základů vložil. Nákres ke kapli zhotovil a stavbu provedl Ondřej Kondel, stavitel ve službách kláštera Plasského. Stavba byla dokončena na podzim téhož roku a vysvěcena byla 9. listopadu arciděkanem plzeňským Janem Emerichem za přítomnosti magistrátu plzeňského. V této kapli pak konaly se služby Boží, kdykoliv pro zlé počasí byl přístup k farnímu kostelu nesnadný.

R. 1901 při poutní slavnosti dne 22. července slavena byla 200letá památka znovuzřízení samostatné duchovní správy a spolu 550letá památka založení původního kostela Druzdov-

ského. Slavnostní kázání toho dne konal Jos. Havránek, prof. náboženství na akad. gymn. v Praze, a slavnou mši sv. sloužil arciděkan Plzeňský František Herold.



Vnitřek farního kostela v Druzdové.

Kostel sv. Maří Magdaleny, stojí, jak již řečeno, o samotě v pěkné krajině v údolí na levém břehu Mže uprostřed lučin obklopených lesnatými stráněmi.

Z původní gotické stavby zachovalo se asi jen zdivo presbytáře třemi boky zakončené a v rozích pilíři opřené. Klenba presbytáře jest však již pozdější, valená, s výsečemi. Okna jsou obdélníková, nahoře polokruhově zaklenutá.

Dřívější barokní oltář odstraněn byl r. 1906 (některé řezby z něho uloženy byly v městském museu plzeňském) a nahražen novým, „go-

tickým“, od firmy bratří Bušků ze Sichrova. Uprostřed jest obraz Marie Magdalské (s lebkou v pravici a s křížem a důtkami v levici). Po stranách jsou reliefy sv. Václava a sv. Vojtěcha; nad nimi poprsní reliefy sv. Jana Nep. a sv. Prokopa.

Ve zdi na straně epištolní zachoval se z doby gotické nízký výklenek stlačeným segmentem sklenutý, s goticky článkovaným orámováním.

Vítězný oblouk jest polokruhový.

Loď má strop rovný, prkenný, lištami ve čtverce dělený; uprostřed čtverců jsou zlacené rosetty.

V bocích lodi jest po dvou oknech obdélníkových, obloukem sklenutých. Při každé z podélných stěn lodi stojí zajímavé barokní oltáříky z druhé pol. 17. stol.: 1. Oltářík na straně epištolní má nahoře v nástavku obraz sv. Jiří potírajícího draka, po stranách sošky dvou světců-mnichů, z nichž jeden, s nástroji umučení Páně, jest sv. Bernard; druhý drží v ruce berlu; uprostřed oltáře jest obraz sv. Martina na koni, odsekávajícího plášť žebrákovi; v rohu obrazu jest znak a pod ním písmena „A S P Z Z“, po stranách sochy sv. Kateřiny a sv. Barbory, nejníže pak nad mensou oltářní jest menší výjev ze života světce u nás málo známého, totiž sv. Jana Kalybity neboli „Žebráka z lásky k Bohu“ *); 2. na oltáříku strany evangelijní jest nahoře baldachýnek, pod nímž jest malá soška P. Marie Bolestné držící mrtvé tělo Krista Pána na klíně, dole, uprostřed, v zasklené skříňce jest soška P. Marie, po stranách sochy sv. Petra a Pavla **).

V průčelí lodi vystupuje ze střechy nízká vížka s cibulovitou stříškou. V ní visí tři zvony, z nichž jeden jest z r. 1640 s nápisem českým, oznamujícím, že jej ulíti dal Ondřej Červenka, měštěnín města Plzně s Dorotou manželkou; slil jej Leonard Löw v Norimberce.

Kolkolem kostela jest hřbitov, v jehož rohu stojí márnice na způsob obdélníkové kaple se zděnou vížkou na střeše.

Kaple sv. Jana Nep. stojí naproti faře; jest v půdorysu šestiboká, střecha jest mansardská, vížkou zakončená.

Nad dveřmi ve výklenku stojí socha sv. Jana Nep. Klenba jest ploská s výsečemi nad okny, takže plocha klenby vybíhá paprskovitě do rohů. Jest obklopena štukovým rámováním. Na klenbě uprostřed jest ozářený jazyk sv. Jana Nep., obklopený věncem, v němž jest šest hvězd; věnec nesou andělé. V rozích jsou pilíře s rokokovými štukovými ozdobami. Okna jsou obdélníková, nahoře jen v mírném oblouku zaklenutá.

Hlavní oltář jest barokní; na něm uprostřed jest obraz sv. Jana Nep. ***) na oblacích klečícího a anděly obklopeného; po stranách sochy

---

*) Světec ten narodil se v pátém století po Kr. P. z rodičů vznešených a zbožných v Cařihradě. Jako jinoch vyprosil si od rodičů krásnou knihu evangelií. Zatouživ po životě řeholním a obávaje se odporu rodičů odešel do ciziny a vstoupil tam do kláštera. Po nějakém čase jat byl neodolatelnou touhou vrátiti se k rodičům. I bylo mu to od představených klášteza dovoleno. Jan vrátil se tedy do rodného města, ale z lásky k Bohu ustanovil se na tom, že nedá se poznati rodičům svým. Žil jako žebrák poblíž rodného svého domu. Teprve před smrtí svou dal doručiti rodičům svým onu knihu evangelií, kterou neustále s sebou nosil. Rodičové poznali knihu, kterou byli darovali synu svému, jejž pokládali za ztraceného. A tu dal se jim Jan poznati a brzy potom blaženě zemřel. Srvn. Bollandovo dílo „Acta Sanctorum“ I., 1029.

**) Oltáříky ty byly sem nepochybně odjinud přeneseny, neboť v inventáři z r. 1737 se jakožto boční oltáře uvádějí: v pravo sv. Barbory, v levo sv. Kateřiny. — Tehdáž byla v kostele zdejším starobylá socha sv. Maří Magdaleny, velmi uctívaná; bývala odívána v šatečky.

***) Obraz ten byl r. 1784 již zcela sešlý, i byl nahražen novým, jejž maloval kterýsi malíř plzeňský za 10 zl.

sv. Petra a Pavla. V nástavku jest světec s posunkem mlčenlivosti a se dvěma klíči v levici, nepochybně bl. Jan Sarkander.

Po stranách jsou malé oltáříky: 1. na straně evangelijní s obrazem sv. Martina (malovaným r. 1881 od Jana Herzoga), 2. na straně epištolní se sochami: Ukřižovaného P. Ježíše, Panny Marie a sv. Jana Evang.; pod křížem jest skříňka s Jesulátkem.

Na straně epištolní zavěšen jest malý obrázek nejsv. Trojice na dřevě malovaný, na němž dole jest latinský letočetný nápis *), z něhož vysvítá, že pochází z r. 1719.

Vzadu jest dřevěná kruchta s varhánkami, zřízená r. 1856.

U Německé Břízy vystavěl r. 1840 sedlák František Roubal kapličku ke cti sv. Petra a Pavla. — R. 1882 Dolanští osadníci vystavěli na návsi novou malou kapli a vyžádali si, aby v ní dvakráte v roce mše svatá sloužena býti směla; i bylo to dovoleno v jeden den prosební, ve který procesí obcí Dolanskou se ubírá, a v některý den všední po sv. Anně. Kaple byla vysvěcena dne 7. května 1882.



Kaple sv. Jana Nep. v Druzdové.



Vnitřek kaple sv. Jana Nep. v Druzdové.

---

*) „Magno Deo peCCator eXstrVI et fIerI egIt".

4. Chotěšov, fara a klášter.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem, oba kněží řádu praemonstrátského z kanonie Tepelské.

Patron: Opat praemonstrátské kanonie Tepelské.

Obce přifařené: Chotěšov 2023 k., 20 ž.; Hořikovice 1/2 h., 168 k., 2 ž.; Losina 1/4 h., 223 k.; Montov 1/4 h., 1123 k., 1 ak., 14 ž.; Týnec 1/2 h., 233 k.; Křepelkový mlýn 3/4 h., 13 k.; celkem: 3783 k., 1 ak., 36 ž.

Blahoslavený Hroznata († 1217), založiv v Teplé mužský klášter řádu praemonstrátského, založil v Chotěšově klášter ženský téhož řádu ke cti sv. Václava, asi kolem r. 1200 a nadal jej bohatě*). Učinil tak hlavně na žádost sestry své Vojslavy. Ta byla provdána za kastellána krakovského Otu v Polsku, a když ovdověla, vrátila se do Čech. Paní Vojslava žila v klášteře Chotěšovském mnohá léta, majíc ve sboru sester hodnost patronky a nosíc i šat, jakým vdovy v klášteře opatrované se odívaly. Tu také zemřela (kolem r. 1227) a uprostřed chrámu byla pohřbena. Také sestra její Jitka vstoupila do kláštera Chotěšovského. První jeptišky přivedeny byly do Chotěšova z kláštera Doksanského. Vnitřní správu kláštera vedla převorka; na zevnějšek zastupoval klášter probošt, kterýžto úřad spravoval vždy některý z kněží kláštera Tepelského, rovněž od bl. Hroznaty založeného.

Pořad proboštů: Zdislav do 1248, Gothard † 1266, Mírek nebo Miroslav 1271—93, Pertolt do 1299, Kunrát † 1308, Vyšemír † 1310, Žibřid 1319, Pernolt 1320—28, Petr 1334 † 1354, Jan † 1366, Oldřich 1367—80, Hartman 1383—90. Sulek z Hrádku od roku asi 1393, zemřel kolem r. 1415, Hynek 1416 † 1423, Petr 1423 31, Václav 1431—53, Jiří Platner Tachovský 1453—81, Trystram od 1481, Erhart Mügler do 1504, Kliment 1504—19, Zikm. Gürl 1519—21, Matěj 1521—49, Hart do 1552, Jan Muth 1552 58, Adam Haster 1558—85, Matěj Herolt 1585—88, Vavřinec Kastl 1588 - 93, Jiří Scheiter 1593—98, Adam Rudrisch 1593—1633, Pavel Heroldt 1633—39, Zachariáš Mořic Bandhauer 1639—57, Vojtěch Pelletius 1657—66, Mich. Kastl 1666—98, Ondřej Fabricius 1698 † 1706, Dominik Peterka 1706 † 1737, Kryštof Schmidl 1737 † 1761, Karel Siard Pfeiffer † 1779, Pavel Jos. Novák 1779—81**).

Po smrti krále Přemysla Otakara II. (1278), kterýž byl velikým příznivcem kláštera, poplenily loupežné roty vojenské císaře Rudolfa r. 1279 klášter i kostel chotěšovský. Znesvěcený kostel byl r. 1282 znova posvěcen.

Probošt Sulek z Hrádku byl ve veliké přízni u krále Václava IV. Od papeže obdržel právo užívati infule a berly. Jsa i ve válečnictví zběhlý, porazil Bavory, kteří do Čech vpadli, a sám potom vtrhl vítězně do Bavor (1406). Za něho měl klášter nejšťastnější dobu svého trvání.

R. 1421 dne 18. ledna Žižka opanoval a osadil klášter, jejž však nalezl prázdný, poněvadž panny klášterní uchýlily se v čas do Plzně. Větší ránu zasadil klášteru král Zikmund, zastaviv valnou část statků klášterních. Odvolal sice r. 1422 zá-

---

*) Dr. Fr. Krásl, „Blahoslavený Hroznata“ v „Časop. kat. duch.“ 1898 str. 138. — Frant. Vacek v „Methodu“ XX. (1894), 57.

**) Srvn. Sedláček, Místop. slov., 326—327.

stavy a dal proboštovi právo je vyplatiti, ale tím se přece nepomohlo zchudlému klášteru.

Až do r. 1579 přijímány byly do kláštera jen dcery ze šlechtických rodů; později byly přijímány i dcery z rodin měšťanských. Ostatně bylo tehdáž pro nedostatečné důchody řeholnic v klášteře málo.

Probošt Adam Rudrisch dal vystavěti v letech 1614—16 proboštství. Na počátku války třicetileté uchýlily se řeholnice i probošt do Plzně. Ale když r. 1618 dne 21. listopadu Mansfeld dobyl Plzně, byl probošt s celým konventem, čítajícím 28 osob,



Klášter v Chotěšově.

zajat a teprve po složení značného výkupného, 25.000 zl., a po vydání pokladu chrámového byl propuštěn na svobodu. Statky klášterní byly od vzbouřených stavů rozprodány, ale císař Ferdinand II. je zase klášteru vrátil.

Za probošta Pavla Herolta započato r. 1638 se stavbou nového konventu, ale stavba ta byla dokončena teprve r. 1642 za probošta Zachar. Bandhauera.

Klášter potom vzkvétal ustavičně; za probošta Dominika Peterky přikročeno bylo r. 1734 k stavbě nové velikolepé budovy konventní, která dokončena byla r. 1756 za jeho nástupce Kryštofa Schmidta.

Ve válce sedmileté přitrhl r. 1757 dne 10. května oddíl nepřátelského vojska do Chotěšova. Klášternice pohostily velitele, plukovníka Mayera z Mayernu, ale ten, když pohodoval, žádal

30.000 zl. válečné kontribuce; po mnohých prosbách spokojil se se 600 dukáty.

R. 1782 dne 19. března, tedy v den sv. Josefa, přišel krajský plzeňský Kasimir Widersperg do prelatury a oznámil zde dekret císařský, jímž klášter se zrušuje. Potom dne 22. března, obdržev dovolení vstoupiti do klausury, oznámil týž dekret řeholnicím, které jej vyslechly s pláčem a nářkem. Bylo tehdáž v klášteře 44 řeholnic. Poslední probošt Pavel Jos. Novák usídlil se v Dobřanech, kdež zemřel r. 1797.



Vnitřek klášterního kostela v Chotěšově.

Klášterní panství připadlo náboženskému fondu a bylo r. 1822 prodáno knížeti Karlovi Alexandrovi z Thurn-Taxis.

Když v době tak zvaného kulturního boje sestry »Navštívení P. Marie« neboli Salesianky vypovězeny byly z kláštera v Moselweissu u Koblence v Německu, ovdovělá kněžna Helena z Thurn-Taxis přenechala jim za mírné nájemné někdejší konvent chotěšovský, do něhož byly r. 1878 slavně uvedeny. Tu žije nyní celkem 55 řeholnic, z nichž jest 35 sester chórových, 17 sester laiček a 3 novicky. Působí velice blahodárně, zabývajíce se výchovou dívek, pro něž zřídily pensionát.

Bývalý klášter chotěšovský jest budova velikolepá. Škoda, že krásný klášterní kostel sv. Václava byl po zrušení kláštera zůstaven zkáze a potom úplně zbořen. Ponechány z něho byly

pouze obě věže, které však r. 1837 vyhořely a rovněž byly zbořeny.



Farní kostel v Chotěšově.

Salesianky zřídily si zprvu kapli v jedné síni klášterní a teprve později přistavěly si ke klášteru nynější prostorný kostel, který byl r. 1901 vysvěcen.

Kostel vystavěn jest dle plánů stavitele Haberzettla v jednoduchém slohu barokním. Oltář zdobí pěkný obraz Srdce Páně, jejž maloval E. Deger. Okna presbytáře ozdobena jsou malbami na skle, provedenými Mayerovým uměleckým ústavem v Mnichově. V okně prostředním jest

obraz Nejsv. Trojice, v levém „Navštívení P. Marie“ a v pravém „Sv. František Saleský zakládá řád Salesiánek“.

K lodi hlavní přiléhají po stranách boční lodi s emporami. Boční loď na straně evang., od střední lodě mříží oddělená, určena jest pro chovanky klášterního pensionátu. Loď hlavní, jakož i boční loď na straně epištolní, určeny jsou pro lid. Z hořejších empor určena jest jedna pro cizí hosty, druhá pro nemocné jeptišky.

V hlavní lodi jest pěkná kazatelna, ozdobená obrazy od prof. Jos. Altheimera v Řezně.

Vzadu přiléha ke kostelu chor sester, nalézající se již uvnitř staré budovy klášterní a okny dovnitř kostela jdoucími opatřený. Na stěnách visí tu dva nové pěkné obrazy na plátně: „Stigmatisace sv. Františka“ a „sv. Augustin“; oba maloval francouzský malíř Jules Ruinart de Brimont.

Uvnitř kláštera jest veliká kapitolní síň, ozdobená pěknými nástěnnými malbami z 18. stol. Na klenbě jsou znázorněny jednotlivé invokace loretánské litanie; na stěnách vidíme P. Marii, jakožto dobrou pastýřku, a jakožto ochránkyni panenství; u dveří znázorněn jest bl. Hroznata, jakožto poutník a smrt sestry jeho Vojslavy. Oltářík „Nejsv. Srdce Páně“ jest nový.

Ve vsi Chotěšově byl farní kostel již v dobách dávných; tehdáž nazývali ves tu někdy »Kostelcem«, jindy pak »Chotěšovcem« *). Podací právo náleželo proboštům kláštera Chotěšovského; po zrušení kláštera přenecháno bylo klášteru Tepelskému.

Pořad nejstarších známých farářův: Heřman do 1366, Bohuslav 1366—1367, Jan 1367 † 1371, Lev 1371—1376, Protiva od 1376, Bohuše 1381—92, Oldřich 1392—94, Lev, dříve f. v Dobřanech, sm. s př. 1394 † 1400, Konrád 1400—7, Bozděch (do 1415) Sulek (Sulko) 1415 † 27, Ondřej řeč. Zajíček 1427—35, Lev od 1435, Jeroným 1457.

O dalších farářích po celé století nezachovalo se zpráv, až teprve r. 1561 dovídáme se, že tu byl stařičký farář Leonard.**) Toho šlechtic Lev Vlček v Chotěšově bydlící zbil, protože nechtěl pochovati v kostele otce jeho, který po léta nevykonal sv. zpovědi a patrně jako nekatolík zemřel.

Od r. 1602 možno stopovati řadu farářů chotěšovských až do dob našich. Byli to tito: Mikuláš 1602—4, Kašpar Ludovicus roz. ze Stoda 1605—15, Jiřík Bílek z Rajhradu, jinak řečený Šultys 1616—25 (r. 1617 vydal spis „Budič křesťanské pobožnosti“), Ondřej Kayll (Kaill) 1625—38, Matěj Roznar 1638—43, Josef Lenk (Lienck) 1644—58, Josef Rosner 1659—66, Fridrich Uhl 1666—70, Řehoř Neidhart 1671—82, Adam Arnošt Froelich 1683—90, Amandus Streer 1690—93, Adrian Klima 1693 † 1713, Vít Pistl 1713 † 1716, Volfgang Schupp 1716—24, Christian Novák 1724—38, Mikuláš Wancka 1738—77, Bernard Waagner 1777 † 1806. Kašpar Filip Pinsker 1806 † 1832 (od r. 1828 byl osobním děkanem), Ferd. Kugler, doktor filosofie, jenž po 24 byl professorem náboženství a všeobecných dějin na gymnasiu plzeňském, 1832 † 1856, Řehoř Högg 1856 † 1870, Martin Gebert 1870 † 1883, Felix Ferd. Koch 1883—88, Jeronym Syha 1888—95, Albert Laurer 1895—98, Isidor Grüner 1898 † 1900, Aug. Frant. Xav. Hellmich 1900 1, Fridrich Jiří Ebert od 1903.

Nejstarší zachovavší se matrika počíná se rokem 1599. Matrika křestní jest z počátku psána česky (jen zřídka vyskytují se zápisy německé), potom od července r. 1633 do konce r. 1635 většinou německy, pak zase česky do 1. listopadu roku 1680, dnem 2. listopadu počínaje německy; pak už jen ojediněle

*) Srvn. Sedláček v „Methodu“ V. (1879), 51.
**) Borový, Jedn. a dop. kons. kat. 313.

vyskytují se české zápisy až do r. 1684. Matrika oddaných vedena jest po česku až do konce r. 1683. Matrika zemřelých jest česká až do r. 1680.

R. 1690 odděleny byly od Chotěšova město Stody a vsi Kotovice a Maškravy, které přiděleny byly k nově zřízené faře ve Stodech; r. 1738 byla vesnice Vstíš (Stich) přivtělena k Dobřanům. R. 1786 odděleny byly Úherce, kdež zřízena byla expositura.



Vnitřek farního kostela v Chotěšově.

Kostel Narození Panny Marie pochází v nynější pěkné barokní podobě ze stol. 18.; ze starší doby zachovalo se snad jen zdivo trojbokého závěru presbytáře.

Presbytář má klenbu výsečovou. Na klenbě jest malba: anděl nese archu úmluvy; ve výsečích andílkové s kadidelnicemi a p.

Oltář hlavní jest barokní, uprostřed socha P. Marie s Ježíškem, po stranách sochy: sv. Anny a Alžběty, sv. Josefa a sv. Joachyma; nahoře v nástavku Bůh Otec.

Do bočních stěn presbytáře vsazeny jsou náhrobní kameny, z bývalého klášterního kostela sem přenesené: zakladatelky kláštera Vojslavy (1227; ale náhrobní tento kámen zhotoven byl patrně teprve asi ve stol. 15.), a probošta Ondřeje Fabricia († 1706).

K presbytáři přiléhá prostora překlenutá kopulí, v níž spatřujeme pěknou effektní malbu představující Nanebevzetí P. Marie a anděly nesoucí symboly Marianské. Některé části obrazu jsou ke zvýšení effektu plastické. V cípech klenby znázorněna jest mocná ochrana P. Marie; v jednom z nich zobrazen bývalý klášterní chrám chotěšovský. Kopule dostává světlo okny lucernovité vížky, kterou jest zakončena.

Ve vítězném oblouku jsou proti sobě umístěny kazatelna a křtitelnice, obě rokokové, souměrně komponované. Na kazatelně spatřují se polovypuklé řezané výjevy ze života sv. Norberta, na křtitelnici narození a křest Páně.

Loď má klenbu jen nápodobenou, kteráž ozdobena jest zdařilou velikou malbou, na níž spatřujeme: narození Páně, anděly oslavující událost tu a příchod sv. tří králův.

V rozích po stranách vítězného oblouku barokní oltáře sv. Kateřiny (po stranách sochy sv. Barbory a sv. Markéty) a sv. Apollonie (po stranách sochy sv. Petra a Pavla).

Při boční stěně lodi na straně evangelijní v zasklené skříni ostatky sv. Justina mučedníka: úplná jeho kostra oděná a voskovou tváří, jakož i voskovýma rukama doplněná, a tak upravená, jakoby postava o pravý loket jsouc opřena na lůžku odpočívala. Lůžko ozdobeno jest vyšíváním. Dole umístěn jest latinský nápis letočetný, z něhož se dovídáme, že ostatky ty byly darovány z Říma r. 1729. Nahoře jest vyřezávaný opatský znak a písmena „D. P. P. C." (t. j. „Dominicus Peterka, praepositus Chotešoviensis").

Střední okna v lodi vyplněna malbami na skle, představujícími sv. Josefa a sv. Annu; zhotovila je r. 1907 firma Richarda Schleina v Hrádku (Grottau) u Liberce.

V průčelí kostela jest nevysoká věž s cibulovitou, plechem pobitou bání.

Zvony: 1. s nápisem latinským, ulitý r. 1674 od Štěpána Priqveye Klatovského. Na plášti jest opatský znak a počáteční písmena tehdejšího opata Mich.. Kastla. 2. s nápisem latinským „Ježíš Nazaretský, král židovský" z téhož roku a od téhož zvonaře. 3. asi z doby kolem r. 1500 s nápisem českolatinským, gotickou minuskulí provedeným: ke cti a chvále pánu bohu a matce boží a všem svatým. Johannes de costensis (Johannes de c.stensys) fecit campanam." Nápis tento jest tím zajímavý, že se tu vyskytá jméno zvonaře dosud neznámého. *)

Ve vížce sanktusové jest zvonek z r. 1671 s nápisem latinským: „Zdrávas Maria, milosti plná, pán s tebou."

Socha sv. Jana Nep. na návsi postavena byla r. 1853 nákladem manželů Jana a Marie Jaklinových v Chotěšově; stála asi 200 zl. Sochu z pískovce vytesal plzeňský sochař Wildt.

5. Kozolupy, fara **).

Duchovní správu obstarává farář.

Patron: Karel hrabě ze Schoenbornů.

Místa přifařená: Kozolupy (a samota Nový Dvůr ¼ h. vzdálená) 621 k., 30 ž., šk. 2tř., Červený mlýn ¼ h.. 1 k., celkem 622 k., 30 ž. Obyvatelstvo převahou německé.

Ves Kozolupy, připomínaná již r. 1186, náležela z části klášteru Kladrubskému, z části pak vladyckému rodu v Kozolupech sídlícímu; podobně bylo i s právem patronátním, jež oba řečení majetníci vykonávali střídavě. O farním kostele zdejším dochovaly se zprávy počínajíc stoletím čtrnáctým.

Nejstarší známí faráři: Jan z Kozolup od 1366, Děpold † 1404, Tomás z Touškova 1404—9, Jan, prve oltářník Panny Marie v Rakovníce sm. s př., 1409—18, Jan, dotud f. v Údrči, sm. s př., od

*) Jméno „Costensis" snad jest zkratka místo: Costelecensis (v Kostelci nad Orlicí byla dílna zvonářská na konci XVI.) anebo byla „Kost" rodištěm zvonařovým.

**) V listinách stol. XVII. nazývá se tato ves „Kozolupy Dolejší nad Mží."

1418, Vacek (Waczko) † 1423, Stanislav, klerik z Prahy, 1423, Vacek (Waczko) † 1431, Jan, mnich z kláštera Kladrubského, od 1431.

O dalších farářích nemáme zpráv, ale jisto jest, že tu ještě r. 1612 farář byl *). Nepochybně ve válce třicetileté fara



Farní kostel v Kozolupech.

zdejší zanikla a osada připojena byla k Malesicům (do 1655) a potom k Touškovu.

Z let 1628—61 zachovaly se v archivu farním účty o jmění zádušním, psané jazykem českým. R. 1629 držán byl

*) Winter, Život církevní, 262.

počet zádušní »v přítomnosti pánův Jakuba Shořela, Bartoloměje Stehlíka z Čenkova, Ondřeje Červenky, jakožto vyslaných spoluraddních od pánů města Plzně«. Zdá se tedy, že tehdáž byli páni Plzeňští kollatory Kozolupskými. Potom byl kollatorem



Vnitřek farního kostela v Kozolupech.

Matouš František Stehlík z Čenkova a Treustättu do r. 1654; od toho roku pak rytíř Jan Jiří Strachovský ze Strachovic. R. 1654 přítomen byl kladení účtu také »dvojí cti hodný kněz Tobiáš Czimermon, pan farář Malesický a Kozolupský«; r. 1657 konal se počet kostelní již v přítomnosti »dvojí poctivosti hodného pana Václava Mauruse Ryse, na ten čas pana faráře Touškovského a Kozolupského«.

Dle zprávy z r. 1700 konal farář Touškovský v Kozolupech služby Boží každou třetí neděli.

R. 1718 za patronátu Zikmunda barona Schirdinga zřízena byla v Kozolupech administratura.

Administrátoři: Jan Frant. Ign. Jäger 1718—23, Dittrich 1723 † 1736, P. Kilian Latka, kněz řádu benediktinského z kláštera Kladrubského, 1736 † 1782, tedy plných 46 let strávil zde tento příkladný kněz v nuzných poměrech; na sklonku života svého oslepl; Ign. Stejskal, rodilý z Něm. Brodu, jenž býval knězem Tovaryšstva Ježíšova a potom po osm let v Malesicích vychovatelem v rodině barona Schirdinga, 1782—89 (stal se děkanem v Něm. Brodě), Vincenc z Wiederspergu 1789 † 1804 zemřel ve veliké chudobě.

Po smrti administrátora Vincence z Wiederspergu zůstaly Kozolupy neobsazeny až do r. 1811 a osada byla spravována dílem z Malesic, dílem z Touškova.

R. 1811 byla v Kozolupech zřízena fara.

Faráři: Antonín Šťastný 1811—25, Ant. Hainzel 1825—44, Benedikt Richter 1844 † 1849, Václav Velkoborský 1850 † 1858, Jos. Ferd. Kirchner 1858—90, Vojt. Kellner 1890—97.

Kostel sv. Štěpána vystavěn byl na místě kostela dřívějšího, stářím již sešlého, v letech 1777—82 nákladem více než 10.000 zl. Dokončená stavba benedikována byla r. 1782 třetí neděli adventní děkanem Stříbrským Felixem Duschetem.

V době stavby konány byly služby Boží v zámecké kapli sv. Jana Nep., kterou Jan Ign. Halík, arciděkan plzeňský a vikář, dne 4. června 1777 benedikoval.

Stavbou kostela vyčerpalo se jmění kostelní tou měrou, že nezbylo peněz na dokončení vnitřního zařízení; na oltáři nebylo obrazu, v kostele nebylo kazatelny, mřížek před oltářem atd., Tu navštívil faráře Stejskala přítel jeho a bývalý soudruh v Tovaryšstvu Ježíšově, Jos. Pleyer, děkan bohoslovecké fakulty. Ten vida nedokončené zařízení kostela, sám značný dar složil a i jiné dobrodince získal. I bylo možno poříditi věci potřebné. Oltářní obraz zhotovil r. 1788 Falknovský malíř Mann.

R. 1904 byl kostel jednoduše, ale vkusně vymalován nákladem 336 K, k čemuž obec Kozolupská přispěla 200 K. R. 1905—6 opraven vnějšek kostela nákladem 1665 K ze jmění kostelů Chotikovského ($^2/_3$) a Malesického ($^1/_3$), dále opatřena nová okna z kathedrálního skla od firmy Škardovy v Brně, a provedeny ještě některé opravy uvnitř.

Kostel Kozolupský jest jednoduchá, ale vkusná stavba barokní.

Presbytář skládá se z části pravoúhlé, plackovou klenbou opatřené a z oblého zakončení, jež má klenbu výsečovou. K bokům presbytáře pojí se souměrně dva malé přístavky, z nichž jeden obsahuje sakristii, druhý Boží hrob. Hlavní oltář rokokový; v pozadí oltáře v rámci rokokovém obraz na plátně „Ukamenování sv. Štěpána“ (umělecky slabý). — Loď o třech polích klenby valené, pásy dělené a štukovými rámci zdobené. — Stěny presbytáře i lodi jsou oživeny združenými pilíři, které nesou římsoví hojně článkované. — Boční oltáříky dva; na nich zasklené rokokové skříňky; v jedné soška černé P. Marie, ve druhé soška sv. Jana Nepom.

Zvony: 1. s nápisem latinsko-českým: „O adoranda Trinitas et veneranda unitas. Udielan v Plzni 1545. Svatý Štěpáne oroduj za nás před Pánem Bohem.“ 2. s gotickým nápisem minuskulovým nerozluštitelným, asi z konce stol. 15.

6. Ledce, fara.

Duchovní správu obstarává farář za pomoci kaplana.

Patron: JUDr. Stanislav Wopršálek.

Místa přifařená: Ledce 627 k., šk. 4 tř., Bříza Horní 1/2—1 h., 624 k., 3 ž., šk. 2 tř., Nebřeň (Nebřem) 1 h., 416 k., šk. 1 tř. Příčov 1/4 h., 245 k., Třemošná a Sklenárna 1 1/4 h., 2281 k., 4 ak., 9 ž., šk. č. 6 tř., šk. n. 2 tř., Záluží a Vorlík 3/4 h., 445 k., šk. 2 tř., Žilov a Stejskaly 1/2 h., 415 k.; celkem: 5053 k., 4 ak., 12 ž.

Již r. 1181 byl tu farní kostel, jehož právo podací i se vsí náleželo opatům Plasským. Král Zikmund zastavil Ledce r. 1421 Burjanovi z Gutštejna, čímž Ledce klášteru Plasskému byly odcizeny.

Z farářů dob nejstarších známi jsou: Kornel do 1407, Křišťan (Cristanus) 1407 † 1422, Arnold 1422—1425 (toho roku stal se opatem plasským), Sybert 1425, byli to vesměs kněží řádu cisterciáckého z kláštera plasského.

Pak jest dlouhá mezera, až teprve r. 1573, kdy připomíná se kněz Kašpar, muž života nepříkladného*); po něm nastoupil kn. Řehoř; kollatorem byl tehdáž Markvart z Hrádku, majitel Nekmíře**).

Od stol. XVII. náležely Ledce k panství Nekmířskému, majitelé jeho byli tudíž patrony kostela zdejšího. Byli to nejprve hrabata z Götzen, od počátku stol. XVIII. hrab. z Vrtby až do jich vymření r. 1830. Dědictvím dostaly se Ledce s panstvím Nekmířským v držení rodu Lobkovského a pak hrabat Schönbornův, kteří je r. 1896 odprodali.

Pořad farářů od r. 1661: Jakub Sekyňský do 1661, Jan Jakub Phleger 1660—63, Matěj Phillipi 1664—66, P. Placid, kněz řádu sv. Benedikta z kláštera Kladrubského 1667—76, Blažej Franta od 1676—82, Jiří Illinger 1682—99, Jan František Aydembt 1699—1715, Jakub Rupert Feindinger 1715—28, Julius František Gipp 1728—35, Jan Josef Engel 1735—43, David Ferdinand Kelsberg 1743-69, Matěj Benedikt Halla 1769—1810, Jakub Baumann 1810—32, Frant. Pfuster 1833—39, Václav Odcházel 1839 † 1879, Jan Pluhař 1879 † 1894, Václ. Hruška.

R. 1703 přistavěna byla oratoř k presbytáři. Téhož roku přelit byl velký zvon v Plzni, který vážil 1053 liber; byl posvěcen dne 25. listopadu od Eugenia Tittla, opata plasského. Téhož roku dne 6. prosinee přelit byl v Plzni střední zvon, mající váhy 473 liber; ten byl posvěcen od téhož opata v klášteře Plasském ke cti bl. P. Marie a sv. Josefa. R. 1704 Řehoř Kaše z Třemošné daroval kostelu kotlík mramorový, který jest vsazen ve zdi vedle dveří kostelních. Téhož roku daroval Jakub Hofrichter, správce panství Nekmířského, kamennou statui sv. Jakuba, která stojí nad dveřmi kostelními.

R. 1705 „z poslední své vůle dal udělati 4 cínové svícny na velký oltář ke cti a chvále sv. Jakuba Tomáš Tyr, mistr polní z Příčova, za které dáno jest plzeňskému kováři 11 fl." — Téhož roku Terezie hraběnka z Götzen z obzvláštní úcty k Nejsv. Svátosti nařídila, aby v kostele dnem i nocí před oltářem lampa hořela. — Téhož roku urozený pan Jan Vojtěch Aydembt se svou nejmilejší manželkou Annou (byli to rodičové tehdejšího faráře) z obzvláštní pobožnosti k nejsvětější královně andělské dal udělati brokátovou červenou sukničku Panně Marii spolu s Ježíškem, aby někdy mohl býti skrze její orodování oblečený v šťastné roucho nesmrtelnosti." — R. 1705 byly zjednány nové varhany nákladem 178 zl.; vyzkoušeny byly znalcem P. Josefem Jahnem, knězem řádu cisterciáckého

*) Borový, Ant. Brus, 155.
**) Vlasák, výpisky (v rkp.).

z kláštera Plasského." — R. 1706 pořízen byl kancionál Václava Karla Holana, tištěné pašije a jiné české písně.

R. 1706 byla ve vesnici zřízena kaplička ke cti sv. Floriána, sv. Fabiána a Šebastiána, sv. Jana a Pavla, nákladem obce Ledecké. Za velikého účastenství lidu benedikoval ji farář Aydembt dne 15. června téhož roku.

R. 1707 paní Susanna Kráiczykerova z Boru, vychovatelka hraběnky Marie Terezie z Götzen, darovala mimo hojná roucha bohoslužebná novou monstranci stříbrnou pozlacenou, za kterou dala hotových peněz 102 zl. rýnských.



Farní kostel v Ledcích.

R. 1711 vytáflován byl kostel nákladem kostelním od Václava Khaila, měštěnína a truhláře Plzeňského, kterému dáno bylo 25 zl. To táflování bylo pak pomalováno od Matesa Nettla, malíře a souseda Plzeňského nákladem kostelním; dáno mu bylo 18 zl.

R. 1712 postaven byl nový oltář sv. Jakuba. Zhotovil jej řezbář Kristian*) Widemon, truhlář Václav Khail; obraz vymaloval Matěj Nettl, a oltář štafíroval Ambrož Polibílek, všickni měšťané plzeňští.

R. 1713 byl v Plzni ulit zvon ke cti a chvále sv. Václava a Josefa, jenž vážil 141 lib.; a menší zvon 44 liberní, ke cti a chvále Rodičky Boží Klatovské; oba posvěceny byly v Plasích od opata Eug. Tittla.

R. 1714 Tomáš Suchý, mlynář Ledecký, odkázal 60 zl. rýnských na kalich.

R. 1710 hrabě Václav František z Vrtby z obzvláštní úcty k sv. Václavu poručil, aby učitel Ledecký každou neděli a svátek po službách Božích zpíval starobylou píseň »sv. Václave«;

*) V matrice farní sv. II., z níž veškery tyto zajímavé zprávy jsou čerpány, stojí (zajisté omylem) „Kryštof".

za to měl dostávati z důchodu Nekmířského každého roku 1 korec pšenice.

Hrabě Jan Josef z Vrtby, chtěje usnadniti duchovní správu rozsáhlé osady, založil r. 1781 při faře místo kaplanské.

Farní kostel sv. Jakuba má starý gotický presbytář, ostatní část byla později přestavěna; r. 1768 byl celý kostel opraven a obdržel nynější podobu barokní.



Vnitřek farního kostela v Ledcích.

Presbytář třemi boky zakončený má žebrovou klenbu o dvou polích s hladkými svorníky; žebra vybíhají z přípor z části odsekaných. Okna jsou hrotitá bez kružeb. — Oltář hlavní jest barokní s obstojným obrazem na plátně „Stětí sv. Jakuba"; kat napřahuje meč, aby sťal klečícímu světci hlavu (při tom ovšem kat k diváku zády obrácený více přichází k platnosti, než světec); po stranách jsou sochy sv. Šimona a Judy. — Po pravé straně presbytáře jest sakristie, po levé malá oratoř s oltáříkem, na němž stojí socha sv. Jana Nep. ze dřeva řezaná, ze století 18.*) — Kazatelna jest rokoková, na řečništi ozdobená pěkným reliefem „Kázání sv. Jana Křtitele". — Vítězný oblouk jest hrotitý; nad hrotem spatřuje se znak hr. z Vrtby ze štuku provedený. — V rozích po stranách vítězného oblouku umístěny jsou dobré barokní oltáříky: 1. na straně evangelijní s obrazem sv. Rodiny uprostřed, se sochami sv. Václava a Víta po stranách a s reliefem sv. Martina v nástavku hořejším; 2. na straně epištolní s obrazem „Klanění se sv. tří králů", se sochami sv. Ludmily a sv. Barbory po stranách a s reliefem sv. Jiří v nástavku. Obrazy na těchto oltářích byly r. 1889 Jos. Lebou z Plzně přemalovány. — Loď má valenou klenbu s výsečemi; pásy její vycházejí z přístěnných pilířů, nesoucích římsy. U pilířů na konsolách stojí dobré barokní sochy

*) Oltářík ten stával dříve v presbytáři.

dřevěné v životní velikosti: sv. Markéta, sv. Thekla, sv. Šebastián, sv. Roch, sv. Pavel a Jan, mučedníci římští. Pod okny zavěšeny jsou veliké, ze dřeva řezané, nově oštafírované rokokové reliefy, představující svatou Apollonii, sv. Maří Magd., sv. Dominika a sv. Františka Seraf. — Kruchta jest podklenutá; na poprsni jejím v cípech jsou dřevěné reliefy sv. Floriána a sv. Isidora.

V průčelí jest věž cibulovitou, šindelovou bání krytá. V přízemí vede věží do kostela vchod zevně pěkně ve slohu rokokovém ozdobený (uprostřed znak hr. z Vrtby, po stranách vásy). Nad vchodem v otvoru okenním stojí barokní kamenná socha sv. Jakuba.

Zvony: 1. z r. 1703 s nápisem latinsko-německým, udávajícím, že slit byl od Jana Pernera v Plzni; 2. rovněž z r. 1703 od téhož zvonaře; 3. s nápisem latinsko-německým, ulitý r. 1740 od Valentina Lissiacka v Praze.

K věži přimykají se oblá schodiště.

R. 1710 dal farář Jan František Aydembt postaviti svým nákladem sochu sv. Jana Nep. na sloupu.

R. 1860 dne 14. října Karel Klotz, měšťan a obchodník v železe v Plzni, jakožto majitel železárny v Třemošné, dal postaviti na kamenný silniční most blíže Třemošné železnou sochu sv. Jana Nep.

7. Lešťany, Lišťany (Liechtenstein), fara.

Duchovní správu vede farář s kaplanem.

Patron: Karel Jindřich kníže z Löwensteinu.

Místa přifařená: Lešťany (Liechtenstein) 385 k., 33 ž., šk. 4tř.; Chrančovice (Chraentschowitz) 1/2 h., 221 k., 15 ž.; Chrast (Chrastov) 1/2 h., 87 k., šk. 1tř.; Hundšice (Hundschitz) 1/4 h., 163 k.; Klenovice (Klenowitz) 143 k.; Košovice (Koschowitz) 3/4 h., 142 k.; Lipno (Lippen) 1/2 h., 184 k.; Luhov (Lohowa) 1 h., 207 k., 2 ak., šk. 1tř.; Naklov (Naglos) 1/2 h., 103 k.; Písek (Pieska) 1/2 h., 97 k.; Poplovice (Poplowitz) 1/2 h., 178 k.; Třebobuz (Zebuz) 1/2 h., 143 k.; celkem: 2124 k., 2 ak., 49 ž.

V Lešťanech byl farní kostel již ve století čtrnáctém.

Farářové doby nejstarší: Jan † 1369, Jan z Čivic od 1369 (byl tu ještě r. 1400), Jenko (byl tu již r. 1401) † 1412, Matěj z Tučap 1412 † 1422, Petr z Rokycan 1422 † 1434, Bavor, kněz z kláštera Milevského, od 1434.

V letech 1556—81 byl v Lešťanech farářem kněz Blažej. Po jeho smrti tehdejší patron Jakub Černín z Chudenic pobral z pozůstalosti věcí za mnoho set zlatých. Týž nepříkladný patron dal zpustnouti kostel i faru, ano přivlastnil si i chalupu, kterou kněz Blažej vystavěl, aby v ní chudí lidé pro obsluhu kostela bydleli. Po knězi Blažejovi obdržel faru Lešťanskou kněž Jan Bartlík *).

O dalších farářích zdejších nedochovalo se zpráv, jen z nápisu na křtitelnici se dovídáme, že tu r. 1596 byl kněz Matouš Krispus (Crispus). Ještě r. 1612 byl tu farář **).

Později fara zanikla a osada až do r. 1654 příslušela ku faře Pernarecké.

Teprve v druhé polovici století XVII. nalézáme v Lešťanech zase faráře.

Byli to: Jan Václav Victora 1666—71, Kryštof Jindřich Haverle 1671—1718, Matěj Zachariáš Jos. Ant. Gümpell 1718—38, Kilian Narciss

*) Borový, Martin Medek, 23.
**) Winter, Život círk., 262.

Line 1739 † 1757, Frant. Abraham Zaha 1757 † 1773, Mikuláš Görner 1773 † 1791, Matouš Guschall † 1807, Fridrich Philippart (rodilý z Luxemburgu, byl členem praemonstrátského kláštera Vadegotského u Saarlouisu



Farní kostel v Lešťanech.

v Lotrinsku; byl francouzskou revolucí vypuzen a s opatem i ostatní družinou klášterní uchýlil se nejdříve do Německa, posléze pak do Čech, kdež vstoupil do duchovní správy) 1807 † 1843, Michael Woratschka 1843 † 1848, Vavřinec Liebl 1848 † 1872, Leopold Pauscher 1872 † 1893, Valentin Bäuml od 1893.

R. 1768 byl starý, již vetchý kostel stržen a dne 20. května položen byl základní kámen ke kostelu novému, k jehož stavbě

Julius Xaver hrabě Hamilton, tehdejší patron, odkázal 4671 zl. Stavěl jej Eugen Candell, měšťan plzeňský. Nejdříve zbudována byla věž, která již v zimě téhož roku byla dokonána. Celá stavba dokončena byla r. 1769 a dne 25. listopadu byla benedikována. Ale na vnější i vnitřní úpravě pracovalo se i potom několik let, takže vše bylo dokončeno teprve r. 1774.

R. 1791 darovány byly od náboženského fondu kostelu v Lešťanech varhany z městského kostela ve Stříbře.



Vnitřek farního kostela v Lešťanech.

V posledních letech mnoho bylo pro kostel pořízeno: roku 1896 nová ornamentální barevná okna, r. 1901 nové lavice a nová cementová dlažba, r. 1903 nové varhany od varhanáře Müllera v Marianských Lázních za 1400 zl. (stará pěkná skříň byla ponechána), r. 1905 nový hlavní oltář od Hanela ve svatém Hyppolitě (Sct. Pölten) za 2400 zl. a j.

Farní kostel sv. Petra a Pavla jest vkusná stavba barokní.

Presbytář obdélníkový, oble zakončený. Loď má boční stěny v půdorysu na venek mírně prohnuté. Celý vnitřek sklenut jest valenou klenbou s kápěmi. Okna jsou obdélníková, polokruhem sklenutá. Zdi uvnitř rozčleněny sdruženými pilíři s jonskými hlavicemi, v nichž jsou šestipaprskové hvězdy.

Oltář hlavní barokní, nový. Uprostřed polovypuklá řezba: Bůh Otec drží v náruči mrtvé tělo Kristovo. Po stranách sochy sv. Petra a Pavla a u tabernákulu sochy kořících se andělů.

V lodi stojí nový barokní oltář Božího hrobu se sochou z mrtvých vstavšího Krista, dále ranně barok ií oltář sv. Jana Nep. a rokokový oltář P. Marie (na něm obraz P. Marie s Ježíškem potírajícím hada.)

Pamětihodna jest křtitelnice z r. 1596; jest cínová, trojnohá s českými jmény tehdejších okolních šlechticů: „Karel a Jan Ondřej, vlastní bratří Černínové z Chudenic, na Lišťnech a Březí Vlachově, Kateřina Černínová z Podmokl a Prostiboři, Kryštof Braum z Měřetic a na Lypně, Voldřich Chlumčanský z Chlumčan a z Přestavlk na Čemínech"; pod každým jménem jest příslušný znak. Dále čte se na křtitelnici nápis latinský, jenž nám sděluje, že ji řečeného roku zhotovil Bartoloměj z Cinpergku nákladem pana Karla Černína z Chudenic péčí kněze Matěje Crispa.

Varhany mají krásnou skříň vyřezávanými rozvilinami ozdobenou.

Věž stojí v průčelí; boky její jsou v půdorysu na venek prohnuté. Nad vchodem v nadpraží vytesán letopočet: „Anno 1774."

Nad postranním vchodem jest znak Kinských (hrabě Josef Maximilian Kinský koupil panství Liechtensteinské od hr. z Hamiltonu r. 1771).

Zvony: 1. s nápisem latinsko-českým: „Marek, Lukáš, Jan, Matouš. Svatý Petře, pros za nás Boha. O Maria, matko milosti, matko milosrdenství! Zhotovil Jiljí z Plzně („Egidius s Plznie") 1529. Vilím z Příchovic*) 2. s nápisem českým, gotickou minuskulí provedeným: „Leta božího tisícího čtyrstého osmdesátého čtvrtého ke cti a chvále matce boží tento zvon lit." 3. z r. 1776 s letočetným nápisem latinským, sdělujícím, že tento zvon, zasvěcený ke cti sv. Jana, Pavla a Donata, přelit byl ze sbírek farníků.

K severnímu boku lodi přistavěna hrobka majitelů panství s průčelím ve slohu dorském provedeným r. 1821.

Ve vsi stávala na pahrbku kaplička sv. Antonína Pad., k níž 30 stupňů vedlo. V této kapličce konány byly služby Boží, když farní kostel byl stavěn. V době Josefinské byla kaplička zrušena a zbořena; staviva z ní užilo se k stavbě zdi kolem nového hřbitova. Také pahrbek, na němž stála, byl snešen. Později, r. 1824, vystavěli majetníci toho pozemku, chalupníci František a Jan Klementové na místě tom novou, ale menší kapličku ke cti téhož světce.

V Chrančovicích zřídil r. 1776 Josef Václav Widersperger z Widerspergu poblíž zámku svého kapličku ke cti sv. Jana Nep. Jest to malé obdélníkové neslohové staveníčko s trojhranným štítem v průčelí, s nižší přední částí. Na střeše jest cibulovitá vížka se zvonkem. V bocích po dvou hrotitých okénkách s barevným sklem. Strop plochý. Oltářík s točitými sloupky a s neumělým obrázkem sv. Jana Nepom.

V Naklově jest kaplička sv. Rodiny.

V Lipně zřízena byla r. 1715 zámecká kaplička zasvěcená sv. Anně.

V zámku Luhovském posvěcena byla r. 1784 soukromá kaplička bolestné P. Marie.

8. Litice, fara.

Patron: opat praemonstránského kláštera Tepelského.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem, oba kněží praemonstrátského kláštera Tepelského.

Obce přifařené: Litice (Littitz) 1139 k., 13 ž., šk. 3tř.; Mathildenzeche $^{3}/_{4}$ h., 943 k., 2 ak., šk 5tř.; Mariaschacht $^{3}/_{4}$ h., 143 k., 6 ž.; Doudlevec 1 h., 1819 k., šk. 7tř.; Lhota (Ellhoten) $^{1}/_{2}$ h., 272 k., šk. 1tř.; Robčice (Hrobčice, Hrobschitz) $^{3}/_{4}$ h., 222 k., šk. 1tř.; Slovice (Schlowitz) $^{1}/_{2}$ h., 388 k., 4 ž., šk. 1tř.; celkem 4907 k., 2 ak., 23 ž. Osada jest jazykově smíšená, převahou německá.

*) Rodu Příchovských z Příchovic Lešťany tehdáž náležely.

Litice připomínají se již r. 1211. Býval tu hrad pánů, kteří odtud »z Litic« se psali a majetek zdejší drželi až do druhé polovice XIV. stol. (asi do r. 1367), kdy jej prodali klášteru Chotěšovskému. Ten pronajímal statek Litický; nájemcové vykonávali i právo podací (tak r. 1385 Heřman z Nečtin a r. 1407 jakýsi Jan, nepochybně bratr probošta chotěšovského Sulka). R. 1431 probošt chotěšovský zapsal Litice Vilémovi Švihovskému z Ryžemberka, jenž je prodal r. 1448 Bedřichovi z Donína. Na konci stol. XV. držel Litice Jan Číčovec z Číčova a po něm dědila je neť jeho Voršila, vdaná Běšínová († 1551). Od dědicův jejích klášter chotěšovský Litice zase vyplatil roku 1570. Litice pak zůstaly při klášteru až do jeho zrušení*).

Zprávy o faře v Liticích vyskytují se již ve stol. XIV.

V starých dobách byli tu tito faráři, o nichž paměť se dochovala: Jan z Jeřeně 1380 (r. 1382 pronajal faru Hodislavovi z Dobřan) do 1389, Hana, kněz z Hradce Králové a kanovník v Opolí, diec. Vratislavské, sm. s př., 1385, Ojíř (Ogerius byl spolu gen. vikářem arcib. a korrektorem kněžstva) od 1398 (pronajal téhož roku faru Litickou Matějovi, knězi z Klatov), Mikuláš † 1407, Konrád, kněz řádu praem. z kláštera chotěšovského, od 1407 (s dovolením arcib. Zbyňka, protože do té doby fara Litická zpravidlà bylu spravována kněžími světskými), Zikmund, kněz světský † 1457, Habart, kněz z kláštera Tepelského, od 1457.

O dalších farářích stol. XV. a XVI. nemáme zpráv; až teprve r. 1575 připomíná se farář Vít**).

Dle svědectví arciděkana plzeňského z r. 1612 byl tehdáž v Liticích spolehlivý kněz katolický***); byl to dle nápisu na zvonku sanktusovém z r. 1614 Adam Březenský ze Švihova.

Po delší mezeře můžeme stopovati pořad zdejších duchovních správců rokem 1640, kdy počínají se matriky; byli to vesměs kněží řádu praemonstrátského: Jan Jos. Lenck 1640—43, Jan Wierovský 1643 † 1649, Petr Schirmer 1649 52, Jos. Rosner 1652—58, Norbert Václav Streer 1658—62, Augustin Trötscher 1662, Godefrid Schmidt 1676—83, Ludvík Čáda (Čžada) 1683—93, Amand Streer 1693 † 1711.

P. Wierovský psal matriky česky, ostatní latinsky.

Dle zprávy z r. 1700 osada čítala tehdáž 1259 osob přijímání sv. svátostí schopných.

Další pořad duchovních správců: Albert Ottický 1711—43, Rafael Blumtritt 1743—46, Fridrich Kneissel 1746—55, Siard Pfeiffer 1755—61 (zvolen za probošta v Chotěšově), Hroznata Fridrich 1762—75, Tobiáš Hoffmann 1775—84, Raymund Hubl 1784—91 (zvolen za opata kláštera Tepelského), Vít Koller 1791—99, Ladislav Erben, kněz světský, býv. dominikán, 1799—1809, Jan Nep. Koller 1809—1818, Xav. Ludolf Heidler 1818—37, Milo Mayer 1837—58, Pavel Frey 1858—74, Cyrill Braunsteiner 1874—76, Alfred Ambros Clementso 1876—86, Anselm Koehler 1886—97, Rupert Fischer 1897 † 1901, Mořic Menzel 1901 † 1903, Jan Křt. Sladek od 1903.

Farář Hroznata Fridrich (1762—75) poznamenul v pamětní knize v příčině duchovní správy zdejší mimo jiné i toto: »Farář Litický musí býti obou řečí dobře znalý; není-li, jest povinen míti kaplana Čecha, neboť má 4 vesnice české (Doudlevec, Radobšice, Útošice a Štěnovice); každou třetí neděli

*) Sedláček, Místop. sl. 551; týž, Hrady a zámky XIII, 233.
**) Winter, Život círk. 635.
***) Winter, Život círk. 262.

povinen jest konati české kázání, katechesi má každou neděli po česku v řečených vesnicích konati. Kdykoliv jest kázání české, toho dne i učitel na kruchtě jest povinen zpívati česky,



Farní kostel v Liticích.

v jiné dny německy; tudíž i učitel má býti rovněž tak dobrý Čech jako Němec«. Z pozdějších záznamů se dovídáme, že ve dnech, kdy bylo německé kázání, současně na faře konáno bylo české křesťanské cvičení.

Hraběnka Teresie Pöttingova roz. Michnova, zakoupivši statek Štěnovice, umínila sobě r. 1747, že ze sýpky poblíž zámku stojící utvoří kapli ke cti sv. Prokopa a při něm že založí malý klášteřík pro tři kněze a jednoho fratera ze řádu trinitárského. V důvodech uváděla, že poddaní její často, když Švihovka se rozvodní, nemohou do kostela Litického, a mimo to že v Liticích není dosti o duševní potřeby jejich postaráno, poněvadž jen jednou v měsíci tam česky se káže. Po dlouhém vyjednávání, když trinitáři se zavázali, že nebudou se míchati



Vnitřek kostela v Liticích.

do duchovní správy, dala konsistoř r. 1749 dovolení k benedikování řečené kaple, jakož i k tomu, aby trinitáři v ní mši sv. sloužiti, nejsv. Svátost chovati a v neděli a ve svátek česky kázati směli, ale vše to aby se dále bez újmy farního kostela; zvláště o době bohoslužeb aby se stala vždy dohoda s farářem.

R. 1784 odloučeny byly Štěnovice, kdež zřízena byla lokalie, od Litic; k nové této lokalii přiděleny byly Útošice a Radobšice.

Po zrušení kláštera chotěšovského přestal i patronát jeho nad farou Litickou. Právo to přešlo na matici náboženskou. A tak se stalo, že r. 1799 ustanoven tu byl za faráře Ladislav Erben, bývalý dominikán. Ten tu mnoho vytrpěl za francouzských válek, zvláště když vojsko ruské několikráte tudy táhlo. Na faře býval vždy hlavní stan; tu ubytováni bývali ruští generálové a vyšší důstojníci.

Patronátní právo bylo brzo postoupeno klášteru Tepelskému, který sem, rokem 1809 počínaje, dosazuje kněze své.

Farní kostel sv. Petra a Pavla, stojící s farou na konci Litic na návrší při cestě k Šlovicům, ač na první pohled jednoduchý, honosí se přece několika pozoruhodnými památkami. Jest to v podstatě své dobře zachovaná stavba gotická ze XIV. století.

Pozornost obrací k sobě již gotický starobylý portál v severním boku lodi.

Ještě více upoutá nás vnitřek kostela nyní velmi pěkně a čistě upravený.

Presbytář má pěknou klenbu gotickou; některé konsoly mají tvar lidských hlav. Dříve býval presbytář vyzdoben starobylými nástěnnými malbami na stěnách i na klenbě. Spatřovali se tu svatí patronové čeští v životní velikosti s latinskými nápisy, dále „Nanebevzetí P. Marie“ a j. Pohříchu byly malby ty zamalovány.

Krásný jest vysoký oltář hlavní, provedený mistrovsky ve slohu renaissančním a oživený hojnými sochami. Při opravě r. 1869 prováděné nalezen byl prý v něm nápis, že zhotovil jej r. 1600 Daniel Altmann. Pěkný obraz uprostřed jest novější; maloval jej A. Schindler r. 1724.

Velmi pěkná jest také kazatelna, kterouž zhotovil roku 1665 Václav Riber.

Pozoruhodné jsou i oba barokní prostranní oltáře v lodi, pocházející ze stol. 18. a ozdobené výborně provedenými řezbami.

Pod kruchtou jest náhrobní kámen, na němž vytesána jest podoba paní, na obrubě pak jest český nápis: „Leta 1617 ve středu po květné neděli umřela jest urozená paní Judit Henygarová . . .“ Henygarové byli tehdáž majetníky panství Štěnovického.

Zvony: 1. s nápisem německo-latinským, sdělujícím, že r. 1576 v požáru se rozlil a r. 1582 že přelit byl od Albrechta ze Slavkova za probošta chotěšovského Adama Haslera. 2. s nápisem latinským, přelitý r. 1705 v Klatovech za probošta chotěšovského Ondřeje Norberta Fabritia. 3. s nápisem latinským z počátku 17. stol.: „P. Adam Březenský Švihovský na ten čas nehodný farář Litický svým nákladem opatřil; modlete se za něho.“ 4. sanktusník s nápisem českým: „Leta 1614 ctihodný kněz Adam Březenský, farář Litický, nákladem svým slíti dal; v letu 1717 přelitý nákladem téhož chrámu.“

V nové školní budově v Doudlevci zřízena byla kaple mešní.

9. Malesice, fara.

Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Patron: Karel hr. ze Schönbornů.

Místa přifařená: Malesice 552 k., šk. 2tř. č. a 2tř. n.; Chotíkov (Kottiken) ¾ h., 760 k., šk. 2tř.; Račice ¼ h., šk. 1tř., 442 k.; Vlkýš (Wilkischen) ½ h., 150 k.; celkem: 1914 k. Jest to osada jazykově smíšená, převahou německá.

Paměti farního kostela Malesického lze stopovati již od století 14.

Z nejstarších farářů zdejších znám jest pouze jediný: Zikmund, kněz benediktinského kláštera Kladrubského, 1417—35.

Ještě r. 1570 byla tu fara katolická*); r. 1575 byl tu farář jménem Jan Ryz**), r. 1585—1604 Martin Kadera Teynský,

*) Borový, Brus, 93.
**) Winter, Život církevní, 635.

r. 1614 Jan Telonius *). Tento poslední, jak se zdá, byl nekatolík, neboť když Mansfeld r. 1618 dobyl Plzně, farář malesický vykonával tam k rozkazu rektorů bohoslužby kalvínské **).



Farní kostel v Malesicích.

*) „Registra počtu chrámu Páně Malesického 1584—1660“ v archivu fary Malesické.

**) Winter, Život církevní, 279.

Po obnovení katolické víry byla duchovní správa ovšem zase v rukou kněží katolických, ale zprávy o nich máme od r. 1638.

Duchovní správcové malesičtí od r. 1638: Jakub de Santo 1638, Tobiáš Zimermann (neuměl dobře česky; on byl první, jenž v Chotikově zavedl německá kázání), Samuel Bartoloměj Severa 1668, Jiří Sota 1670, Vít Alexius Ign. Pruchetius 1673—77, Václav Reinwetter, administrátor, 1677, Matouš Jos. Nevšeta (Newscheta) 1683—88, Jan Václav Dvořák, doktor bohosloví, 1688—93 (stal se sakristou, t. j. farářem při metropol. chrámu sv. Víta v Praze), Jan Hana (Hanna) 1693 † 1730, Ludvík Bartoloměj Raffius, mistr svob. umění a filosofie, bakalář bohosloví, muž vzdělaný, zvláště zběhlý v právu církevním a dějepisu, 1734 † 1780, Václ. Ronolter 1780 † 1792, Jos. Suchánek, muž výborný, jenž požíval všeobecné vážnosti, 1792—1825 (stal se kanovníkem ve St. Boleslavi, ale pro nedostatečné příjmy tamnější byla mu část výnosu beneficia Malesického ponechána, pročež byla fara Malesická až do smrti jeho 1834 administrována; administrátorem byl Václav Hrdlička), Kornel Demuth 1835 † 1870 (býval vychovatelem v hraběcí rodině Schönbornské; pro zásluhy své jmenován byl osobním děkanem), Eduard Pitzker 1870—94, Jindřich Mates od 1895.

Ze zprávy faráře Hany podané konsistoři r. 1700 se dovídáme, že osada čítala tehdáž 688 duší přijímání sv. svátostí schopných.

Dle záznamu faráře Raffia z r. 1734 konaly se vždy dvě neděle po sobě služby Boží a kázání po česku v Malesicích, třetí pak neděli po německu v Chotíkově. Nyní jsou v Malesicích dopolední služby Boží v neděle a svátky vždy jednou české a podruhé německé; odpolední rovněž tak; v Chotíkově konají se jen dopolední služby Boží, a to jazykem německým.

Farní kostel sv. Jiří jest malý, na zevnějšku zcela prostý, neslohový.

Ze starého kostelíka zachoval se gotický presbytářík čtvercového půdorysu s křížovou klenbou žebrovou, která má uprostřed svorník na způsob růže. Portálek vedoucí z presbytáře do sakristie jest gotický, s rovným nadpražím a s prázdnou štítovou deskou nahoře. Ve zdi na straně evangelijní jest pravoúhlý výklenek se železnými mřížovými dvířky. Na straně epištolní široké okno obloukovitě sklenuté. V zadní zdi jest zazděné hrotité okno gotické bez kružby. Vítězný oblouk jest hrotitý. Loď jest obdélníková a má strop plochý.

R. 1877 byly pořízeny nové tři oltáře a kazatelna v gotickém slohu dle návrhů B. Wachsmanna. Ze starých oltářů ponechány jen sochy, které sochař Veselý opravil a polychromoval. Obraz sv. Jiří na hlavním oltáři maloval prof. A. Lhota.

Na bočním oltáříku, stojícím na straně evangelijní, jest uprostřed krucifix, po stranách sochy P. Marie a sv. Jana; pod krucifixem jest oválový nový obraz na plátně „Božské srdce Páně.“ Oltářík tento dá se upraviti za Boží Hrob.

Na bočním oltáříku strany epištolní stojí pod gotickým baldachynem socha bolestné P. Marie.

Nad vchodem do kostela jest letopočet 1815, udávající dobu, kdy loď kostelní v nynější podobu byla přestavěna.

Zvony: 1. s nápisem latinsko-českým, sdělujícím, že ulil jej r. 1654 Melichar (Melchior) Matouš Michelin, zvonař v Plzni, kollatorem že byl tehdáž urozený a statečný rytíř pan Adam Jaroslav Loubský z Lubna a manželka jeho Lidmila rozená ze Svárova, farářem byl Tobiáš Zimermann. 2. asi z XV. stol. s nápisem provedeným gotickou minus-

kulí: „Zdrávas Maria milosti plná, pán s tebou . . .“ 3. s nápisem: „Iacob Wilhelm Seitz hat mich gegossen in Pilsen 1782. —Leopold baro de Schirnding.“ 4. zasvěcený sv. Janu Nep. z r. 1863.

Kostel Malesický honosí se překrásnou starobylou monstrancí gotickou. Jest celá ze stříbra; vyniká ušlechtilými rozměry a důmyslným rozčlánkováním. Na pěkně pracované noze spočívá hořejší část na způsob jemných prolamovaných gotických vížek nebo baldachýnů, pod nimiž stojí drobné stříbrné sošky — nejvýše P. Maria s Ježíškem, dole několik světců a světic. Skvostná tato monstrance zhotovena byla z odkazu paní Anny Šafránkové z Poutnova, měšťanky Plzeňské, která r. 1503 v závěti své takto ustanovila: „Item jednu záponu zlatou z mého pásku perlového dávám do Malesic k té faře do monstrance, na kterouž



Vnitřek farního kostela v Malesicích.

monstranci dávám svůj veliký pás o pěti hřivnách, aby byla z něho udělána monstrance . . .“ *) Paní ta byla tehdáž majitelkou Malesic, a i jiným kostelům z klenotů svých podobné odkazy učinila. — Krásné toto dílo zlatnického umění budí obdiv znalců. Pořadatelé umělecko-průmyslových výstav nejednou si ji vyžádali; tak byla na výstavě v Praze (na Žofíně) r, 1868 a hned potom ve Vídni, v Praze pak podruhé byla na výstavě jubilejní r. 1891.

V Malesicích na návsi stojí pěkná socha sv. Jana Nep. Na vysokém podstavci z obláčků utvořeném stojí světec se sepjatýma rukama pohlížeje stranou ke kříži, jejž andílek drží. Dali ji postaviti r. 1727 tehdejší majitelé Malesic František Petr hrabě Barbo, nejvyšší strážmistr jízdy, a manželka jeho Marketa roz. baronka z Kuspersteinu. Na podstavci jsou letočetné nápisy: latinský, český a německý; český zní takto:

»K TOBIE SWATÝ IENE, ZÁSTVPCE NÁŠ
SRDEČNIĚ SE VTIKÁME, PROSIŽ ZA NÁS.«

*) Strnad, Listář II, 449.

Filiální kostel Povýšení sv. Kříže v Chotíkově býval za starých dob kostelem farním.

Z farářů zdejších připomínají se tito: Petr do 1370, Mikuláš. prve f. v Mešně, sm. s př. 1370† 1371, Mikuláš z Nové Plzně 1371 † 1376. Svatoslav z Vížky 1376 † 1394, Petr 1394, Mikuláš Mnišek do 1417 (zbaven byl toho roku arcibiskupem konradem fary z příčiny neznámé). Jan řečený Cicero 1417 † 1419, Tomáš do 1419, Vavřinec z Dobřan 1419 † 1426, Jan z Touškova 1426 † 1435, Jan z Hostouně do 1435.


Filiální kostel v Chotikově.

Ale rokem 1435 zprávy o faře v Chotíkově umlkají, i lze právem souditi, že v náboženských převratech fara zanikla. Osadníci Chotikovští zasazovali se v poslední době o to, aby u nich zřízena byla samostatná duchovní správa. Ministerským výnosem ze dne 22. ledna 1906 bylo žádosti jejich v zásadě vyhověno.

Právo obsazovati novou faru vyhraženo bylo arcibiskupovi Pražskému.

Starý kostel Chotíkovský sešel tak, že hrozil sesutím, byl proto r. 1828 uzavřen. Na jeho místě vystavěn byl r. 1834 od základu kostel nynější, jenž byl r. 1835 dne 20. září slavně požehnán.

Jest to střízlivé neslohové stavení s nízkou věží nad průčelím. V presbytáři poutá k sobě pozornost především veliký zdařilý obraz na plátně malovaný „Kristus Pán na kříži", připisovaný K. Škrétovi, dle podání prý z Prahy z některého zrušeného kostela sem darovaný. Obraz tento byl r. 1873 renovován nákladem 130 zl.; oltář s velikým rámem proveden byl téhož roku dle návrhu Bedřicha Wachsmanna.

Nad vchodem do sakristie zavěšen zajímavý relief ze dřeva řezaný a polychromovaný, asi ze XVI. stol. pocházející: Sv. Jiří na koni zabíjí draka; v pozadí v pravo modlící se dívka, v levo řeka s mlýnem a nad ním hrad, z jehož oken vyhlédá muž a žena — patrně rodičové dívky. Zdá se, že relief tento tvořível střední část skládacího oltáře v kostele Malesickém.

Ve vítězném oblouku stojí na konsolách sošky sv. Jana Křtitele a sv. Václava z poč. XVII. stol.

V lodi naproti sobě stojí na každé straně oltář barokní: 1. na straně evangelijní sv. Josefa, na němž po stranách jsou sochy sv. Antonína Pad. a sv. Františka Ser., v nástavku řezaném na způsob obláčků



Vnitřek filiálního kostela v Chotíkově.



Kaplička v lese „Kyjově".

s andílky obraz P. Marie Pomocné, po jehož stranách klečící světice-jeptišky. 2. na straně epištolní uprostřed ve výklenku socha P. Marie s Ježíškem, po stranách sochy sv. Dominika a sv. Augustina, v nástavku obraz Nejsv. Trojice a po stranách sedící sv. Jan Křt. a sv. Václav.

Na stěně lodi zavěšen obraz na plátně, neumělý, který prý býval dříve na hlavním oltáři: andílkové v oblacích nesoucí kříž.

Zvony: 1. s nápisem latinským, přelitý r. 1662 od M. Michelina nákladem tehdejšího patrona Václava Rudolfa z Treufelsu, měšťana a konšela plzeňského a manželky jeho Doroty. 2. z r. 1851.

V nedalekém lese „Kyjov" řečeném stál dub, na jehož pni visíval od nepamětných dob obrázek P. Marie Pomocné. Tu v tišině lesní



Kostel sv. Prokopa v Nýřanech.

před obrázkem často k modlitbě poklekali zbožní ctitelé Bohorodičky zvláště matky chorých dítek sem s důvěrou v pomoc Její se utíkaly. R. 1894 zbudována byla na tomto místě kaplička. Přistavěna byla přímo ke pni onoho dubu, a to tak, že část pně s obrázkem P. Marie jest uvnitř kaple nad oltářem, kdežto ostatní část pně stromu venku

stojí a volně větve své rozkládá. Svatyňka tato postavena byla přičiněním zasloužilého učitele Křimického Jana Kašpara. Dne 16. září řečeného roku byla dokončená kaple posvěcena od vikáře plzeňského Martina Pachla. K slavnosti té sešlo se mnoho procesí z okolí a veliký dav lidu. Světitel povzbudil přítomné dojemnou řečí k uctívání Rodičky Boží a poděkoval dobrodincům, kteří k vystavění kapličky přispěli.*)

10. Nýřany, expositura.

Duchovní správu vede exposita za pomoci katechety.

V Nýřanech jest 5542 k., 1 ak., 59 ž., 7tř. šk. č., 5tř. šk. n. chl. a 5tř. šk. n. dív.

Osada jest jazykově smíšená.



Vnitřek kostela v Nýřanech.

Nýřany patřívaly do farnosti Úherecké, ale když neustálým přibýváním obyvatelstva — hlavně dělníků ve zdejších kamenouhelných dolech — vzrostly v město, ukázala se potřeba zříditi zde samostatnou duchovní správu, což se stalo r. 1893 zřízením expositury.

Kostel sv. Prokopa zbudován byl v letech 1903—04 dle plánů c. k. vrchního stavebního rady R. Vomáčky v jednoduchém slohu gotickém. Dokončenou stavbu vysvětil r. 1904 dne 7. listopadu J. E. Leo kardinál Skrbenský. Po dokončených obřadech proslovil nejd. světitel řeč německou a českou, načež první mši sv. sloužil prelát Tepelský.

---

*) Srvn. Jul. Košnář: „Poutnická místa“, str. 103—105.

Kostel stojí na volné prostoře na západním konci města. Jest vystavěn z cihel a kryt polévanými taškami. Presbytář směřuje k jihu; hlavní vchod vede se strany severní. V průčelí jest věž (ve zdivu 25·9 m vys.) pokrytá jehlanovou střechou (celková výše věže až ke špici střechy jest 42·8 m) a opatřená hodinami; presbytář zakončen jest čtyřmi boky a v rozích zevně opřen pilíři. Má klenbu žebrovou. Hlavní oltář jest nízký, z pískovce; na něm stojí socha sv. Prokopa, rovněž z pískovce.

Loď (21·5 m dl. a 12·5 m šir.) má strop trámový. V lodi jsou dva oltáříky gotické, dodané firmou Krejčíkovou: na straně evangelijní sv. Kříže, na straně epištolní P. Marie Lourdské.

V pozadí lodi po celé šířce její jest kruchta na třech klenbových polích spočívající.

Ve věži visí tři zvony: 1. sv. Josef, 2. sv. Prokop, 3. P. Maria; všechny ulil r. 1904 Richard Herold v Chomutově.

Na návsi v Nýřanech stojí malá kaplička barokní, vzadu třemi boky uzavřená, se zděným štítem barokním, v němž červenou barvou napsán jest letopočet 1595, poukazující patrně ke vzniku kaple dřívější, která na tomto místě stávala, neboť nynější stavení pochází teprve ze stol. XVIII. Na střeše kapličky jest zděná vížka se zvonkem. Uvnitř jest výklenek se soškou černé P. Marie.

11. Pernarce (Bernardice, Pernharz, pův. Bernhards), fara.

Patron: opat kláštera Tepelského.

Duchovní správu vede farář; jest tu i místo kaplanské.

Místa přifařená: Pernarce 327 k., 10 ž., šk. 2tř.; Březí n. Sedlice (Seslas) ½ h., 67 k.; Černovice (Scherlowitz) ¾ h., 332 k., šk. 1tř.; Donamühlhäuseln 1 h., 36 k., Krukanice (Krukanitz) ⅓ h., 83 k.; Malkovice (Malkowitz) ½ h., 65 k.; Ničová (Nitschowa) ¾ h., 32 k.; Pichl 1 h., 63 k.

Ves Pernarce patří klášteru Tepelskému již od r. 1219.

Již ve stol. XIV. připomíná se tu kostel farní, k němuž dosazováni byli za duchovní správce kněží řečeného kláštera.

Pořad farářů: Mikuláš do 1360, Štěpán 1360 † 1362, Jindřich od 1362, Jan do 1375, Bohuslav 1375—78, Oldřich 1378 † 1400, Mikuláš 1400 až 1403, Petr, prve f. v Kladrubech Habrových, sm. s před., 1403—29, (stal se proboštem chotěšovským). Martin od 1429 *), Jan 1459, Jiljí (Aegidius) Rumpold 1464 . . . , Zikmund 1573, Matěj Khun 1582, Jiří Scheitter 1593 (stal se proboštem chotěšovským), Jiří Göhl 1594—1608, Jiří Sparanftl 1608, Jan Meuskoenig 1627, Zacharias Bandhauer 1639 (stal se proboštem chotěšovským), Frant. Weidner 1639, Ambrož Trötscher 1647, Řehoř Streer 1654, Bartoloměj Zeidler 1656, Řehoř Neidhardt 1670, Kašpar Rus 1671—82, Norbert Gottfridt 1686—92, Rudolf Willfert 1692—1732 (téměř 40 let), Tadeáš Platzer 1732—53, Chrysostom Mladý 1753—1772, Filip Waltsch 1772—82, Gabriel Dietzler 1782 † 1791, Marek Janka 1791 † 1805, Bohuslav Kirchberg 1805 † 1831, Fridrich Eckl 1831 † 1832, Bernard Grosskopf 1833—52, Pavel Frey 1852—58, Chrisostom Rudrich 1858—65, Erasmus Tomáš Biersbach 1865—80, Petr Jos. Hammerschmid 1880—92, Ludvík Dressler 1892—1904, Lukáš Jan Stöhr od 1904.

Farní kostel sv. Mikuláše během času stářím sešel; dle slov pamětní knihy byla prý zvláště loď jeho »podobna spíše nějakému prastarému pohanskému chrámu nežli katolickému kostelu«. Starobylá tato svatyně byla tedy zbořena a na místě jejím zbudován byl v letech 1820—22 kostel nynější;

*) Až dotud sestaveno z Lib. Conf. a Jud.; další zprávy čerpány z pamětní knihy farní.

posvětil jej r. 1822 dne 14. června arcibiskup Václav Leopold Chlumčanský, konaje tu zároveň generální visitaci.

Starý kostel však nebyl patrně zbořen celý, neboť presbytář s gotickou žebrovou klenbou o dvou polích s opěrnými pilíři a hrotitými



Farní kostel v Pernarcích.

okny (bez kružeb) byl ponechán. Nad hlavním oltářem jest veliký rámec se zdařilým obrazem na plátně z XVIII. stol.: V oblacích klečí sv. Mikuláš před P. Ježíšem se mu zjevujícím; pod ním vznáší se anděl s talířem, na němž jsou zlatá jablka; dole spatřují se drobné výjevy: loď zmítaná bouří sv. Mikulášem ochraňovaná, v druhém rohu světec kladoucí tajně dar do okna. — Vítězný oblouk jest sklenut do hrotu. —

Loď jest obdélníková se stropem plochým; okna jsou hrotitá. Šikmo v obou rozích u vítězného oblouku stojí barokní oltáře s obstojnými obrazy sv. Anny a sv. Martina. Na stěnách zavěšeny dobré obrazy sv. Norberta, sv. Barbory, Narození Páně, Poslední večeře.

Zevnějšek jest zcela prostý; v průčelí nízká věž s hodinami.

Zvony: 1. ulitý od R. Pernera v Plzni 1900, 2. s nápisem: „Anno Domini 1505. N. Nicolaus. Lucas. Marcus. Joannes. Matthaeus, 3. byl přelit r. 1855 od A. Pistoriusa v Chebu a r. 1879 opětovně od K. Šamala (C. Schamal) v Plzni, 4. asi z roku kolem 1500 s nápisem latinským gotickou minuskulí provedeným; uprostřed nápisu štítek s písmenou W, připomínající nepochybně dobu krále Vladislava II. (1471—1516.)



Vnitřek farního kostela v Pernarcích.

Filiální kostel Nanebevzetí P. Marie v Březí neboli Šestlicích býval za starých dob kostelem farním. Právo patronátní vykonával klášter Tepelský společně s panoši v Březí usedlými. Fara obsazována byla kněžími světskými.

Z farářů zdejších jsou známi tito: Jan do r. 1359, Jindřich, prve f. v Trnové, sm., s př. 1359 (resignoval ještě téhož roku), Jan Petrův z Dobronic 1359—68, Mikuláš, prve f. ve Skvířině, sm. s př., 1368, Jan do 1390, Mikuláš, prve f. v Landeku, sm. s př., 1390, Mikuláš, prve f. v Kotouni, sm. s př., 1392—94, Bušek (Buzko), prve oltářník Božího Těla v kostele sv. Michaela v Opatovicích v Praze, sm. s př., 1394—1402, Havel (Gallus) do 1404, Tomáš (Tomášek), prve f. v Přívěticích, sm. s př., 1404 † 1415, (po smrti f. Havla byl potvrzen dne 11. ledna 1415 k podání panošů Havla z Březí a Něpra ze Štipoklas za faráře Zikmund, klerik z Prahy, ale Zikmund fary neobdržel, neboť již 23. února čteme, že byl potvrzen Matěj z Dobřan k presentaci opata a konventu kláštera Tepelského a Havla panoše z Březí. První presentace byla patrně neplatná, protože pominut byl při ní klášter Tepelský. Spolu se dovídáme, že došlo tenkráte k úmluvě v tom smyslu, že vyjma případu směny



Filiální kostel v Březí.

řečený Havel, jakož i dědicové a nástupcové jeho, má právo presentační), Matěj z Dobřan 1415—17, Pezold, prve farář v Nezdicích, sm. s př., 1417 až 1423, Jakub, kněz z Hradiště 1423.

Ve válkách husitských fara zanikla.

Dřívější kostel byl r. 1668 rozšířen*), ale potom r. 1718 zbořen a na jeho místě nynější vystavěn, který byl roku 1720 dne 5. července vysvěcen opatem Tepelským Raymundem Willfertem, bratrem tehdejšího faráře Pernarckého Rudolfa Willferta. R. 1901 byl kostel důkladně opraven.



Vnitřek filiálního kostela v Březí.

*) Zpráva faráře Rusa v arcib. arch.

Dle zprávy z r. 1700 přicházelo do této svatyně o marianských svátcích hojně zbožných ctitelů Rodičky Boží, takže v těch dnech bývalo 100 i více poenitentů.

Jest to svatyně dosti veliká, barokní. K jižnímu boku přiléhá věž cibulovitou bání krytá; v přízemí jejím umístěna jest sakristie a nad ní oratoř. Presbytář třemi boky zakončený má klenbu valenou, ozdobenou štukovým rámováním. Loď obdélníková, v rozích sešikmená, valeně klenutá.

Hlavní oltář barokní, zděný, umělým mramorem potažený. Uprostřed jest mělký výklenek, v němž stojí socha P. Marie s Ježíškem, oděná šatečky ověšenými penízi. V hořejší části výklenku ze štuku jsou oblaka, v nich holubice, po stranách andílci držící draperie. Nad středem jest kartuše, v ní opatský znak, písmena K W A T (t. j. Raymundus Willfert, abbas Teplensis) a letopočet 1719, k němuž připojen znak opata nynějšího Gilberta Jana Helmera, se začátečními písmenami jeho jména a letopočtem 1901. V nástavku spatřuje se relief Boha Otce v oblacích.

Nad postranními brankami stojí sochy sv. Jana Křtitele a sv. Jana Ev.

V lodi stojí malé barokní oltáříky sv. Jana Nep. a P. Marie; tu také nalézá se velmi pěkná kazatelna pozdně renaissanční s bohatými řezbami květinovými a ovocnými.

Zvony: 1. ulitý od Jos. Pernera 1758, 2. od W. Z. Sedlmayera v Plané (Plan) 1840.

V zámečku Krukanickém, v němž bydlí vždy některý kněz z kláštera Tepelského jakožto inspektor panství, jest v přízemí malá, klenutá kaplička sv. Jana Nep. V ní jest nový oltářík v románském slohu s krásným obrazem: Bl. Hroznata klečící v oblacích a za klášter Tepelský orodující; nad ním anděl drží věnec a v druhé ruce palmu a okovy. Obraz tento maloval J. Ruinart de Brimont r. 1893.

12. Planá, fara.

Duchovní správu vede farář s kooperatorem.

Patron: Klement kníže Metternich.

Místa přifařená: Planá 210 k., 7 ž., šk. 2tř.; Bříza Dolní 2 h., 152 k., šk. 1tř.: Čivice 1 h., 241 k., 5 ž., šk. 2tř.; Dobříč $1^1/_2$ h., 305 k.; Hromice $1^1/_2$ h., 831 k., šk. 4tř.; Chotina $^1/_2$ h., 288 k., šk. 1tř.; Jarov 1 h., 331 k., šk. 1tř.; Kaçerov 1 h., 331 k.. šk. 1tř.; Koryta 2 h., 229 k., šk. 2tř.; Kostelec $^3/_4$ h., 69 k.; Nadryby 2 h., 263 k., šk. 1tř.; Nynice $^1/_2$ h., 263 k.; Robšice 2 h., 98 k.; Žihlice $1^1/_4$ h., 396 k.; celkem 3860 k., 12 ž.

V Plané, která patřívala od nepaměti klášteru Plasskému, připomíná se farní kostel již ve stol. XIV. Opatové plasští dosazovali k němu faráře sami, pak od r. 1422, kdy Planá byla (asi od r. 1420) v zápisném držení Bedřicha z Kolovrat, společně s tímto pánem.

Z nejstarších farářů zdejších jsou známi tito: Petr, † 1409, Jan, cisterc. z kl. Plasského, od 1409, Jakub do 1418, Ondřej, prve kaplan ve Kdyni, sm. s př., 1418, Mořic (Mauritius) † 1422, Václav z Vilémova 1422.

R. 1500 byl v Plané farářem Jan Touha z Ledče *).

I když později, r. 1539, Planá dostala se v majetek nekatolického pána Floriana Gryspeka, na blízkém zámku Kaceřově sídlícího, zůstala osada zdejší zpočátku věrna náboženství katolickému. Byl tu tehdáž farářem mistr Michael Ecker, kterýž

*) Dr. J. V. Šimák v „Methodu" XXV. (1899), 18.

plných 25 let duchovní správu svědomitě ve službě církve katolické řídil *). Ale nástupce jeho, jménem Adler, kněz ženatý, odstranil katolické řády a zaváděl obyčeje luteránské. Zajímavo jest, že místo introitu zpíval německé verše luteránské a že



Farní kostel v Plané.

epištolu a evangelium zpíval — po německu! V počínání svém měl mocného ochránce, svého kollatora pana Floriana Gryspeka. Když Jiřík Netolický, arciděkan plzeňský, chtěl r. 1665 v Plané vykonati visitaci, vzkázal mu Gryspek po primátorovi Plzeňském, že kdyby byl o tom věděl, že by dal k šturmu udeřiti

*) Borový, Ant. Brus, 215.

a své poddané na něho a kněží jeho pustiti, takže by byli s těžkostí mohli do Plzně trefiti *).

Ale další postup protestanství byl tu nadobro zastaven, když povstání nekatolických stavů českých bylo potlačeno. Gryspekové, kteří se povstání toho horlivě súčastnili, byli statků svých zbaveni a císař vrátil r. 1623 panství Kacerovské zase klášteru plasskému. Od té doby fara v Plané obsazována byla zase kněžími katolickými, a to mnichy řádu cisterciáckého.



Vnitřek farního kostela v Plané.

Pořad farářů až do r. 1803: P. Matěj Valecius (profes kláštera Velehradského) 1641—47, P. Jan Tillingar 1647—58, P. Ondřej Straka 1658—61, P. Jan Tillingar (po druhé) 1661—65, P. Benedikt Holibergius 1665—76, P. Řehoř Nigrinus 1676—83, P. Alberik Hubacius 1683—95; P. Kryštof Tengler 1695—1708, P. Jeronym Mráček 1708—20, P. Rudolf Engelthaler 1720—31, P. Silvester Hetzer 1731—39, P. Innocenc Chládek 1739—42, P. Kamil Bláha 1742—48, P. Silvan Czarda 1748—56, P. Paulin Vogl 1756—66, P. Robert Grueber 1766—69, P. Florián Pokorný 1769—81, P. Amand Sequens 1781, P. Jeroným Brixi (výborný hudebník a skladatel; byl chorregentem a varhaníkem v klášteře plasském) 1781 † 1803.

Když klášter Plasský byl r. 1785 zrušen, přivtěleny byly jeho statky i s právem patronátním náboženskému fondu; r. 1826 koupil panství plasské kníže Klement Metternich, čímž i patronátní právo nad kostely na panství tom na něho přešlo.

Pořad farářů od r. 1803: Jan Náhlovský 1803—15, kněz učený a horlivý a kazatel výborný, býval ředitelem normální školy Zbirovské (tam založil odbornou knihovnu učitelskou o 458 svazcích), Tomáš Mi-

*) Borový, Ant. Brus, 215. — Winter, Život církevní, 215,

kovec 1815 † 1819, Bernard Hutter 1819 † 1848, Karel Nekola 1848 † 1852 (byl dne 2. dubna o 1/210 hod. več. od loupežného vraha usmrcen), Frant. Vosmík 1852 † 1856, Karel Kummer, znamenitý kazatel, ze sbírek dvakráte chrám uvnitř opravil, 1856—76, Frant. Eška, farář v Michli, sm. s před., 1876—85, Karel Appel, kněz ušlechtilý a všestranně vzdělaný, vydal „Dějiny pout. chrámu Tejnice u Kralovic", 1885 † 1902, Jan Uhlíř.

Starý kostel Plánský byl malý, podobný spíše kapli nějaké nežli kostelu, i byl v letech 1752—53 přístavbou rozšířen a novou věží opatřen.

R. 1753 oddělen byl od farnosti Plánské Liblín, kdež zřízena byla samostatná fara, k níž připojeno bylo i několik vesnic dříve k farnosti Plánské patřivších (Liebštejn, Žikov, Olešná s mlýny a rybárnami). R. 1788 oddělena byla Německá Bříza a připojena k farnosti Druzdovské.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie zachoval si ze XIV. stol. gotický presbytář, a zdivo původní obdélníkové lodi; přední část jest prostičká, neslohová.

Presbytář jest malý, třemi boky zakončený, zevně v rozích opěrnými pilíři opatřený; klenbu má žebrovou.

Oltář hlavní jest barokní; uprostřed jest výklenek se soškou Panny Marie s Ježíškem, po stranách jsou sochy dvou světců-opatů.

Vítězný oblouk jest hrotitý; nad hrotem spatřuje se plastický znak opata plasského Ondřeje Trajera († 1699).

Po pravé straně vítězného oblouku stojí na konsole zajímavá, pozdně gotická socha sv. Barbory.

Loď skládá se ze dvou částí: užší, původní (v jižní zdi její spatřuje se zevně zazděný, goticky profilovaný portál) a z části širší, v letech 1752—53 přistavěné, která se k oné starší části sešikmenými stěnami připojuje.

Při bočních zdech starší části lodi stojí pěkné barokní oltáříky s bohatými vyřezávanými rozvilinovými rámci; na oltáříku strany evangelijní jest obraz sv. Josefa, na oltáříku strany epištolní obraz sv. Jana Nep. V hořejších částech oltáříků těchto a tolikéž i na obrazech spatřuje se znak opata plasského Eug. Tytla.

Při šikmých stěnách novější části stojí oltáře barokní s plochými nástavci: 1. oltář na straně evangelijní má nahoře znak opata plasského Fortunata Hartmana a obraz sv. Martina od Jana Herzoga v Plzni 1862; 2. oltář na straně epištolní má menší obrázek sv. Aloise a dole sošku sv. Anny samotřetí.

Na bočních stěnách rovnoběžných umístěna jsou na konsolách dřevěná sousoší barokní: 1. Kristus Pán s kříže oběma rukama objímá sv. Bernarda, 2. Kristus Pán na kříži objímá sv. Luitgardu.

V nadpraží jižního bočního vchodu vytesán jest letopočet 1752.

V průčelí jest nízká věž s cibulovitou šindelovou bání. V předním boku věže umístěn jest veliký z kamene tesaný znak opata plasského Sylvestra Hetzera.

Zvony: 1. s nápisem gotickou minuskulí provedeným: „Leta božího 1491 dokonáno jest skrze mistra Jiříka před svatým Jakubem tu sobotu"; 2. malý, novější.

Filiální kostel sv. Jiří v Kostelci býval za starých dob kostelem farním a patřil k dekanátu Rokycanskému. Zbudován jest na daleko viditelné stráni nade Mží v nepatrné vísce; jest bohatě nadán. Kostelec zakoupen byl r. 1238 od kláštera plasského, jenž tudíž vykonával i právo podací.

Z farářů zdejších jsou známi tito: Mikuláš do 1389, Jan, prve f. v Příbenicích, 1389—1403, Mikuláš, prve f. kostela sv. Jana v Podskalí na Novém Městě Pražském, sm. s před., 1403.

Presbytář třemi boky zakončený, s opěrnými pilíři v rozích, jest pozůstatek původní stavby gotické ze XIV. stol.; klenba jeho však jest již barokní, s výsečemi nad okny. Okna jsou hrotitá, ale bez kružeb.

Oltář hlavní jest pozdně renaissanční; opraven byl r. 1892; obraz sv. Jiří zabíjejícího saň jest nový. Nahoře uprostřed jest socha Krista Pána z mrtvých vstavšího, po stranách pak sochy andělů s nástroji umučení.



Filiální kostel sv. Jiří v Kostelci.

Nad vítězným obloukem jest deska s nápisem latinským, oznamujícím, že Celestin Stoy, opat plasský, kostel tento r. 1741 opravil a z části přestavěl *).

Po stranách vítězného oblouku stojí oltáříky s velikými obrazy na plátně: sv. Roberta a sv. Benedikta z r. 1734, označené znakem opata Eugenia Tittla.

Loď má okna hrotitá bez kružeb. Klenba jest napodobená. Část lodi k presbytáři přiléhající pochází ve zdivu nepochybně rovněž ze století XIV. V bočních stěnách lodi jsou hrotité výklenky s oltáříky: 1. Na oltáříku strany evangelijní jest obraz na plátně: P. Maria s Ježíškem sedící pod stromy na břehu potůčku; na větvích stromů sedí andílkové, v lese zvěř se pasoucí; jest to idyllický, zajímavý, ač nepříliš umělecký obraz XVIII. stol. Pod tímto obrazem jsou dva menší obrázky z vystříhaných částí skládané: „Zvěstování“ a „Král David“. Na oltáříku stojí

*) „In honorem s. Georgii martyris restauratum, constructum et instructum a Coelestino Stoy, abbate de Plassio Ord. Cisterc. anno 1741“.

socha P. Marie Lourdské. 2. Ve výklenku protějším jest oltářík se sochou sv. Jana Nep. *)

K starší části lodi připojuje se stěnami sešikmenými část r. 1741 přistavěná. U sešikmených stěn umístěny jsou dobré, pozdně-renaissanční oltáříky; na jednom stojí zasklená skříňka se soškou P. Marie s Ježíškem, na druhém socha sv. Ondřeje (na podstavci nad oltářem vymalován jest sv. Matouš).

Ve schodišti na kruchtu vedoucím, odložena jest dřevěná socha sv. Jiří na koni a zbytek oltáře s nápisem: „Tento oltář ke cti a slávě nerozdílné Trojice svaté a ku poctivosti sv. Vavřince mučedlníka Božího



Vnitřek filiálního kostela v Kostelci.

postaven jest pobožnou horlivostí a péčí urozeného Pána Pana Petra Pavla Malovce z Cheynova a Winterbergka, J. M. C. nejvyššího leitnanta, a urozené Paní Paní Lidmily Elišky Malovcový rozené z Kokořova, jakožto toho času vrchnosti, pána a paní statkův Vosek, Březiny, Přívětic a Radnic dne 25. měsíce června leta Páně 1653“ **).

V pozadí lodi jest kruchta podklenutá, v předu na třech obloucích spočívající; má rovněž i nahoře tři arkády.

V průčelí jest nízká věž, v níž umístěny jsou tyto zvony: 1. s gotickým nápisem minuskulovým latinským: „Zdrávas Maria, milosti plna, Pán s tebou. 1500“. 2. z r. 1821, s polovypuklým obrazem nejsv. Trojice a sv. Jiří.

Po stranách průčelí vedou vchody na hřbitov kolem se rozkládající; na vchodech těch vytesán jest letopočet 1749.

*) Za tímto oltářem jest na zdi český letočetný nápis: „šIMon žaLoVDek a sInoVe geho, horLIVI CtIteLoWe Iana sWateho“ (t. j. 1791).

**) Zbytek tento pochází nepochybně z oltáře, jenž r. 1887 z kostela v Horním Stupně byl zakoupen.



Filiální kostel v Čivicích.



Vnitřek filiálního kostela v Čivicích.

Filiální kostel nejsv. Trojice v Čivicích (Čijevicích) býval rovněž za starých dob kostelem farním. Podací právo měli vladykové Čivičtí.

Faráři: Blažej † 1358, Václav, syn Mikuláše z Čivic, od 1358, Václav (jiný?) 1400, Jindřich z Křížence 1400—02, Jindřich, prve farář v Žihli, sm. s před., 1402-06, Jan, prve f. v Blížejově, sm. s před., 1406-07, Přibík, prve f. v Mešně, sm. s před., 1407-17, Petr z Výrova 1417 † 1435.

Kostel jest jednoduchá stavba barokní z XVIII. stol.; k staršímu původu poukazuje pouze zdivo presbytáře, vzadu do tří boků se lomící. Strop v presbytáři i lodi jest plochý. Hlavní oltář jest ranně barokní, obstojný; uprostřed jest chatrný, neumělecký obraz nejsv. Trojice, v nástavku obrázek P. Marie; po stranách stojí sochy sv. Barbory a světce biskupa. V lodi na straně evangelijní stojí zajímavý oltář sestavený ze dvou kusů, pocházejících z různých dob. Dolejší část se sochou sv. Jana Křtitele jest zbytek pozdně gotického skládacího oltáře (archy) ze XVI. stol. *); bývalá křídla tohoto oltáře zavěšena jsou na stěně. Ozdobena jsou vpředu reliefy sv. Ambrože (zobrazen jako biskup s knihou, na níž jsou důtky) a svatého Jana Ev., vzadu pak obrazy sv. Václava a sv. Zikmunda. Na řečený zbytek staré archy postaven byl oltářík pozdně renaissanční s obrázkem Zvěstování.

Na straně epištolní jest oltářík barokní se sochou Panny Marie bolestné.

V průčelí jest nízká hranolová věž s jehlanovou střechou **). Přední strana věže ozdobena jest nad římsou polovypuklinou znázorňující Korunování P. Marie.

Zvony: 1. s nápisem: „Urozený Pan Pan Bohuslav z Liebštejna a na Liebštejně tento zvon dal slíti r. 1553 s osadními Čivickými ke cti a chvále Pánu Bohu, sv. Trojici a sv. Janu. 2 s nápisem z písmen gotických nahodile jen pro ozdobu sestavených, asi z doby kolem r. 1500.

Kaple sv. Kateřiny v Ninicích (Nynicích). Oldřich z Litic daroval okolo r. 1216 ves Ninice klášteru Plasskému. Již v dobách pradávných vystavěli prý tu cisterciáci řečeného kláštera kapli pro bratry laiky, pracující v okolních polích a lesích. Cisterciáci zabývali se totiž pilně také zemědělstvím. Mimo veliký dvůr při klášteře zřizovali menší dvory vzdálenější (tak zvané »grangie«), při nichž usazovali bratry laiky nebo tak zvané konvrše ***). A takový dvůr býval i v Ninicích.

Se stavbou nynější kaple započato bylo za opata Ondřeje Trojera († 1699); stavbu dokončil r. 1701 nástupce jeho Eugen. Tyttl. Po zrušení kláštera Plasského prodána byla tato kaple r. 1799 obci Ninické za 64 zl.

Kaple stojí uprostřed na návsi na místě vyvýšeném. Jest to pěkné stavení barokní. Půdorys má tvar kříže. Na střeše jest vížka †), která na špici ozdobena jest plechovou korouhvičkou v podobě sv. Kateřiny.

---

*) Oltář tento býval dříve nepochybně oltářem hlavním, neboť kostel Čivický byl původně sv. Janu Křtiteli zasvěcen.

**) Tato střecha byla dána při opravě kostela r. 1887 místo staré cibulovité báně pěkných tvarů.

***) Srvn. Vacek, Sociální dějiny, 473.

†) Ve vížce byl zvon s nápisem: „Ora pro nobis s. Catharina 1680. Sumptibus incolarum et benefactorum Plassensium Stephanus Pricquei civis Clattoviensis me fudit". Zvon tento pukl a r. 1897 byl prodán; nahražen byl novým, ulitým od Pernera.



Kaple sv. Kateřiny v Ninicích.



Vnitřek kaple sv. Kateřiny v Ninicích.

Nad vchodem jest deska s latinským letočetným nápisem*), jenž sděluje nám jména oněch opatů, za nichž byla kaple vystavěna, jakož i rok 1701.

Uvnitř nad oltáříkem (daným sem r. 1888 ze zbořeného kostela v Horním Stupně) visí obrovský obraz: andělé nesou tělo sv. Kateřiny; byla to původně dobrá práce, ale byla špatně přemalována. Dole na rámci jest znak opata Tyttla Na pilířích visí pěkné ze dřeva řezané festony andílky držené.



Kaplička sv. Antonína v Nadrybech.

Kaplička sv. Antonína v Nadrybech uprostřed návsi u rybníka stojící, jest malé, obdélníkové staveníčko, přistavěné k starší zděné okrouhlé zvoničce, postavené r. 1725. Kapličku tu dal vystavěti r. 1865 výminkář Ant. Šimice. Syn jeho, Ant. Šimice, pořídil r. 1892 na svůj náklad oltářík s obrazem sv. Antonína, jejž maloval r. 1892 Josef Leba, choralista a štafír z Plzně. Po stranách na oltář postaveny jsou starší sošky dvou sv. Králů, které stávaly dříve v sakristii kostela v Plané. Mimo to pořídil řečený Ant Šimice mešní kalich a mešní roucha a roku 1901 založil fundaci 200 K, aby v kapli té sloužena byla každého roku mše sv. buď v neděli před svátkem sv. Antonína anebo v neděli po něm následující.

V Hromici jest mešní kaplička zasvěcená sv. Prokopu, vystavěná r. 1887 a posvěcená 30. října téhož roku. Spodek oltáře pochází

*) „CapeLLa Ista honorI sanCtae CatherInae aeDIfICata fVIt ab AnDrea Troler atqVe EVgènIo TYttL, abbatIbVs PLassensIbVs praepesItIsqVe LIpensIbVs“.

z kostela v Horním Stupně*); obraz sv. Prokopa (neumělecký) zhotovil malíř Pondělíček ze Stupna.

Roku 1888 dne 21. května v pondělí Velikonoční posvěcena byla kaplička sv. Jana Nep. v polích u Jarova, postavená hlavně přičiněním Marie Kožíškové, výměnkářky z Koryt.

13. Plzenec (Stará Plzeň), fara.

Duchovní správu obstarává farář za pomoci kaplana a katechety.

Patron: Arnošt hrabě Waldstein-Wartenberg.

Místa přifařená: město Plzenec 1989 k., 5 ž., 16 bez vyznání, šk. 4tř. obec. a 5tř. měšť.; Černice 1 h., 816 k., 3 ž., šk. 3tř.; Koterov 3/4 h., 549 k, šk. 2tř.; Ledkov 3/4 h., 418 k., šk. 1tř.; Lhota 1 1/4 h., 413 k., šk. 2tř.; Mokrouše 1 1/4 h., 260 k.; Sedlec 1/2 h., 528 k., 3 ak.; Tymákov 1 h., 952 k., 12 ž., šk. 4tř.; celkem: 5925 k., 3 ak., 20 ž., 16 bez vyzn.

Plzenec býval důležitý hrad knížat českých s podhradím. Hrad tento připomíná se poprvé r. 976, kdy tu císař Ota II. od Čechů byl poražen. Důležitost Plzence za starých dob vysvítá z toho, že se tu r. 1266 připomíná osm kostelů a kaplí: sv. Vavřince, P. Marie, sv. Jana Křtitele, sv. Václava, sv. Martina, sv. Kříže, sv. Petra a sv. Blažeje.

Z nich zachovala se v původní podobě svatyně toliko jediná, totiž okrouhlá kaple sv. Petra; v pozměněné podobě pak kostely dva: P. Marie a Sv. Jana Křtitele.

Veškery ony svatyně dal král Otakar II. r. 1266 pod správu kláštera chotěšovského.

O kostele farním vyskytá se první zpráva ve stol. XIV. Podací právo měl tehdáž kancléř království Českého, jímž býval probošt Vyšehradský; r. 1434 měli právo to zástavní držitelé hradu Radyně. K hradu tomu patřil Plzenec až do konce XV. stol.; potom náležel k Zelené Hoře do r. 1561 a od r. 1561 k panství Šťáhlavskému.

Nejstarší faráři Plzenečtí: Ryvinus, syn Mikuláše z Radotína, 1359, Mikuláš 1375 † 1390, Řehoř řečený Hudera, kaplan krále Václava, 1390, Blažek Malandryn 1409—13, Jan z Boru 1413 † 1434, Sudivoj 1434.

V kostele farním připomíná se v letech 1409 a 1413 při oltáři sv. Kateřiny místo oltářníka.

V Plzenci uhájilo se náboženství katolické i ve válkách husitských, neboť tehdejší držitelé blízké Radyně stáli věrně k straně katolické.

O farářích Plzeneckých od druhé polovice stol. XV. až do konce stol. XVI. zachovalo se nám toliko málo zpráv.

Tak se dovídáme, že tu r. 1567 zemřel farář bez kšaftu; syn kollátora, p. Jiříka Kokořovce, tehdejšího majitele panství Šťáhlavského, nevšímaje si zákona zemského, dal veškeren po faráři pozůstalý statek pro sebe pobrati, takže proti tomu arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice důrazně musil zakročiti**).

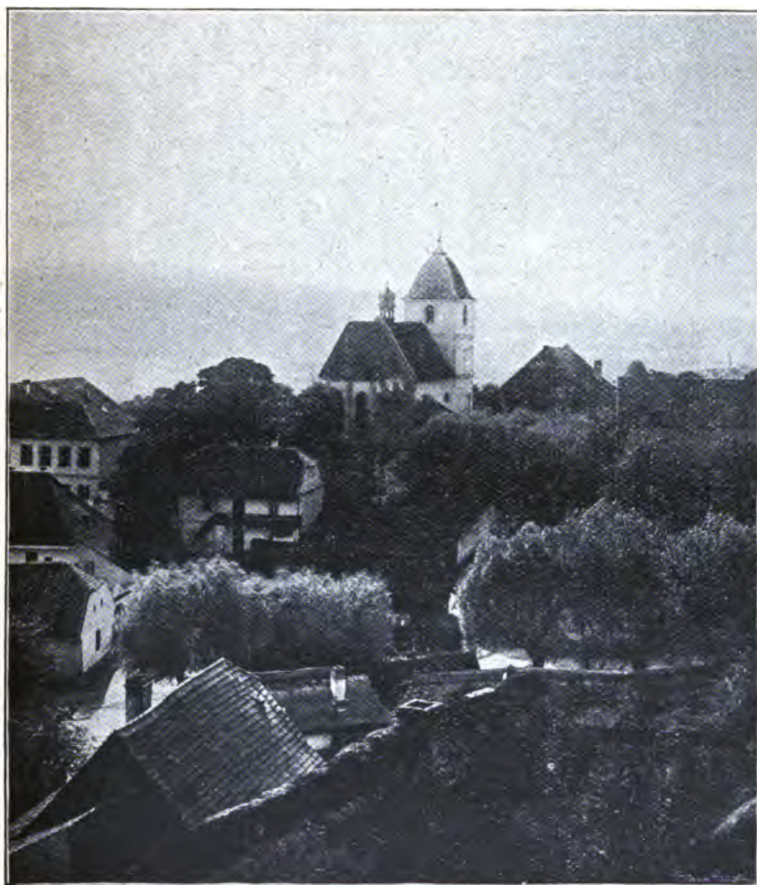
---

*) Když r. 1887 starý kostel v Horním Stupně byl zbořen, zakoupil z něho farář Plánský K. Appel tři staré oltáře.

**) Borový, Antonín Brus, 139.

R. 1612 pak nalézáme zprávu, že v Plzenci byl tehdáž spolehlivý kněz katolický.*)

Pořad farářů od r. 1592: Valentin 1592 † 99, Petr Linter Litoměřický z Pilsenburgu do 1608, Pavel Sekyra do 1614, Kryštof Campius do 1629, Michael Sumer do 1638, Jan Ign. Šlapáček (Schlapaczek) do 1655, Matouš



Farní kostel v Plzenci.

Michael Matějovský 1655 † 1692, Jakub Jan Lenk 1692 † 1712, Jiří Bonaventura Polipeský, šlechtic de Lauro, 1712—33, Adam Jiří Lipovský z Lipovic 1733—35, Antonín Josef Matoch 1735—39, Jos. Ant. Payer (Pajer) 1739 † 1772, Frant. Petr Lašťovička 1772 † 1797, Maximilian Pertak 1797 † 1823, Ondřej Piller 1823—30, Frant. Pištěk, prve f. ve Verměřicích, sm. s před., 1830 † 1842 (byl installován jmenovcem svým, Františkem Pištěkem, světícím biskupem pražským; r. 1832 jmenován byl osobním děkanem; byl to kněz v povinnostech svých neunavný a

*) Winter, Život církevní, 262.

chudým velmi nakloněný), Josef Jezbera 1842 † 1844, Jan Jonáš 1844 (byl r. 1851 jmenován vikářem Rokycanským; r. 1864 odešel na faru do Bosně u Mnichova Hradiště), Frant. Dvorský 1865—69, Frant. Knížek 1869 (r. 1876 byl jmenován vikářem Plzeňským) † 1885, Frant. Dražil 1885—1906, Jan Císař od 1906.



Vnitřek farního kostela v Plzenci.

Za moru r. 1599 postoupena byla chmelnice k faře náležející pro pochovávání morem zemřelých. Tehdáž prý na osadě 500 lidí zemřelo a tu pochováno bylo. Také i farář tehdejší Valentin zemřel a v kostele pochován jest.

Při kostele Plzeneckém zřízeno bylo r. 1702 bratrstvo marianské, jež k žádosti hraběte Jana Jindřicha Kokořovce z Kokořova, majitele panství Šťáhlavského, potvrzeno bylo papežem Klementem XI. bullou danou dne 11. listopadu 1702. Bratrstvo to bylo zrušeno za cís. Josefa II.

Farář Polipeský daroval r. 1723 plzeňskému klášteru dominikánskému 1000 zl. s tou podmínkou, aby mu kněží z kláštera toho vypomáhali při zpovídání věřících před svátky Narození P. Marie, sv. Václava, sv. Barbory, Neposkvrněného Početí a Zvěstování P. Marie, mimo to aby v tyto svátky v Plzenci mši sv. sloužili.

R. 1737 od 21. srpna do 1. září konali v Plzenci jesuité Koniáš, Sexstetter, Klíč a Fleisser misii za velikého účastenství lidu; poenitentů bylo několik tisíc.

R. 1814 odděleny byly od fary Plzenecké Šťáhlavy, kdež zřízena fara samostatná.

Farní kostel Narození P. Marie pochází v nynější podobě své ze století XIV., kdy na místě původní stavby románské vystavěna byla prostrannější svatyně gotická.

Dle nápisů letočetného, pocházejícího asi z konce XVII. stol.*), který nalézal se dříve na zdi u hlavního oltáře, byl prý kostel r. 1351 vystavěn; dle téhož nápisu byl r. 1601 nově vymalován a kruchtou s varhanami opatřen; r. 1695 pak uvnitř i zevně opraven; tehdáž opravena byla i věž, která železnými kleštěmi musila býti stažena.

Presbytář třemi boky zakončený má pěknou žebrovou klenbu o třech polích. Žebra vybíhají z krásně pracovaných konsol, které mají podobu hlav lidských, nad nimiž jsou vytesány listy a květy; jedna konsola má tvar hlavy zvířecí a jiná skládá se ze tří vousatých tváří. Okna jsou hrotitá bez kružeb.

Když při opravě kostela r. 1903 stará omítka v presbytáři byla otlučena, objeveny byly staré nástěnné malby z konce XV. stol. Hrabě Arnošt Waldstein dal je v letech 1905 - 7 obnoviti malířem Gustavem Mikschem.

V obnovené podobě jsou malby ty k veliké ozdobě kostela. Na klenbě spatřují se poprsí proroků, andělé a symboly evangelistů. Na severní stěně presbytáře spatřují se v klenbových polích nahoře větší výjevy: 1. Kristus Pán v zahradě Getsemanské, 2. Kristus Pán bičován a 3. trním korunován. Níže jest celá řada drobných výjevů z Nového Zákona, počínající se v řadě dolejší Zvěstováním P. Marie a končící se výjevem: Kristus vyvádí duše z předpeklí. Na jižní stěně spatřujeme nahoře obraz „Ukřižování", dole v levo od dveří sakristie vidíme klečícího rytíře a za ním dvě ženy, všechny s nápisovými, ale pohříchu již prázdnými páskami v rukou. V pravo od vchodu do sakristie jest obdélníkový nástěnný obraz s velikými postavami sv. Václava a světce nějakého, který v jedné ruce drží palmovou ratolest, v druhé pak malý kostel; dole na obraze spatřujeme mimo to klečícího rytíře a klečící paní.

---

*) DeI gLorIae et honorI ChrIstIparae sVb tItVLo natIVItatIs eIVs Ista saCra aeDes eXstrVebatVr (t. j. 1351); DeInDe Choro, organo, fornICe atqVe pICtVrIs pVLChre et perVenVste IntrInsecVs eXornabatVr (t. j. 1601), rVrsVs tota haec aeDes IntVs et forIs renoVabatVr, IteM tVrrIs, qVae InsVper soLerter ferro roborata est (t. j. 1695). Nápis ten zabílen byl r. 1777. Na kruchtě prý byl nápis, který v údajích svých od předešlého se odchyloval, uváděje r. 1341 jakožto rok založení kostela a j.

Na malbách viditelny jsou také staré konsekrační kříže.

Letopočet 1601 nad záklenkou okna za oltářem nevztahuje se k těmto malbám, nýbrž k pozdějšímu malování, jímž ony starší malby byly zakryty. V tomto pozdějším malování spatřoval se na klenbě znak tehdejšího faráře Petra Litoměřického z Pilsenburgu.



Starobylé malby nástěnné ve farním kostele Plzeneckém.

Hlavní oltář jest pěkný, ranně barokní, z druhé polov. 17. století. Uprostřed jest dobrý a zajímavý obraz soudobý, představující narození Panny Marie: v popředí viděti jest ženy dítko koupající, v pozadí pak jiné ženy sv. Annu ošetřující. Po stranách jsou veliké dřevěné sochy sv. Václava a sv. Vojtěcha. Nahoře jest oválový nástavek, v němž jest obraz na plátně malovaný „andílkové v oblacích“, po stranách na úsecích

římsových sochy sv. Ludmily a sv. Barbory, nejvýše pak socha svatého Michaela potírajícího ďábla. Vzadu za oltářem upevněn jest obraz na plátně malovaný, znázorňující sedm sv. svátostí s případnými latinskými výroky; jest to zajímavá práce z druhé pol. 17. stol.

Na straně epištolní jest výklenek sediliový s profilovaným pažením, nahoře stlačeným obloukem sklenutý. V tomto výklenku umístěn jest veliký na dřevě malovaný epitaf, na němž vidíme rytíře klečícího před P. Marií. Latinský nápis dole na obraze umístěný sděluje, že epitaf tento zříditi dali pozůstalí (manželka, dcera a synové) památce rytíře Karla Kokořovce z Kokořova († 1605), pána na Šťáhlavech, Žákavě a Nebylově, císařského rady a hejtmana kraje plzeňského, zbožného pravověrného katolického pána *).

Na straně evangelijní vsazen jest do zdi presbytáře náhrobek far. Adama Jiřího Lipovského z Lipovic († 1735).

Vítězný oblouk jest hrotitý, profilovaný. V pilířích jeho viděti jsou otvory pro bývalý příčný trám, na němž patrně stávalo sousoší „Ukřižování". Při pilíři vítězného oblouku stojí kazatelna dřevěná z r. 1668.

Loď byla r. 1554 přestavěna, rozšířena a sklenuta. Má křížovou klenbu bez žeber a v bocích nižší přístavky na způsob nízké křížové lodi.

Po stranách vítězného oblouku stojí nové gotické oltáříky se sochami Božského Srdce Páně a P. Marie Lourdské. Oba pořízeny byly r. 1885 ze sbírek dobrodinců; první zhotoven byl firmou Suchardovou v Nové Pace, druhý firmou Krejčíkovou v Praze.

V pozadí lodi jest zajímavá kruchta o dvou patrech, dřevěná, r. 1554 zřízená.

V průčelí kostela stojí hmotná věž; v ní visí tyto zvony: 1. s nápisem latinským: „Ke cti matky Boží pro kostel ve Staré Plzni Narození Panny Marie ulit roku od panenského porodu 1699. Pater Jakub Lenck administrator Staroplzenský"; potom česky: „Ian Asskan, kostelník Matky Boží v Starém Plzenci"; na plášti jest obraz P. Marie Klatovské, a pod ním jméno zvonařovo: „Stephanus Pricquey, civis Clattoviensis, me fudit". 2. s letočetným nápisem německým: »IN PRAG DVrCH DES IOHANNES GEORG KVHNERS HAND PIN ICH ALHIER PEKANT (1765)"; 3. asi z roku kolem 1500, s gotickým minuskulovým nápisem latinským: „Zdrávas Maria, milosti plná, pán s tebou, požehnaná tys mezi ženami"; 4. s nápisem: „Wenzl Perner goss mich in Pilsen 1839".

V západní průčelní zdi kostela viděti jest gotické okénko a dole tři náhrobní otřelé kameny.

Před kostelem stojí kamenný podstavec, v němž vytesán jest nápis: „Loučení Ježíše s Marií horlivou pobožností k větší cti a chvále Boží nákladem Daniele Haneky a Alžběty manželky jeho postaveno jest leta Páně 1741". Sousoší, představující Loučení P. Ježíše s P. Marií, poněvadž bylo již sešlé, bylo r. 1871 odstraněno a na starém hřbitově v pravo od vrat zakopáno; nyní jest v podstavci tom zasazen železný kříž.

Na bývalém hřbitově kolem kostela jest kaplička otevřená, napřed na dvou sloupcích spočívající, se zděnou mensou.

---

*) „Nobilissimo ac strenuissimo equiti Carolo Kokořowicio a Kokoržow, domino in Stiahlaw, Žiakava et Nebilow, Sacrae Caesareae Majestatis consiliario, humanissimo, pientissimo orthodoxo romano-catholico, conjugi ac parenti charissimo et dulcissimo, praefectura pilsnensis districtus tertium exacta, legatione ad Moravos obita, multis denique e commodo reipublicae exantlatis laboribus, anno 1605, aetatis vero 53, 20. Augusti placidissime satis functo, vidua moestissima Mariana de Swarow, filiae afflictissimae: Ludmila, Salomena, Catharina atque Elisabeth, filii orbissimi Petrus, Georgius et Carolus Christophorus gratae memoriae et debitae observantiae gementes posuere.



Kostel sv. Jana Křtitele v Plzenci.



Vnitřek kostela sv. Jana Křtitele v Plzenci.

V druhé části města Plzence na levém břehu řeky Úslavy se rozkládající stojí uprostřed náměstí starobylý kostel sv. Jana Křtitele. I na místě této svatyně stávala patrně původně menší svatyně románská; nynější kostel pochází asi ze století XIV.

Jest to gotická svatyňka s opěrnými pilíři. Na taškové střeše jest šindelem pobitá cibulovitá vížka. Presbytář zakončen jest třemi boky, okna jsou hrotitá, bez kružeb. V boku na straně evangelijní jest ve zdi výklenek sanktuářový, na straně protější výklenek sediliový. Strop jest rovný. Kostel patrně nebyl dostavěn, neboť v bočních zdech viděti jsou zbytky mohutných profilovaných pilířů vítězného oblouku. Až k těmto pilířům měl patrně sahati presbytář. Prostora za pilíři jest poměrně malá; loď nebyla patrně v původní zamýšlené velikosti dostavěna. V bocích lodi jest na každé straně jedno oválové okénko.

Hlavní oltář jest rokokový; uprostřed jest relief znázorňující svat. Jana Nep. v oblacích klečícího; nad tím viděti jest poprsí Boha Otce. Nahoře v nástavku jest socha sv. Jakuba v oblacích klečícího. Po stranách jest ještě několik jiných sošek a nahoře baldachýnek zakončený křížem.

Při boční stěně na straně epištolní stojí rozvilinový oltářík z druhé polov. 17. století s dobrým obrázkem na plátně malovaným sv. Anny; v rozvilinách umístěny jsou sošky čtrnácti sv. pomocníkův. — Nad bočním vchodem jest zavěšen veliký krucifix. Na boční stěně strany evangelijní visí obraz „Křest Páně", umělecky necenná malba 18. stol., která nad dřívějším hlavním oltářem visívala (ještě r. 1810). V dlažbě jest náhrobní kámen již otřelý; pouze letopočet 1591 jest zřetelný.

V lodi na stěně visí veliký, umělecky bezcenný obraz: anděl u hrobu Páně zvěstuje ženám příchozím, že Kristus Pán vstal z mrtvých; obraz tento maloval J. V. Leba v Plzni 1876.

V pozadí lodi jest dřevěná kruchta o dvou poschodích.

Ve vížce visí dva zvony: větší z r. 1765, menší z r. 1672.

Před kostelem stojí na náměstí kamenný sloup se sochou Panny Marie bez poskvrny hříchu prvotního počaté; na podstavci vytesán znak Plzence*) a v rozích cifry letopočtu 1721. Kolem na podstavcích stojí sochy: sv. Josefa, sv. Václava, sv. Ludmily a sv. Barbory.

Na svahu planiny »Hůrky«, zvedající se za farním kostelem, stojí nejstarší stavba celého Plzenska: okrouhlá románská kaple (rotunda), z X. století pocházející, tedy památka úctyhodného stáří více než 1000 let! Byla zasvěcena sv. Petru (později zvána byla »kaplí sv. Petra a Pavla;«) za císaře Josefa II. byla zrušena, potom dlouhý čas sloužila za skladiště trhacího prachu pro okolní panské doly a nyní stojí tu ve stavu žalostném. Bývalá klenba dávno již se zřítila a kaple přikryta jest z nouze chatrně šindelovou střechou**). Zasluhovala by věru tato starobylá svatyně toho, aby byla opravena a prvotnímu svému účelu zase odevzdána.

Na vrcholu „Hůrky", v bývalém knížecím hradu, stával kostelík sv. Vavřince, který byl rovněž za cís. Josefa zrušen a r. 1818 prodán a později zbořen. Při kopání v době nejnovější podniknutém nalezeny byly základy kostelíka toho***).

---

*) Vlastně nápodobení pečeti městečka s opisem „Sigillum oppidi Antiquae Plsnae".

**) Srvn. Lehner, Dějiny umění nár. českého, I., 211.

***) Srvn. Dr. Boh. Horák: „Hradiště Plzenecké" v „Archeolog. Památkách", XXII. (1907), 437 a násl. O zvonku tohoto kostelíka byla



Románská kaple v Plzenci.

Vně Plzence ke straně západní o samotě stával kostel sv. Blažeje. O něm praví záznam z r. 1781 v pamětní farní knize, že byl nákladně vystavěn a vyzdoben. Tenkráte byl pod patronátem magistrátu plzenského, ale pod správou faráře Plzeneckého, ač — jak jsme výše uvedli — i arciděkan Plzeňský čítal kostel ten ke své osadě. Také tento kostel byl za císaře Josefa II. zrušen, prodán a zbořen. Kolem místa, kde stával, jde trať železniční: místu tomu říká se dosud „u svat. Blažeje".

Jiří Petr Kokořovec založil v prvé polov. XVII. století v Plzenci špitál pro šest osob a vystavěl pro něj dům poblíž farního kostela *).

14. Touškov (Tuschkau), fara.

Duchovní správu obstarává farář za pomoci kaplana.
Patron: Ant. Schobloch.
Obce přifařené: Touškov 1296 k., 63 ž.; Čeminy (Tschemin) 3/4 h., 539 k., šk 2tř.; Doubrava (Dobraken) 1 1/2 h., 535 k., 1 ak., 6 ž., šk. 3tř.; Kušty (Guscht) 1 h., 141 k.; Myslinka 1 h., 262 k., šk. 1tř.; Oujezd (Aujezd) 1 h., 302 k., 13 ž., šk. 1tř.; Venušna (Venuší, Venuše, Veňoves, Wenussen, Wenuschen) 1/4 h., 417 k., 1 ž., šk. 1tř.; celkem 3492 k., 1 ak., 86 ž.; obyvatelstvo jest většinou národnosti německé.

V Touškově připomíná se farní kostel sv. Jana již r. 1288. Podací právo k faře náleželo ode dávna benediktinskému klášteru Kladrubskému. Opatové Kladrubští proměnili faru tu někdy před r. 1370 v proboštství.

Nejstarší známí faráři (od r. 1370 proboštové): Chotěbor 1283, Jan 1288, Jan (jiný) 1300, Vlačej (Wlacziego) 1326, Theodorich 1328, Odolen (Odolenus) 1329, Zifridus 1332—43, Fridrich 1343 **), Jindřich do 1355, Chotěbor, syn Kadoldův ze Stanu ***), 1355—70 (u něho poprvé

pověst, že často sám od sebe zvoníval; pověst tu zaznamenal farář Jan Ant. Payer r. 1753.

*) Zpráva faráře Plzeneckého z r. 1700 v archivu arcib.

**) Dr. Ant. Schubert, Urk.-Reg., 74—75.

***) Mon. Vat. II., 504.

vyskytuje se titul „probošt“ [praepositus]), Jindřich Karhan od 1370, Jan 1380 † 1409, Racek 1409—17, Mikuláš Stříbrník † 1435, Jan Hájek od 1438, Tomáš 1448, Petr 1455—60, Havel 1464, Jan 1481 *), Stanislav 1506 **), Blažej 1507, Krištof 1525, Placid 1534 ***).



Farní kostel v Touškově.

V XVI. stol. rozmohl se i v Touškově protestantismus, zvláště přičiněním tehdejších majitelů statku. Posléze převládl

*) Pam. kn. far. — Sedláček, Místop. sl. 891.
**) Strnad, Listář II., 532.
***) Pam. kn. far.

tou měrou, že katolicismus zcela do pozadí zatlačil, takže tu potom duchovní správu vedli duchovní protestantští.*)

R. 1566 byl tu farář jménem Samuel, dosazený Krištofem Markvartem z Hrádku, tehdejším majitelem panství. Týž pán dosadil r. 1573 za faráře odpadlého kněze Kašpara Mendela ze Steinfelsu, dříve faráře v Blovicích. Na počátku století XVII. byl tu pastorem Mikuláš Krupěhorský.

Posledním pastorem zde byl Jan Herites, kterýž r. 1622 byl vypovězen **).

Potom zase ujali se duchovní správy kněží katoličtí, a to zprvu kněží světští, později benediktini Kladrubští.

Pořad farářů: a) kněží světští: Oldřich Gemeconius 1626, Jakub de Santo 1631, Jan Ludvík Angularis 1647; b) benediktini Kladrubští: Maurus Ris 1651 † 1657, Šimon Malachovský 1658 † 1665, Rupert Tomáš König 1665—89, Alexius Janka 1689—95, Otto Steinbach 1695—99, Jan Dietrich 1701—35, Amandus Streer 1736—39, Aemilian Kolb 1739—46, Petr Fischer 1746—65, Anselm Sieber 1765—71, Vendelín Haering 1771, Roman Mühlwentzl 1773—75, Coelestin Hein 1775—78, Havel Tulipan 1778 † 1787.

Nejstarší matrika, počínající se rokem 1665 a končící r. 1690, jest psána jazykem českým.

Farář Touškovský administroval zároveň také v letech 1665—78 farnost Kozolupskou; v letech 1678—82 administroval ji farář Vejprnický, načež k snažné prosbě kollatora kostela Kozolupského Winklera ujal se správy její zase farář Touškovský r. 1682.

Ještě ke konci století XVII. živel český na osadě Touškovské dosti silně byl zastoupen. Dle záznamů faráře Alexia Janky z r. 1695 konalo se o pouti sv. Jana Křtitele kázání české v kostele, německé venku; roráty zpívaly se střídavě česky a německy. Bratrstvo literátů tehdáž bylo ještě české, ačkoliv tou dobou již Touškov sám téměř zcela byl poněmčen. Farář Alexius proto praví, že bude třeba do bratrstva toho přijímati i Němce, sice že bratrstvo časem zcela za své vezme. Ostatně stěžuje si na to, že bývalá horlivost literátů valně ochladla. Literátů jest málo, a i ti jsou jimi spíše jen dle jména. Z dob minulých zachovaly prý se starobylé kancionály, ale ty nyní prý již leží bez povšimnutí.

Po zrušení kláštera Kladrubského dosazováni byli do Touškova kněží světští.

Pořad farářů od r. 1788 až do doby nejnovější: Jodok Hoch (bývalý převor kláštera Kladrubského; po zrušení kláštera vypomáhal v duchovní správě ve Stříbře; r. 1788 stal se farářem v Touškově) † 1806, Karel Poeschel 1807—34, Ant. Hlavan 1834—35, Bonifac Jirsa 1837—45, Jan Eidkum 1846 † 1880, Ludvík Kaschka 1880 † 1895, Valentin Lanhans 1895—99, Jos. Köhler od 1899.

Původní kostel, prastarý, byl stavba jen malá, a stál o něco jižněji nežli kostel nynější. Za doby, kdy v Touškově vládlo protestanství, vyzdoben byl malbami, které však později byly zabíleny.

*) Winter, Život círk., 119.
**) Bílek, Reformace kat., 30. — Jireček, Rukověť I., 238.

Na hlavním oltáři stávala od nepamětných dob prastará socha sv. Jana Křtitele až do dob faráře Šimona Malachovského (1658—65), za něhož byl vystavěn nový oltář a socha ta dána do kapličky sv. Maří Magdalské, která byla při vchodu do kostela.

V letech 1777—78 byl vystavěn kostel nynější, který dne 18. října 1778 byl slavně vysvěcen opatem Kladrubským Amandem Streerem. Ale věž byla stavěna později (v klenáku nad vchodem jest letopočet 1780) a nebyla dokončena, nýbrž



Vnitřek farního kostela v Touškově.

jen toliko střechou z nouze pokryta. Teprve r. 1856 dal tehdejší patron Antonín baron Starck věž v nynější podobě dostavěti.

Farní kostel Narození sv. Jana Křtitele jest pěkná, prostorná stavba barokní.

Presbytář jest v půdorysu čtvercový se zaoblenou prostorou pro oltář; obě ty prostory mají klenby plackové.

Hlavní oltář jest barokní; architektura jeho jest bohatě vyvinuta. V dolejší části jest zdařilý obraz, představující křest Páně; po stranách stojí sochy sv. Zachariáše a sv. Alžběty. V části hořejší jest obraz: Bůh Otec na světokouli nesené anděly.

K severnímu boku presbytáře přiléhá přístavek, v jehož přízemí jest sakristie a v poschodí oratoř zaskleným pavlánem dovnitř kostela vystupující.

Nad vítězným obloukem spatřuje se znak opatství Kladrubského ve štuku provedený.

Loď má tři pole mohutných plackových kleneb, dělených od sebe pasy, vybíhajícími ze združených pilířů. Střední pole jest o něco širší a vystupuje z boků mírně na venek; obě průčelí této části jsou po stranách vyznačena dvěma polopilíři s římsovými hlavicemi. Na klenbě prostřední této části jest ozdoben štukem; uprostřed pak hvězdou, v níž jest volně upevněn kříž tak zvaný „benediktinský.“

Okna mají vesměs barokně zprohýbaná ostění.

U pilíře vítězného oblouku na straně evangelijní jest rokoková kazatelna, ozdobená na řečništi odznaky evangelistův a na stříšce sochou Kristovou.

V lodi v prvém klenbovém poli stojí naproti sobě barokní oltáře: 1. na straně epištolní s obrazem sv. Benedikta a se sochami sv. Antonína egyptského a sv. Prokopa; 2. na straně evangelijní s obrazem P. Marie Pomocné*) a se sochami sv. Joachima a sv. Anny.

Ve středním poli na straně epištolní jest veliký obraz na plátně: Kristus Pán na kříži; jest to kopie obrazu Škrétovi připisovaného, kterýž nalézá se v kostele Chotíkovském.

Povšimnutí hodny jsou krásně řezané barokní zpovědnice se šochami sv. Petra, Maří Magdaleny, Davida a marnotratného syna.

Zvony: 1. z r. 1601 byl ulit nákladem obce Touškovské, a to v Touškově samém. Když prý jej zvonař lil, ženy Touškovské hojně snesly stříbra, aby zvon měl lepší zvuk**). Nápis na něm jest latinsko-německý. Ulil jej Benedikt Siebenhunner ze Slavkova (Schlackenwald); 2. z r. 1846, 3. sv. Jana Křtitele z r. 1665, 4. z r. 1518 s nápisem latinským gotickou minuskulí provedeným: „Zdrávas Maria; ó králi slávy, přijď s pokojem“, 5. z r. 1809.

Na náměstí jest pěkné sousoší nejsv. Trojice z r. 1723, opravené r. 1902 (při opravě této doplněno bylo sousoší novou sochou sv. Jana Křt., kterou zhotovil sochař Ondřej Lugert v Chebu).

Na hřbitově dal baron Starck vystavěti r. 1859 pěknou hrobku na způsob kaple; uvnitř jsou obrazy sv. Antonína a sv. Anežky od Kandlera, kříž od Wildta a sochy P. Marie a sv. Jana od Maxe.

15. Úherce (Auherzen) fara.

Patron: opat kláštera Tepelského.

Duchovní správu vede farář s kaplanem, oba ze řádu praemonstrátského kanonie Tepelské.

Místa přifařená: Úherce 416 k., 1 ak., 14 ž., šk. 2tř.; Blatnice (Blattnitz) 1 h., 1006 k., 17 ž., šk. 5tř.: Líny, Líně (Lihn) 1 h., 1238 k., 19 ž., šk. 6tř.; Újezd červený (Rothaujezd) 3/4 h., 157 k., 3 ak.; Újezd kamenný (Steinaujezd) 1 h., 1081 k., 3 ž., šk. 3tř.; Zbuch (Zwug) 1/2 h., 305 k., 8 ž., šk. 2tř.; celkem 4203 k., 4 ak., 61 ž. Osada jazykově smíšená, převahou německá.

Úherce náležely původně k farnosti Chotěšovské. R. 1785 byla tu zřízena expositura***), která r. 1787 povýšena byla na faru. Podací právo k nové faře přiřčeno bylo opatu kláštera Tepelského.

Pořad farářů (vesměs kněží řádu praemonstrátského kanonie Tepelské): Řehoř Jan Löw 1787—1805, Milo Lerich 1805—7, Tadeáš Jos. Häring 1807—15, Gabriel Jiří Böhm 1815—25, Tadeáš Jos. Häring (po druhé) 1825—32, Valentin Matěj Turba 1832—37, Emanuel Frant. Schindler 1837—43, Matouš Ant. Eberl 1843—55, Mořic Rauch 1855—58,

*) Obraz tento u zbožného lidu požívá ode dávna veliké úcty; dosud konají se k němu procesí.

**) Záznam far. Alexia r. 1695 v pam. kn. farní.

***) Expositou stal se Bartoloměj Winnerle, kaplan chotěšovský.

Ondřej Augmann 1858—60, Hugo Jan Karlík 1860 - 67, Frant. Fuhrmann 1867—71, Bartoloměj Danzer 1871—75, Stanislav Škarda 1875—80, Albert Laurer 1880—90, Ferd. Walz 1890 94, Jan Schott 1894, Valentin Roedl 1895—97, Řehoř Jannal 1897—1900, Alexander Oskar Oswald od 1900.

Dřívější farní kostel byl malý; skládal se z presbytáře třemi boky zakončeného, z obdélníkové lodi a z věže v průčelí.



Farní kostel v Úhercích.

Původně měl jen malou vížku na střeše; věž byla k němu přistavěna teprve r. 1827. Místa bylo v něm pouze pro 480 osob. R. 1899 byl již ve stavu tak chatrném, že musil býti uzavřen. A hned roku následujícího přikročeno bylo k stavbě kostela nového, k němuž r. 1900 dne 19. března opat Tepelský Alfred Ambros Clementso slavnostně položil základní kámen. Starý kostel, na jehož místě nová stavba provésti se měla, byl zbořen. Služby Boží konaly se v dřevěném prozatímním

kostelíku k tomu účelu vystavěném. Stavba byla provedena dle plánů architekta Plzeňského Františka Josefa Erharta. Oltáře zhotovila firma Schreiner v Řezně, malby na skle v oknech umělecký ústav Maierův v Mnichově, varhany Krištof Müller



Vnitřek farního kostela v Úhercích.

v Teplé. Koncem roku 1901 byl nový kostel dokončen; dne 15. prosince konsekroval jej světící biskup dr. Václav Frind.

Nový tento kostel, zasvěcený sv. Josefu, jest pěkná, prostorná (vejde se do něho 1200 osob) stavba slohu románského; stojí na návsi u rybníka.

Apsida polokruhová jest sklenutá; v ní dřevěný oltář románský; na něm uprostřed stojí socha sv. Josefa, po stranách jsou veliké reliefy představující „Narození Páně“ a „Útěk do Egypta“.

Loď má v půdorysu tvar kříže, skládajíc se z prostory příčné a podélné; obě tyto prostory mají strop trámový. V jihovýchodním rohu mezi presbytářem a lodí příčnou stojí věž.

Zmíněná příčná část lodi zakončena jest na obou stranách ozdobnou fasádou s trojhranným štítem. Osvětlena jest tato část z každé strany oknem trojitým, vyplněným malbami na skle. V okně severním jest malba představující bl. Hroznatu a pohledy na kláštery Tepelský a Chotěšovský; v okně jižním jest malba představující sv. Norberta.

Uvnitř příčné lodi jest na jedné straně oltář sv. Vojtěcha, na druhé oltář sv. Jana Nep. Naproti těmto oltářům jsou výklenky; v jednom jest křtitelnice, ve druhém socha P. Marie Lourdské.

Zvony čtyři nové, ozdobené znakem Tepelským, lité od Petra Hölzera, c. k. dvorního zvonaře ve Vídeňském Novém Městě r. 1901. Největší z nich ozdoben jest reliefy znázorňujícími skutky milosrdenství.

V Blatnici vystavěna byla r. 1900 pěkná prostranná mešní kaple nejsv. Trojice nákladem obce; klášter Tepelský přispěl čtvrtinou nákladu, kterýž obnášel kolem 10.000 zl.

16. Vejprnice (Ojprnice), fara.

Duchovní správu vede farář s kaplanem.

Patronka: Kunigunda kněžna z Lobkovic.

Místa přifařená: Vejprnice 1613 k., šk. 5tř.; Nová hospoda (Grünhof) $^{3}/_{4}$ h., 389 ob., šk. 1tř.; Křimice a Hornice $^{3}/_{4}$ h., 1251 k., 13 ž., šk. 4tř.; Sulkov $^{3}/_{4}$ h., 612 k., šk. 2tř.; Tlučná $^{1}/_{2}$ h., 1352 k., 4 ž., šk. 4tř.; Vochov $1^{1}/_{4}$ h., 448 k., 3 ž., šk. 2tř.; Důl Max Karlův (Max Karl-Schacht) 1 h., 98 ob., mimo to strážní domky při dráze $^{1}/_{2}$—$^{3}/_{4}$ h., 24 k.; celkem 5763 k., 20 ž.

Ve Vejprnicích připomíná se farní kostel již ve stol. XIV.

Pořad nejstarších známých farářů: Tomáš 1377 † 1394, Blažek (Blasco) 1394–99, Petr, prve f. v Nebuželích, 1399–1407, Mikuláš, prve f. ve Zvíkovci, sm. s př., 1407–15, Petr ze Všerub od 1415, Bartoloměj † 1428, Jakub z Korycan 1428 † 1434, Václav z Chotěšovic 1434.

I v převratech husitských udržela se ve Vejprnicích fara katolická, jakož souditi možno ze zprávy arciděkana Plzeňského Jana Skulteta z r. 1612, že na faře Vejprnické jest spolehlivý kněz katolický.*)

Ale teprve zase od r. 1644 možno stopovati pořad zdejších farářů:

Bartoloměj Kuldan z Harantsberka, prve arciděkan plzeňský 1633 † 1639, Jakub Stephanides, kněz řádu sv. Benedikta 1644, Matěj Celestin, rovněž benediktin 1645, Matouš Václav Tichý 1649**), Václav Alois Kinikle 1654, Blažej Hynek Holický 1657, Maximilian Parecius, benediktin kláštera Kladrubského 1659, Jan Jakub František Phleger, prve farář v Ledcích, 1663 † 1698, Karel Dominik Řečický 1698—1704 (stal se kanovníkem metropolitním v Praze a později děkanem kapitolním), Frant. Ant. Ottický 1705 † 1709, Martin Jos. Vinař 1710 † 1735, Julius František Gipp 1735 † 1743, Jan Jos. Engl 1743 † 1763, Filip Fentzl 1763 † 1772 (vroucí ctitel sv. Jana Nep., k jehož cti založil při kostele Vejprnickém bratrstvo, o jehož neustálý rozkvět pilnou péči měl), Frant. Jan. Isidor Červenka 1772 † 1805, Frant. Sales. Novák 1805 † 1827, Ant. Popp 1827

---

*) Winter, Život círk., 262.

**) Presentace těchto kněží nalézají se v archivu arcib.

† 1853, Ign. Čáslavský 1853–55. Frant. Xav. Babor 1855—79, Martin Tobiáš Pachl 1880-98 (stal se kanovníkem ve Staré Boleslavi), Václav Čubr od r. 1899, kn. arc. vikář.



Farní kostel ve Vejprnicích.

Farní kostel sv. Vojtěcha vystavěn byl znovu od základů v letech 1722—1726 přičiněním tehdejšího patrona Františka Václava hr. z Vrtby. Základní kámen položen byl r. 1722 dne 30. dubna. Dokončená stavba benedikována byla

r. 1726 dne 25. srpna od metrop. kanovníka Karla Dominika Řečického, jenž býval ve Vejprnicích farářem. Vnitřní výzdoba však provedena byla teprve během let následujících.

Jest to prostorná stavba barokní, jejíž vnějšek jest sice prostý, ale vnitřek neobyčejně nákladně vyzdobený. Oltář stojí na straně západní, kdežto hlavní průčelí kostela směřuje k východu.

Nad vchodem jest kamenný znak Vrtbovský s letopočtem 1723. Nad průčelím zvedá se rozložitý štít ozdobený sochami sv. Hroznaty a sv. Erazima. Loď vystupuje v bocích na způsob křížové lodi; obě průčelí těchto bočních výstupků zakončena jsou trojhranným štítem. Na straně západní přiléhá ke kostelu nízká věž krytá báňovitou střechou, která jest šindelem pobitá a nahoře lucernovitou vížkou zakončená.*)



Vnitřek farního kostela ve Vejprnicích.

Vnitřek jest neobyčejně nádherně vyzdoben malbami a sochami. Presbytář jest jen o něco málo užší a nižší nežli loď. Klenba presbytáře jest placková, ozdobená malbou: kolem nejsvětější Trojice vidíme tu skupiny světců a světic. Časem omítka i s malbou místy odprýskala; r. 1888 spadla část této odprýskané omítky, zvláště v místech, kde nalézala se malba sv. Prokopa. I musila býti klenba uklínována a malba na nové omítce doplněna; práci malířskou provedl Alex. Jakesch, akadem. malíř z Prahy.

Na hlavním oltáři pod vyřezávaným baldachynem spatřujeme ze dřeva řezaný krucifix se sochami P. Marie a sv. Jana po stranách.

Nad oltářem v zadní stěně jest orámovaný mělký výklenek, k němuž jakoby schody vedly; v něm spatřuje se obraz na plátně sva-

*) Na věži jsou hodiny, pořízené r. 1905 z daru 1000 K, jejž k tomu účelu věnovala akciová západo-česká společnost uhelná na Sulkově.

tého Vojtěcha, jejž dle starého, původně plzeňským malířem Juliem Luxem malovaného obrazu, nově r. 1888 vymaloval zmíněný malíř Alex. Jakesch. Uprostřed jest žehnající sv. Vojtěch, po stranách pak svatý František Ser., sv. Václav a sv. Ludmila.



Hlavní oltář v kostele Vejprnickém.

Od oltáře vedou k oběma bočním stěnám ozdobné oblouky, spočívající na oblých sloupech, na nichž stojí sochy světců a světic. Stěny presbytáře ozdobeny jsou malbami architektonickými; vidíme tu malované schodiště, sloupy i okna. S touto malbou pojí se štukatura tak, že některé části z části malované přecházejí v plastiku.

V bočních stěnách presbytáře jsou výklenky se sochami svatého Rocha a sv. Šebastiána.

Vítězný oblouk jest segmentový, oživený štukovými ozdobami. Uprostřed nad ním vymalován jest znak hrabat z Vrtby a letočetný nápis latinský*), připomínající zásluhu hraběte Františka Václ. z Vrtby o zbudování kostela r. 1723, jakož i zásluhu hraběte Jana Jos. z Vrtby o vyzdobení jeho r. 1781.

Původně měla totiž loď strop rákosový, ozdobený velikolepou malbou, kterou provedl malíř Jan Spitzer. Ale strop tento časem tak zchatrněl, že musil býti snešen. Potom byla loď r. 1779 opatřena klenbou, kterouž zmíněný hrabě Jan Josef z Vrtby dal r. 1781 nákladem svým ozdobiti malbou, kterou provedli malíři Jos. Hager a Jos. Redelmayer. Malba ta stála 700 zl.**) Na nízké klenbě kopulovité spatřujeme malované kassety a dole smrt sv. Vojtěcha; v cípech klenby jsou malované oválové medaillonky s výjevy ze života téhož světce.



Malba na klenbě presbytáře kostela Vejprnického.

V lodi při stěnách na konsolách umístěny jsou pěkné sochy: po stranách vítězného oblouku sv. Petr a Pavel, dále sv. archanděl Michael potírající ďábla, sv. Rafael doprovázející Tobiáše, sv. mučedníci římští Jan a Pavel, sv. Benedikt, sv. Vendelín, sv. Donat, sv. Bernard, sv. Markéta a sv. Veronika.

Postranní oltáře vesměs z druhé pol. XVIII. stol.: 1. s obrazem „Sv. Rodina na útěku do Egypta" od Spitzera, po stranách sochy svaté Thekly a sv. Notburgy; dole v zaskleném výklenku stojí starobylá, šatečkami oděná soška svaté Anny „samotřetí" (s P. Marií a Ježíškem na rukou); 2. z r. 1762 s obrazem sv. Jana Nep. v oblacích klečícího (obraz tento maloval Plzeňský malíř Julius Lux); v nástavku jest relief Ma-

*) HANC DEO SVPERISQVE SPECIOSAM EREXIT FRANC. WENC. COM. DE WRTBY, REG. BOH. THESAUR., STRVCTVRA ET MVLTO DECORE AVXIT ILLUS. AC EXCELL. D. D. IOAN. IOSEP. COM. DE WRTBY, REG. BOH. THESAUR. ET AD SUPR. REG. GUBER. IN REG. BOH. ASSES.

**) „Archivum ecclesiae et paraeciae Weyprnicensis", rkps. faráře Martina Jos. Vinaře, l. 10.

donny Staroboleslavské, po stranách sochy sv. Jana Křtitele a sv. Jana Ev. Nad tabernakulem v zasklené skřínce chová se lebka svatého Felicissima;*) 3. s obrazem Proměnění Páně od Spitzera a s menším obrazem v nástavku sv. Antonína Pad.; po stranách sochy sv. Judy Taddeáše a sv. Josefa Kalasanského.



Kostel ve Vejprnicích. Pohled ke kruchtě.

Mimo to jsou na stěnách štukové rokokové rámce a v nich nástěnné malby znázorňující výjevy ze života rozličných světců.

Boční vchod jest uvnitř pěkně ozdoben: nahoře jest obraz znázorňující mrtvé tělo sv. Jana Nep., dole po stranách jsou sedící sochy sv. Cyrilla a Methoděje, z nichž první drží sošku P. Marie, druhý znázornění posledního soudu.

Křtitelnice jest mramorová, barokní; nad ní na konsole jest socha P. Marie s Ježíškem asi ze stol. 17.

---

*) Ostatek tento přinesl z Říma hr. Frant. z Vrtby r. 1705.

Kazatelna jest barokní, pěkně řezaná; na ní vzadu ve výklenku stojí přesýpací hodinky, dle nichž se nepochybně kazatelé za starých dob řídili.

Kruchta spočívá na klenutí o dva pilíře v předu opřeném; varhany ozdobeny jsou rokokovými řezbami a znakem hraběte z Vrtby. Na klenbě nad kruchtou jest malba znázorňující, kterak sv. Vojtěch klečícímu knížeti podává píseň „Hospodine pomiluj ny."

Zvony: 1. s minuskulovým nápisem gotickým latinským, ulitý r. 1505 od mistra Brikcího v Novém městě Pražském; 2. ulitý Brikcím z Cynperka r. 1581 nákladem „urozené paní Kateřiny z Praksyndorffu, pozůstalé vdovy po někdy panu Michalovi Točníkovi z Křimic a na ten čas již manželky pana Jana Černína z Chudenic;" 3. asi z konce XV. stol. s gotickým nápisem minuskulovým, latinským.



Filiální kostel „na Horničce".

Kolem kostela rozkládá se bývalý hřbitov, jenž spojen jest s farou dřevěným krytým můstkem, vedoucím přes hluboký úvoz.

Na východní straně tohoto bývalého hřbitova stojí v rozích dvě čtvercové kaple kryté vzdutými prejzovými střechami; v jedné z nich, která bývala kostnicí, zřízena byla r. 1893 jeskyně P. Marie Lourdské, ve druhé jest Boží hrob.

Filiální kostel Narození P. Marie »na Horničce« stojí o samotě na návrší nad Křimicemi. Byla to původně kaple, jejíž zřízení a nadání v poslední své vůli r. 1646 nařídil Jan Jindřich Strojetický rytíř ze Strojetic, tehdejší majitel Křimic. Vystavěna byla však teprve r. 1656 a v letech 1713 a 1714 rozšířena. R. 1844 byla zřízena za rodinnou hrobku rodiny Lobkovické, v jejímž držení panství Křimické dosud se nalézá.



Vnitřek filiálního kostela „na Horničce“.



Vnitřek zámecké kaple v Křimicích.

Za tou příčinou byla novou přístavbou rozšířena. R. 1844 dne 27. června položen byl k přístavbě té základní kámen. Roku 1846 dne 25. března v den Zvěstování P. Marie byla dokončená stavba posvěcena.

V nynější podobě jest to prostá stavba neslohová. Presbytář i loď mají stropy rovné. Hlavní oltář jest barokní; uprostřed jest obraz P. Marie stojící na zeměkouli a držící na loktech Ježíška, který žerdí kříže potírá hada. Po stranách jsou barokní sochy sv. Jana Křt. a sv. Václava. V presbytáři na epištolní straně visí starší olejový obraz „Narození P. Marie", kterýž býval dříve na hlavním oltáři.

V lodi v sešikmených koutech stojí pozoruhodné staré oltáře:*) 1. na straně evangelijní skládací oltář renaissanční; v něm uprostřed



Socha sv. Jiří před zámkem v Křimicích.

relief „Korunování P. Marie", na křídlech pak malované obrazy apoštolů: sv. Jakuba, Ondřeje, Matouše a Bartoloměje. V nástavku na dřevě malovaný obraz: „Ejhle člověk." Pod středem čte se nápis: „Leta 1610 v pátek po sv. Václavu, dědici českém, dodělán jest tento oltář nákladem robotných lidí Bartoloměje Krále a Jana Krčmáře, sousedův ze vsi

*) Oltáře tyto byly sem přeneseny z farního kostela Vejprnického.

Křimic, jejichžto těla při tomto chrámě Páně Božím na hřbitově odpočívají, bohda radostného vzkříšení a z mrtvých vstání očekávají; P. Bůh všemohoucí račiž dušem jejich milostiv býti a v počet svých svatých vyvolených přijíti.“ Dole, přímo na oltářním stole stojí uprostřed rokoková soška sv. Jana Nep. v žaláři (asi z druhé pol. století XVIII.); po stranách větší, s oltářem souvěké sochy sv. Václava a sv. Rocha. 2. na straně epištolní stojí oltář pozdně renaissanční z r. 1674; uprostřed jest obraz na plátně „Proměnění Páně.“



Sousoší Bolestné P. Marie v Křimicích.

V průčelí jest věž nízkými trojúhelníkovými štíty zděnými zakončená a nízkou stříškou pokrytá. V průčelí nalézá se též vchod do krypty pod celým kostelem se rozkládající. Nad vchodem čte se heslo Lobkoviců: „Popel jsem byl, popel i jsem, popel i budu.“ Hrobka jest prostranná a světlá. Klenutí kassetované spočívá na sloupech dorských. Jest tu oltářík, na němž stojí malá socha Bolestné P. Marie.

Na zdi kostel obklopující stojí po stranách vrat kamenné barokní sochy sv. mučedníků římských Jana a Pavla a u domku hlídačova rovněž barokní kamenné sochy sv. Isidora a sv. Nothburgy.

Ve věži visí tyto zvony: 1. s nápisem: „Láska k Bohu, k dítkám, k choti mé, byla to, co zřídila vás zde. Jan Karel kníže z Lobkovic, vévoda na Roudnici r. 1845.“ 2. s nápisem: „Uvádějte v hrobku svými hlasy Lobkovice dlouhé, dlouhé časy. Karolina kněžna z Lobkovic, vévodkyně na Roudnici, rozená Vrbnová z Freudenthalu.“

V zámku Křimickém, v levém jeho křídle v přízemí jest velmi pěkná kaple Povýšení sv. Kříže, zřízená v nynější podobě asi kolem r. 1740 od Františka Václava hraběte z Vrtby.

Na oltáři uprostřed stojí veliký kříž, u jehož paty klečí Marie Magdalská, po stranách stojí sochy P. Marie a sv. Jana ev. Pozadí jest na plátně malováno; v něm viděti jest andílky nesoucí nástroje umučení. Po stranách na konsolách stojí sochy sv. Anny a sv. Josefa. Veškery tyto sochy jsou výborně ze dřeva řezány; zhotovil je nepochybně L. Widmann. Strop jest plochý, pěkně malovaný (vznášející se andělé a j.) Celá kaple jest vymalována ornamentálně; místy přechází malba ve štuk. Mezi okny stojí po straně oltář s krásným obrazem umírající světice, jíž Kristus Pán přichází vstříc. Po pravé straně umístěna jest oratoř. Nad vchodem jest zdařilý lunetový obraz kladení P. Ježíše do hrobu; po stranách vchodu jsou na konsolách sochy sv. Frant. z Asissi a sv. Barbory.

Před zámkem stojí kamenná socha sv. Jiří, krásné dílo sochaře Lazara Widmanna z roku asi 1740. Socha tato stávala dříve naproti panskému dvoru; byla r. 1902 obnovena a na nynější místo přenesena.

Na návsi stojí krásné sousoší: Panna Maria s mrtvým tělem Kristovým pod křížem, práce, jak se zdá, rovněž od Widmanna pocházející. Obnoveno bylo toto sousoší, jak latinský nápis na podstavci sděluje, r. 1856 na památku sňatku princezny Lobkovicové s hrabětem Janem z Harrachu.

V „Nové Hospodě“ jest kaplička sv. Vavřince.

17. Všeruby (Wscherau), fara.

Duchovní správu vede farář za pomoci kooperátora.

Patron: Frant. Sailer, majitel panství Kunějovického.

Místa přifařená: Všeruby 1172 k., 2 ak., 45 ž., šk. 5tř.; Dohalice 1/2 h., 12 k.; Hospoda Nová (Neuwirtshaus) 3/4 h., 32 k.; Kälbermühle 1/4 h.. 7 k.; Kokořov 1/2 h., 105 k.; Kuňovice (Kunějovice) 1/2 h., 214 k.; Lhotka 1 h., 122 k.; Lipovice 1/2 h., 19 k.; Nekmíř 439 k., 7 ž., šk. 3tř.; Radlovice (Radimovice) 184 k.; Slatina 3/4 h., 18 k.; Strumpf 3/4 h., 8 k.; Toffelmühle 1/2 h., 8 k.; celkem 2330 k., 2 ak., 52 ž. Osada jazykově smíšená, převahou německá.

Ve Všerubech jsou kostely dva: farní kostel sv. Ducha ve městě a hřbitovní kostel sv. Martina na ostrohu nad městem se vypínajícím.

Starším jest kostel sv. Martina. Býval kostelem hradním, neboť tam, kde stojí, bývalo předhradí náležející k hradu, který hned vedle se nalézal, oddělen jsa od předhradí hlubokým příkopem. Hrad i kostel vznikly nepochybně ve třetí čtvrti XII. století. Založili je bratří Hrdibor a Vícemil, příbuzní blahoslaveného Hroznaty. Kostel hradní býval zároveň i kostelem farním.*)

Později přeložena byla fara ke kostelu sv. Ducha, jenž se jakožto farní jmenuje výslovně r. 1426**).

*) Sedláček, Hrady XIII., 222.
**) Conf. IX., 116.

Nejstarší známí faráři Všerubští: Jindřich (byl spolu s bratrem svým, rytířem Bavorem, pánem na Všerubech) do 1365, Ojíř (Ogerius), dotud kanovník Vyšehradský, sm. s před., 1365—67, Jindřich (týž, který tu byl dříve; stav se zatím farářem ve Zbečně, vrátil se zase do Všerub sm. s před., 1367; r. 1375 daroval kostelu plat, jejž měl z několika domů



Farní kostel ve Všerubech.

ve Všerubech); mistr Petr, dotud f. v Tisu, 1380 † 1415, Jakub, dotud f. v Hradišti Okrouhlém, 1415 (resignoval téhož roku), Prokop, dotud kanovník u sv. Jiljí v Praze, 1415, Jan † 1426, Jan ze Stříbra 1426.

R. 1566 připomíná se ve Všerubech farář Jan, jejž arcibiskup Ant. Brus napomenul k životu příkladnému.*)

---

*) Winter, Život církevní, 659.

Později zavládl ve Všerubech utrakvismus, jemuž tehdejší majitelé panství hověli. Tak Karel Kokořovec z Kokořova, potvrdiv r. 1589 obci Všerubské starobylé výsady, přidal v příčině náboženství tato slova: »Aby oni při svém starobylém a křesťanském obyčeji pod obojí způsobou přijímání velebné svátosti, jakž jsou vyučeni i s tím chrámem Božím, s farou, s krchovem, i což k tomu od starodávna nadáno jest a při tom zůstává, se všemi platy, kravami ze vsí Radimovic, Kunovic a Kokořova věčně ponecháni byli.«*)

Asi na počátku války třicetileté samostatná fara zdejší zanikla a osada připojena byla k faře Bělské.

R. 1644 Anna Lidmila hraběnka Vřesovcová roz. hraběnka z Salmu presentuje jakožto kollatorkyně všech far panství svého Bělského na faru Bělskou a filiální Všerubskou za faráře Jana Angularise**). Faráři Bělští byli spolu i faráři Všerubskými až do r. 1715, kdy Všerubská fara obdržela zase vlastního svého duchovního správce.

Pořad farářů od r. 1715: Kryštof Frant. Braun 1715—43, Jan Holý 1743—81, Frant. Schaffer 1781—1803, Jos. Kirchner 1803—19, Václ. Frant. Xav. Thürmer 1820 † 1836, Frant. Xav. Sikora 1837—82 (bývalý vojenský kaplan; vstoupil na odpočinek jsa 80 let stár, jakožto čestný děkan, arcib. pražský a biskupský budějovický notář, bývalý tajemník střídnictví Plzeňského a jub. kněz; † 1885), Jan Beneš od 1882.

R. 1826 v neděli dne 8. ledna ke konci ranní mše sv. sesula se polovice klenutí kruchty; 17 ženských bylo zraněno, z nichž 4 zemřely. Dřevěná podlaha kruchty, na které velmi mnozí stáli, na štěstí se nesesula. Když pak bourali zbytek klenutí, nalezli ve zdi výklenek a v něm pěkný stříbrný pozlacený kalich***) s patenou a stříbrnou schránku na hostie (pixis) s letopočtem 1597.

R. 1842 v noci ze dne 6. na 7. října vypukl ve Všerubech oheň, jenž zachvátil i kostel. Střecha šindelem krytá shořela celá, ale klenutí zůstalo bez porušení, čímž také vnitřek byl uchráněn. Ale věž vyhořela, při čemž i zvony byly poškozeny.

Farní kostel sv. Ducha jest stavba původně gotická, dosti prostorná. R. 1894 a 1906 byl uvnitř z milodarů opraven; r. 1907 opraven byl také zevnějšek.

Presbytář třemi boky zakončený a v rozích opěrnými pilíři opatřený má okna hrotitá, prutem dělená a ve špicích různotvárnými kružbami vyplněná.

Klenba jest pozdější, valená, s hrotitými výsečemi. Na klenbě napodobeno jest z omítky síťové žebroví.

Oltář hlavní jest barokní; uprostřed v zaskleném výklenku umístěna jest dřevěná socha P. Marie s Ježíškem, asi z XV. stol. pocházející. Nahoře v nástavku jest obrázek „Seslání Ducha sv."

*) Sedláček, Hrady XIII., 224.

**) Listina česká v arcib. archivu.

***) Kalich ten jest pozdně gotický, asi ze XVI. stol., s prolamovaným nodem; na noze jest malý relief Panny Marie s Ježíškem na půlměsíci stojící.

U oltáře za brankou jest náhrobní kámen s nápisem latinským Anny Kfellerové, roz. Steinbachové († 1731),

Křtitelnice kamenná, renaissanční, ozdobena jest ovocnými pletenci a andílčími postavičkami.

Vítězný oblouk jest hrotitý, profilovaný.

Loď jest o dvou polích klenby křížové bez žeber, opírající se o hmotné pilíře přístěnné. V bocích jsou okna hrotitá bez kružeb.

V lodi na straně epištolní stojí rokokový oltářík s obrázkem svatého Josefa (novějším) a nahoře se soškou, znázorňující sv. Jana Nep., an uděluje žebrákovi almužnu. Naproti při zdi stojí novější (roku 1856 zřízený) oltářík s krucifixem.



Vnitřek farního kostela ve Všerubech.

Sakristie přiléhající k severnímu boku presbytáře jest v půdorysu čtvercová a má pěknou hvězdovitou klenbu gotickou; konsoly, z nichž žebra vybíhají, mají podobu lidských a zvířecích hlav. Na straně východní jest gotické okénko s kružbou a pod ním vchod r. 1847 zřízený. Ve zdi severní spatřuje se při zemi*) výklenek s profilovaným kamenným pažením.

Nad sakristií zvedá se nízká věž z cihel (r. 1837 vystavěná) s hodinami a s nízkou stříškou z nouze.

Zvony: 1 z r. 1855 s nápisem německým, sdělujícím, že za patronátu JUDra Jos. Theumera a jeho manželky Ludmilly roz. Kallinové z Jaethensteinu, majitelů panství Kuňovického, za faráře P. Fr. Sikory, patronátního komisaře a hosp. správce Jos. Bachsteina, za Všerubského purkmistra Mart. Klenovského a radních Jos. Bachsteina a Mart. Pittermanna přelit byl za peníze mezi přifařenými sebrané od Jindřicha Pietschmanna, zvonaře v Chomutově; 2. ulitý od téhož zvonaře 1855; 3. malý, bez nápisu.

---

*) R. 1847 byla podlaha sakristie značně zvýšena.

R. 1904 založeno bylo při farním kostele bratrstvo Nejsv. srdce Páně.

Hřbitovní, dříve hradní a farní kostel sv. Martina jest prastará stavba románská, pocházející, jak již řečeno, ze stol. XII. *)

Loď jest obdélníková z pěkně vrstvovaných kvádrů zbudovaná, jak viděti jest v místech, kde omítka opadala. V bocích jsou okénka románská, vysoko umístěná, a v boku jižním původní vchod. Na straně severní jsou dvě okénka. Loď má strop plochý.

Uvnitř lodi jest vzadu původní románská kruchta podklenutá, spočívající v předu na dvou románských oblých sloupech. Kruchta bývala spojena krytou chodbou s hradem.



Hřbitovní kostel ve Všerubech.

Presbytář, patrně místo původní apsidy později přistavěný, zakončen jest třemi boky a má okna zahrocená bez kružeb. Klenba presbytáře jest pozdější, valená, výsečová; při zdech jsou oblé přípory. Na klenbě jsou ozdůbky z mítky provedené; také kolem výsečí táhne se perlovec.

Oltář jest ranně barokní; dole relief (hrubě provedený) sv. Martina na koni, an odsekává kus pláště žebrákovi; nahoře obraz P. Marie Klatovské.

Ve východní části obce stojí zděná kaplička sv. Jana Nep. z r. 1765.

Kaple sv. Anny v Kuňovicích zbořena byla r. 1842. Tehdejší patron sice slíbil, že vystaví kapli novou, ale nedostál slibu svému.

Na pokraji lesa nedaleko Nekmíře stojí otevřená kaplička z pískovce zbudovaná, v předu o dva sloupky opřená; uvnitř jest pěkná soška Bolestné P. Marie. Kaplička tato postavena byla na památku srdcelomného neštěstí, jež se zde událo, a jež nápis v kapličce líčí těmito

*) Srvn. Lehner, Dějiny umění I., 350—351 (s vyobr.).

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] horlivostí spravedlnost srdcem a hr. ze Schön-bornu, [illegible] [illegible] sem z Lešťan dne 13. září 1894 přikvapivši, byla zde [illegible] [illegible] hr. Terezie Kerssenbrockvá r. hr. Lažanská neopatrným [illegible] [illegible] [illegible]. Zde [illegible] křížové trpíc 2 hodiny, zde přijala [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dne skonala. Duše její v nebesích — tělo v [illegible] [illegible] málo [illegible] okamžiků a druhý [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] v [illegible] [illegible] bratře Bernarda [illegible] z [illegible]. Svatá Boží Rodičko přijmi to místo, krajinu tuto a její [illegible] do mocné své ochrany! Spojeni s Terezií, vroucí tvou ctitelkou, a s Bernardem zbožným sluhou tvým, skrze tebe úpěnlivě prosíme Syna tvého."



Kaplička u Nekmíře.

Opravy a dodatky.

K dílu I.

Str. 174 ř. 7. shora místo „do r. 1883“ čti „do r. 1833“.
„ 175 ř. 32. „ „ „1865“ čti „1685“.
„ 177 ř. 16. „ „ „Přichovský“ čti „Chlumčanský“.
„ 203 ř. 1. „ „ „sv. František Xav.“ čti „sv. Ignác z Loyoly“
„ „sv. Cyrill a Methoděj“ čti „sv. Vojtěch a Prokop“.
„ 203 ř. 22. „ „ „sv. Rochu“ čti „sv. Peregrinu“.

K dílu II.

Str. 111 ř. 11. shora místo „Marillova“ čti „Murillova“.
„ 175 ř. 19. shora po slovech „ve Verměřicích“ dodej „a později v Plzenci“.
„ 226 ř. 37. shora místo „Petr Křakovský“ čti „Václav Křakovský“.
„ 229 ř. 16. „ „ „od direktora“ čti „od direktorů“.
„ 311 ř. 3. zdola „ „1665“ čti „1565“.

Ke str. 258. Stručná zpráva o klášteru školských sester de Nôtre Dame v Plzni doplněna budiž touto zprávou obšírnější:

Školské sestry „de Nôtre Dame“, mateřince Horažďovického, vytkly sobě za účel také v Plzni zříditi ústav, v němž by dívky škole odrostlé dále vzdělávati se mohly. Úmysl tento uvedly ve skutek roku 1878 dne 9. ledna a již dne 1. února téhož roku byl ústav slavnostně otevřen. Trudný byl tu počátek, než Bůh žehnal služebnicím svým, jež nehledaly jiného než větší čest a slávu Jeho a spásu nesmrtelných duší. Z počátku bydlely Školské sestry v nájmu. Po dvou letech vstoupily do kongregace dvě rodné sestry, baronky z Trautenbergů, a za jejich věno koupily si Školské sestry dům, v němž až dosud působí. V domě svém především hleděly sestry zříditi důstojný stánek Pánu a Bohu svému a za tím účelem přeměnily jeden pokoj v druhém poschodí v kapličku. Jak zazářily tu radostí, když poprvé sestoupil k nim Pán Ježíš na oltář! Nyní s větší ještě oddaností sloužily tu v tichosti nejen Pánu svému ale i člověčenstvu veškerému, vštěpujíce v něžná srdce dívčí pravou lásku k Bohu a vlasti. Při ústavě zřízen byl také pensionát, v němž již až na naše časy na sta dívek bylo vychováno v užitečné členy společnosti lidské.

Po pětadvacetiletém působení v Plzni bylo umožněno Školským sestrám za přispění mnohých šlechetných dobrodinců zvětšiti si kapličku, která nyní nejen útulně ale i vkusně zařízena jest. Kaplička zasvěcena jest Nejsv. Srdci Pána Ježíše a neposkvrněnému Srdci Panny Marie. Oltář slohu gotického zhotoven byl od bratří Bušků v Sichrově. Na oltáři jsou tři z Mnichova zakoupené sochy a to: Nejsv. Srdce P. Ježíše uprostřed, na pravé straně Nejsv. Srdce Panny a na levici socha pěstouna Páně, sv. Josefa.

Ke str. 259. Zpráva o školních kaplích v Plzni budiž doplněna takto:

1. Káple ve školní budově c. k. české reálky v Plzni. Zbudována r. 1864. Délka její obnáší 15·80 m, šířka 9·50 m. Pokud fasáda budovy dovolovala, napodobena basilika se stropem kassetovým. Na oltáři jest socha Krista Pána na kříži a po stranách dva adorující andělé. Oba andělé jsou z uměleckého závodu sochaře Brože v Plzni.

2. **Kaple ve školní budově c. k. českého gymnasia v Plzni.** Zbudována v r. 1892. Délka 17 m bez apsidy; 19 m s apsidou, šířka 9·60 m. Sloh renaissanční. Při stěně západní utvořena jest dřevěná apsida, v níž umístěn jest oltář jednoduchý, na jehož tabernaklu stojí soška P. Marie Lourdské, na vrcholu apsidy jest Kristus na kříži. Při protější, východní straně jest kruchta a varhany. Kaple zasvěcena jest sv. Aloisiovi (jehož ani sochy ani obrazu však v kapli není) a slouží k účelům bohoslužebným žactvu c. k. českého gymnasia i žactvu sousedního c. k. českého ústavu ku vzdělání učitelů.

3. **Kaple ve školní budově I. východního obvodu v Plzni** nachází se v I. patře nad tělocvičnami. Výška její zaujímá prvé a druhé patro. Jest slohu renaissančního. Půdorys má tvar obdélníku s malou apsidou. Délka 17·5 m, šířka 12 m. Po obou stranách jsou předsíně, z nichž jedna slouží za sakristii. Nad předsíněmi jsou oratoria, k nimž se vchází z druhého patra. Oltář stojí před apsidou, kteráž jest příliš úzká. Nad oltářem stojí skupina Kalvariová. Pozadí oltáře tvoří napjaté modré sukno posázené zlatými hvězdami, představujícími skutečná souhvězdí dle návrhu ředitele měšť. školy p. Jana Lepičovského. Varhany jsou od firmy Em. S. Petr v Karlíně; stály 986 zl. Kaple byla vysvěcena dne 19. září 1887. Konají se v ní služby Boží pro žactvo měšťanských škol chlapeckých a dívčích a obecných škol chlapeckých a dívčích v I. východním obvodu v Plzni.

4. **Kaple ve školní budově v Jungmannově třídě v Plzni** zbudována byla r. 1886 ve slohu renaissančním (rozměry: 15·46 m délky, 8·90 šířky). Oltářní obraz „Sv. Rodina" maloval Herzog. Varhany stály 1200 zl. Služby Boží konají se zde pro české měšťanské a obecné dívčí školy I. jižního obvodu v Plzni a pro německé měšťanské a obecné dívčí školy.

Zpráva o chorobinci Fodermayerově v Plzni budiž doplněna takto: V chorobinci nalézá se v prvém patře obdélníková **kaple** s rovným stropem. Na oltáři jest krucifix a po jeho stranách sochy klečících se andělů.

Zpráva o kapli v nové budově c. k. krajského soudu budiž doplněna takto: Zbudována byla r. 1903 ve slohu renaissančním. Strop jest ozdoben štukem. Oltář jest dubový, zhotovený dle plánu vypracovaného v ministerstvu vnitra od Navrátila v Praze. Obraz Nejsv. Trojice maloval Martin Matouš v Praze. V pozadí kaple jest kruchta s harmoniem.

Rejstřík.





